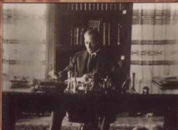
ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

Cilt • 4

Anıtkabir Derneği Yayınları
-I-

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

"Altını Çizdiği Satırları, Özel İşaretleri, Uyarıları, Düştüğü Notlar ve Kitap İçerisindeki Özel Yazıları İle"

Cilt 4

Osmanlıca Kitaplar

Anıtkabir Derneği Yayınları
-I-

Başbakanlık Tanıtım Fonu Katkılarıyla

Yayın Koordinatörü
Recep Cengiz

Baskıya Hazırlayan
Aykut Tanıtım Danışmanlık - Ankara
Tel: 0.312. 495 02 25•26•27

Kapak
Murat Mutluoğlu

Sayfa Düzeni
Murat Mutluoğlu • Yeter Mutluoğlu
Hüseyin Kurt

Film
Candan Repro-Ankara
Tel: 0.312. 231 49 01

Baskı
Pelin Matbaası - Ankara
Tel: 0.312 418 70 93

Takım ISBN No:
975-95835-2-6

Cilt ISBN No:
975-95835-6-9

Tel: 0.312. 230 12 22
ANKARA • 2001

Orijinal metinlerde Atatürk'ün altını ve yanını çizdiği satırların Türkçeleri koyu harflerle dizilmiştir.

TERCÜMELER

Osmanlıca Tercüme
Bekir Koç • Haldun Eroğlu
A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

TÖMER Tercüme Editörü
Selen Doğan

Fransızca Tercüme
Ali Osman Durmuş
TÖMER

İngilizce Tercüme
Özlem Kitapcı Kara • Önay Çokluk • Fatih Ekinci
TÖMER

Almanca Tercüme
Ayşe Bahşi • Özmen Kara
TÖMER

İtalyanca Tercüme
Suna Ertekin
TÖMER

Yunanca Tercüme
Özge Ceylan
TÖMER

İçindekiler

KİTABIN HAZIRLANIŞI HAKKINDA BİLGİ

Mustafa Kemal ATATÜRK kısa süren yaşamı boyunca, bir insan ömrüne kolay kolay sığmayacak kadar büyük işler başarmıştır. Başarıyla sonuçlandırdığı Kurtuluş Savaşı ve Türk Devrimi ile dünya tarihi içerisindeki onurlu yerini çoktan almıştır.

ATATÜRK'ün yaşamı ve yaptığı işlerle ilgili yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından kütüphaneler dolusu eser yazılmıştır. Çeşitli dillere çevrilen bu eserler sayesinde ATATÜRK dünyanın her tarafındaki entelektüel, asker, bilim ve siyaset adamları tarafından çok iyi tanınmaktadır. Eylem ve düşünceleriyle bütün insanlığı etkileyen ATATÜRK'ün, düşünce yapısını tarihi süreç içerisinde hangi olaylar, düşünürler ve yazarlar etkilemiştir? İşte, bu sorunun yanıtlanmasına katkı niteliği taşıyan ve Gürbüz Tüfekçi tarafından hazırlanan "ATATÜRK'ün Okuduğu Kitaplar" adlı eser istisna tutulursa bu amaca yönelik ayrıntılı bir çalışma henüz yapılmamıştır.

O'nun düşünsel alt yapısını araştırmak isteyenler için, satırlarının altını çizdiği, özel işaretler, uyarılar koyduğu, notlar düştüğü veya bazı açıklamalarda bulunduğu eserleri Türkçe'ye çevirerek 20 cilt halinde sunmayı planladığımız bu çalışma da yukarıdaki sorunun yanıtlanması amacına yönelik küçük bir katkı olarak algılanmalıdır.

Bu çalışmanın ortaya çıkarılabilmesi için ATATÜRK'ün okuduğu kitapların hepsine ulaşılmaya çalışılmışsa da, bu ana kadar ANITKABİR ve Çankaya'daki ATATÜRK Kitaplığı ile İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Samsun Gazi İl Halk Kütüphanesi dışındakilere henüz ulaşılamamıştır. Ulaşılamayan kitapların sayısı mevcut kitap sayısı içerisinde çok önemli bir miktar olmamakla birlikte, yapılacak çalışmaya bütünlük sağlaması açısından önemlidir.

ATATÜRK'ün Askerî Ateşe olarak Sofya'da görev yaptığı sırada okuduğu kitapların Sofya Büyükelçiliği'mizde olduğu konusunda alınan duyum üzerine elçilik görevlileri ve orada olduğu söylenen kitapların uzmanlar tarafından araştırılması için ATATÜRK Araştırma Merkezi Başkanlığı ile gerek-

li koordineler yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucu daha sonra basılacak ciltlere yansıtılacaktır.

Ankara Halkevi'ndeki kitapların bir kısmının ANITKABİR'e verildiğini biliyoruz. Verilenler dışında ATATÜRK'e ait kitap olup olmadığının araştırılması amacıyla Kültür Bakanlığı ile gerekli yazışmalar yapılmıştır. Bu çalışmanın da sonucu beklenmektedir.

Bu güne kadar tespit edilen ATATÜRK'ün okuduğu kitapların sayısı; 1741'i Çankaya'da, 2151'i ANITKABİR'de, 102'si İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde ve 3'ü Samsun Gazi İl Halk Kütüphanesi'nde olmak üzere 3997'dir. Cilt sayıları ile, dergi, harita, atlas ve nota albümleri bu sayının dışındadır.

Hazırlanan 20 ciltlik eserde; ATATÜRK'ün okuyup satır altlarını çizdiği, sayfa kenarlarına notlar aldığı, özel işaretler koyduğu, açıklamalar yaptığı kitap ve dergilerin bu bölümlerinin tamamına yer verdik.

Yalnız bu işaretli yerlerin çok az bir kısmının ATATÜRK dışındaki kişiler tarafından çizilmiş olması olasılığı üzerinde duranlar da vardır. Başkalarının işaretlediği birkaç eser, diğerlerinden, bu konuda araştırma yapan kişiler tarafından kolaylıkla ayırt edilebilir.

Yabancı dilden tercüme edilen metinlerin bugünkü dile aktarılışında özgün niteliklerinin korunmasına özen gösterilmiştir. Ancak; bu yapılırken yazım kurallarında ve noktalama işaretlerinin kullanımında özellikle Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı "İmlâ Kılavuzu" ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca benimsenen ilkeler esas alınmıştır.

Eserlerin Türkçe'ye çevrilmesinde şöyle bir yöntem izlenmiştir.

• Çeviride ATATÜRK'ün altını çizdiği, işaret koyduğu veya bir açıklama yaptığı cümle, paragraf ve sayfalar dikkate alınmıştır.

• Aynı konuya ilişkin iki yer işaretlenmiş ya da çizilmişse daha ayrıntılı olana öncelik verilmiştir.

• Bütünlüğü ve anlamayı kolaylaştırmak için bir veya iki kelimesi çizili cümlelerin tamamı, bazen de bütün paragraf çevrilmiştir.

• Altı çizili sözcük, cümle ve paragraflar koyu olarak gösterilmiştir.

• ATATÜRK'ün el yazılarının çevirisi orijinal sayfanın yanına verilmiştir.

• Kitap ve dergilerdeki Önsöz, Giriş, Özelsöz ve Açıklamalar planlanan

cilt sayısını aşmaması için çoğunlukla özet halinde verilmiştir.

- Köşeli parentezler çevirenlerin müdahalelerinde kullanılmıştır.
- Özellikle Osmanlıca çevirilerde okumayı ve anlamayı zorlaştıracak kelimelerin bugünkü kullanılışları tercih edilmiş ve daha çok okuyucu kitlesine hitap edebilmek amacıyla da o dönem kurum ve kuruluşlarına günümüz terminolojisine yakın bir karşılık verilmiştir
- Değişik konulardaki yüzlerce özel isim doğrusuna ulaşıldığı ölçüde güncelleştirilmiş, ulaşılamıyanlar da ise Osmanlıca okunuşları esas alınmıştır.
- Yine Osmanlıca çevirilerde metnin dili sadeyse kesinlikle müdahale edilmemiş yazarın ifade şekli esas alınmıştır
- Kitap ve dergiler konularına göre [Tarih, Edebiyat, Hukuk vb.] ayrılmış ve her cilt aynı konuda fakat farklı alanlarda yazılmış ve okuyucuyu sıkmıyacak hacimde ve konu yelpazesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Ayrıca kitabın teknik özelliklerini açıklayan bir bölüm hazırlanmıştır. Eserin, bu konuda çalışma yapacak araştırmacılar için temel kaynak olacağı inancındayız.

Recep Cengiz
Yayın Koordinatörü

تأليف وترجمه انجمنی طرفندن قبول ایدلمشدر

اسلام تاریخی

محرری :
لئونه قائتانو

مترجمی:
حسین جاهد

(ایتالیانجه‌دن)

208

استانبول
طنین مطبعه‌سی — ١٩٢٤

İSLÂM TARİHİ

Yazarı
Leon Caetani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 208	
Yazar	: Leon Caetani	
Cild	: Gri	
Ebadı	:	
	En	: 13.5
	Boy	: 19.5
Sayfa Adedi	: 453	

Sayfa : 11

محمد ،

آرزو ایدیلن او غایه‌یه وصول ایچون هر دورلو واسطه‌نك استعماله جواز وردی .

Sayfa 11

Muhammed, arzu edilen o gayeye ulaşmak için her türlü vasıtanın kullanımına izin verdi.

Sayfa : 12

. نهایت خورمالقلردن بر قسمنك فروختی ایچون
اونكله مداكرانه گیریشدی . ابو نائله پشین پاره‌سی اولمدیغنی
سویلیه‌رك رهن ویرمك تكلیفنده بولوندی . كعب رهن اوله‌رق
ابو نائله‌نك اولادلرندن یاخود زوجه‌لرندن برینی ایستیوردی .
فقط ابو نائله یهودی‌یی رهن اوله‌رق برطاقم اسلحه قبول
ایتمكه قاندردی .

Sayfa 12

Nihayet hurmalıklarından bir kısmının satışı için onunla pazarlığa girişti. Ebu Naile peşin parası olmadığını söyleyerek rehin vermek teklifinde bulundu. Ka'b rehin olarak Ebu Naile'nin çocuklarından veya eşlerinden birini istiyordu. Fakat Ebu Naile, Yahudi'yi rehin olarak birtakım silâhları almaya razı etti.

Sayfa : 12

بش آرقداش

ربیع الاولك اون اوچنجی كونی ایله اون دردنجی كونی

آراسنده‌كی كیجه‌ده [۱] مدینه‌دن آیریلدیلر . كوزل بر مهتابده

۱۲

Sayfa : 13

بنو النضیرلرك اقامتكاهلری آراسنده كعبك حصارینه (حصن)

دوغرو یورودیلر . محمد احتمالكه كیجه‌یی كوندوزه چویرن

مهتابك كوزللكندن بونلره بقیع مزارلغنه قدر رفاقت ایتدی .

Sayfa 12

Beş arkadaş **Rebi'ül-evvel'in Arabî ayların üçüncü günü ile on ikinci günü** arasında bir gece Medine'den ayrıldılar Guzel bır mehtapta **[Sayfa 13]** Benu Nazırların evlerının arasından Kâbe'ye doğru yürüduler Muhammed, muhtemelen geceyı gunduze çeviren **mehtabın güzelliğinde, bunlara Bekyi mezarlığına kadar refakat etti.**

Sayfa : 13

زوجه‌سی : « سن بر محاربسك ، كیجه‌ك بو ساعتنده هیچ بر محارب

أودن چیقماز » دیه‌رك مانع اولمغه چالیشدی . كعب بو نصیحتی

دیكله‌مدی . آشاغی‌یه ایندی . ابو نائله ایله بر آز قونوشدقدن

صوكره كیمسه ایشیتمه‌دن كوروشه‌بیلمك ایچون بر آز

اوزاقلاشمغه راضی اولدی . كار تأمین ایتمك و محمد علیهنه

Sayfa : 13

انتریقه یاپمق حرصنه مجلوب اولان کعب شرج العجوز بوغازینه
قدر ایلریله‌دی . یولده ابو نائله لطیفه طرزنده کندیسنه ال
سوریور ، اللری صیق ومعطر صاچلرینه دوقوندیره‌رق :
« نه کوزل قوقو ! » دییوردی . کعب بوتکلیفسزلکه آلیشنجه ،
ابو نائله ینه شاقه ایدر کبی کورونه‌رك کندیسنی صاچلرندن
قوتله یاقه‌لادی ، « اولدیرکز : » دییه آرقداشلرینه هایقیردی .

Sayfa 13

Karısı: "Sen bir muharipsin, gecenin bu saatinde hiçbir muharip evden çıkmaz" diyerek engel olmaya çalıştı Ka'b bu tavsiyeyi dinlemedi Aşağıya indi Ebu Naile ile biraz konuştuktan sonra kimse işitmeden görüşebilmek için biraz uzaklaşmaya razı oldu Kâr temin etmek ve Muhammed aleyhine entrika yapmak hırsına kapılan Ka'b, Şercu't-Acuz boğazına kadar ilerledi Yolda Ebu Naile şaka yapar gibi kendisine el sürüyor, ellerini sık ve güzel kokulu saçlarına dokundurarak "Ne güzel koku!" diyordu Ka'b bu teklifsizliğe alışınca, Ebu Naile yine şaka eder gibi görünerek kendisini saçlarından **kuvvetle yakaladı, "Öldürünüz!" diye arkadaşlarına haykırdı.**

Sayfa : 14

مسلمانلر، آلوب کوتورمك ایچون کعبك
باشنی کسدیلر ومدینه‌یه عودت ایچون استعجال ایله‌دیلر .

Sayfa 14

Müslümanlar, alıp götürmek için Ka'b'ın başını kestiler ve Medine'ye dönmek için hemen harekete geçtiler.

Sayfa : 14

صوكره

مدينه‌يه قدر آرقه‌لرنده طاشيديلر . بقيع الغرقدده هپ بردن
تكبير آلديلر . بوتون كيجه اويومادن بكله‌مش اولان محمد
بونى ايشيتدى . جامعك قاپيسنده كنديلرينى قارشيلادى .
بونلر كعبك باشنى پيغمبرك اياقلرينه آتديلر

Sayfa 14

Sonra Medine'ye kadar arkalarında taşıdılar. Bakiu'l-Garakad'da hep birden tekbir getirdiler. Bütün gece uyumadan beklemiş olan Muhammed bunu işitti. Caminin kapısında kendilerini karşıladı. Bunlar Ka'b'ın başını Peygamber'in ayaklarına attılar.

Sayfa : 16

كعب بن

الاشرفك قتلنك فرداسى صباح يهوديلر محمد نزدينه كله‌رك
بوقدر دوكوله‌سنه قارشى پروتستو ايتديلر .

Sayfa 16

Ka'b bin el-Eşref'in öldürülüşünün sabahında Yahudiler, Muhammed'in huzuruna gelerek, bu kan dökülmesini protesto ettiler.

Sayfa : 25

یاخود مجلس بناسنه نقل ایتدی . بدر محاربه‌سندن محاربلرك
عودتنه قدر اوراده محافظه ایتدیردی . ایکنجی سنهٔ هجریه
رمضانك ۱۷ سنده‌کی هزیمتك قریشیلر آراسنده حصوله کتیردیکی
تأثر اوقدر شدید اولمشدی که امتعه‌یی اصحابنه توزیع ایتمه‌مکه
قرار ویرمشلردی . بعضیلرینه نظراً امتعه‌نك بوتون قیمتی نقد
اوله‌رق استیفا ایدیلمش ومحمده قارشی ایلریده حاضرلانه‌جق
سفرده احتیاط آقچه مقامنده قوللانلمق اوزره ابوسفیانه
تودیع اولونمش ایدی. بعضیلری یالکز یاپیلان بومعاملهٔ تجاریه‌نك
تأمین ایتدیکی یوزده یوز کارك بومقصده تخصیص اولوندیغنی ،
یالکز بك فقیر کیمسه‌لره سرمایه‌لری وتمتعلری ویریلدیکنی
سویلیورلر . ابوسفیان ، کندیلرندن آیرلدقلرندن دولایی بنو
زهره‌لری (ایکنجی سنهٔ هجریه وقایعی ، § ٥١) تأدیب ایتمك
ایسته‌دیکی ایچون اونلرك سرمایه و تمتعلرینی جزاءً آلیقویمغه
قالقدی . فقط اخنس بن شریق بنوزهره‌لر نامنه شدتله پروتستو
ایتدی ، کندیسنك وقبیله‌سی افرادینك بالذات ابوسفیانك امری
اوزرینه چکیلدکلرینی ادعا ایله‌دی . بو ایضاحاتدن صوکره
هیچ کیمسه اصرار ایده‌مدی . بنو زهره‌لرك حقوقنه حرمت
اولوندی

Sayfa 25

Ebu Süfyan, bir sene önce saldından kurtulan kervan ile Mekke'ye geldiği zaman malları Darü'n-nedve'ye (danışma evi) **veya Meclis binasınına nakletti. Savaşçılar Bedir Savaşı'ndan dönünceye kadar mallarını meclis binasında sakladı. Hicretin ikinci senesinin Ramazan'ın 17'sindeki yenilginin Kureyşîler arasında meydana getirdiği etki o kadar şiddetliydi ki malların Ashaba dağıtılmasına karar verilmişti. Bazılarına göre malların bütün kıymeti nakit olarak alınmış ve Muhammed'e karşı ileride hazırlanacak bir sefer için harcanmak üzere Ebu Süfyan'a verilmişti. Bazıları, yapılan bu ticarî faaliyetten elde edilen yüzde yüz kârın bu amaca ayrıldığını, sadece çok fakir kimselere sermaye ve kâr verildiğini söylüyordu. Ebu Süfyan, kendilerinden ayrıldıklarından dolayı Beni Zühreleri (Hicretin ikinci senesindeki olaylar s. 51) yola getirmek istediği için onların sermaye ve kârlarına el koymaya kalktı. Fakat Ehnes bin Şerik, Beni Zühreler adına şiddetle buna karşı çıktı. Kendisinin ve kabilesinin mensuplarının bizzat Ebu Süfyan'ın emri üzerine çekildiklerini iddia etti. Bu açıklamadan sonra hiç kimse ısrar edemedi. Beni Zührelerin hakkı korundu.**

Sayfa : 27

بدر هزیمتندن صوكره قریشیلر فكرلرینی هپ
حد انتقامه حصر ایتمشلردی . محمدك و اسلامیتك یكی تولد
ایتمكده اولان قوتی‌نی ازمك ایچون آغیر آغیر حاضرلانیورلردی.

Sayfa 27

Bedir hezimetinden sonra Kureyşîler, fikirlerini hep intikam almaya yöneltmişlerdi. Muhammed'in ve İslâmiyet'in yeni doğmakta olan kuvvetini ezmek için yavaş yavaş hazırlık yapıyorlardı.

Sayfa : 28

قریش ایله متفقلرینك بوتون قوتلری مكه‌ده
طوپلانجه صفوان بن امیه مكه اشرافنه قادینلری‌ده برلكده
آلمنی تكلیف ایتدی . چونكه اونك فكرنجه بدر مقتوللرینك
انتقامنی آلمق حرصنی وصوسزلغنی شدتلی برحالده ادامه‌یه اونلر
پك قابلیتلی ایدیلر .

Sayfa 28

Kureyş ile müttefiklerinin bütün kuvvetleri Mekke'de toplanınca Safvan bin Ümeyye, **Mekke'nin ileri gelenlerine, kadınları da birlikte götürmeyi teklif etti.** Çünkü ona göre Bedir'de öldürülenlerin intikamını almak hırsını ve susuzluğunu şiddetli bir halde devam ettirmeye onlar pek kabiliyetli idiler.

Sayfa : 30

محمد علیهنه یورومك اوزره طوپلانان قوهٔ
عسكریه غایت عظیم ایدی . هپسی داخل اولمق اوزره تقریباً
اوچ بیك كیشیدن تركب ایدیوردی .

Sayfa 30

Muhammed aleyhine yürümek üzere toplanan **askerî kuvvet çok büyüktü.** Hepsi dahil olmak üzere takriben **üç bin kişiden** meydana geliyordu.

Sayfa : 32

احتمالکه .

الك امين بر منبع اولان ابن اسحاق قريشيلرك سفرندن محمدك
نه صورتله خبر آلديغنى بزه ايضاح ايتمز . حالبوكه واقدى مشكوك
احاديثه استناد ايده‌رك پيغمبرك ، مكه‌ده بولونان عموجه‌سى
عباسدن آلديغى بر مكتوب اوزرينه كيفيته وقوف پيدا ايتديكى
حكايه ايليور .

Sayfa 32

İhtimal ki en güvenilir kaynaklardan biri olan İbn İshak, Kureyşilerin seferini Muhammed'in nasıl haber aldığını bize anlatmaz. Hâlbuki Vakidî şüpheli hadislere dayanarak Peygamber'in, Mekke'de bulunan amcası Abbas'tan aldığı bir mektup üzerine durumu anladığını hikâye ediyor.

Sayfa : 32

پيغمبر كيمسه‌يه برشى
سويلنمه‌مسنى امر ايده‌رك ، مكتوبك محتوياتى كيزليجه تبليغ
ايتمك واستشاره‌ده بولونمق اوزره سعد بن ربيعك نزدينه قوشدى .
مع مافيه اوكاده كيمسه‌يه برشى سويله‌مه‌مسنى امر ايتمشدر .
صوكره على العجله مدينه‌يه دوندى . سعد بن رابيعك محاوره‌يى
كيزليجه ديكله‌ين وهر شيئى ايشيتمش اولان زوجه‌سى سرى فاش
ايتدى .

Sayfa 32

Peygamber kimseye bir şey söylenmemesini emrederek, mektubun içeriğini gizlice aktarmak ve fikir alış verişinde bulunmak üzere Sad bın Rebi'ın yanına koştu. Bununla birlikte ona da kimseye bir şey söylememesini emretmiştir. Sonra alelacele Medine'ye döndü. Sad bın Rebi'ın konuşmayı **gizlice dinleyen ve her şeyi işitmiş olan karısı, sırrı** ortalığa yaydı.

Sayfa : 32

بو صیراده حبر بوبون مدنه

Sayfa : 33

٢٠-١٩ اوچنجی سنه

حوالیسنه یایلمشدی . محمدك قباحتی یوزندن دوشدکلری
تهلکه‌دن اندیشه وحدت ایدن منافقلر ایله یهودیلر پك منهج
اولدیلر . مکه قوتلرینه ذوطواده تصادف ایدن عمرو بن سالم
ایله دها سائر بعض خزاعیلر درت کونده سیر سریع ایله مدینه‌یه
کله‌رك محمده خبر کتیردیلر ، بیلینن شیئی تأییدایتدیلر . عودتده
قریشیلری رابغ‌ده بولدیلر . فقط اونلرله قارشیلاشمایه‌جق
صورتده یوللری چویردیلر . ابواده قریش قرارکاهنده
خزاعیلرك مکه‌یه دونمك اوزره بر کیجه اول کچدکلری حبر
آلدی . ابو سفیان بوندن هیچ خوشلانمادی . چونکه مسلمانلر
ایله مدینه‌لیلرك مستحکم اولرینه چکیلمه‌لرندن قورقدی .
اوراده کندیلرینه هجوم ایتمك قابل دکلدی . صفوان بن امیه
بونك بویوك راهمیتی اولمادیغنی بیان‌ایتدی . قریشلر حورمالعری

Sayfa : 33

ومزروعاتی سربستجه تخریب ایده بیله جکلردی . مملکتی اوصورتله
خراب ایله مه جکلردیکه مدینه بردها بلنی دوغرولته مایه جقدی

مدینه‌ده مدافعه ترتیباتی ایچون وقت بولوندی .
قریشیلرده ذاتاً بویوك بر سرعتله یورومدیلر . بو صورتله
دشمنلرینه بویوك برفائده بخش ایله‌دیلر . حیوانلری صولامق
ایچون توقف ایتدکلری هر مرحله‌ده قریشیلر بویوك ضیافتلر
چکیورلردی . قادینلر ترامپت چالیور ، شعرلر اوقویورلر ،
قوجه‌لرینك ، قارداشلرینك حسیات جنکاورانه‌لرینی علیا‌نه

٣ ٣٣

Sayfa : 34

کتیریورلردی . ابواده بعض مفرطلر محمدك والده‌سنك
بقایای عظامی مدفون بولونان قبری آچمق ایسته‌دیلر

Sayfa 32

Bu sırada haber bütün Medine [Sayfa 33] **halkına yayıldı. Muhammed'in kabahati yüzünden düştükleri tehlikeden endişe ederek hiddetlenen münafıklar ile Yahudiler çok heyecanlandılar. Mekke kuvvetlerine Zutva'da rastlayan Ömer, Sâlim ve daha başka Hezailer dört günde hızlı bir şekilde Medine'ye gelerek Muhammed'e haber getirdiler. Bilinen şeyi teyid ettiler. Geldiklerinde Kureyşîleri Rabiğ'de buldular. Fakat onlarla karşılaşmamak için yollarını değiştirdiler. Ebva'da, Kureyş karargâhında, Hezaile-**

rin Mekke'ye dönmek üzere bir gece önce geçtikleri haberini aldılar. Ebu Süfyan bundan hiç hoşlanmadı. Çünkü Müslümanlar ile Medinelilerin, müstahkem evlerine çekilmelerinden korktu. Orada onlara hücum etmek mümkün değildi. Sufvan bin Ümeyye bunun çok önemli olmadığı söyledi. Kureyşiler, hurmalıkları kolaylıkla yakıp yıkabileceklerdi. Memleketi bu şekilde harap edeceklerdi ki Medine bir daha belini doğrultamayacaktı.

Medine savunma için vakit buldu. Kureyşiler de zaten büyük bir hızla ilerlemediler. Böylece düşmanlarına büyük bir kolaylık sağladılar. Hayvanları sulamak için ele geçirdikleri her yerde Kureyşiler büyük ziyafetler veriyorlardı. Kadınlar trampet çalıyor, şiirler okuyorlar, kocalarının ve kardeşlerinin cesaret hislerini [sayfa 34] kabartıyorlardı. Ebva'da bazı kişiler Muhammed'in annesinin kemiklerinin gömülü olduğu kabri açmak istediler.

Sayfa : 35

بر اسملری مختلف متنلرده بربرلرینه موافق ایمیور

مدینه جوارینك بر خریطه‌سی اولمادن قریشیلرك حركاتنی آكلامق قولای دكلدر . بوقاریكی فقره‌لردن بیلیورزكه بونلر مكه‌یی ترك ایتدكدن صوكره ذوطوی و رابغدن كچدیلر . یعنی دكیز طریقی دنیلن یولی اختیار ایلدیلر . صوكره بدر صحراسنی صولده براقه‌رق ، شرقه

۳۰

Sayfa : 36

اوچنجی سنه ۲۱ §

دوغرو صاپه‌رق مدینه‌نك غربنده بولونان ذوالحلیفه‌یه كلدیلر . اورادن ، احد داغنك اتكلرینه قدر امتداد ایدن اوواىه واصل اولمق ایچون عادتا غربدن مدینه‌نك اطرافنی دولاشه‌رق و شمالدن مدینه‌یه یاقلاشه‌رق مجبور اولدیلر . قریشیلرك نه‌سبله مدینه شهرینه دوغرودن دوغرویه

Sayfa : 36

جنوبدن هجوم ایتمه‌یرك بو دوری یاپمغی ترجیح ایلدکلرینی صریح
صورتده بیلمه‌یورز . منابع بو بابده بزه هیچ ایضاحات ویرمیورلر
فقط بك شایان قبول برسبب بولمق زور دکلدر . مدینه‌نك شماله
دوغرو آچیلان و صوکره القابه‌ده شهردن و جوار داغلردن کلن
صولرك کافه‌سنی طوپلایان بیوك وادی الك زنکینی والك مزروعی ایدی .
قریشیلر بو حوالی‌یه هجوم ایتمکله ماهرانه حرکتلر سایه‌سنده مدینه‌لیلرك
الك قیمتدار اراضیلرینی تخریب ایتمش اولاجقلردی . بونلر اوروون
مساعینك محصولی اولان مالارینك محو اولدیغنی کورمه‌مك ایچون مدینه
داخلنده‌کی مستحکم موقعلرندن چیقمغه مجبور اولاجقلر واچیق صحراده
حربی قبول اضطرارنده قاله‌جقلردی . بویله بر وقتده مکه سواریلری
بوتون قابلیتلرینی کوسته‌ره‌بیلیرلردی . فی الحقیقه او کون غلبه‌یی سواری
تامین ایتمشدر . مدینه‌یه دوغرودن دوغرویه جنوبدن دخول مدینه‌لیلرك
منافعنی هیچ برحیاتی نقطه‌ده اخلال ایده‌مزدی . اونلر مستحکم
موقعلرنده قاله‌جقلردی . حالبوکه قریشیلر بوکا هیچ میدان ویرمك ایسته‌
میورلردی . واقدیده (صحیفه ۲۷۶ ، سطر ۵) اوقودیغمزه کوره
قریشیلر مدینه‌لیلرك مستحکم أولرینه قاپانالرندن بیك قورقیورلردی

Sayfa 35

Yer isimleri çeşitli metinlerde birbirlerinden farklıdır. Bu nedenle Medine çevresinin bir haritası olmadan Kureyşîlerin harekâtını anlamak kolay değildir Yukarıda bahsedildiğinden anlıyoruz ki bunlar Mekke'yi terk ettikten sonra Zutva ve Rabiğ'den geçtiler Yanı deniz yolu denilen yönü tercih ettiler. Sanra Bedir Çölü'nü solda bırakıp, doğuya (Sayfa 36) **doğru saparak, Medine'nin batısında bulunan Zül-Huleyfe'ye geldiler. Oradan Uhud Dağı'nın eteklerine kadar uzanan ovaya gelmek için batıdan Medine'nin etrafını dolaşmaya ve doğudan Medine'ye yaklaşmaya mecbur oldular.** Kureyşî-

lerin ne sebeple Medine şehrine doğrudan doğruya kuzeyden saldırmayarak böyle yaptıklarını net bir biçimde bilmiyoruz. Kaynaklar bu konuda hiçbir bilgi vermiyor. Fakat dikkat çekici bir sebep bulmak çok zor değil. Medine'nin doğusuna doğru açılan ve sonra Elgabede şehirden ve çevredeki dağlardan gelen **suların hepsini toplayan büyük vadi çok zengindi. Kureyşiler bu bölgeye saldırmakla ustaca hareketleri sayesinde Medinelilerin en değerli arazilerini tahrip edeceklerdi.** Bunlar uzun süren çalışmalarının sonucu olan mallarının mahfolduğunu görmemek için Medine içindeki müstahkem yerlerinden çıkmaya mecbur olacaklar ve açık çölde savaşmak zorunda kalacaklardı. Böyle bir yerde Mekke **atlıları** bütün yeteneklerini gösterebiliyorlardı. Gerçekten de o günkü zaferi atlılar sağlamıştı. Medine'ye doğrudan doğruya kuzeyden girmekle, Medinelilerin **hayatlarını tehlikeye atmamış olurdu**. Onlar müstahkem yerlerinde kalacaklardı. Hâlbuki okuduğumuza göre Kureyşiler, Medinelilerin müstahkem evlerine kapanmalarından çok korkuyorlardı.

Sayfa : 37

§ ۲۲ . — واقدینك ویردیكی معلومتدن چیقان نتیجه یه
كوره قریشیلر شوالك بشنجی پنجشنبه اقشامی العرض تارلا-
رینه واصل اولەرق او كیجه یی وجمعه كونی وایرتەسی كیجه یی
هپ اوراده كچیرمشلر، بوصورتله مدینه‌لیلری تارلالری خرابیدن
قورتارمق ایچون هجوم ایتمكه اجبار ایتمشلردر . شوالك آلتنجی
جمعه كونی محمدك برجاسوسی ، حباب المنذر ، فرقه وارلمقسزین
قریشیلرك قرارگاهنه كیره‌بیلدی ، دشمنك مقدارینی تخمینی
صورتده حساب ایده‌رك محمده كوتوردی . محمد بوندن كیمسه‌یه
بحث ایتمدی . ینه او جمعه كونی سلمه بن سلامه بن وقش

Sayfa : 37

نامنده بر مدینه‌لی العرضه متصل اولان اراضیسنه قدر کیده‌-
بیله‌رك طوپراغه کومدیکی سلاحلرینی آلابیلمشدر . یالکز
عودتنده اون کشیدن عبارت دشمن سواری دوریه‌سنه تصادف
ایتدی . بونلر کندیسنی تعقیب ایتدیسه‌ده طاغلق الحرہ تپه‌لری
آراسنه قاچدی .

Sayfa 37

Vakidî'nin verdiği bilgilerden çıkan sonuca göre, Kureyşîler Şevval'in (Arabî ayların onuncusu) beşinci Perşembe akşamı El-arz tarlalarına gelerek o geceyi, Cuma gününü ve ertesi geceyi hep orda geçirmişler, böylece Medinelileri tarlalarını harabolmaktan kurtarmak için saldırıya geçmeye mecbur bırakmışlardır. Şevval'in altıncı Cuma günü Muhammed'in bir casusu, Hababü'l-Münzir, farkına varılmaksızın Kureyşîlerin karagâhına girebildi. Düşmanın askerî gücünü tahmini olarak belirleyerek Muhammed'e bildirdi. Muhammed bundan kimseye bahsetmedi. Yine o Cuma günü Sellame bin Vaks adında bir Medineli, El-arz'a kadar uzanan arazisine giderek toprağa gömdüğü silâhlarını alabildi. Yalnız, dönüşünde on kişiden ibaret düşman atlı devriyesine rastladı. Bunlar kendisini takip ettiler ancak, o dağlık El-Hira tepeleri arasına kaçtı.

Sayfa : 38

قریشیلر العرض صحراسنی بو صورتله راحت
بر حت تخریب ایدرکن جمعه کونی مدینه‌ده دشمنك قریبق
برچوق قورقو اویاندیرییور ، بویوك برهیجانه سببیت ویرییورد-
دی . پیغمبر دشمنك حرکتندن و مقاصدندن خبردار اولمله

Sayfa : 38

براو قریشیلرك یورومەلری دوام ایتدیکی مدتجە کمال احتیاط
ایلە مدینەدە قالمش ، اونلر شهری غربدن ، برقاچ میل مسافەدن
دولاشەرق العرض تارلالرینە کیدرکن کندیلرینی تعجیزە بیلە
تشبث ایتمەمشدی . صوك قرارکاهلرینی ، شـوالك لشنجی
آقشامی الوطادە تأسیس ایتدکلرینیدە اوکرنمشدی . پجشنبە
آقشامی وجمعە کیجەسندە ، آرالرندە سعد بن معاد ، اسـد
ن حضیر ، سعد بن عبادە وسـائرەدە داخل اولدیغی حالدە
ایلری کلن مدینەلیلر محمدك قاپیسنك اوکندە نوبت بکلەدیلر .
جمعە صباحنە قدر یاپیلەجق شی حقندە مدینەلیلر آراسـندە
هیچ براختلاف تحدث ایتمەمشدی . مسلمانلر ، منافقلر ، مشرکلر
ویهودیلر شهرك اولرندە تحصن ایدەرك دشمنك ورودینە انتظار
ایتمك مرجح اولدیغی خصوصندە متفق ایدیلر . مدینەنك او
زمان اطرافندە برمدافعە سوری یوقدی . فقط هراو کومەسی
حد ذاتندە کوجوك بر قلعە تشـکیل ایدیوردی .

Sayfa 38

Kureyşîler, El-Arz çölünü böyle rahat rahat tahrip ederken, Cuma günü, Medine'de düşmanın yakın oluşu korku uyandırıyordu. Büyük bir heyecana sebep oluyordu. Peygamber düşmanın hareketinden ve amacından haberdar olmakla beraber, Kureyşîlerin yürüyüşü devam ettiği sürece Medine'de kalmış, onlar şehre batıdan bir kaç mil mesafeden dolaşarak, El-Arz tarlalarına giderken kendilerini tacize bile teşebbüs etmemişti. Son karargâhlarını, şevvalin beşinci akşamı Aluta'da kurduklarını da öğrenmiştir. Perşembe akşamı ve Cuma gecesinde aralarında Sad bin Mu-

az, Es-Seyd bin Hızır, Sad bin Ubade ve diğerlerinin de bulunduğu ileri gelen Medineliler, Muhammed'in kapısının önünde nöbet beklediler. Cuma sabahına kadar yapılacak şey hakkında Medineliler arasında hiçbir anlaşmazlık çıkmamıştı. Müslümanlar, münafıklar, müşrikler ve Yahudiler şehirdeki evlerine gizlenerek düşmanın ortaya çıkmasını tercih etme hususunda görüş birliği içerisindeydiler. Medine'nin o zaman etrafında bir koruyucu sur yoktu. Fakat gerektiği zaman her ev kümesi, küçük bir kale teşkil ediyordu.

Sayfa : 39

سوقاقلرك .

دیشاری‌یه منتهی اولان طرفلری طاش دیوارلرله سد اولوندی .

Sayfa 39

Sokakların dışarıya açılan tarafları taş duvarlarla kapatıldı.

Sayfa : 39

احادیثه كوره ، محمد جمعه صباحی صحابه‌لری

ومدینه‌نك ایلری كلنلرینی طوپلادی . اونلرله استشاره ایده‌رك

مدینه داخلنده حال تدافعیده قالمغی تكلیف ایتدی .

Sayfa 39

Hadislere göre Muhammed, Cuma sabahı sahabeleri ve Medine'nin ileri gelenlerini topladı. Onlarla fikir alış verişinde bulunarak **Medine içinde savunmada kalmayı teklif etti.**

Sayfa : 39

بناءً علیه ، احد فلاکتی پیغمبرك یاپدیغی خطالرك
بر نتیجه‌سی اولمایوب محمدك مدینه‌لیلر اوزرنده هنوز کافی درجه‌ده
حکم ونفوذ صاحبی بولونمامسندن ومدینه‌لیلردن بر قسمنك
اطاعتسزلك وسرکشلك کوسترمسندن نشئت ایتمش اولماسی

٣٩

Sayfa : 40

پك محتملدر (ذاتاً صوکره‌کی وقعه‌لرده بونی کوستریر)
شوراسی محققدرکه مدینه‌لیلر مدینه داخلنده راحت راحت
دورسه‌لردی قریشیلر شهره هجومه تشبث ایتمه‌دن چکیلیرلردی

Sayfa 39

Bununla birlikte Uhud felaketinin Peygamber'in yaptığı hataların bir sonucu olmayıp, Muhammed'in Medineliler üzerinde henüz yeteri derecede hüküm ve nüfuz sahibi bulunmamasından ve Medinelilerden bir kısmının itaatsizlik ve dikbaşlılık göstermesinden doğmuş olması pek muhtemeldir **[sayfa 40]** (zaten sonraki olaylar da bunu gösterir) **Şurası muhakkaktır ki Medineliler, Medine dahilinde rahat rahat dursalardı Kureyşiler şehre hücuma teşebbüs etmeden çekilirlerdi.**

Sayfa : 40

فقط شهرده رؤسانك أولردن چيقمامغه قرار ويرمش اولدقلرى.
خبرى انتشار ايدنجه برچوقلرى عدم ممنونيت اظهار ايتديلر.
بونلر مفرطلر فرقه‌سى ايدى . بدرده بولونامايان كنجلر ايديلر.
باشقه‌لرينك شان وشرفنى قيصقانيورلر ، غنائمه قونمق ايچون
حريص داورانيورلردى . بونلر هرچه باداباد مدينه‌دن چيقمق ،
قريشيلر ايله چارپيشمق ايسته‌يورلردى .

Sayfa 40

Fakat, şehirde reislerin evlerden çıkmamaya karar vermiş oldukları haberi yayılınca, birçokları memnuniyetsizliklerini belli ettiler. Başkalarının şan ve şerefini kıskanıyorlar, ganimetlere konmak için hırslı davranıyorlardı. Bunlar ne olursa olsun Medine'den çıkmak, Kureyşîler ile çarpışmak istiyorlardı.

Sayfa : 41

. غير ممنونلر جمعده طوپلانديلر ،
قيلجلرينى هوايه قالديرارق ، « آتشين كيلانلر كبى » هايقيرارق
بويوك بر كورولتو ياپديلر . بو مفرطلر آراسنده پيغمبرك
عموجه‌سى حمزه ، سعد بن عباده ، نعمان بن مالك كبى صحابه‌لر
و بعض مدينه‌ليلرده واردى . بونلر قريشيلرك كنديلرينى قورقاق
عد ايتمه‌لرندن ، تارلالرينى تخريب ايتمه‌لرندن قورقيورلردى .

Sayfa 41

Memnum olmayanlar camide toplandılar. Kılıçlarını havaya kaldırıp, bağırarak büyük bir gürültü çıkardılar. Bu aşırıya kaçmalar arasında Peygamber'in amcası Hamza, Suud bin Ubade, Taaman bin Malik gibi sahabeler ve bazı Medineliler vardı. Bunlar, Kureyşilerin kendilerini korkak olarak görmelerinden, tarlalarını tahrip etmelerinden korkuyorlardı.

Sayfa : 41

. صلات الجمعه أثناسنده هيجان صوك

درجه‌يى بولدى . محمد بوكا مماشات ايتمكه مجبور اولدى . صلات

العصردن صوكره حركت ايده‌جكنى ، قريشيله هجوم ايله‌يه‌جكنى

سان ايتدى

Sayfa 41

Cuma namazı esnasında heyecan son dereceyi buldu. Muhammed buna uymaya mecbur oldu. İkindi namazından sonra hareket edeceğini, Kureyşilere saldıracağını açıkladı.

Sayfa : 41

صلات العصر نهايت بولوبجه محمد كندى

اوطه‌سنه چكيلدى . اوراده ابو بكر ايله عمر باشنه بر صاريق

صارماسى و أثواب كيمه‌سى ايچون كنديسنه ياردم ايتديلر .

محاربه‌يه بونلرله كيتمك ايسته‌بوردى .

Sayfa 41

İkindi namazı sona erince Muhammed kendi odasına çekildi. Orada Ebu Bekir ile Ömer, başka bir sarık sarması ve elbise giymesi için kendisine yardım ettiler. Savaşa bunlarla gitmek istiyordu.

Sayfa : 42

سعد بن معاذ ، اسید بن حضیر کبی
ساکن وصاحب نفوذ کیمه‌لر تشبثک تهلکه‌لرینی کوستره‌رك
پیغمبری هجومه اجبار اتمه‌نك هیچ مناسب اولمدیغی نقطه‌سنده
اصرار ایله‌دیلر . قرار قطعی‌یی ویرمکی پیغمبره براقمق فکرنده
ایدیلر . پیغمبر تمامیله مسلح وحرکته مهیا بر حالده قاپینك
اشیکنده کورونجه حاضرونك روحنده برعکس العمل حصوله
کلدی . کوستردکلری صبرسزلقدن نادم اولدیلر . بعضیلری
مرشیئی آرتق محمده براقمق تکلفنده بولوندیلر . فقط شیمدی
محمد تبدیل فکر ایتمه‌دی . جونکه برپیغمبر برکره سلاحلاندقدن
صوکره جناب حق کندیسیله دشمنلری آراسنده بر قرار
ویرمدکجه سلاحنی براقه‌ماز دیبوردی . بناءً علیه ، حرکت
امرینی ویردی .

Sayfa 42

Sad bin Muaz, Es-Seyd bin Hızır gibi sakin ve nüfuz sahibi kimseler, teşebbüsün tehlikelerini göstererek Peygamber'i hücuma zorlamanın hiç uygun olmadığı noktasında ısrar ettiler. Kesin kararı vermeyi Peygamber'e bırakmak fikrinde idiler. Peygamber

tamamıyla silâhlı ve harekete hazır bir halde kapının eşiğinde görününce oradakilerin ruhunda bir dalgalanma oldu. Gösterdikleri sabırsızlıktan pişman oldular. Bazıları her şeyi artık Muhammed'e bırakmak teklifinde bulundular. Fakat şimdi Muhammed fikrini değiştirmiyordu. Çünkü bir Peygamber bir kere silâhlandıktan sonra Cenab-ı Hak kendisiyle düşmanları arasında bir karar vermedikçe silâhını bırakmaz diyordu. Bu yüzden hareket emrini verdi.

Sayfa : 43

محمدك عسكرى تقريباً بيك

كشيدن تركب ايديوردى .

Sayfa 43

Muhammed'in askeri, yaklaşık bin kişiden oluşuyordu.

Sayfa : 44

محمد متباقى يدى يوز كشى ايله حركتده دوام

اتدى .

Sayfa 44

Muhammed geriye kalan yedi yüz kişi ile harekete devam etti.

Sayfa : 44

ـ مسلمانلرك حركتندن

Sayfa : 45

٢٦٤ اوچنجی سنه

خبردار اولان قریشیلر عکرمه بن ابوجهل قوماندامی آلتنده
بر کوچوك سواری مفرزه‌سی کوندره‌رك مدینه‌لیلرك حرکتنی
ترصد ایتمك ایسته‌دیلر. مکه‌سواریلری بارکیرلرك مانوره‌یاپه‌میه‌
جقلری حره قایالقلری اراسنه صوقولمقدن قورقدقلری ایچون
مسلمان قرارگاهنه پك یاقلاشه‌مادیلر . اوراده بر پوصویه
دوشمه‌لری قورقوسی واردی . اونك ایچون العرض اوواسنك
اوته طرفنده‌کی قرارگاهه چکیلدیلر . ابن ابی ایله منافقین
محمدك قربنده قرارگاه قوردیلر . فقط اونکله بر هیئت مجموعه
تشکیل ایتمك ایسته‌مدیلر . یابانجی یاخود سیرجی کبی اوزاقده
دوریبورلردی

Sayfa 44

Müslümanların hareketinden [sayfa 45] **haberdar olan Kureyşi-ler, İkrime bin Ebu Cehil kumandası altında bir küçük süvari müfrezesi göndererek Medinelilerin hareketini gözetlemek istediler. Mekke süvarileri, atlarını manevra yapamayacakları Hira kayalıkları arasına sokmaktan korktukları için Müslüman karargâhına pek yaklaşmadılar. Orada bir pusuya düşmeleri korkusu vardı.**

Onun için El-Arz ovasının öte tarafındaki karargâha çekildiler. İbn Ebi ile münafıklar Muhammed'in yakınında karargâh kurdular. Fakat genel bir görüntü içinde bulunmak istemediler. Yabancı yahut seyirci gibi uzakta duruyorlardı.

Sayfa : 45

یهودیلرك معاونتنی محمدك رد ایتمش اولماسی صوكره‌دن
اویدورمه‌در . چونكه باشقه طرفلردن بیلیورزكه پیغمبر یهودیلردن
كندیسنه التحاق ایتملرینی رجا ایلمش ، اونلرده ایرته‌سی كونك جمعه ایرته‌سی
اولدیغی ، او كون استعمال سلاح ایتمك دینلرینه مغایر بولوندیغنی سویله‌
یه‌رك جواب رد ویرمشلردر

Sayfa 45

Yahudilerin desteğini, Muhammed'in reddetmiş olması sonradan uydurmadır. Çünkü başka taraflardan biliyoruz ki Peygamber, Yahudilerden kendisine katılmalarını rica etmiş, onlar da ertesi günün Cumartesi olduğunu, o gün silâh kullanmalarının dinlerine aykırı bulunduğunu söyleyerek red cevabı vermişlerdir.

Sayfa : 46

ـ شوالك یدنجی جمعه ایرته‌سی كونی شفق
سوكدیكی وقت محمد قریشیلره هجومه حاضرلاندی . كندیسیله
دشمن آراسنده بویوك العرض حوضه‌سی واردی . دشمن
ایله تماسه كیرمه‌دن اول بورادن كچمك اقتضا ایدییوردی . محمد

Sayfa : 46

مدینه‌دن اوچ میل مسافه‌ده کائن اولان احد داغنه قدر گیتمك
ایسته‌یوردی . کسدیرمه یولی بیلمه‌یوردی . بونك ایچون
مزروع برچوق تارلالردن وخورمالقلردن گچه‌جکدی. بر رهبر
تدارك ایتمکه مجبور اولدی . اسقا ایدیلمش اوواڭ بو قسمه
صاحب اولان وبنو حارثه قبیله‌سنه منسوب بولونان ابوحثمة
الحارثی [١] رهبرلك ایتمك تکلیفنده بولوندی . مسلمانلر او
اوکده اولدیغی حالده بنو حارثه‌لرك تارلالری آراسندن
ایلریله‌دیلر. محمده اڭ چوق مخالف اولان منافقلردن اعمامربع
بن قیظی‌نك خورمالقندن گچه‌جکلری صیراده ، تصادفاً اوراده
بولونان و کنك کیم اولدیغنی ایشیدن اختیار اعما بر آووج

٤٦

Sayfa : 47

طوپراق آله‌رق محمدك استقامتنده آتدی ، طوپراق پیغمبرك
یوزینه چارپدی

Sayfa 46

Şevval'in yedinci Cumartesi günü şafak sökerken Muhammed, Kureyşilere saldırı hazırlığında bulundu. Kendisiyle düşman arasında büyük El-Arz havzası vardı. Düşman ile temasa girmeden önce buradan geçmek gerekiyordu. Muhammed, Medine'den üç mil uzaklıkta bulunan Uhud dağına kadar gitmek istiyordu. Kestirme yolu bilemiyordu. Bunun için ekili birçok tarladan ve hurmalıklardan geçecekti. Bir rehberden yardım almaya mecbur oldu. Sulama yapılmış olan ovanın bu kısmına sahip olan ve

Beni Haris kabilesine mensup olan Ebu Haşmetü'l Harisi rehberlik yapabileceği teklifinde bulundu. Müslümanlar onun arkasından Beni Ha-isilerin tarlaları arasında ilerliyorlardı. Muhammed'e en çok karşı olan münafıklardan Emamerba bin Kızı'nın hurmalıklarından geçecekleri sırada, tesadüfen orada bulunan ve geçen kişinin kim olduğunu işiten Ema bir avuç toprak alarak (sayfa 47) Muhammed'in bulunduğu yöne doğru attı. Toprak Peygamber'in yüzüne çarptı.

Sayfa : 47

محمد سرعتله ایلریله‌یه‌رك معیتده‌كیلرله احد
داغنك اتكنه سیلك یاتاغی داغی اویدیغی نقطه‌یه واصل اولدی.
بو نقطه‌ده توقف ایتدی . آرتق ایكی عسكری بربرندن قیصه
برمسافه آییریوردی. قریشیلر ، مسلمانلر كوروتجه ، موكره‌دن
ارض ابن عامر دنیلن یرده وضعیت آلدیلر . ابن ابی ایله

٤٧

Sayfa : 48

§ ٢٨ اوچنجی سنه

منافقلر آرتق قانلی برمصادمه‌نك ناقابل اجتناب اولدیغنی كورنجه ،
مسلمانلرك حماقتلرینه قارشی بویوك بر اثر استخفاف اظهار
ایده‌رك میدان محاربه‌یی ترك ایتدیلر و دوغروجه مدینه‌یه دوندیلر.

Sayfa 47

Muhammed süratle ilerleyerek yanındakilerle Uhud dağının eteğine, sel yatağının dağı oyduğu noktaya ulaştı. Bu noktada

beklemeye başladı. Artık iki askerî tarafı birbirinden kısa bir mesafe ayırıyordu. Kureyşiler, Müslümanları görünce, sonradan Arz-ı ibn-i Amir denilen yerde vaziyet aldılar. İbn Ebi ile [sayfa 48] münafıklar artık kanlı bir çarpışmanın kaçınılmaz olduğunu görünce, Müslümanların ahmaklıklarına karşı onlarla alay ederek savaş meydanını terk ettiler ve doğruca Medine'ye döndüler.

Sayfa : 48

محمد بو نقصانی تلافی ایچون یالچین احد
داغنه استناد ایتمکی دوشوندی . بو صورتله مکه سواریلرینك
آرقه‌دن هجوم ایتمه‌لری احتمالی زائل اولیوردی . محمد ، عبدالله
بن جبیرك قوماندسی آلتنده اللی تیرانداز آییرارق بونلری
داغك منحنی بر طرفنی طوتمق و اورادن دشمن سواریسنك
داغ ایله مسلمانلر آراسنه کیره‌رك کندیلرینه ارقه‌دن هجوم
ایتمه‌لرینه مانع اولمق ایچون صول طرفده بر نقطه‌یه یرلشدیردی.
صاغ جناحده بویله بر احتیاطه لزوم یوقدی . چونکه احد
داغنك ایلری‌یه دوغرو چیقمش بر نقطه‌سنه استناد ایدیوردی.
بوراسی اوقدر یالچین ، دیك و قایالق ایدی‌که سواری قابل
دکل نچه‌مزدی . قریشلیلرك اصل فائقیتی سواریلرنده ایدی .
پیغمبر دائما احد قایالریله تماسنی محافظه ایده‌جك ، قریشلیلرك
اجرای حرکات ایتدکلری وادینك آشاغیسنه اینمه‌یه‌جك صورتده
ترتیبات آلمقله دشمن سواریلرینك اهمیتنی اسقاط ایتمکه چالیشدی.

Sayfa 48

Muhammed bu noksanı telafi için yalçın Uhud dağına sığınmayı düşündü. Bununla Mekke atlılarının arkadan saldırmaları ihtimali ortaya çıkıyordu. Muhammed, Abdullah bin Cebir'in kumandası altında elli tirendaz ayırarak, bunları dağın bir tarafını tutmak ve oradan düşman atlılarının dağ ile Müslümanlar arasına girerek kendilerine arkadan saldırmalarına engel olmak için, sol tarafta bir noktaya yerleştirdi. Sağ tarafta böyle bir tedbire gerek yoktu. Çünkü Uhud dağının ileriye doğru çıkmış bir noktasına dayanıyordu. Burası o kadar yalçın, dik ve kayalık idi ki atlının gelmesi mümkün değildi. Kureyşilerin asıl üstünlüğü atlılarından kaynaklanıyordu. Peygamber daima Uhud kayalıklarıyla temasını muhafaza ederek, Kureyşilerin bulundukları vadinin aşağısına inmeyecek biçimde surette **tertibat almakla düşman süvarilerinin baskısını düşürmeye çalıştı.**

Sayfa : 49

مسلمان قوتلرینك ترتیباتنه نظراً وضعیت شو
ایدی : محمد آرقه‌سنی احد داغنه ویرمشدی . عینین صول
طرفده ایدی . عسکرك جبهه‌سی مدینه‌یه ناظردی . قریشیلر
وادینك نهایتده ، احقده اخذ موقع ایتمشلردی .

Sayfa 49

Müslüman kuvvetlerinin tertibatına bakılınca şu görülüyordu: Muhammed arkasını Uhud dağına vermişti. Sol tarafı da aynı şekildeydi. **Askerin cephesi Medine'ye bakıyordu.** Kureyşiler **vadinin eteklerinde, açıkta mevzilenmişlerdi.**

Sayfa : 49

محمد آرقه‌سنه

ایکنجی بر زره دها کیدی .

Sayfa 49

Muhammed arkasına ikinci bir zırh daha giydi.

Sayfa : 50

قریشیلر صف حرب نظامی اوزره ایلریله‌دیلر.

صاغ جناحه خالدبن‌الولید ، صول جناحه عکرمه بن ابو جهل قوماندا ایدیوردی . ایکی یوز کشیلك سواری قوتی [۱] صفوان بن امیه یاخود عمرو بن‌العاص و یوزکشیدن مرکب تیراندازلر ، عبدالله بن ابو ربیعه قوماندانسنده ایدیلر . بایراغی طلحه بن ابو طلحه عبدالعزی بن عثمان بن عبدالدار طاشیوردی. قصیك اوغلی عبدالدار نسلندن کلدیکی جهتله بایراق طاشیمق حقی اونك ایدی (مدخله باقکز . § ۸۰ نجی ومتعاقب فقره‌لر).

دشمن یاقلاشمقده اولدیغی صیراده محمد عسکرك صفلری آراسنده آشاغی‌یه یوقاری‌یه دولاشدی ، اونلری غایت انتظام ایله دیزدی، کیمیسنی ایلریلتدی ، کیمیسنی کریلتدی . نهایت هپسی منتظم صورتده موقع آلدیلر . صوکره اونلره قیصه بر نطق ایراد ایده‌رك مطلق و قطعی بر اطاعت ، تام بر اتحاد توصیه ایتدی

Sayfa 50

Kureyşîler savaş düzeni ile ilerlediler. Sağ tarafa Halid bin Velid, sol tarafa da İkrime bin Ebu Cehil kumanda ediyordu. İki yüz kişilik atlı kuvveti Süfvan bin Umeyye yahud Ömer bin Elas ve yüz kişiden oluşan tirendazlar ise Abdullah bin Ebu Rebia kumandasındaydılar. Bayrağı, Talha bin Ebu Talha Abdulaziz bin Osman bin Abdüddâr taşıyordu. Kâsî'nin oğlu, Abdüddâr neslinden geldiğinden bayrağı taşımak hakkı onundu (Girişe bakınız 80. Ve devamı kısımlar). Düşman yaklaşmakta olduğu sırada Muhammed, askerin safları arasında aşağıya yukarıya dolaştı, onları çok düzenli bir şekilde dizdi, kimisini ilerletti, kimisini geriletti. Nihayet hepsi düzenli bir şekilde mevki aldıldar. Sonra onlara kısa bir konuşma yaparak mutlak ve kesin bir itaat, tam bir destek tavsiye etti.

Sayfa : 51

قريشيلر متصل ايلريلەدكلری جهتله ايكی عسكر
آرتق يرينه پك يقين بولونيورلردی .

Sayfa 51

Kureyşîler duraklamadan ilerledikleri için iki asker artık birbirine pek yakın bulunuyorlardı.

Sayfa : 51

سيكيرلرك صوك درجەده كركين
بولونديغی بو دقيقەده ، دها سلاح استعمال ايدلمەدن اول ،
قريش قادينلری شرقيلر سويلەيەرك ، ترامپتلر چالەرق جسورانه

Sayfa : 51

حربه اركك‌لرینی تشویق ایچون صفلرك اوكندن كچدیلر .
صوكره محاربلرك آرقه‌سنه چكیلدیلر .

Sayfa 51

Sinirlerin son derece gergin olduğu bir dakikada, daha silâhlar kullanmaya başlanmadan önce Kureyş kadınları şarkılar söyleyerek, trampetler çalarak bu savaşa erkeklerini teşvik için safların önüne geçtiler. Sonra da savaşçıların arkasına çekildiler.

Sayfa : 52

§ ٣٢ اوچنجی سنه

ابو عامر ایله طرفدارلرینك خجالت آمیز بر
صورتده كری چكیلمه‌لرینك نتایجنی ازاله ایچون قریشیلرك
علمداری و پیغمبرك اوزاقدن اوزاقه عموجه زاده‌سی طلحه بن
ابو طلحه میدانه چیقه‌رق مسلمانلره میدان اوقودی ، یالكز
باشنه مصارعه طلب ایتدی . علی بو تكلیفی قبول ایده‌رك ایلر-
له‌دی وخصمنك باشنه ایندیردیكی بر قلیج ضربه‌سیله اونی یره
سردی . مع‌مافیه علیه‌ السلام حسی هنوز قوتلی اولدیغی ایچون
خصمنك باشنی كسوب ایشنی اتمام ایتمكدن مجتنب بولوندی ،
اونی یرده كندی حالنده براقدی .

Sayfa 52

Ebu Âmir ile taraftarlarının cahilce bir şekilde geri çekilmelerinin sonucu izale için Kureyşîlerin bayraktan ve Peygamber'in uzaktan Amca oğlu Talha bin Ebu Talha meydana çıkarak Müslümanlara meydan okudu. Yalnız başına döğüşmeyi talep etti. Ali bu teklifi kabul ederek ilerledi. Düşmanın başına indirdiği bir kılıç darbesiyle onu yere düşürdü. Fakat Ali'de hâlâ aile hissi kuvvetli olduğundan düşmanın başını kesmekten kaçındı. Onu yerde kendi halinde bıraktı.

Sayfa : 52

— بو ايلك ايكى موفقيت مسلمانلره اوقدر شوق وشجاعت وردى كه
قريشيلرك صفلرى اوزرينه آتيلديلر ، مركزى پارچه‌لاديلر .
فقط هيچ كيمسه‌يى اولديره‌مديلر

Sayfa 52

Bu ilk iki başarı, Müslümanlara o kadar arzu ve cesaret verdi ki Kureyşîlerin safları üzerine atıldılar, merkezi parçaladılar. Fakat hiç kimseyi öldüremediler.

Sayfa : 52

— بو آندن صوكره نه‌وقوعه كلديكى پك معلوم دكلدر.
احاديثده اوچ اساس نقطه اوزرنده اصرار ايديليور : برنجيسى ، احد
اوزرينه حركتك محمدك آرزوسيله وقوعه كلديكيدر . ايكنجيسى ،
محاربه‌نك ، بدايتده مسلمانلر طرفندن قازانلديغى ، قريشيلرك تماماً فرار
ايتديكيدر . اوچنجيسى ، هزيمتك سببى تيراندازلرك غير قابل تعمير
خطالرندن نشئت ايلديكيدر .

Sayfa 52

Bu andan sonra neler olduğu pek bilinmemektedir. Bu olaylarda üç esas nokta üzerinde ısrar ediliyor. Birincisi; Uhud üzerine yapılan hareketin Muhammed'in arzusu üzerine olduğu, ikincisi; savaşın başlangıçta Müslümanlar tarafından kazanıldığı, Kureyşilerin tamamen kaçtığıdır. Üçüncüsü; hezimetin sebebi, tirendazların telafisi mümkün olmayan hatasından kaynaklandığıdır.

Sayfa : 53

فقط هر نه ده اولسه قریشلرک صفلرنده مستقبل عربستان و سوریه فاتحی
خالد بن الولید کبی داهی بر قوماندان بولوندیغجه کوچوک بر مسلمان اردوسی
بهمه‌حال مغلوب اولمغه محکوم ایدی . محاربه‌نک جریان عمومیسنی واضح
صورتده کوز اوکنده طوتمغه مانع اولان برچوق تفرعات و تفصیلات
ایله مالی حکایهٔ آتیه‌یی کوزلجه آکلایه‌بیلمک ایچون محمدک مغلوبیتی اغلب
احتماله کوره اصحابک پک مفرطانه شوق و غیرتندن نشئت ایتدیکنی
سویله‌مک فائده‌لی اولور.

Sayfa 53

Fakat ne olursa olsun Kureyşilerin saflarında geleceğin Arabistan ve Suriye fatihi Halid bin el-Velid gibi dâhi bir kumandan bulunduğu sürece, küçük bir Müslüman ordusu elbette yenilmeye mahkûmdu. Savaşın cereyan ediş şeklini açıkça goz önünde tutmaya engel olan birçok teferruat ve tafsilat ile ekonomik geleceğin hikâyesini daha iyi anlayabilmek için, Muhammed'in mağlubiyetinin büyük bir ihtimalle ashabın **pek aşırı derecedeki arzu ve gayretinden ortaya çıktığını söylemek faydalı olur.**

Sayfa : 53

بو پلانك احتمالكه مرتبی اولان ولید سواری
ایله چویرمه حركتی اجرا ایده‌بیلدی . تیراندازلرك ضعیف خطنی
چیكنه‌دی ، مسلمانلرك آرقه‌سندن هجوم یاپدی . بو حركت صحابه‌لرك
انتظامنی بوزدی . بر آن ایچون عمومی بر پانیك وقوعه كلدی. محاربه‌نك
غائب ایدیلدیكی كورولونجه مدینه‌لیلرله اصحاب كوچوك كوچوك كومه‌لرله
احد داغی قایالقلرینه قاچمغه باشلادیلر . ایشته آچیق صحراده بو رجعت
اثناسنده مكه سواریلرینك هجومنه و پیاده‌نك متقابل تعرضنه معروض
قالهرق عظیم ضایعات ویردیلر .

Sayfa 53

Bu plânın muhtemelen tertipçisi olan Velid, süvari ile çevirme harekâtını uygulayabildi. Okçuların zayıf hattını çiğnedi. Müslümanların arkasından hücum etti. **Bu harekât, sahabelerin intizamını bozdu. Bir an için genel bir panik ortaya çıktı. Savaşın kaybedildiği görülünce, Medinelilerle ashap küçük küçük kümeler halinde Uhud dağı kayalıklarına kaçmaya başladılar.** İşte açık sahadaki **bu ricat** [geri çekilme] **esnasında Mekke süvarilerinin hücumuna ve piyadenin karşılıklı taarruzuna uğrayarak büyük zayiat verdiler.**

Sayfa : 55

مسلمانلر پك بویوك آثار شجاعت كوستردیلر:
بنو ساعده‌لردن ابو دجانه سماك بن خرشه پیغمبردن بر قلیج
استعاره ایتمشدی . بو شرفدن پك مغرور اولدیغی ایچون باشنده
قیرمزی بر صاریق اولدیغی حالده ایلك صفده اوزون مدت
حرب ایتدی .

Sayfa 55

Müslümanlar çok büyük kahramanlık gösterdiler: Ebu Ducane Semâk bin Huraşe, **Peygamber'den ödünç bir kılıç almıştı.** Bu şereften çok gururlandığı için başında kırmızı bir sarık olduğu halde ilk safta uzun süre savaştı.

Sayfa : 56

بو محاربه کونده مسلمان قادینلری بیله تمیز
ایتدیلر : غزیه بن عمروك زوجه‌سی اولان ام عماره نسیبه بنت
کعب طالع حرب معکوس برشکل آلمه‌دن میدان حربده جنکاـ
ورلره التحاق ایتدی ، پیغمبره قدر صوقولدی . اونك یاننده
یای و قلیج ایله حرب ایله‌دی . نهایت ابن قمیه [۱] طرفندن
اوموزندن جرح اولوندی

Kadın

Sayfa 56

Bu savaş gününde Müslüman kadınları da kendilerini gösterdiler. Gazye bin Ömer'in karısı ve Ka'b'ın kızı olan Ümmü Umare Nesibe savaşın gidişatı ters bir şekil almadan savaş meydanında cengaverler arasına karıştı ve Peygamber'e kadar sokuldu. Onun yanında yay ve kılıç ile savaştı. Nihayet İbn Kamiyye tarafından omuzundan yaralandı.

Sayfa : 56

.... قریشلر ، جسورانه حرب ایتمکله برابر محاربه
محمده مساعد صورتده جریان ایدیوردی . قریشلر کریه‌مکه

Sayfa : 57

§ ٣٧ اوچنجی سنه

وقاچمغه باشلامشلردی . قادینلری فراریلری مشکلاتله توقیف
ایده‌بیلیورلردی . بوصیراده خالد بن الولید مکه سواریلری ایله
مسلمانلرك صول جناحنی چویرمك ایچون مکرر فقط بی فائده
هجوملرده بولونیوردی .

Sayfa 56

Kureyşiler, yiğitçe savaşmakla beraber savaş Muhammed'in düşüncesine uygun şekilde gelişiyordu. Kureyşiler gerilemeye [sayfa 57] ve kaçmaya başlamışlardı. Kadınlar, firarileri zorlukla durdurabiliyorlardı. Bu sırada Halid bin Velid, Mekke süvarileri ile Müslümanların sol tarafını çevirmek için tekrar tekrar fakat, faydasız hücumlarda bulunuyordu.

Sayfa : 57

حربك تام بو مهم آننده عینیه یرلشدیرلمش
اولان تیراندازلر آرتق غلبه‌نك تأمین ایدیلدیکنه ذاهب اوله‌رق
یغمایه اشتراك ایتمك اوزره سائر مسلمانلرك ارقه‌سی صیرا
قوشدیلر . یالکز برقاچ تیرانداز اوزاقدن بیاض خرمانیسیله
فرق ایدیلن عبدالله بن جبیر ایله برلکده یرلرنده قالدیلر. ایشته
بو صیراده خالد بن الولید مسلمانلرك احتیاطسز غلیانلرینك
کندیسنه تأمین ایتدیکی قیمتدار چارهٔ استفاده‌یی تقدیر ایتدی.
صول جناحه قارشی جویرمه حرکتنه هرزمانکندن شدتله
تکرار تشبث ایتدی . عبدالله بن جبیر ایله صادقانه موقعلرینی

Sayfa : 58

محافظه ایتمش اولان بر قاچ تیرانداز قهرمانجه حرب ایتدیلر .
فقط دشمنلرك ازیجی فائقیت عددیه‌سی قارشیسنده مقاومت
ایده‌مدكلرندن مغلوب و مقتول اولدیلر . عبدالله دیكرلریله
برلكده وظیفه موقعنده ترك حیات ایتدی . سائر سواریلرله
برابر عكرمه بن ابو جهلك‌ده التحاق ایتدیكی خالد بن الولید
هرمانعه‌یی اقتحام ایده‌رك شیمدی مسلمانلرك آرقه‌سندن هجوم
ایتدی و بر آن ایچنده طالع حربی دكیشدیردی. آرقه‌دن هجومه
اوغرایان مسلمانلر غایت بویوك برقارغشه‌لغه دوشدیلر. دوست
و دشمن بربرلرینه او قدر قاریشدیلر كه مسلمانلر بربرلریله
دوكوشیورلردی . حسیل بن جابر اسمنده برمسلمانك صحابه‌دن
عتبه بن مسعود طرفندن اولدیرلدیكی روایت اولونیور. برچوقلری
قاریشیقلقدن دهشته اوغرایه‌رق قاچمغه باشلادیلر . عمومی بر
بوزغونلق یوز كوستردی . اصل محاربه بیتمشدی . چونكه
ایكی طرفدن‌ده كوچوك كوچوك كومه‌لرده قارمه قاریشیق
حرب ایدیلیوردی . محمدك تنظیم و ترتیب ایتدیكی طاقملر پارچه
پارچه اولمشدی .

Sayfa 57

Savaşın tam bu mühim anında aynı şekilde yerleştirilmiş olan okçular, artık galibiyetin temin edildiği zannına kapılarak yağmaya katılmak üzere diğer Müslümanların arkası sıra koştular. Yalnız birkaç okçu uzaktan beyaz harmanisiyle fark edilen Abdullah

bin Cebir ile birlikte yerlerinde kaldılar. İşte bu sırada Halid bin Velid Müslümanların tedbirsiz coşkularının kendisine sağladığı çok değerli bu kurtuluş çaresini kullanmaya karar verdi Sol tarafa karşı çevirme hareketine her zamankinden şiddetle tekrar teşebbüs etti. Abdullah bin Cebir ile gerçek bir bağlılıkla mevkilerini (sayfa 58) **korumuş olan birkaç okçu kahramanca savaştılar. Fakat düşmanların ezici sayı üstünlüğü karşısında karşı koyamadıklarından, mağlup ve maktul oldular. Abdullah diğerleriyle birlikte görev sahasında şehit oldu. Diğer süvarilerle beraber İkrime bin Ebu Cehil'in de katıldığı Halid bin Velid, her engeli aşarak şimdi Müslümanların arkasından hücum etti ve bir an içinde savaşın gidişatını değiştirdi. Arkadan hücuma uğrayan Müslümanlar çok büyük bir kargaşalığa düştüler. Dost ve düşman birbirlerine o kadar karıştılar ki Müslümanlar birbirleriyle dövüşüyorlardı. Hasil bin Cabir isminde bir Müslümanın sahabeden Utbe bin Mesut tarafından öldürüldüğü rivayet olunuyor. Birçokları karışıklıktan dehşete uğrayarak kaçmaya başladılar. Genel bir bozgunluk yüz gösterdi. Asıl savaş bitmişti. Çünkü iki taraf da küçük küçük kümeler halinde karmakarışık bir şekilde savaşıyorlardı. Muhammed'in tanzim ve tertip ettiği takımlar parça parça olmuştu.**

Sayfa : 59

قارغشه‌لق صوڭ حده واصل اولدیغی صیراده
مسلمانلرڭ سنجاغنی مصعب بن عمیر کمال شجاعتله طاشیوردی.
بونی حیاتی بهاسنه مدافعه‌یه چالیشدی . فقط مکه سواریلری
مدینه‌لیلرڭ صفلرنده اویله بر قاریشیقلق تولید ایتمشلردی که
همان هان یالکز باشنه قالان مصعب نهایت مغلوب اولدی .
ابن قمیه نامنده بر قریشی کندیسنی ابتدا قولندن آغیر صورتده

Sayfa : 59

یارالادی ، صوکره مزراق ایله وجودینی دلدی . مصعب
دوشونجه اوراده یقیننده بولنان محمد سنجاغی مصعبك برادری
ابو الرومه ویردی . بونك سنجاغی او کون نهایته قدر حامل
اولدیغی ، مدینه‌یه عودتنده اونك طاشیدیغی سویله‌یور .
فقط سائر موثوق منبعلر هیچ کیمسه‌نك سنجاغی حامل اولما-
دیغنی ، مسلمانلرك ، اطرافنده طوپلانوب حرب ایده‌جك
بایراقلری قالمادیغنی سویلیورلر

Sayfa 59

Karışıklık son hadde ulaştığı sırada bile Müslümanların sancağını Musab bin Amir büyük bir kahramanlıkla taşıyordu. Bunu hayatı pahasına korumaya çalıştı. Fakat Mekke süvarileri Medinelilerin saflarında öyle bir karışıklık doğurmuşlardı ki hemen hemen yalnız başına kalan Musab sonunda mağlup oldu. İbn Kamıyye namında bir Kureyşî kendisini önce kolundan yaraladı, **sonra mızrak ile vücudunu deldi. Musab** düşünce orada yakınında **bulunan Muhammed, sancağı Musab'ın erkek kardeşi** Ebu'r-Rum'a verdi. Bu kişinin sancağa o gün sonuna kadar sahip olduğu, Medine'ye dönüşünde de onun taşıdığı söyleniyor Fakat diğer yazılı kaynaklar hiç kimsenin sancağı taşımadığını; Müslümanların **etrafında toplanıp savaşacakları bir bayrakları kalmadığını söylüyorlar.**

Sayfa : 59

بوزغونلق أثناسنده اویله بر آن اولدی که محمد
بویوك بر تهلكه‌یه معروض قالدی . كندی استقامتنده بر چوق
اوق كلیوردی . مسلمان بایراغی یرده ایدی . حرب صفلری
قیریلمشدی . دوست ودشمن هر استقامتده قارمه قاریشیق
بربرلرینه كیرمشلردی . اوته‌یه بری‌یه بر قوشوشمه ، طاقم طاقم
دوكوشمه‌لر ، قاچیشمه‌لر ، تكرار طاقم طاقم طوپلانمه‌لر واردی .

Sayfa 59

Bozgun esnasında öyle bir an oldu ki Muhammed büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kaldı. Kendi tarafına doğru birçok ok geliyordu. Müslüman bayrağı yerde idi. Harp safları kırılmıştı. Dost ve düşman her yönde karmakarışık birbirlerine girmişlerdi. Öteye beriye bir koşuşma, takım takım dövüşmeler, kaçışmalar, tekrar takım takım toplanmalar vardı.

Sayfa : 60

§ ٤٠ . ــ خالدك سواریلری طرفندن آرقه‌دن هجومه
اوغرامق ، بویوك بر انتظامسزلق ایچنه دوشمكله برابر مسلمانلرك
كافه‌سی قاچمادی

Sayfa 60

40- Halid'in süvarileri tarafından arkadan hücuma uğrayarak, büyük bir düzensizlik içine düşmekle beraber Müslümanların **hepsi kaçmadı.**

Sayfa : 60

قسم اعظمی
مدینه‌لیلردن مرکب اولان ۱٤ یاخود ۳۰ کشیلك بر کومه
پیغمبرك اطرافنده طوپلانمشلر ، اونی دشمنه قارشی مدافعه
ایدیورلردی . یاواش یاواش محمد ایله برابر داغه دوغرو
چکلدیلر

Sayfa 60

Büyük kısmı Medinelilerden meydana gelen **14 yahut 30 kişilik bir küme Peygamber'in etrafında toplanmışlar, onu düşmana karşı savunuyorlardı. Yavaş yavaş Muhammed ile beraber dağa doğru çekildiler.**

Sayfa : 60

بو صحیفه‌ده بالذات محمد ده سائرلریله برلکده
حرب ایتدی ، یاینك کیریشی قوپنجه‌یه قدر اوق اتدی .

Sayfa 60

Bu safhada bizzat Muhammed de diğerleriyle birlikte **savaştı. Yayının kirişi kopuncaya kadar ok attı.**

Sayfa : 60

فقط هر حالده محمدك غايت مشكل بر دقيقه
كچيرديكي شبهه‌سزدر . اصابت ايدن بر طاش اسنان قاطعه‌سندن
برينى قيردى . باشقه بر طاش زرهلى باشلغك يوز قسمنى پار-
چه‌لادى . بو طاشلرك ايكيسنى ده عتبه بن ابو وقاص آتمشدى .
ابن قميه ايسه پيغمبرك كوكسنه قوتلى بر قليج ضربه‌سى اينديردى .
محمد اوزرينه ايكى زره كيمش اولديغى ايچون يارالانمادى .
فقط ضربه او قدر شدتلى ايدى كه بر هندكه يووارلاندى .

Sayfa : 61

§ ٤٠-٤١ اوچنجى سنه

صحابه‌لردن على ايله طلحه كنديسنى آياغه قالديرمغه ياردم ايتمك
ايچون قوشمغه مجبور اولديلر . پيغمبره قارشى آتيلان بر اوقه
بالذات طلحه اليله سپر تشكيل ايتدى ، بر پارماغى قوپدى .
محمد متجاوزلره لعنت ايده‌رك آياغه قالقدى . فقط راحتسزلق
حس ايتديكى ايچون ابو بكر ايله ابو عبيده‌يه داياغمه مجبور
اولدى

Sayfa 60

Fakat herhalde Muhammed'in çok zor bir dakika geçirdiği şüphesizdir. İsabet eden bir taş, kesici dişlerinden birini kırdı. Başka bir taş, zırhlı başlığın yüz kısmını parçaladı. Bu taşların ikisini de Utbe bin Ebu Vakkas atmıştı. İbn Kamiyye ise Peygamber'in göğsüne kuvvetli bir kılıç darbesi indirdi. Muhammed üzerine iki zırh giymiş olduğu için yaralanmadı. Fakat darbe o kadar şiddet-

liydi ki bir hendeğe yuvarlandı. [sayfa 61] Sahabelerden Ali ile Talha kendisini ayağa kaldırmaya, yardım etmek için koşmağa mecbur oldular. Peygamber'e karşı atılan bir oka, bizzat Talha eliyle karşı durdu, bir parmağı koptu. Muhammed saldırganlara lânet ederek ayağa kalktı. Fakat rahatsızlık hissettiği için Ebu Bekir ile Ebu Ubeyde'ye dayanmak zorunda kaldı.

Sayfa : 61

محاربه‌نك الك وخیم بر آننده ، كیمك اولدیغی
بیلنمه‌ین برسس : « محمد اولدی ! » دیه هایقیردی . بوخبر
مسلمانلر آراسنده برشمشك سرعتیله انتشار ایتدی . قارغشه‌لق
بوتون بوتون آرتدی . هر دورلو امید غلبه‌یی براقه‌رق هپسی
شیمدی احد قایالقلرینه دوغرو قاچمغه باشلادیلر . اراضینك
مشكلاتندن دولایی قریشیلر كندینی اوراده تعقیبه جسارت
ایده‌میورلردی . چونكه اراضی ، مدافعه ایچون قولای ، هجوم
ایچون زور ایدی . كعب بن مالك الك اول محمدی طانیه‌رق
خبرك یاكلش اولدیغنی هایقیرمغه باشلادی . فقط ارتق كله‌جك

٦١

Sayfa : 62

§ ٤١-٤٢ — اوچنجی سنه

صرر كلمشدی . تلاش و قورقو ایچنده كندیلرینی غائب ایدن
مسلمانلر كندی جانلرینی قورتارمقدن باشقه برشی دوشونه‌-
میورلردی . بالذات محمد فراریلره : « بورایه كلیكز ! بكا كلیكز ! »
دیه باغیردی . فقط كندیسنی دیكله‌میورلر ، هیچ توقف ایتمه‌دن
داغه دوغرو قوشیورلردی

Sayfa 61

Savaşın en kritik anında, kimin olduğu bilinmeyen bir ses, "Muhammed öldü!" diye haykırdı. Bu haber Müslümanlar arasında bir şimşek hızıyla yayıldı. Kargaşa, bütün bütün arttı. Her türlü galibiyet umudunu bırakarak hepsi şimdi Uhud kayalıklarına doğru kaçmağa başladılar. Arazinin güçlüklerinden dolayı Kureyşiler kendilerini orada takibe cesaret edemiyorlardı. Çünkü arazi, savunma için kolay, hücum için zordu. Ka'b bin Malik en önce Muhammed'i tanıyarak haberin yanlış olduğunu haykırmaya başladı. Fakat, artık gelecek (sayfa 62) darbe gelmişti. Telaş ve korku içinde kendilerini kaybeden Müslümanlar, kendi canlarını kurtarmaktan başka bir şey düşünemiyorlardı. **Bizzat Muhammed kaçanlara: "Buraya geliniz! Bana geliniz!" diye bağırdı.** Fakat kendisini dinlemiyorlar, hiç duraklamadan dağa doğru koşuyorlardı.

Sayfa : 62

شماس بن
عثمان نامنده دیکر بر صحابه کندی وجودینی محمده سپر ایتدی ،
نهایت مقتول دوشدی . محمد چکیلیرکن عثمان بن عبدالله بن
المغیره نامنده بر قریشی آت ایله پیغمبرك اوزرینه صالدیردی .
فقط چوق شکرکه ات ایاغی بر چوقوره اتدیغی ایچون یره
یووارلاندی . قریشی کندیسنی طوپلامغه وقت بولمادن حارث
بن الصمه نامنده بر مسلمان ، اوزرینه هجوم ایدەرك کندیسنی
اولدیردی

Sayfa 62

Şemmas bin Osman namında diğer bir **sahabe, kendi vücudunu** Muhammed'e siper etti, nihayet şehit düştü. **Muhammed çekilirken Osman bin Abdullah bin el-Mugire namında bir Kureyşî at ile Peygamber'in üzerine saldırdı. Fakat çok şükür ki at ayağını bir çukura attığı için yere yuvarlandı. Kureyşî kendisini toplamaya vakit bulamadan Haris bin es-Same namında bir Müslüman, üzerine hücum ederek onu öldürdü.**

Sayfa : 63

محاربه‌مدانندن قاچان مسلمانلرك قسم اعظمی
احدداغنك اتكنده دوردیلر. آرقه‌لرینی قایالره ویره‌رك مدافعه‌یه
كچدیلر. فقط بعضیلری بلاتوقف مدینه‌یه قدر قاچدیلر.

Sayfa 63

Savaş meydanından kaçan Müslümanların büyük kısmı Uhud dağının eteğinde durdular. Arkalarını kayalara vererek savunmaya geçtiler. Fakat bazıları duraklamaksızın Medine'ye kadar kaçtılar.

Sayfa : 64

احدداغنك اتكنده دورمش اولان مسلمانلر
محمدك وفات ایتمه‌دیكنی آكلاینجه، ایكی صحابه‌یه دایانه‌رق كندی
یانلرینه كلدیكنی كورنجه تكرار غیرت وجسارت بولدیلر.

Sayfa 64

Uhud dağının eteğinde durmuş olan Müslümanlar Muhammed'in vefat etmediğini, iki sahabeye dayanarak kendi yanlarına geldiğini görünce, tekrar gayret ve cesaret buldular.

Sayfa : 64

بوالیم دقیقه‌ده قارغشه‌لق اوقدر زیاده ایدی که

Sayfa : 65

§ ٤٦–٤٨ اوچنجی سنه

D. محمد سنده‌له سنده‌له داغك اتکنه واصل اولدیغی زمان اوراده
طوپلانمش اولان مسلمانلر کندیسنی طانیمادیلر . بعضیلری
دشمن ظن ایده‌رك دها یوقاریلره چکیلمك ایسته‌یورلردی. حتی
بعضیلری پیغمبره و اطرافنده‌کی اون درت صحابه‌یه قارشی اوق
آتمغه‌بیله حاضرلانیورلردی . نهایت پیغمبری طانیدیلر ، کمال
حرمت و محبتله یاردیمه قوشدیلر ، داغ اوزرنده امین بر محله

Sayfa 64

Bu sancılı dakikada kargaşalık o kadar artmıştı ki [sayfa 65] **Muhammed sendeleye sendeleye dağın eteğine ulaştığı zaman orada toplanmış olan Müslümanlar, kendisini tanıyamadılar. Bazıları düşman zannederek daha yukarılara çekilmek istiyorlardı. Hatta bazıları Peygamber'e ve etrafındaki on dört sahabeye karşı ok atmağa bile hazırlanıyorlardı. Nihayet Peygamber'i tanıdılar, büyük bir hürmet ve muhabbetle yardıma koştular, dağ üzerinde emin bir yere götürdüler.**

Sayfa : 65

پیغمبرك حضوری مسلمانلری تشجیع ایتدی.
بونلر آرتق كندیلرینی داغك یالچین یاماجلری اوزرنده امین
ومصون كوریيورلردی . بعض قریشیلرك كورونمه‌لری برآن
ایچون راحتلرینی اخلال ایتدی. قریشیلر باشقه برطرفدن داغه
چیقمغه و مسلمانلری باصمغه تشبث ایتمشلردی . فقط محمدك
امریله عمرایله سائر صحابه‌لر تحت تهلكه‌ده بولونان نقطه‌یه قوشدیلر
و قریشیلری رجعته مجبور ایتدیلر

Sayfa 65

Peygamber'in ortaya çıkması Müslümanları cesaretlendirdi. Bunlar artık kendilerini dağın yalçın yamaçları üzerinde emin ve güvende görüyorlardı. Bazı Kureyşilerin görünmeleri bir an için rahatlarını kaçırdı. Kureyşiler başka bir taraftan dağa çıkmaya ve Müslümanları basmaya teşebbüs etmişlerdi. Fakat Muhammed'in emriyle Ömer ile diğer sahabeler tehlike altında bulunan noktaya koştular.

Sayfa : 68

كیجه حلول
ایده‌جكی صراده قریشیلر قرارگاهده برمجلس قوردیلر • مدینه‌یه
هجوم مناسب اولوب اوليه‌جغنی مذاكره ایتدیلر .

Sayfa 68

Karanlık basacağı sırada Kureyşiler, karargâhta bir meclis kurdular; Medine'ye hücum etmenin uygun olup olmayacağını tartıştılar.

Sayfa : 68

احد قایالری آراسنه داغیلان
مسلمانلری بیله تعقیبه جسارت ایده‌مه‌مش اولان قریشیلر
ایچون بویله بر موضعده دشمنی مغلوب ایتمك قابل دكلدی.
قریشیلر مسلمانلره ویردكلری اجی درس ایله اكتفا ایده‌رك،
مدینه استحكاملرینه قارشی بی ثمره بر تشبثك موفقیتسزلكی ایله
بو نتیجه‌یی اخلال ایتمكدن چكینه‌رك محاربه‌نك فرداسی صباحی
اشیالرینی طوپلادیلر و عودت یولنی طوتدیلر.

Sayfa 68

Uhud kayaları arasına dağılan Müslümanları bile takibe cesaret edememiş olan Kureyşîler **için, böyle bir konumda düşmanı yenmek mümkün değildi.** Kureyşîler Muslumanlara verdikleri acı ders ile yetinerek, Medine istihkâmlarına karşı semeresiz bir teşebbüsün başarısızlığı ile bu sonucu bozmaktan çekinerek ertesi sabah eşyalarını topladılar ve geri donüş yolunu tuttular

Sayfa : 70

بعض مدینه‌لیلر نعشلری مدینه‌یه كوتوره‌رك
اوراده شهرده كومدیلر. فقط محمد صوكره بو عادتی منع
ایتمشدر. مقتوللرك عددی صایلدیغی زمان ٧٤ • بالغ اولدیغنی 74
كال الله كوردیلر. دردی مكه مهاجرلرندن، یتمشی مدینه
انصارندن ایدیلر. محاربینك تقریباً اونده بری مقتول دوشمشدی.

* Arab Kavânini

Sayfa 70

Bazı Medineliler, naaşları Medine'ye götürerek **orada şehirde gömdüler. Fakat Muhammed sonra bu âdeti yasaklamıştır. Şehitlerin adedi sayıldığı zaman 74'ü bulduğunu büyük bir elemle gördüler. Dördü Mekke muhacirlerinden, yetmişi Medine Ensar'ından idi. Savaşçıların yaklaşık onda biri şehit düşmüştü.**

Sayfa : 70

محمدی پریشان برحالده برآتك اوستنده كورديلر .
يوزی شيشمش ، آلنده صاچلرك باشلانغيج نقطه‌سنده بر كسيك
واردی . آلت دوداغی مورارمش ، صارقش وقانامش ايدی

٧٠

Sayfa : 71

٥٤-٥٣ اوچنجی سنه

أونك قاپيسنك اوكنه كلنجه باركيردن كنديسنی اينديرمكه
مجبور اولديلر . چونكه دزنده‌كی ياره پك اضطراب ويريوردی .
ايكی سعدك يعنی سعد بن معاذ ايله سعد بن عباده‌نك اوموزلرينه
داياناره‌ق اوطه‌سنه كيردی

Sayfa 70

Muhammed'i perişan bir halde bir atın üstünde gördüler. Yüzü şişmiş, alnında saçların başlangıç noktasında bir kesik vardı. Alt dudağı morarmış, sarkmış ve kanamıştı. [sayfa 71] **Evinin kapısının önüne gelince attan kendisini indirmeye mecbur oldular. Çünkü dizindeki yara pek ıztırap veriyordu. İki Sad'ın yani Saad bin Muaz ile Sad bin Ubade'nin omuzlarına dayanarak odasına girdi.**

Sayfa : 78

محمداحددن عودتده مدينه يه محاربه نك فرداسی

كونی غروبدن براز اول ، يعنی شهر شوالده واصل اولدی .
يهوديلرله منافقلر صحابه لرك اوغرادقلری فلاكتدن متولد سوبجلری
صاقلامايورلردی . محاربه دن قورتولانلرك ياپدقلری شيلردن
دولايی استهزا ايده رك مسلمانلره معروض اولدقلری خجالتك،
آرقداشلرينی غائب ايتمه نك ويارالانمه لرينك اجيسنی بوتون بوتون
تحملفرسا ياپديلر. منافقلرك رئيسی اولان ابن ابی آتشك ياسده
يارە لری تداوی ايدن ، آقان قانلری داغلامق صورتيله دور.
دیران اوغلی عبدالله بن عبدالله بن ابی ی مؤاخذه ايتدی . اوكا
بدالاجه بر هيئت سفريه يه اشتراك ايتديكندن دولايی سرزنشلرده
بولوندی . يهوديلرده هر شيئك قباحتنی محمده آتيورلر واونی
نفوذ جسمانی يی الده ايتمكه خواهشكر (طالب ملك) اولمقله
اتهام ايديورلردی. هيچ بر پيغمبرك شيمدی يه قدر بويله يارالانوب
زده لنمه مش اولديغنی سويليورلردی . يهوديلرله منافقلر اوقدر
متجاوزانه، اوقدر حدت ايده جك بر صورتده حركت ايتديلر كه
عمر پيغمبری و اسلاميتی اعتباردن دوشورمكه ساعی اولان
بدخواهانه سوزلره نهايت ويرمك ايچون جبر وشدت استعمال
ايتمك ايسته يوردی . محمد بوعاليجناب صحابه سنی تسكين ايدی .
داخلی نفاقلری تكرار اوياندیرمق ايسته ميوردی . فقط مدينه ده
اسلاميت عليهداری فرقه نك خط حركتندن متولدجان صيقينتيسی

٧٨

Sayfa : 79

صاقلامادی. منافقلرك رئیسی ابن ابی ، محمدك مدینه‌یه مواصلتندن
بری ، نماز قیلنیرکن ، بایرام كونلرنده ، جمعه نمازلرنده جامعده
برموقع خصوصی اشغال ایدردی. بوده عائله‌سی وقبیله‌سی آراسنده
حائزاولدیغی نفوذ دولاییسیله وقوعه کلیوردی . مع مافیه احددن
صوكره اوقدر متجاوزانه وتحریك پرورانه بر وضعیت آلدی كه
بونماز اثناسنده جامعده كوروندیكی زمان حاضر بولونان انصاردن
برچوغی ممنونیتسزلكلرینی آچیقدن آچیغه اظهار ایتدیلر. حتی
بعضیلری كندیسنه ال اوزاندیلر ، صقالندن طوتدیلر، اكسه‌سنه
اوردیلر، یرندن دیشاری آتدیلر وبوكا لایق اولمادیغنی سویله‌دیلر.
ابن ابی جامعدن ذلیل وپریشان برحالده اوزاقلاشدی. انصاردن
بری محمد ایله باریشماسنی ، كندیسنه قارشی سویله‌دیكی شیلردن
دولایی كیذوب عرض معذرت ایتمه‌سنی توصیه ایله‌دی . فقط
ابن ابی یكی بر محجوبیته عرض نفس ایتمك ایسته‌مدی

Sayfa 78

Muhammed, Uhud'dan dönüşünde Medine'ye savaşın ertesi günü guruptan biraz önce, yani şevval ayında ulaştı. Yahudilerle münafıklar sahabelerin uğradıkları felâketten kaynaklanan sevinçlerini saklamıyorlardı. Savaştan kurtulanların yaptıkları şeylerden dolayı alay ederek Müslümanlara uğradıkları utancın, arkadaşlarını kaybetmenin ve yaralanmalarının acısını tahammüllerini yıpratacak şekilde tekrar tekrar hissettirdiler. Münafıkların

reisi olan İbn Ebi, ateşin yanında yaraları tedavi eden, akan kanları dağlamak suretiyle durduran oğlu Abdullah bin Ebi'yi azarladı. Ona, sonu ölümle bitebilecek bir sefere katıldığı için serzenişlerde bulundu. Yahudiler de her şeyin kabahatini Muhammed'e atıyorlar ve onu kişisel nüfuz elde etmeye talip olmakla suçluyorlardı. Hiçbir peygamberin şimdiye kadar böyle yaralanıp zedelenmemiş olduğunu söylüyorlardı. Yahudilerle münafıklar o kadar saldırgan, o kadar hiddet edecek bir şekilde hareket ettiler ki Ömer, Peygamber'i ve İslâmiyet'i itibardan düşürmeye yönelik olan bu kötü sözlere son vermek için kuvvet ve şiddet kullanmak istiyordu. Muhammed bu haysiyetli sahabesini sakinleştirdi. İçerideki nifakları tekrar uyandırmak istemiyordu. Fakat Medine'de İslâmiyet aleyhtarı topluluğun bu davranışından doğan can sıkıntısını [sayfa 79] saklamadı. Münafıkların Reisi İbn Ebi, Muhammed'in Medine'ye geldiğinden beri namaz kılınırken, bayram günlerinde, Cuma namazlarında camide özel bir yer işgal ederdi. Bu da ailesi ve kabilesi arasında malik olduğu nüfuzdan ileri geliyordu. Dolayısıyla Uhud'dan sonra o kadar saldırgan ve tahrik edici bir vaziyet aldı ki bu, namaz esnasında camide göründüğü zaman hazır bulunan Ensar'dan birçoğu memnuniyetsizliklerini açıktan açığa belli ettiler. Hatta bazıları kendisine el uzattılar, sakalından tuttular, ensesine vurdular, yerinden dışarı attılar ve buna lâyık olmadığını söylediler. İbn Ebi camiden aşağılanarak ve perişan bir halde uzaklaştı. Ensar'dan biri Muhammed ile barışmasını, kendisine karşı söylediği şeylerden dolayı gidip özür dilemesini tavsiye etti. Fakat İbn Ebi yeni bir aşağılanmayla karşı karşıya kalmak istemedi.

Sayfa : 80

ساٸر احادیثده سویله‌نن شیلرك (§ ٥٠ يجى
فقره‌يه باقيكز) عكسنه اوله‌رق محمد ، محاربه‌نك فرداسى كونى
صباحلين يعنى سكز شوالده يكى برسفره عزيمت ايتمش ايمش .
بوخبرى ابن اسحاق‌ده تأييد ايديور . يعنى اون بشنجى كونى
وقوعه كلن محاربه‌دن صـوكره ، اون آلتنجى كونى صباحلين
محمد بوتون احد محاربلريله برلكده قريشيلرى تعقيبه چيقمشدر.

Sayfa : 81

بوسفرك غايه‌سى صحابه‌لره جسارت ويرمك
وقريشيلرك رجعتندن ماهرانه استفاده ايله طوك تفوقك مسلما-
نلرده قالديغنه هركسى ايناندیرمق ايدى .

Sayfa 80

Diğer hadislerde söylenen şeylerin aksine olarak Muhammed, savaşın ertesi günü sabahleyin yanı 8 Şevval'de yeni bir sefere çıkmaya niyetlenmiş. Bu haberi İbn İshak da doğruluyor. Yanı 15. günü meydana gelen savaştan sonra, 16. günü sabahleyın **Muhammed bütün Uhud savaşçılanyla birlikte Kureyşileri takibe çıkmıştır.** [sayfa 81] Bu seferin gayesi sahabelere cesaret vermek ve Kureyşilerin ricatından ustaca yararlanarak asıl üstünlüğün Muslümanlarda kaldığına herkesi inandırmak idi.

Sayfa : 81

شوالك سكزنجى (٩ ؟) بازار كونى صباحلين
محمد صباح نمازينى مدينه‌ده اوسى وخزرجى رؤسانك اوكنده
جامعده قيلدى . بونلر قريشيلرك نا كهانى برهجوملرى قورقوسيله
كيجه‌يى جامعك پيغمبرك قاپيسنده كچيرمشلردى . محمد بوتون

Sayfa : 81

احد محاربلرنی طوپلایەرق مکەیە دوغرو یورومکدە اولدقلرینی
بیلدیکی قریشیلرك تعقیبنە چیقیلمەسنی امر ایتدی . آرالرندە
فرق آز چوق آغیر صورتدە یارالی اولمقلە برابر هپسی بو امرە
اجابت کوستردیلر . محمدە حسن مثال تشکیل ایتدی .
یوزندەکی یارەلرك اثری الآن کورولیوردی . دیزی صارلمشدی.
اوموزی قیملدامایوردی . بونلرە رغماً بارکیرە بیندی ویولە
چیقدی . اونك بوحرکتی اصحاب اوزرندە غایت ایی بر تأثیر
یاپدی . اونلردە محمدی تعقیب ایچون عادتا مسابقەیە قالقدیلر .
حیثت سفریە اوصباح هیچ وقت غائب ایتمەدن حرکت ایتدی .

٨١

Sayfa : 82

علی بن ابو طالب (بعضیلرینە کورە ابو بکر) برمزراغە
تثبیت ایدیلن [١] سنجاغی آلدی . پیغمبر اسلمیلردن سفیان
بن خالد بن عوف بن دارمك اوغللری سلیط ونعمان ایلە
اسمی بیلنمەین برینی قریشیلرك حرکاتنی تدقیق ایتمك اوزرە
ایلری‌یە کوندردی . ایکی قاردش دیکر آرقداشلرندن دها
سریع داورانەرق حمراء الاسدده قریشیلرە یتیشدیلر . قریشیلر
بونلرك اطرافنی صاردیلر وکندیلرینی اولدیردیلر . محمد اورایە
واصل اولدیغی زمان قریشیلرك ایکی اسلمینك نعشلرینی براقەرق
حرکت ایتمش اولدقلرینی کوردی . محمد بونلری کمال اعزاز ایلە
دفن ایتدیردی . مدینەدن آنجق آلتی میل مسافەدە بولونان
حمراء الاسددە محمد تام درت کون قالدی (ابن اسحاق اوچ
کون دیيور) . یانندە کیلری سعد بن عبادەنك تقدیم ایتدیکی

Sayfa : 82

خورما ودوه اتی ایله بسله‌دی . مسلمانلره کوندوزین یاقیله‌جق
اودون طوپلاتیور وبونلری کیجه‌لین یاقدیریوردی . بوصورتله
بش یوز آتش یاقدیردی . بونلر اوزاق مسافه‌لردن کورولدیلر.
هر طرفده محمدك قریشیلری تعقیب ایتدیکنی بیلدیردیلر « بزم
بوراده قرار ایتمه‌مزك و اتشلرمزك خبری هر استقامتده یاییلدی !»
بوصیراده قریشیلر عودته دوام ایدیورلردی . روحایه کلدکلری
زمان ابو سفیان کندیلرینی کری‌یه دونه‌رك مسلمانلره هجوم
ایتمکه واونلری تماميله محو ایتمکه تشویق ایتدی . صفوان بن
امیه وسائر قریشیلر مسلمانلری پك صیقیشدیرمقدن وصوك

۸۲

Sayfa : 83

درجهٔ یأسه کتیروب نومیدانه مقابلهٔ شدیده‌یه مجبور ایتمکدن
قورقدقلری ایچون بو تکلیفه ممانعت ایتدیلر . ابو سفیانك
سوزلرینی قریشیلردن هیچ کیمسه قبول ایتمدی . معبدالخزاعی
نامنده بری مسلمانلرك کندیلرینی تعقیب ایده‌رك ایلریله‌مکده
اولدقلری خبرینی کتیردی . بونك اوزرینه مکه عساکری
عودتده استعجال کوسترمکه باشلادی . او صیراده محمد ، ۱۳
شوالده مدینه‌یه دونمشدی .

Sayfa 81

Şevvalin sekizinci (9 ?) Pazar günü sabahleyin Muhammed, sabah namazını Medine'de Evs ve Hazreç reislerinin önünde camide kıldı. Bunlar Kureyşîlerin ani bir hücumları korkusuyla geceyi camiin, Peygamber'in kapısı önünde geçirmişlerdi. Muhammed

bütün Uhud muhariplerini toplayarak, Mekke'ye doğru yürümekte olduklarını bildiği Kureyşilerin takibine çıkılmasını emretti. Aralarında kırkı az çok ağır şekilde yaralı olmakla beraber hepsi bu emre uydular. Muhammed de güzel bir örnek teşkil etti. Yüzündeki yaraların eseri hâlâ görülüyordu. Dizi sanlmıştı. Omzu kımıldamıyordu. Bunlara rağmen ata bindi ve yola çıktı. Onun bu hareketi ashap üzerinde gayet iyi bir tesir yaptı. Onlar da Muhammed'i takip için âdeta yarışa kalktılar. Sefere çıkacak olanlar, o sabah hiç vakit kaybetmeden hareket etti. [sayfa 82] Ali bin Ebu Talip (bazılarına göre Ebu Bekir) bir mızrağa bağlanan sancağı aldı. Peygamber Eslemîlerden Süfyan bin Halid bin Avf bin Darem'in oğulları Salit ve Numan ile, ismi bilinmeyen birini Kureyşilerin hareketini incelemek üzere ileriye gönderdi. İki kardeş diğer arkadaşlarından daha seri davranarak Hamraü'l-Esed'de Kureyşilere yetiştiler. Kureyşiler bunların etrafını sardılar ve kendilerini öldürdüler. Muhammed oraya vardığı zaman Kureyşilerin iki Eslemî'nin naaşlarını bırakarak hareket etmiş olduklarını gördü. Muhammed bunları derin bir saygı göstererek defnettirdi. Medine'den ancak altı mil mesafede bulunan Hamraü'l-Esed'de Muhammed tam dört gün kaldı (İbn İshak üç gün diyor). Yanındakileri, Sad bin Ubade'nin takdim ettiği hurma ve deve eti ile besledi. Müslümanlara gündüzün yakılacak odun toplatıyor ve bunları geceleyin yaktırıyordu. Bu suretle beş yüz ateş yaktırdı. Bunlar uzak mesafelerden görüldüler. Her tarafa Muhammed'in Kureyşileri takip ettiğini bildirdiler. "Bizim burada bulunmamızın ve ateşlerimizin haberi her yana yayıldı!" Bu sırada Kureyşiler eve dönmeye devam ediyorlardı. Roha'ya geldikleri zaman Ebu Süfyan kendilerini geriye dönerek Müslümanlara hücum etmeye ve onları tamamıyla mahvetmeye kışkırttı. Safvan bin Ümeyye ve diğer Kureyşiler Müslümanları pek sıkıştırmaktan ve son [sayfa 83] üzüntü derecesine getirip ümitsizce şiddetli karşılık vermeye mecbur etmekten korktukları için bu teklife karşı çıktılar. Ebu Süfyan'ın sözlerini Kureyşilerden

hiç kimse kabul etmedi. Mabedü'l-Hazaî namında biri, Müslümanların kendilerini takip ederek ilerlemekte oldukları haberini getirdi. Bunun üzerine Mekke askerleri dönüş için acele etmeye başladılar. O sırada Muhammed, 13 Şevval'de Medine'ye dönmüştü.

Sayfa : 137

ذات الرقاع سفرنده محمد صلات الخوف امر
ایتمشدر . IV ، ۱۰۱ نجی سوره‌ده بوندن اوزون اوزادی‌یه
بحث ایدیلیر . دشمنك مسلمان قرارکاهنه آگنزین هجوم
ایده‌رك اسیرایدیلمش بولونان برقاچ‌قادینی قورتارماسندن قورقان
محمد معیتده‌کیلری ایکی قسمه آییردی .

Sayfa 137

Zatü'r-Rika Seferi'nde Muhammed salatü'l-havfı (savaştan önce kılınan iki rekat namaz) emretmiştir. IV.,101. surede bundan uzun uzadıya bahsedilir. Düşmanın Müslüman karargâhına ansızın hücum ederek esir edilmiş bulunan birkaç kadını kurtarmasından korkan Muhammed, beraberindekileri iki kısma ayırdı.

Sayfa : 138

مسلمان قرارکاهنه کیتدی و محمدی دیزینك اوستنده برقیلیج اولدیغی
حالده اوتورمش بولدی . غورث قیلیجی کورمك ایستر کبی
داورانه‌رق قیندن چیقاردی و پیغمبری اولدیره‌جك بر وضعیت
آلدی. پیغمبرایسه هیچ‌شاشیرمادن مغرورانه سوزلرله‌وجسورانه
بر وضع ایله قاتلی دوردیردی ، جرمی ارتکاب ایتمه‌سنه میدان
ویرمه‌دی .

Sayfa 138

Müslüman karargâhına gitti ve Muhammed'i dizinin üstünde bir kılıç olduğu halde oturmuş buldu. Gavres, kılıcı görmek ister gibi davranarak kınından çıkardı ve Peygamber'i öldürecek bir vaziyet aldı. Peygamber ise hiç şaşırmadan gurur dolu sözlerle cesurca bir konuşmayla katili durdurdu, suçu işlemesine meydan vermedi.

Sayfa : 142

فرضا بخارینك ضبط ایتدیکی حدیثلری
(کتاب الکسوف ، برنجی جلد ، ۲٦٤-۲۷۲) تدقیق ایدرسه‌ك
آکلارزکه محمد بو حادثه‌نك سببی حقنده هیچ حائز وقوف
دکلدی. آی و کونش قاراردیغی زمان جداً برقورقودویاردی.
فقط متصف اولدیغی حس سلیم ایله ، مسلمانلرك ذهنندن شرك

۱٤۲

Sayfa : 143

§ ۷ — بشنجی سنه

یاخود کونشك موقت قارارمسنك وقایع بشریه ایله مناسبتدار
اولدیغی یولنده‌کی یاکلش فکری چیقارمغه چالیشیردی . بر
کسوف یاخود خسوف وقوعه کلدیکی زمان محمد أوینك آولوسنه
قوشار ، نماز قیلمغه باشلار ، مسلمانلره کندی مثالنی تعقیب
ایتمه‌لرینی توصیه ایلر ، «هر دورلو تهلکه زائل اولنجه‌یه قدر !»
نمازدن فارغ اولمامالرینی سویلردی (بخاری ، برنجی جلد ،
۲٦٥ ، سطر ۱-۲). محمد خسوف و کسوفلری ارادۀ الٰهیه‌نك
اشاراتی یاخود افاداتی ، انسانلرده الله قورقوسنی جانلاندیرمق
ایچون بر اخطار وواسطه صورتنده تلقی ایدردی . هر خسوف

Sayfa : 143

وكسوف أثناسنده پيغمبرك عصبيتى مؤمنلر اوزرنده بر تأثير
راقدى . بونلر صوكره بو وقعه‌لرى سامعلرينه نقل ايدركن
بر چوق موضوع احاديثه ميدان ويرديلر . بونلر محمدك تلاش
وهيجانى كوزه چاربه‌جق بر شكلده حكايه‌دن عبارت ايديلر .
ايشته بو صورتله پيغمبرك بر خسوف أثناسنده عذاب جهنمى
كورمش اولديغنه دائر احاديثده بر طاقم حكايه‌لره تصادف
ايديورز (بخارى ، برنجى جلد ، ۲۸۸ نجى ومتعاقب صحيفه‌لر).
صحابه‌لر محمدك اظهار ايتديكى قورقونك خسوف ويا كسوفك
قيامته علامت اولماسى انديشه‌سندن ايلرى كلديكنه ذاهب اولديلر.
اونك ايچون بزه بو مناسبتله پيغمبرك هيچ برزمان كورولمه‌مش
بر شوق وغليان ايله عبادت ايتديكنى آكلاتيورلر (بخارى ،
برنجى جلد ، ۲۷۱ ، سطر ٤ ، ٥).

Sayfa 142

Buharî'nin kaydettiği hadisleri (Kıtabü'l-Küsuf, birinci cilt, 244-272) incelersek anlarız ki Muhammed, bu olayın sebebi hakkında hiç bilgi sahibi değildir, Ay ve güneş karardığı zaman gerçekten bir korku duyardı. [sayfa 143] **Ay tutulması veya Güneş tutulması olduğu zaman Muhammed evininin avlusuna koşar, namaz kılmaya başlar, Müslümanlara kendisini örnek göstererek takip etmeleri gerektiğini tavsiye eder, herhangi bir tehlike ortaya çıkana kadar namaz kılmalarını söylerdi (Buharî, birinci cilt 265, satır 1-2). Muhammed, Güneş ve Ay tutulmalarını ilâhî iradenin işareti veya ifadesi olarak görür, insanlarda Allah korkusunu canlandır-**

mak için bir uyarı olarak düşünürdü. Her Ay ve Güneş tutulması sırasında Peygamber'in asabiyeti müminler üzerinde bir tesir bıraktı. Bunların anlattıkları sonradan birçok hadise konu oldu. Bunlar Muhammed'in telaş ve heyecanını göze çarpacak bir şekilde hikâye ettiler. İşte böylece Peygamber'in bir Ay tutulması sırasında cehennem azabı görmüş olduğuna dair bazı hadislerde bir takım hikâyelere rastlıyoruz (Buharî, birinci cilt, 288 ve devamı sayfalar). Sahabeler, Muhammed'in korkusunun Ay ya da Güneş tutulmasının kıyamete alâmet olması endişesinden ileri geldiğine inanıyorlardı. Onun için bize bu münasebetle Peygamber'in hiçbir zaman görülmemiş bir şevk ve galeyan ile ibadet ettiğini anlatıyorlar (Buharî birinci cilt, 271, satır. 4).

Sayfa : 148

بشنجی سنه ۹٤

اونی یالکز ثابت

ن قیسدن اشترا ایله قالمایه‌رق ، کندیسنه ازدواج و حریت‌ده
تکلیف ایتدی. جویریه تکلیفی قبول ایتدی ، ایش قرارلاشدی.
حدیث ، یکی زوجه‌سنی ممنون ایتمك ایچون پیغمبرك اسیر یوز
قادینی دها آزاد ایتدیرمش اولدیغنی علاوه ایدیور. پیغمبرك ،
یانده ایکی زوجه‌سی عایشه وام سلمه اولمقله برابر ، زفاف او کون
محمد طرفندن مریسیع قویوسنك یانده رکز ایدلمش اولان
مشین چادیر آلتنده اجرا ایدیلدی . مع مافیه اسیر ایدیلن
قادینلر جاریه کبی تلقی ایدیلمه‌یه‌جکلردی ، یالکز اسیر عد
اولونه‌جقلردی . بناءً علیه کندیلرینه ال سوردولمه‌یه‌جکدی .

Sayfa : 148

فقط صحابه‌لر مشتهيات نفسانيه‌لرينى تطمين ايتمك ايسته‌دكلرندن
پيغمبرك نزدنده اصرارده بولونديلر . نهايت محمد ، « عزل » .
رعايت ايتمك شرطيله اسير قادينلرله ياته‌بيلمه‌لرى ايچون مساعده
وردى . « عزل » قادينلرك كبه قالمالرينه مانع اوله‌جق تدبير
احتياطيه‌ده بولونمقدن عبارتدر . صوكره بنو المصطلقلرك برهيئت
مرخصه‌سى مدينه‌يه كله‌رك بوتون قادينلر ايچون فدية نجات
تأديه ايتدى .

Sayfa 148

Onu, yalnız Sabit bin Kays'dan almakla kalmayarak kendisine eş olmasını ve hürriyetini teklif etti. Bunu kararlaştırdılar. Hadis, yeni eşini memnun etmek için Peygamber'in esir olan yüz kadını daha azat ettirmiş olduğunu ilâve ediyor. Peygamber'in yanında iki eşi Ayşe ve Ümmüseleme olmakla beraber, zifaf o gün, Muhammed tarafından Meryi kuyusunun yanında kurulmuş olan meşin çadır altında gerçekleşti. Bununla birlikte esir edilen kadınlar cariye gibi muamele görmeyeceklerdi, yalnız esir olarak kabul edileceklerdi. Bundan dolayı kendilerine el sürülmeyecekti. Fakat sahabeler kendi arzularını tatmin etmek istediklerinden Peygamber'in katında ısrarda bulundular. Nihayet Muhammed, "azl"e uymak şartıyla esir kadınlarla yatabilmeleri için izin verdi. "Azl" kadınların gebe kalmalarına engel olacak bir tedbir almaktan ibarettir. Sonra Benu el-Mustaliklerin görevli bir heyeti Medine'ye gelerek, bütün kadınlar için can kurtarma fidyesi vermeyi teklif ettiler.

Sayfa : 155

محمد ، مسلمانلرك عدم ممنونيتنى ازاله ايچون
تيممه دائر اولان آيتلرى تبليغ ايتدى (IV ، ٤٥ ؛ V ، ٩).
صو بولونماديغى زمان بو سايه‌ده مؤمنلر چولك اينجه قوملريله
آبدست آلابيليورلردى . مسلمان اوردوسى مدينه‌يه عودتدن
اول ايكى موقعده دها توقف ايتدى . صوك مرحله‌ده عايشه
براحتياج طبيعى‌يى ازاله ايچون ، طلوع شمسدن اول قرارگاهدن
اوزاقلاشدى . بو دفعه‌ده عايشه گردانلقلرندن برينى غائب
ايتدى . بونى آرامق ايچون اويالاندى . بو صورتله او قدر

Sayfa : 156

وقت گچردى كه قرارگاهه دونديكى زمان مسلمان اوردوسنك
كنديسنى بولده يالكز براقه‌رق حركت ايتمش اولديغنى حيرتله
كوردى . برمدتدن برى پيغمبر قادينلره تسترى امر ايتمشدى.

هيئت سفريه ايله برلكده بولونان پيغمبرك زوجه‌لرى محفه‌لر
ايچنده ، قاپالى وهر كسك نظرلرندن اوزاق برصورتده سياحت
ايديورلردى . عايشه‌نك محفه‌سى‌ده بوصورتله حركت ايتمشدى.
كيمسه اونك غيوبتنى فرق ايتمه‌مشدى . ياكلشلغك ميدانه
چيقاجغنى وكنديسنى آرامغه كله‌جكلرينى تخمين ايده‌رك عايشه
يره اوزاندى واويقويه دالدى . صفوان بن معطل السلمى
نامنده برمسلمان عايشه‌يى بو حالده بولدى . كنديسنه اوراده
يابه‌يالكز تصادف ايتمكدن حيرتله دوشه‌رك دوه‌سنى تقديم
ايتدى وكمال حرمتله دوه‌يى برآز اوزاقدن تعقيب ايده‌رك
عايشه‌يى مدينه‌يه كوتوردى .

Sayfa 155

Muhammed, Müslümanların memnuniyetsizliğini yok etmek için **teyemmüme dair olan ayetleri** tebliğ etti. Su bulunmadığı zaman bu sayede müminler, çölün ince kumlarıyla abdest alabiliyorlardı. **Müslüman ordusu Medine'ye dönmeden önce iki yerde daha konakladı. Son merhalede Ayşe doğal bir ihtiyacını gidermek için, Güneş doğmadan önce karargâhtan uzaklaştı. Bu defa da Ayşe gerdanlıklarından birini kaybetti. Bunu aramak için oyalandı. Bu suretle o kadar** [sayfa 156] **vakit geçirdi ki karargâha döndüğü zaman Müslüman ordusunun kendisini yolda yalnız bırakarak hareket etmiş olduğunu hayretle gördü. Bir müddetten beri Peygamber kadınlara örtünmeyi emretmişti.** Elçi heyeti ile birlikte bulunan Peygamber'in eşleri, mahfeler içinde [develerin üzerindeki kapalı yerlerde] ve herkesin bakışlarından uzakta seyahat ediyordu. Ayşe'nin mahfesi bu şekilde hareket etmişti. **Kimse onun yokluğunu fark etmemişti.** Yokluğunun ortaya çıkacağını ve kendisini aramaya geleceklerini tahmin ederek Ayşe **yere uzandı. Uykuya daldı. Sufvan bin Muatıl es-Seleme** adında bir Müslüman, Ayşe'yi bu halde buldu. Kendisinin orada yapayalnız kaldığını görmekten hayrete düşerek kendi devesini verdi. Yüksek bir saygıyla deveyi biraz uzaktan takip ederek **Ayşe'yi Medine'ye götürdü.**

Sayfa : 157

محمد نه یاپه‌جغنی تعیین خصوصنده متردد ایدی.
اسامه بن زید ایله علی‌نك فكرلرینی صوردی . اسامه ، عایشه
حقنده حسن شهادتده بولوندی . فقط علی عایشه‌یی براقه‌رق
باشقه بر قادین آلماسنی توصیه ایتدی ، « قادین بوللی وار »
دیدی. عایشه علینك بو جوابنی هیچ عفو ایتمه‌دی. صوكره‌لری
علی‌نك عاقبت فجیعه‌سی بو ظالمانه سوزلرك بر نتیجه‌سی اولدیغی
تكرار ایله‌مشدر .

Sayfa 157

Muhammed ne yapacağını belirleme konusunda tereddüt içindeydi. Usame bin Zeyd ile Ali'nin fikirlerini sordu. Usame, Ayşe hakkında iyi niyette bulundu. Fakat Ali, Ayşe'yi bırakarak **başka bir kadın almasını** tavsiye etti, "kadın bolluğu var" dedi **Ayşe, Ali'nin bu cevabını hiç affetmedi.** Sonraları, Ali'nin feci sonunun bu zalimce sözlerin bir neticesi olduğunu tekrarlamıştır.

Sayfa : 158

برقاج کون صوکره ، ابو بکرك أونده بولونیوردی . عایشه
ایله کوروشمش ، عایشه معصومیتنی تکرار تأمین وادعا ایتمشدی . XX
بوصیراده بردن بره وحی نازل اولدی وعایشه‌نك هیچ برقباحتی
بولونمادیغنی خبر ویرن آیتلر (XXIV ، ۱۱) کلدی. صوکره
پیغمبر جامعه کیتدی ، یکی آیتلری علناً تلاوت ایتدی و روایت
اولوندیغنه کوره ، دیدی قودیلرك انتشارینه اك چوق سبب
اولانلره یعنی عبدالله بن ابی ایله مسطح بن اثانه‌یه ، وحتی ، غریبدر ،
مشهور مدافع اسلام شاعر حسان بن ثابته دایاق آتدیردی .
مع مافیه بعضیلری بو اوچ ذاتك شو مسئله‌ده اك چوق قباحتلی
اولدیغنی اعتراف ایتمکله برابر دایاق کیفیتنی انکار ایدرلر. عایشه
پیغمبرك أوینه دوندی و اسکیسندن زیاده توجهه نائل اولدی

Merisii seferi.
Ayşe.
Yirmi sene
Cariye
- Azil.
- teyemmüm
- Gerdanlık.
- ikinci defa gerdanlık ziyaı.

۱۵۸

Alinin tavsiyesi Safvan. Ayşenin masum

Sayfa 158

Birkaç gün sonra, Ebu Bekir'in evinde bulunuyordu. Ayşe ile görüşmüş, Ayşe masumiyetini tekrarlamıştı. **Bu sırada birden bire vahiy nazil oldu ve Ayşe'nin hiçbir kabahati** bulunmadığını haber veren ayetler (11, XXIV) geldi Sonra Peygamber camiye gitti, yeni ayetleri açık bir şekilde okudu ve rivayet olunduğuna göre, dedikoduların yayılmasına en çok sebep olanlara, yani Abdullah bin Ebi ile Mutah bin Esase'ye ve hatta, gariptir, meşhur İslâm savunucusu şair Hasan bin Sabit'e dayak attırdı. Bununla birlikte bazıları bu üç kişinin şu meselede en çok kabahatli olduğunu itiraf etmekle beraber dayak hususunu inkâr ederler Ayşe, Peygamber'in evine döndü ve eskisinden daha fazla sevgi gördü.

Sayfa : 159

مع مافيه بو عائله مناسبتسزلكى تسكين ايدهمى

دها مشكل بر طاقم خصومتلر توليد ايتمشدى . صفوان بن معطل

السلمى‌يى آجيقدن آجيغه زنا ايله اتهام ايتمش اولان شاعر

حسان بن ثابت بو مناسبتله بعض متجاوزانه اشعار نظم ايتمشدى .

صوڭ درجه‌ده حدتله‌نن صفوان ، نظماً جواب ويرمكدن عاجز

اولديغى ايچون ، حسانه بر قيليج ايله تجاوز ايتدى ، اونى آغير

صورتده يارالادى . حاضر بولونانلر مانع اولمه‌سه ايدى حسانى

اولديره‌جكدى . ثابت بن قيس بن شماسڭ امريله متجاوز

توقيف اولوندى . اللرى باغلاندى ، بنو الحارث بن الخزرجڭ

اقامتكاهنده حبس ايديلدى . اماره بن حزم ايله عبدالله بن

رواحه كورولتويى تسكين ايچون مداخله ايتديلر . خزرجيلرى

كيفى صورتده حركتدن واز كچيرديلر و قرار اتخاذينى پيغمبره

براقه‌يه اونلرى قانديرديلر .

Sayfa 159

Bununla birlikte bu aile, munasebesizliğinin yatıştırılması daha zor birtakım düşmanlıklar doğurdu. Sufvan bin Muatıl es-Seleme'yi açıktan açığa zına ile suçlamış olan şair Hasan bin Sebt, bu münasebetle saldırgan olduğu için Hasan'a bir kılıç ile saldırdı Hasan'ı ağır şekilde yaraladı Orada bulunanlar engellemeselerdi Hasan'ı öldürecekti. **Sebt bin Kays bin Şemas'ın emri ile saldırgan tutuklandı. Elleri bağlandı. Benu El-Hais bin el-Hazrec'in evinde hapsedildi. Amere bin Hazm ile Abdullah bin Revaha gürültüyü yatıştırmak için müdahale ettiler. Hazreclerin keyfî hareketlerinden vazgeçirdiler. Karan Peygamber'e bırakmak konusunda onları ikna ettiler.**

Sayfa : 173

بو ، مدینه‌نك محاصره‌سی دردنجی سنهٔ هجریه
شوالنده یعنی ٦ مارت – ٤ نیسان تاریخنده وقوعه کلدیکنی
سویلیور . بو قطعیاً بی معنادر . چونکه سفر حصاددن اول
وقوعه کلمش اولاجقدر .

Sayfa 173

Bu muhasara (kuşatma)'nın **hicretin dördüncü senesinin** Şevvalinde yanı 6 Mart -- 4 Nisan tarihlerinde meydana geldiğini söylüyor Bu kesinlikle anlamsızdır Çunku sefer, hasattan once olmalıdır.

Sayfa : 174

مدینه‌دن طرد ایدیله‌رك قسماً خیبره التجا
ایتمش اولان بنو النضیر یهودیلری اخذ انتقام ایچون بر وسیله
بولمنه خواهشکر ایدیلر

Sayfa 174

Medine'den sürülerek kısmen Hayber'e sığınmış olan Benu'n-**Nasr Yahudileri, intikam almak için bir yol bulmaya istekliydiler.**

Sayfa : 174

نفرت وخصومتده‌کی اشتراك یهودیلری مدینه‌یه
قارشی بویوك بر سفر آچمق ویکی تولد ایدن اسلامیتی ازمك
ایچون قریشیلرله خصوصی برمعاهده یاپمغه سوق ایتدی .

Sayfa 174

Nefret ve husumetteki ortaklık Yahudileri Medine'ye karşı büyük bir sefer açmak ve yeni doğan İslâmiyet'i ezmek **için Kureyşîlerle özel bir anlaşma yapmaya sevk etti.**

Sayfa : 174

بو مقصدله مکه‌یه کیتدیلر . یانلرنده غیر
ممنون بر طاقم مدینه‌لیلرده واردی . کندیلرینی کمال ممنونیتله
قبول ایدن قریشـیلرله محمد علیهنده تجاوزی بر معاهده عقد
ایتدیلر .

Sayfa 174

Bu **maksatla Mekke'ye gittiler.** Yanlarında **memnun olmayan birtakım Medineliler de vardı. Kendilerini büyük bir memnuniyetle kabul** eden Kureyşîlerle, Muhammed aleyhinde saldırma hareketi tarzında bir anlaşma imzaladılar.

Sayfa : 175

قریشیلر كمال فعالیتله بویوك برهیئت سفریه حاضرلامغه باشلادیلر.
متفقلری اولان بوتون قبیله‌لری ، احابیشی امداده چاغیردیلر.

Sayfa 175

Kureyşîler tam bir gayretle büyük bir ordu hazırlamaya başladılar. Müttefikleri olan bütün kabileleri, Habeşlileri imdada çağırdılar

Sayfa : 175

غایت

چوق مقدارده برقوهٔ عسکریه طوپلاندی . ابوسفیانك قومانداسی
آلتنده بولونان قریشیلر احابیش ایله برلكده درت بیك پیاده ،
۳۰۰ سواری و ۱۵۰۰ هجین سواردن عبارت بر قوت وجوده
كتیرمشلردی . كعبه قربنده دارالندوه‌ده عنعنوی آیین دائره‌سنده
بایراق مراسمی یاپیلدقدن صوكره مدینه اوزرینه حركت اتدیلر.

Sayfa 175

Gayet çok miktarda **bir askerî kuvvet** toplandı. Ebu Süfyan'ın kumandası altında bulunan Kureyşîler, Habeşliler ile birlikte **dört bin piyade, 300 süvari ve 1500 develi süvariden ibaret bir kuvvet vücuda getirmişlerdi. Kâbe yakınındaki Darü'n-Nedve'de geleneksel âyin dairesinde bayrak merasimi yapıldıktan sonra Medine üzerine hareket ettiler.**

Sayfa : 176

قریشیلر احد سنه‌سنده تعقیب ایتدکلری طریقی
اختیار ایتدیلر . یعنی مدینه‌یه غرب طرفندن واصل اولدیلر
و شهرك شمالندن دولاشه‌رق کنیش غابه وادیسنه کلدیلر .
احتمالکه ایکی سنه اولکی عینی اسباب عسکریه‌دن دولایی
و مدینه‌لیلری مستحکم موقعدن خارجه چکمك امیدیله بوراسی
ترجیح ایتمشلردی . مع مافیه محاربلرك مقدارینك غایت چوقلغندن
و احدك قانلی درسندن صوکره محمدك کمال احتیاط ایله تعقیب ایتدیکی
مدافعه اصولندن دولایی مهاجمینك قرارکاه ترتیباتی باشقه دورلو
یاپلدی .

Sayfa 176

Kureyşliler Uhud Seferi'nde takip ettikleri yolu seçtiler. Yani Medine'ye batı tarafından ulaştılar ve şehrin kuzeyinden dolaşarak geniş Gabe vadisine geldiler. İhtimal ki iki sene önceki aynı askerî sebepten dolayı ve Medinelileri mevzilendikleri mevkiden çıkarmak ümidiyle burasını tercih etmişlerdi. Bununla birlikte savaşçıların miktarının aşırı çokluğundan ve Uhud'un kanlı dersinden sonra Muhammed'in geniş tedbirlerle takip ettiği savunma usulünden dolayı saldırganların karargâh düzeni başka türlü yapıldı.

Sayfa : 178

فقط
غلبه‌لك زياده‌لكى وقوهٔ متعرضه‌نك هيچ كورولمه‌مش بر نسبتده اوله‌مى
حاضرلنى اوزاتمشدر . بولده‌ده چوق وقت غائب ايدلمش اولماسى
محتملدر . بناءً عليه قريشيلر مدينه پيشكاهنه كلدكلرى زمان اك مساعد
موسم كچمشدى مدينه‌ليلر محصولاتى امين برلره قالديرمشلردى .
تشبثك موفقيتنى اخلال ايدن بو تأخره رغماً متفقلر بر هجوم اجراسنه
قيام ايله‌ديلر . مدينه‌ليلرك كمال احتياط ايله تدافعى بر وضع آلملرى
مهاجملرك صوك اميدلرينى‌ده ازاله ايتدى . موسمك ايلريله‌مش بولونماسى ،
حيوانلر ايچون ييه‌جك شيلرك كيتدكجه آزالماسى ايشى بوتون بوتون
بوزدى . متفقلرك سريع بر صورتده رجعت ايتمه‌لرى مسلمانلرك قيمت
عسكريه‌لرندن دكل سفرى حاضرلاركن قريشيلرك قيمتدار بر زمان
غائب ايتمه‌لرينك نتيجه‌سى ايدى قريشلى موسمك عدم مساعده‌سنه
مغلوب اولديلر . مدينه اوكنه بربوچوق آى اول كلمش اولسه‌لردى
اسلامتك تاريخى احتمالكه بوتون بوتون باشقه برطرز انكشاف
آله‌جقدى .

§ ٢٥ . — محمد ، كعبه‌ده كندى عليهنه حاضرلامان
شيْ خزاعه‌لردن خبر آلدى . حرب زماننده معتادى اولديغى
وجهله اك ذى نفوذ صحابه‌لرينى استشاره ايچون چاغيردى .
قريب الوقوع اولان هجومه نه صورتله مقاومت ايديله‌جكى حقنده
فكرلرينى صوردى . احدك فجيع تجربه‌سى قريشيلرله آچيق
صحراده حرب ايتمه‌نك مشئوم خطاسنى ميدانه قويمشدى . هپسنك
رأيلرى شهر داخلنده تدافعى وضعيتده قالمق خصوصنده متحد
بولوندى . فقط مدافعه قولاى دكلدى . واقعا أولر برطرفده

١٧٨

Sayfa : 179

بر برلرینه پك یقین اولدقلری ایچون بونلری بر دیوار ایله برلشدیرمك و بر هجومه قارشی مدافعه ایتمك قولای ایدی . فقط دیکر طرفدن شهر صحرایه دوغرو یایلمشدی . اوراده اولر دیکر جهتده اولدیغی کبی یقین وصیقیشیق دکلدیلر . متمادی بر خط مدافعه وجوده کتیرمزلردی . درمیان ایدیلن مختلف تکلیفلر ارا سنده محمدجه اك ایسی سلمان الفارسینك تکلیفی کورولدی . سلمان الفارسی شهرك آچیق طرفنی بر خندق ایله احاطه ایتمکی دوشونمشدی . بو ، عربلرك بیلمه دیکی بر یکیلك ایدی . سلمان بو تدبیرك شهری اك قورقولان شیئه یعنی سواری هجومنه قارشی مدافعه ایده بیله جکنی تأمین ایدیوردی بونك اوزرینه مدینه شهری سلمانك رأینه توفیقاً حال تدافعی یه قونلمغه باشلاندی .

مدینه نك اولری هپ استحکام طرزنده یوکسك قله لرله بنا ایدیلمشدی . تهلکه زماننده قادینلر وچوجوقلر بورالره التجا ایدرلردی . شهرك یوکسك قسمنده ، عالیه محله سنده اولر بر برلرینه پك یقین اولدیغندن سوقاقلرك آغیزلری دیوار ایله اوروله رك هر مدخل قاپاتلدی . دیکر طرفده ایسه بالعکس خندق یاپمق اقتضا ایتدی . محمد سلع تپه سی اتکنده قرارکاه عمومیسنی تأسیس ایده رك حفریاتی اداره ایتدی .

Sayfa 178

Fakat kalabalığın fazlalığı saldıran kuvvetin hiç görülmemiş bir nispette olması, hazırlığı uzatmıştır. Yolda da çok vakit kaybedilmiş olması muhtemeldir. Bununla birlikte Medine önlerine geldikleri zaman en müsait mevsim geçmişti. Medineliler mahsullerini emin bir yere kaldırdılar. Girişimin başarısını erteleyen bu ihlâle rağmen, müttefikler bir saldırıya kalkıştılar. Medinelilerin tedbirleri ile savunma durumunda kalmaları Mehacemlerin son ümitlerini de yok etti. Mevsimin ilerlemiş olması, hayvanlar için yiyecek şeylerin gittikçe azalması, işi bütünüyle bozdu. Müttefiklerin hızlı bir şekilde geri çekilmeleri Müslümanların askerî güçlerinden değil, sefere hazırlanırken önemli sayılacak bir zaman kaybetmelerinin sonucudur. Kureyşiler mevsimin izin vermemesine mağlup oldular. Medine önüne bir buçuk ay önce gelmiş olsalardı, İslâmiyet'in tarihi, ihtimal ki bütün bütün başka bir gelişme yolunda olacaktı.

Muhammed, Kâbe'de kendi aleyhine hazırlanan dolaplardan haberdar oldu. Savaş zamanlarında tekrarladığı gibi en nüfuzlu ashablarını görüşmek için çağırdı. Yakın zamanda gerçekleşecek olan saldırıya karşı nasıl konulacağı hakkında fikirlerini sordu. Uhud'un kötü tecrübesi Kureyşilerle açık çölde savaş yapmanın hatalarını ortaya koymuştu. Hepsinin fikri şehir içinde savunma vaziyetinde kalmak şeklindeydi. Fakat savunma kolay değildi. Gerçekten, evler birbirlerine yakın oldukları için bunları bir duvar ile birleştirmek ve bir saldırıya karşı savunmak kolaydı. Fakat diğer taraftan şehir çöle doğru yayılmıştı. Orada evler diğer tarafta olduğu gibi yakın ve sıkışık değildir. Sürekli bir tarafta savunma yapamazlardı. Ortaya atılan muhtelif teklifler arasında Selman el-Farisî'nin teklifi Muhammed tarafından en iyisi olarak görüldü. Selman el-Farisî, şehrin açık tarafını bir hendek ile çevirmeyi düşünmüştü. Bu Arapların bilmediği bir yenilik idi. Selman bu önle-

min şehri en korkulan şeye, yani atlı saldırılarına karşı savunulabileceğini temin ediyordu. Bunun üzerine Medine şehri, Selman'ın fikrine uyularak korunmaya başlandı. Medine'nin evlerinin hepsi sağlam ve korunmuş tarzda yüksek kaleler gibi yapılmıştı. Tehlike anlarında kadınlar ve çocuklar buralara sığınırlardı. Şehrin yüksek kısmında, Aliye mahallesinde evler birberlerine çok yakın olduğundan sokakların ağızları duvar ile örülerek bütün girişler kapatıldı. Diğer tarafta ise aksine hendekler açmakla yetinildi. Muhammed, Sal tepesi eteğinde genel karargâhını kurarak kazı işlerini idare etti.

Sayfa : 180

قادينلر و كوچوك چوجوقلر قلعه‌لره صاقلاندى . فقط
بوتون اركك‌لر وسن رشده واصل اولمامش چوجوقلر بويوك
برشوق وغيرتله ايشه كيريشديلر ، قازمه‌لرله طوپراغى قازديلر .
صوكره قوغه‌لره دولديرديلر . صحابه‌لر بونلرى طاشيورلر ،
خندقك امتدادنجه كنارينه دوكيورلردى . او زمان محمدك
دوستلرى اولان بنو قريظه‌لر مدينه‌دن برآز اوزاقده ، كندى
مستحكم موقعلرنده ياشامقله برابر قازمه ، كورك ، كوفه
تدارك ايتديلر

Sayfa 180

Kadınlar ve küçük çocuklar, kalelere saklandı. Fakat bütün erkekler ve ergenlik çağına girmemiş çocuklar büyük bir şevk ve gayretle işe giriştiler, kazmalarla toprağı kazdılar. Sonra kovalara doldurdular. Sahabeler bunları taşıyorlar, hendek boyunca kenara döküyorlardı. O zaman Muhammed'in dostları olan Beni Kureyzeler, Medine'den biraz uzakta, kendi müstahkem mevkilerinde yaşamakla beraber kazma, kürek, küfe sağladılar.

Sayfa : 182

مسلمانلردن باشقه

منافقلرده حفريايه اشتراك ايتديلر .

Sayfa 182

Müslümanlardan başka münafıklar da kazı işlerine katıldılar.

Sayfa : 182

محمد هركسه نمونه

امثال تشكيل ايتدي . هركسله برابر چالیشدی ، طوپراق دولو
كوفه‌لری طاشیدی . قارنی ویان طرفلری چیپلاق بر حالده ایدی .
وجودندن ترلر آقیور ، توز طوپراغه قاریشیيوردی . مبذول
صاچلری پریشان بر حالده اوموزلرینه دوكولیوردی .

Sayfa 182

Muhammed herkese örnek oldu. Herkesle beraber çalıştı, toprak dolu küfeleri taşıdı. Karnı ve yan tarafları çıplak bir halde idi. Vücudundan terler akıyor, toz toprağa karışıyordu. Uzun saçları perişan bir halde omuzlarına dökülüyordu.

Sayfa : 182

ابوبكر ايله عمر هركس كبى
چاليشديلر . كوفه بولونماديغى وقت طوپراغى مشلحلرينه
دولديريورلردى .

Sayfa 182

Ebu Bekir ile Ömer herkes gibi çalıştılar. Küfe bulunmadığı vakit toprağı elbiselerinin eteklerine dolduruyorlardı.

Sayfa : 182

محمد بالخاصه طوپراق
طاشيمقله مشغول ايدى . فقط اراده صيراده النده قازمه‌سيله
يورغونلق اثرى كوسترن برينه تصادف ايدرسه الندن قازمه‌يى

Sayfa : 182

آلير ، كنديسى‌ده برقاچ ضربه اوروردى .

Sayfa 182

Muhammed bilhassa toprak taşımakla meşgul idi. Fakat arada sırada elinde kazmasıyla yorgunluk eseri gösteren birine tesadüf ederse elinden kazmayı **[sayfa 183]** alır, kendisi de **birkaç darbe vururdu.**

Sayfa : 183

محمدكده چالیشمه‌سی هركسه صرف ایتدكاری مساعی‌یی دها
قولای، دها خوش كوستریوردی

Sayfa 183

Muhammed'in de çalışması herkese sarf ettikleri mesaiyi daha kolay, daha hoş gösteriyordu

Sayfa : 183

خندقده تقریباً

اوچ بیك كشی چالیشیوردی .

Sayfa 183

Hendekte yaklaşık olarak üç bin kişi çalışıyordu.

Sayfa : 183

آلتی كون دوام ایدن بوتون حفریات اثناسنده محمد اولدیغی
یردن آیرلمادی .

Sayfa 183

Altı gün devam eden bütün kazı çalışması esnasında Muhammed olduğu yerden ayrılmadı.

Sayfa : 184

نهايت

قريشيلر كوروندكلرى زمان محمد بوتون مسلمانلرى خندق
بوينجه طوپلادى و عائله‌لرينك نزدينه كيتمكدن هپسنى منع
ايتدى . كافه‌سى كنديلرينه تعيين ايديلن موقعده قاله‌جقدى .
چونكه خندقك طولى سلاح طاشيمغه قادر انسانلرك كافه‌سنك
موجوديتنه لزوم كوستريوردى . افراد خط مدافعه بويده
كوچوك كوچوك كومه‌لره تفريق ايديلمشدى . كوچوك بر مسلمان
سوارى مفرزه‌سى خط بوينجه آشاغى يوقارى قوشه‌رق سائرلرندن
زياده تهديده معروض قالان نقطه‌ده‌كى افراده معاونت ايديورلردى .

Sayfa 184

Nihayet Kureyşiler göründükleri zaman Muhammed bütün Müslümanları hendek boyunca topladı ve hepsinin ailelerinin yanına gitmelerini yasakladı. Hepsi kendilerine ayrılan mevkide kalacaktı. Çünkü hendeğin uzunluğu silâh taşımaya kadir insanların hepsinin mevcudiyetine lüzum gösteriyordu. İnsanlar savunma çizgisi boyunca küçük küçük kümelere ayrılmıştı. Küçük bir Müslüman atlı müfrezesi, hat boyunca aşağı yukarı koşarak diğerlerinden fazla tehdide maruz kalan noktadaki kişilere yardım ediyordu.

Sayfa : 185

حدبث مدينه مدافعلرينك

بارازلملرينى بر قهرمانلق درجه‌سنه چيقارمشدر . فقط حساب ايدرسه‌ك
كوريرزكه بر طرفدن اون بيك كشى ديكر طرفدن اوچ بيك كشى
آراسنده وقوعه كلن محاربه‌ده مسلمانلردن آنجق آلتى قريشيلردن‌ده
يالكز اوچ مقتول واردر .

/6
!3

Sayfa 185

Hadis, Medine savunmalarının yararlılığını birer kahramanlık derecesine çıkarmıştır. Fakat hesap edersek görürüz ki bir taraftan on bin kişi, diğer taraftan üç bin kişi arasında olan savaşta Müslümanlardan ancak altı, Kureyşîlerden yalnız üç ölü vardı.

Sayfa : 193

« مشرکلر یکرمی کوندن زیاده ، تقریباً بر آی
قدر قالدقلری حالده آرالرنده (یعنی مشرکلرله مسلمانلر آرا-
سنده) بر محاربه اولمادی . یالکز اوقلر آتلدی و محاصره وقوعه
کلدی . »

Sayfa 193

"Müşrikler yirmi günden fazla, yaklaşık bir ay kadar kaldıkları halde aralarında (yani müşriklerle Müslümanlar arasında) bir çarpışma olmadı. Yalnız oklar atıldı ve kuşatma yapıldı."

Sayfa : 194

بونلرکده قسم اعظمی
سلاح استعمال ایده‌من بر حالده ایدیلر . دوغینك وردیکی تفصیلات
اوقونورکن عادتا مدینه محاصره‌سنه عائد حکایه اوقونیور کبیدر .
بوکونکی عربستانك محمد زماننده صوکره وقوعه کلن بوقدر احواله ،
اسلامیته و حیاتنه رغماً اون درت عصر اولکی عربستاندن نه قدر آز
... کیشی مولدیغنی انسان حیرتلرله کوریور .

Sayfa 194

Bunların büyük çoğunluğu silâh kullanamaz bir haldeydi. Dogeti'nin verdiği ayrıntılı bilgi okunurken âdeta Medine kuşatmasına ait hikâye okunuyor gibidir. Bugünkü Arabistan'ın, Muhammed zamanından sonra meydana gelen bu kadar duruma, **İslâmiyet'e vesaireye rağmen on dört asır önceki Arabistan'dan ne kadar az değişmiş oldunuğunu insan hayretle görüyor.**

Sayfa : 194

محافظلر معین صورتده مناوبه‌یه تابع ایدیلر .
کندیسی ده کیجه‌نك قسم اعظمنی سپر آرقه‌سنده کچیره‌رك
حسن مثال تشکیل ایتدی . بعض کره بر طاشی یاصدیق یاپه‌رق
سپرده اویویوردی .

Sayfa 194

Muhafızlar belli aralıklarla nöbet değiştiriyorlardı. **Kendisi de** [Peygamber] **gecenin büyük kısmını siper arkasında geçirerek iyi örnek oldu. Bazen bir taşı yastık yaparak siperde uyuyordu.**

Sayfa : 196

فقط حقیقی بر محاربه

جریان ایتمه‌مش کبی کورونیور .

Sayfa 196

Fakat gerçek bir çarpışma olmamış gibi görünüyordu.

Sayfa : 197

نهايت كونش غروب ايدنجه

دشمن ، قرارکاهنه چكلدى .

Sayfa 197

Nihayet güneş batınca düşman, karargâhına çekildi.

Sayfa : 199

مسلمانلر هر كون دها زياده اعتماد بسله مكه
باشلادقلرى حالده مكه قرارکاهنده بالعكس موسمك عكسيلكى
وحربك يورغونلغى كنديسنى حس ايتديريوردى . حيوانلر
ايچون يه جك اوتك ندرتندن باشقه شدائد هوائيه ده محاصرينى
ازعاج ايديوردى . شرقدن اسن شدتلى بر روزكار ، صبا ،
آتشلرى سوندیردى و مكه قرارکاهنده چادرلرى يقدى .

Sayfa 199

Müslümanlar her gün daha çok alışmaya başladıkları halde, Mekke karargâhında aksine mevsimin aksiliği ve savaşın yorgunluğu kendisini hissettiriyordu. Hayvanlar için yiyecek otun azlığından başka, havaların şiddeti de kuşatmacıları zorluyordu. Doğudan esen şiddetli bir rüzgar, **ateşleri söndürdü, Mekke karargâhındaki çadırları yıktı.**

Sayfa : 200

مع مافيه بو انقطاع مذاكره‌نك نتيجه‌سى محمده
فائده‌لى اولدى. چونكه محاربلرده شوق جنكاورانه‌يى آزالتدى.
بو سفردن استحصال ايتدكلرى فائده هيچ ايدى . حالبوكه
چكدكلرى زحمت ، اوغرادقلرى ضرر پك چوقدى . نهايت
متفق قبيله‌لر آراسنده بر طاقم اختلافلر وگچيمسزلكلر وجود
بولدى .

Sayfa 200

Bununla birlikte bu görüşmenin kesilmesinin sonucu, Muhammed'e yaradı. **Çünkü savaşçılardaki savaşma arzusunu azalttı. Bu seferden elde ettikleri fayda hiçti. Hâlbuki çektikleri zahmet, uğradıklan zarar ise çoktu. Nihayet müttefik kabileler arasında birtakım anlaşmazlıklar ve geçimsizlikler ortaya çıktı.**

Sayfa : 201

مناه‌عليه نعيم انتريقه ياپمق

خصوصده پك بيوك بر قولايلغه نائل بولونيوردى . دشمنلر
آراسنده‌كى اخلالك بوتون مزيتنى حديث ، نعيمه عطف ايتمك
ايسر . فقط سائر عناصر نفاقكده دها اول زمينى حاضرلامش
اولماسى پك محتملدر . هپسى محاصره‌نك نتيجه‌سز قالماسنك
مسئوليتنى بر برلرينه عطف ايده‌رك قارشيلقلى مؤاخذاته قالقيورلر
و بر برلرندن شبهه‌له‌نيورلردى .

Sayfa 201

Bundan dolayı Naim, entrika yapmak konusunda çok büyük bir kolaylığa sahip bulunuyordu. Düşmanlar arasındaki bu ayrılığın bütünüyle meziyetini hadis, Naim'e yüklemek ister. **Fakat diğer nifak unsurlarının zemininin daha önce hazırlanmış olması muhtemeldir. Hepsi kuşatmanın sonuçsuz kalmasının sorumluluğunu birbirlerinin üzerine atarak karşılıklı suçlamalara kalkıyorlar ve birbirlerinden şüpheleniyorlardı.**

Sayfa : 202

موسمك شدتى راحتسزلغى
بوتون بوتون تشديد ايدەرك عدم ممنونيتلرى آرتيرديغندن هيئت
متفقه بر كيجه غايت شدتلى بر فيرطنه اثناسنده داغيلدى . محاصرين
قرارگاهنه صولت ايدن روزكار هر شيئى آلت اوست ايتمش ،
آتش اوستنده قاينايان قازغانلرى بيله دەويرمشدى

Sayfa 202

Mevsimin şiddeti ve rahatsızlığı bütün bütün artarak hoşnutsuzlukları arttırdığından, **müttefik kuvvetler bir gece çok şiddetli bir fırtına esnasında dağıldı.** Düşman karargâhına doğru esen rüzgâr, her şeyi alt üst etmiş, ateş üstünde kaynayan kazanları bile devirmişti.

Sayfa : 203

مختلف روايتلره كوره متفقلر
مدينه‌اوكنده ۱۰، ۱۵، ۲۰ كون قالمشلردر

Sayfa 203

Değişik söylentilere göre müttefikler, **Medine önünde 10, 15, 20 gün kalmışlardır.**

Sayfa : 203

. متفقلر آراسنده هيچ بر زمان بويوك بر وحدت
حكم سورمه‌مش اولديغى بديهيدر . باش قوماندانلغك مناوبه
ايله درعهده ايدلمه‌سى بويوك رقابتلره و شخصى منافرتلره
دلالت ايديور .

Sayfa 203

Müttefikler arasında hiçbir zaman büyük bir birliktelik olmadığı açıktır. **Başkumandanlığın dönüşümlü olarak yerine getirilmesi büyük rekabetlere ve kişisel nefretlere** işaret ediyor.

Sayfa : 204

بو اردونك قسم
اعظمى خندقى اوزاقدن بيله كورمه‌مشلردر . يالكز بر قاچ
جسور سوارينك مسلمان استحكاملرى قارشيسنده آت اويناتمه‌
لرى ايچون بو قدر عظيم بر قوهٔ عسكريه جمع ايدلمش اولماسى
اينانيله‌جق برشى دكلدر

Sayfa 204

Bu ordunun büyük bölümü hendeği uzaktan bile görmemişlerdir. Yalnız birkaç cesur atlı askerin Müslüman siperleri karşısında at oynatmaları için bu kadar büyük bir askerî kuvvetin toplanmış olması inanılacak bir şey değildir.

Sayfa : 204

مسلمانلرك شدتلى انضباطى ايله
مشرك عربلرك معنوى عدم تجانسلرى و فقدان تشكيلاتلرى
آراسنده‌كى فرق عظيم پك كوزل حس اولونيوردى . مسلمانلرك
اتحاد تامنه مقابل دشمنلرك قيمت ذاتيه‌لرى ، چوقلقلرى ،
زنكينلكلرى هيچ بر تأثير حصوله كتيره‌ميوردى . آرتق محمدك
دعواسى غالب كلمكه نامزد ايدى .

§ ۰۳۹ — اون ، اون بش ياخود يكرمى كون كچنجه
متفقلر على العجله عودته قرار ويرديلر . عزيمت خصوصنده
اوقدر استعجال كوستردى كه ابو سفيان دوه‌سنك بر ديزى

٢٠٤

Sayfa : 205

باغلى اولديغنى فرق ايتمه‌دن دوه‌يه بيندى

Sayfa 204

Müslümanların güvenliklerini sağlamlaştırmaları ile **müşrik Arapların manevî ayrılıkları ve örgütsel yoklukları arasındaki büyük fark pek güzel hissediliyordu. Müslümanların sağlam birlikteliğine karşın düşmanların kendi değerleri, çoklukları, zenginlikleri hiçbir etki yaratmıyordu. Artık Muhammed'in davası galip gelmeye adaydı.**

On, onbeş veya yirmi gün geçince Müttefikler alelacele dönüşe karar verdiler. Gitmek konusunda **o kadar acele ediyorlardı ki Ebu Süfyan, devesinin bir dizinin** (sayfa 205) **bağlı olduğunu fark etmeden devesine bindi.**

Sayfa : 205

اوراده مختلف قبیله‌لر

ایریله‌رق هر بری کندی اقامتگاهنك استقامتنی طوتدی . ابوسفیانك
ابو اسامة الجشمی‌یی بر مکتوب ایله پیغمبره کوندردیکی وبو مکتوب
خندق جبنانه و نامردانه بر قورنازلق دیه تزییف ایتدیکی
روایت اولونیور

Sayfa 205

Orada çeşitli kabileler ayrılarak her biri kendi ikametgâhının yönüne yöneldi. Ebu Süfyan, Asabeil- Ceşmi'yi bir mektup ile Peygamber'e gönderdi. Peygamber'in bu mektubu namertçe bir kurnazlık diye dikkate almadığı söyleniyor.

Sayfa : 207

§ ٤٤ — بشنجی سنه

محمد ، خندق قرینده‌کی قرارکاهی قالدیرنجه
کندی أوینه دونمشدی . عایشه‌نك اوطه‌سنده برمعتاد تمیزلندکدن
صوکره ، حدیثه نظراً ، بردن‌بره جبرائیل کوروندی .
قریظه‌لرك تأدیبی دوروور کن سلاحی براقمش اولدیغندن دولایی
کندیسنی مؤاخذه ایتدی . هر حالده محمد اوکون مسلمانلره
تکرار سلاحلانمق ایچون امر ویرمش وقریظه‌لرك مستحکم
اقامتکاهلری اوکنده آقشام نمازی وقتی طوپلانمالرینی قرارلاشدیرمشدر . قریشیلره قارشی استحصال ایتدکلری موفقیتدن شوقه

Sayfa : 207

کلن مسلمانلر قريظه‌لرك امحاسی صورتيله بويوك بر غنيمته قو
نه‌جقلرينی اميد ايده‌رك كمال ممنونيتله حربه قوشديلر . اوكله
نمازندن بر آز صوكره بر چوغی يهوديلرك مستحكم موقعلرينه
دوغرو يوله چقمشلردی . علی بن ابوطالب هنوز آچيلمامش
بر بايراق آلدی . محمد زرهنی كييه‌رك بار كيره بيندی ومسلمانلرك
باشنه كچدی .

Sayfa 207

Muhammed, hendek yakınındaki karargâhı kaldırınca kendi evine dönmüştü. Ayşe'nin odasında âdeti olduğu üzere temizlendikten sonra, hadis'e göre, birden bire Cebrail göründü. Kureyzelerin cezalandırılması dururken silâhı bırakmış olduğundan dolayı kendisini azarladı. Herhalde Muhammed o gün Müslümanlara tekrar silâhlanmak için emir vermiş ve Kureyzelerin güvenli yerleşim yerleri önünde akşam namazı vakti toplanılmasını kararlaştırmıştır. Kureyşîlere karşı elde ettikleri başarıdan şevke gelen Müslümanlar, Kureyzelerin imhası suretiyle büyük bir ganimete konacaklarını ümit ederek coşkuyla savaşa koştular. Öğle namazından biraz sonra birçoğu, Yahudilerin güvenli yerleşim yerlerine doğru yola çıkmışlardı. Ali bin Ebu Talip henüz açılmamış bir bayrak aldı. Muhammed zırhını giyerek ata bindi ve Müslümanların başına geçti.

Sayfa : 208

§ ٤٥ . — علی مسلمانلرك بایراغنی قریظه‌لرك مستحکم
اقامتکاهلرینك اوکنه رکز ایتدی . یهودیلر مسلمانلره قارشی
دورلو دورلو فنا سوزلر سویله‌یورلردی . پیغمبر مواصلت ایدنجه
علی پیغمبر ایله برابر او آقشام عقد ایدیلن مجلس حربده بولونمق
ایچون بایراغنی ابو قتاده‌یه ویردی . قریظه‌لر اوسلرك قدیم
متفقلری ایدیلر . بعاث محاربه‌سنده اونلرله برابر خزرجلره
قارشی جسورانه حرب ایتمشلردی . اونك ایچون ، مهاجرلرك
ایلك صفلرنده اوسلرك رئیسی اسید بن حضیری (چونکه
سعد بن معاذ مدینه محاصره‌سی اثناسنده آلدیغی یاره‌یی مداوی
ایچون شهرده قالمشدی) کوردکلری زمان کندیلرینه قارشی
اظهار ایتدیکی نانکورلکدن و یاپدقلری عظیم خدمتلری
اونوتدیغندن دولایی بر چوق مؤاخذاتده بولوندیلر . اسید
بن حضیر کندیلریله آرتق هیچ بر مناسبتی بولونمادیغنی جواباً
سویله‌دی . محمد قلعه‌یی دها یقیندن مدقیق ایچون یاقلاشمق
ایسته‌دی . صحابه‌لردن بعضیلری قالقانلریله پیغمبری ستر ایده‌رك
برابر یوروديلر . یهودیلر هیچ برشی یاپمادن یاقلاشمالرینه میدان

٢٠٨

Sayfa 208

Ali, Müslümanların bayrağını Kureyzelerin **güvenli yerleşim yerlerinin önüne dikti. Yahudiler, Müslümanlara karşı türlü türlü fena sözler söylüyorlardı.** Peygamber ulaşınca, Ali, Peygamber ile beraber o akşam imzalanan savaş meclisinde bulunmak için bayrağı Ebu

Kita'de'ye verdi. Karizeler, Evs'lerin eski düşmanlarıydılar. Ba'da Savaşı'nda onlarla beraber Hazreclere karşı cesurca savaşmışlardı. Onun için, saldırganların ilk saflarında Evs'lerin reisi Esseyd bin Hazır'ı (Çünkü Maad bin Maaz Medine kuşatması sırasında aldığı yarayı tedavi için şehirde kalmıştı) gördükleri zaman kendilerine karşı göstermiş olduğu nankörlükden ve yaptıkları buyük hizmetleri unuttuğundan dolayı çok şikâyette bulundular Esseyd bin Hazır, kendileriyle artık hiçbir ilişkisi bulunmadığını soyledi Muhammed kaleyi daha yakından incelemek için yaklaşmak istedi Sahabelerden bazıları kalkanlarıyla Peygamber'i koruyarak beraber yürüdüler

Şayfa : 209

محمد یهودیلرك و تأمیناته

هیچ قولاق ویرمدی . سعد بن ابو وقاصك ریاست ایتدیکی
براداولره سورك دینه قدر صوقوله‌رق محصورینه اوق آتمالری
وعجومه باشلامالری امر ایتدی . یهودیلرده بالمقابله اوق آته‌رق
مدافعانده بولوندیلر . پیغمبر آت اوستنده اوزاقدن محاربه‌یی
تعقیب ایله‌دی . محاربه کیجه‌لین کیج وقته قدر سوردی .
مسلمانلر قرارکاهلرینه چکیلدیلر . سعد بن عباده‌نك کمال علو
جناب ایله تقدیم ایتدیکی خورمالری آقشام یمکی اوله‌رق یدیلر .
سفر ایچون دعوت ایدیلمش اولان بوتون مسلمانلر یاتسو نمازنده
حاضر ایدیلر . ایلك دعوته اشتراك ایده‌مه‌ینلر اوکله‌دن صوکره
یتیشوب کلمشلردی . ایرته‌سی صباح ایرکندن مسلمانلر سورلرك
آلته تکرار دوندیلر . او قدر شدتله اوق وطاش آتمغه
باشلادیلر که یهودیلر محمدك کندیلرینی ازاله ایتمکه قرار ویرمش
اولدیغنی اکلامقده کجیکمه‌دیلر .

Sayfa 209

Muhammed, Yahudilerin bu güvencesine hiç kulak asmadı. Sad bin Ebu Vakkas'ın başkanlık ettiği tirendazlara, surun dibine varana kadar sokularak **kuşatmacılara** ok atmalarını ve saldırıya geçmelerini emretti. Yahudiler de aynı şekilde ok atarak savunma yapıyorlardı. Peygamber **at üzerinde olduğu halde savaşı uzaktan seyrediyordu. Savaş gecenin geç vaktine kadar sürdü. Müslümanlar karargâhlarına çekildiler.** Sad bin Ubade'nin sunduğu hurmaları akşam yemeği olarak yediler. Sefer için davet edilen bütün Müslümanlar, yatsı namazında hazır idiler. İlk davete iştirak edemeyenler öğleden sonra yetişip gelmişlerdi. **Ertesi sabah** erkenden, Müslümanlar surların altına tekrar döndüler. Yahudiler o kadar şiddetli ok ve taş atmaya başladılar ki **Muhammed'in kendilerini izale etmeye karar vermiş olduğuna anlamakta gecikmediler.**

Sayfa : 209

قریظه‌لر بعض روایته کوره اون بش بعض

Sayfa : 210

بشنجی — ٤٦٤

روایته کوره یکرمی بش کون مدافعه‌ده بولوندقدن صوکره
نهایت عرض تسلیمته قرار ویردیلر وباش بن قیسی محمد ایله
مذاکره اجراسنه کوندردیلر . نضیرلرك اوبله استحصال
ایتمش اولدقلری عینی شرائطی طلب ایدییورلردی . فقط محمدك
بوتون اموالك ترکنی وبلاقید وشرط عرض تسلیمیت ایدیلمه‌سنی
ایسته‌دیکنی اکلاینجه قریظه‌لر حیرت ایچنده قالدیلر . یهودیلر
ومجلس طوبلادیلر . رئیسلری کعب بن اسد اسلامیتی قبول
ایتمکی توصیه ایتدیسه‌ده کیمسه کندیسنی دیکله‌مدی . بوك

Sayfa : 210

اوزرینه قادینلری وجوجوقلری اتلاف ایده‌رك سلاح الده بر
قهرمان کبی اولمك توصیه‌سنده بولوندی . بوتکلیفی‌ده قبول
اولونمادی . جمعه ایرته‌سی تعطیلنده غفلةً مسلمانلره هجوم
تکلیفی‌ده قریظه‌لرجه شایان قبول کورولمه‌دی . مسلمانلر
یهودیلرك او کون تعطیل ایتدکلرینی بیلدکلری جهتله معتاد
اولان تیقظ ایله نوبت بکله‌مه‌ملری پك محتملدی . یهودیلر ؛
طاقم ملاحظات دینیه‌یه قاپیله‌رق بوتکلیفه‌ده یاناشمادیلر . قادینلرك
فریادی ، چوجوقلرك کوز یاشلری ایچنده یأس ونومیدی‌یه
دالدیلر . مع مافیه یهودیلرك کافه‌سی بوقدر قورقاق وعاطل
دورمامش واعتقادات دینیه‌لرینه بوقدر مطاوعتکارانه اسیر
اولمامشلردر

Sayfa 209

Kureyzeler bazı rivayete gore **on beş**, bazı **[sayfa 210]** rivayete göre **yirmi beş** gün savunmada kaldıktan sonra **nihayet teslim olmaya karar** verdiler ve Nebbaş bin Kays'ı Muhammed ile görüşme yapmaya gönderdiler Vekillerin daha once kararlaştırdıkları aynı şartları talep ediyorlardı Fakat **Muhammed'in bütün malların terkini ve kayıtsız şartsız teslim olmalarını** istediğini anlayınca, Kureyzeler hayret içinde kaldılar **Yahudiler bir meclis topladılar. Reisleri Ka'b Bin Esed İslâmiyet'i kabul etmeyi tavsiye ettiyse de kimse kendisini dinlemedi. Bunun üzerine kadınları ve çocukları öldürerek silâhlarla birer kahraman gibi davranmayı önerdi. Bu önerisi de kabul edilmedi. Cumartesi günü tatilinde Müslümanlara saldırı teklifi de Karizelerce reddedildi. Müslümanların, Yahudilerin o gün tatil ettiklerini bildiklerinden dolayı alışık olunduğu üzere teyakkuz**

[uyanık olma] halinde nöbet beklememeleri çok muhtemeldi. Yahudiler bir takım dinî görüşlere kapılarak bu teklife de yanaşmadılar. Kadınların feryadı, çocukların gözyaşları içinde ümitsizliğe daldılar. Bununla birlikte inançlarına bu kadar boyun eğerek esir olmamışlardı.

Sayfa : 211

عمرو بن سعدی اسمنده بر یهودی ده او کیجه
مسلمان قرارکاهنه کچه‌رك کندیسنی قوماندان محمد بن مسلمه‌یه
طانیتدی . کیجه‌یی پیغمبرك جامعنده کچیردی . فقط صوکره
هیچ بر ایز براقمادن اورته‌دن غائب اولدی . کیمسه کندیسنی
برده‌ا کورمدی . عمومیتله قریضه‌لرك حرکاتی هیچ‌ده جنکاورانه
اولمامشدر .

Sayfa 211

Ömer bin Sadi isminde bir Yahudi de o gece Müslüman karargâhına geçerek kendisini Muhammed bin Müslime'ye tanıttı. Geceyi Peygamber'in camisinde geçirdi. Fakat sonra hiçbir iz bırakmadan ortadan kayboldu. Kimse kendisini bir daha görmedi. Genellikle Kurizelerin harekâtı **hiç de cengaverce** olmamıştı.

Sayfa : 212

کعب
ن اسد ، ابولبابه‌دن حقیقةً تسلیم اولمالرینی تسیب ایدوب
ایتمه‌دیکنی صوردی . ابو لبابه اوت جوابی ویرمکله برابر عینی
زمانده بوینتك اطرافنده الیله یاپدیغی بر اشارتدن بلا قید وشرط
عرض تسلیمت ایده‌جك اولورلرسه کندیلرینی ناصل بر عاقبتك
بکلدیکنی آکلاتدی .

Sayfa 212

47- Ka'b bın Esed, Ebu Lübabe'den hakikaten teslim olmayı kabul edip etmediğini sordu **Ebu Lübabe evet cevabını vermekle beraber, aynı zamanda boynunun etrafında eliyle yaptığı bir işaretten kayıtsız şartsız teslim olurlarsa kendilerini nasıl bir sonun beklediğini anlattı.**

Sayfa : 213

یهودیلرك بر طوراغه
دوشمه‌لری ، قتل اولونه‌جقلری دقیقه‌یه قدر کندیلرینی نه کبی بر عاقبت
بکله‌دیکندن خبرلری اولمامسی احتمال داخلنده‌در . قریظه‌لر علیهنده‌کی
سفر شبهه یوق که پیغمبر ایچون بك موجب شرف دکلدر

Sayfa 213

Yahudilerin bir tuzağa duşmeleri, öldürülecekleri dakikaya kadar kendilerini ne gibi bir sonun beklediğinden haberleri olmaması muhtemeldir **Karizeler aleyhindeki sefer, şüphe yok ki Peygamber için çok şeref veren bir durum değildi.**

Sayfa : 213

باشقه بر روایته

تصادف ایدیورز : قریظه‌لر ابولبابه ایله قونوشدقدن صوکره محمده

بلا قیدوشرط تسلیم اولمق ایسته‌مدیلر . سعد بن معاذه عرض تسلیمیته

Sayfa : 214

بشنجی سنه — § ۲۷ – ۲۸

ایده‌جکلرینی سویله‌دیلر . اوسلرك رئیسی و کندیلرینك قدیم متفقلری

مقتوله اوندن دها رحیمانه بر معامله کوره‌جکلرینی امید ایلیورلردی .

محمد بو شرطی تسلیمی قبول ایتدی

محمدك نضیر و قینقاع یهودیلرینه قارشی کوستردیکی

دها ملایمانه معامله‌یه مقابل بو یهودیلره بویله شدیدانه معامله

ایتمه‌سی مدینه محاصره‌سنده حس ایدیلن درین اندیشه و دهشت

ایله ایضاح ایدیله‌بیلیر . برده ، مدینه‌نك قربنده دوستسز

و متفقسز بر حالده قالان صوك یهودیلر بونلر اولدیغنی حسابه

قاتمالیدر . قریظه‌لرك اتخاذ ایتدکلری خط حرکتده هیچ مردانه

اولمادی . شدتلی بر مقاومت کوسترمه‌دیلر . حقیقی صورتده

استعمال سلاح ایتمه‌دن ، کندیلرینی بکله‌ین عاقبت فجیعه‌یه دوشدیلر .

Sayfa 213

Başka bir rivayetle karşılaşıyoruz. Kureyzeler Ebu Lübabe ile konuştuktan sonra Muhammed'e **kayıtsız şartsız teslim olmak istemediler**. Sad bin Muaz'a teslim **[sayfa 214]** olacaklarını söylediler. **Evs'**

lerin reisi ve kendilerinin eski müttefikleri sıfatıyla ondan daha merhametli bir davranış göreceklerini ümit ediyorlardı. Muhammed bu teslim şartını kabul etti.

Muhammed'in Nezir ve Kınka Yahudilerine karşı gösterdiği daha anlayışlı davranışına rağmen, Yahudilere böyle şiddetli davranışta bulunması Medine kuşatmasında hissedilen derin endişe ve dehşet ile açıklanabilir. Bir de Medine'nin yakınında dostsuz ve müttefiksiz bir halde kalan Yahudiler, bunlar olduğu hesaba katılmalıdır. **Karizelerin davranışları da hiç cesurca değildi.** Şiddetli bir dayanıklılık gösteremediler. Gerçek bir şekilde silâh kullanmadan kendilerini bekleyen feci sonla karşılaştılar.

Sayfa : 215

قريظه‌لرك

رئيسى كعب بن اسد يهوديلرك تهلكه قارشيسنده مردانه بر قرار
ويره‌مدكلريني كورنجه متنفرانه شو سوزلرى سويله‌دى : « آناكز
سزى دوغورالى برى هيچ بريكز بر دفعه بيله قطعى بر قرار
اتخاذ اتمه‌مشدر ! »

Sayfa 215

Kureyzelerin Reisi Ka'b bin Esed, Yahudilerin tehlike karşısında mertçe bir karar veremediklerini görünce nefretle şu sözleri söyledi: **"Ananız sizi doğuralı beri hiçbiriniz bir defa bile kesin bir karar verememiştir!"**

Sayfa : 215

يهوديلر نهايت بلا قيد و شرط تسليم اولونجه

ايپلرله صيق صيق باغلانديلر و محمد بن مسلمه‌نك نظارتی آلتنه قونولديلر . قادينلرله چوجوقلر باشقه بر يرده عبدالله بن سلام‌ك نظارتی آلتنده جمع ايديلديلر . يهوديلرك اولرنده بولدقلری اثاث بيتيه ، اسلحه ، البسه و سائر منقول شيلرك كافه‌سی بر آرايه طوپلاندی : ۱۵۰۰ قليج ، ۳۰۰ زره ، ۱۰۰۰ مزراق ، ۱۵۰۰ قالقان ، شراب و سائر مشروبات كنوله ايله دولو برچوق كوپلر ؛ دوه و مواشی . شرابلرك هپسی يره دوكولدی . اسرايه نه ياپيلاجغی مذاكره ايديلديكی زمان اوسلر محمده كيتديلر ، اسكی متفقلرينه قارشی مرحمت كوسترلمه‌سنی رجا ايتديلر . ابن ابی ايله خزرجلرك خاطری ايچون قينقاعلره نه معامله كوسترمش اولديغنی پيغمبره خاطرلاتديلر . محمد ، كنديسنه توجيه ايديلن بو رجايه جواب ويرمكه جسارت ايده‌مدی . ومدت سكوت ايتدی . صوكره ،

۲۱۵

Sayfa : 216

كنديسی متأثر ايتمكی اميد ايله بن اوسلرك اصراری اوزرينه قريظه‌لرك عاقبتی بر اوسينك تعيين ايتمه‌سنی قبول ايدوب ايتميه‌جكلرينی صوردی . بو تكليف قبول اولونجه محمد يهوديلرك عاقبتی اوسلرك رئيسی سعد بن معاذك ويره‌جكی قرار ايله تعيين ايتمه‌سنی سويله‌دی . سعد بن معاذ او صيراده مدينه جامعنده بولونيور ، كعيبه بنت سعد بن عتبه‌نك ياردميله يارالرينی تداوی ايله مشغول اوليوردی كعيبه بوتون مساعيسنی خسته‌لره ، مجروحلره و بيچاره‌لره ياردمه حصر ايتمشدی . بعض اوسلر

Sayfa : 216

جامعه کیتدیلر . رئیسلرینی براشکه بیندیردیلر . اونی پیغمبرك
بولوندیغی یره کتیردکلری صیراده قریظه‌لر حقنده پك حرارتلی
شفاعتلرده بولوندیلر . بالخاصه ضحاك بن خلیفه ، سلمه بن
سلامه بن وقش بو التماسلرده پك اصرار ایده‌رك یهودیلرله
اولان اسکی اتفاقی خاطرلاتدیلر . سعد آغزینی آچق ایسته‌مدی .
فکرینك نه اولدیغنی هیچ حس ایتدیرمدی . یالکز یاواش
سسله : « سعدك حضور الهی‌یه قباحتسز چیقمغه چالیشماسی
ایچون زمان کلمشدر » سوزلرینی تکرار ایدییوردی . بو سوزلرك
قاراکلق و تهدیدکار بر معناسی واردی . اوسلردن بعضیلری
بونلردن هیچ خوشلانمادیلر . فقط سعد پیغمبر ایله صحابه‌لرك
قارشیسنه چیقنجه‌یه قدر باشقه هیچ بر شی سویله‌مدی . صوکره ،
کرك اوسی کرك خزرجی بوتون حاضرونی اطرافنه طوپلادی ،
ویره‌جکی قراری قبول واجرا ایده‌جکلرینه دائر قطعی تعهدانده

٢١٦

Sayfa : 217

بولوتمالری طلب ایتدی . حدیثه نظراً ، پیغمبرك بیه سوزلری
کبی یمین ایتمه‌سنده اصرار ایله‌مشدر . هرکس یمین ایتدکدن
صوکره سعد عورت برمدن اوسطوره کچمش اولان بوتون
ارککلرك قتل ایدیله‌لری ، قدینلرله چوجوقلرك ده جاریه و کوله
کبی تلقی اولوتمالری قراری ویردی . بو قرار اون ایکی یشندن
بوقاری‌یه بوتون ارککلرك قتلی تضمن ایدییوردی . اوصیجاق
مملکتلرده ایلك آثار بلوغ او یاشده ظهور ایدر و کرك قدینلر
کرك ارککلر قدیم بر عادته تبعاً عورت یرلرنده‌کی قیللری تراش
ایدرلر . محمد سعدك قراری تماماً تصویب ایتدی وقرارك یدنجی

Sayfa : 217

قات سماده حفظ ایدیلن ارادهٔ الهیه یه موافق اولدیغنی سویله‌دی [١].
عالیلر آراسنده تقسیم ایدیلمه‌سی ایجاب ایدن قادینلرله چوجوقلر
وبوتون غنائم دار رمله بنت حارثك آولوسنده حفظ ایدیلدی.
دوه‌لر اوتلامق اوزره دیشاری‌یه آغاجلرك آراسنه براقیلدی.
ارککلر ایسه اسامه بن زیدك آولوسنه کوتوروله‌رك هپسنه بر
آووچ خورما ویریلدی. بوتون کیجه‌یی اویقوسز کچیردیلر.
آرالرنده قونوشیورلر و بربرلرینی دینلرینه صادق قالمغه تشویق
ایلیورلردی

Sayfa 215

Yahudiler nihayet, kayıtsız şartsız teslim olunca iplerle sıkı sıkı bağlandılar ve Muhammed bin Müslime'nin gözetimi altına konuldular. Kadınlarla çocuklar başka bir yerde Abdullah bin Selam'ın gözetimi altında toplandılar. Yahudilerin evlerinde buldukları silâhlar, elbise ve daha başka menkul şeylerin hepsi bir araya toplandı. 1500 kılıç, 300 Zırh, 1000 mızrak, 1500 kalkan, şarap ve daha başka meşrubat ile dolu birçok küpler ve şarapların hepsi yerlere döküldü. Esirlere ne yapılacağı görüşüldüğü zaman Evs'ler, Muhammed'e geldiler ve eski müttefiklerine karşı hoşgörülü hareket etmesini rica ettiler. İbn Ebi ile Hazrecelerin hatırı için Kinkalara nasıl davrandığını Peygamber'e hatırlattılar. Muhammed kendisine yöneltilen bu ricaya cevap vermeye cesaret edemedi. Bir süre sustu sonra (sayfa 216) kendisini etkilemeyi ümit eden Evsli'nin ısrarı üzerine Karizelerin sonunu bir Evsli'nin belirlemesini kabul edip etmeyeceğini sordu. Bu teklif kabul olunca, Muhammed, Yahudilerin sonunu Evs'lerin reisi Sad bin Muaz'ın vereceği karar ile belirlemesini söyledi. Sad bin Muaz o sırada Medine camiinde bulunuyor, Sad bin Udbe'nin yardımıyla

yaralarını tadavi ile meşgül bulunuyordu. Kâbe bütün mesaisini hastalara, yararlılara yardım etmek için harcıyordu. Evs'lerden bazıları camiye gittiler. Reislerini bir eşeğe bindirdiler. Onu Peygamber'in bulunduğu yere götürdükleri sırada, Karizeler hakkında çok hararetli bir şekilde affedilmesini istediler. Özellikle Zihak bin halife Seleme bin Sellame bin Vakkas bundan çok ısrar ederek Yahudilerle olan eski ittifakı hatırlattılar. Sad ağzını açmak istemedi. Fikrinin ne olduğunu hiç hissettirmek istemedi, yalnız kısık sesle: "Sad'ın ilâhî huzura kabahatsiz çıkmaya çalışması için zaman gelmiştir" sözlerini tekrar ediyordu. Bu sözlerin karanlık ve tehdit edici bir manası vardı. Evs'lerden bazıları bunlardan hiç hoşlanmadılar. Fakat Sad, Peygamber ile sahabelerin karşısına çıkıncaya kadar başka hiçbir şey söylemedi. Sonra gerek Evs, gerek Hazreci orada bulunanların hepsini etrafına topladılar. Vereceği kararı uygulamaya koyacaklarına dair kesin garantide [sayfa 217] bulunmalarını talep ettiler. Hadis'e göre; Peygamber'in bile diğerleri gibi yemin etmesi için ısrar etmişti. Herkes yemin ettikten sonra Sad, avret yerinden ustura geçmiş olan bütün erkeklerin öldürülmelerini, kadınlarla çocukların cariye ve köle gibi düşünülmelerine karar verdi. Bu karar on iki yaşından büyük bütün erkeklerin öldürülmelerini öngörüyordu. Sıcak ülkelerde çocuklar o yaşta buluğa ererler ve gerek kadınlar ve gerek erkekler eski bir âdete göre avret yerlerindeki kılları traş ederlerdi. Muhammed, Sad'ın kararını tamamen benimsedi. Kararın yedi kat yukarıdaki saklanan ilâhî irade ölçülerine uygun olduğunu söyledi. Yenenler arasında paylaştırılması gereken kadınlar ve çocuklar ve bütün savaş ganimeti, Dâr Rambe binti Haris'in avlusunda saklandı. Develer otlamak üzere dışarıya ağaçların arasına bırakıldı. Erkekler ise Usame bin Zeyd'in avlusuna götürülerek hepsine birer avuç hurma verildi. Bütün geceyi uykusuz geçirdiler. Aralarına konuşuyorlar ve birbirlerine dinlerine sadık kalmayı öğütlüyorlardı.

Sayfa : 217

وروایت ایله حدیث ، محمدی تقریباً ۹۰۰ معصومك
قتلی مسئولیتندن قورتارمق ایسته‌مشدر . بوراده محدثیك معرفتلری

۲۱۱

Sayfa : 218

§ ۴۹ـ۵۰ — بشنجی سنه

اوقدر آشکاردرکه بحثه بیله دکری یوقدر . هرحالده سعدك قراری
پیغمبر طرفندن تعیین و تلقین اولونمشدر . کندیسنجه مطلوب اولان
صورت حلك نه‌اولدیغی سعده آکلاتمش اوله‌جنی شبهه‌سزدر . قتالك
تکیط مسئولیتی پیغمبره ترتب ایدر .

§ ۵۰ . — ایرته‌سی صباح محمد مدینه چارشیسنده بعض
درین چوقورلر قازدیردی . صوکره ، یهودیلری صیرا ایله
کتیره‌رك چوقور بوینجه دیزه‌لری و بربری آردنجه قفالرینی
کسه‌لری ایچون امر ویردی . یهودیلر عاقبتلری نه اوله‌جغنی
هنوز بیلمه‌یورلردی . ایچلرندن ایلك قافله میدان سیاسته سوق
ایدیلنجه رئیسلری کعب بن اسده توجه خطاب ایده‌رك باشلرینه
کلن شیئك نه‌اولدیغنی صوردیلر . کعب کندیلرینی بکله‌ین عاقبتك نه
اولدیغنی آکلامادقلرندن دولایی اونلری تکرار مؤاخذه ایتدی .
اعدام حکمی علی ایله زبیر اجرا ایتدیلر . پیغمبر باشلیجه اصحاب ایله
حاضر بولوندیغی حالده اونلر جلادلق یاپدیلر . قاچ یهودینك بو
صورتله قتل ایدیلدیکی معین دکلدر . چونکه روایتلر ۶۰۰ ایله ۹۰۰
آراسنده تخلف ایدییور . اعدام ایدیلنلر آراسنده حیی بن اخطب ده
واردی . حدیث بونی قریظه‌لرك روح خبیثی اولمقله اتهام ایدر .
اوده سائرلری کبی قوللری آرقه‌سنه باغلی اولدیغی حالده کتیریلدی .
فقط آرقه‌سنده قیمتدار البسه‌یی کیمسه آلماماسی ایچون بیرتمغه
وقت بولمشدی . پیغمبر اونك کتیریلدیکنی کورنجه یوکسك
سسله ممنونیتنی اظهار ایتدی . اونی اللهك دشمنی تسمیه
ایله‌دی . فقط حیی مغرورانه جواب ویردی . هیچ برآرخوف

yalnız ulema-nın Kotta Ali gelir

۲۱۸

Sayfa : 219

اظهار ایتمه‌دن اعدام اولوندی . قریظه‌لردن برقادین‌ده اعدام
ایدیلمشدر . بو ، خلاد بن سویدی باشنه آتدیغی بر دکرمن
طاشیله اولدیرن قادین ایدی . اعدام محکوملرینك عددی اوقدر
جوقدی که ایش آقشامه قدر دوام ایتدی . وقت زوالده ،
شدت حرارت دولاییسیله محمد استراحت امرینی ویردی .
محکومینه‌ده براز خورما داغیتدیردی . اعدام ایشی تکرار
باشلادی وطلوع شمسدن صوکره‌یه قدر دوام ایتدی . ام‌المنذر
سلمی بنت قیسك اصراری اوزرینه محمد ، رفاعه بن سمویل
اسمنده بریهودی‌یی عفو ایله‌دی . بو یهودی اسلامیتی قبول
ایتدی . صوکره ام‌المنذرك آزادلیسی دیه معروف اولدی .
سعد بن معاذك غیر قابل تعدیل اولان قرارینه رغماً اوسلر
ممنون دکلدیلر . سعد بن عباده ایله حباب بن‌المنذر پیغمبره
کله‌رك قدیم متفقلری قریظه‌لرك بویله باربار برصورتده قتلندن
دولایی اوسلر آراسنده بك شدتلی برعدم ممنونیت حکم سوردیکی
خبر ویردیلر . بونك اوزرینه اوسلرك اك ذی‌نفوذ ایکی رئیسی
سعد بن معاذ ایله اسید بن حضیر مداخله ایده‌رك بو سوزلرك
دوغرو اولمادیغنی ، محمد متباقی یهودیلری اوسلره تسلیم ایده‌جك
اولورسه اوسلرك هپسنی اولدیره‌جکلرینی تأمین ایلدیلر . محمد
بو تکلیفی حسن قبول ایتدی ومختلف اسرایی اوس عائله‌لرینه
تقسیم ایتدی . بو عائله‌لرك هربری زواللیلری اعدام ایچون
آرالرندن برینی توکیل ایلدیلر .

Sayfa 217

Bu rivayet ile hadis, **Muhammed'in yaklaşık 900 masumun** öldürülmesi sorumluluğundan kurtarmak istemiştir. **Burada Muhammed'in marifetleri** [Sayfa 218] o kadar açıktır ki söylemeye bile gerek yoktur. **Her halde Sad'ın kararı Peygamber tarafından** belirlenmiş ve tavsiye olunmuştur. Kendisince istenilen şeyin ne olduğunu Sad'a anlatmış olduğu şüphesizdir. **Öldürmelerin sorumluluğu Peygamber'e aittir.**

Ertesi sabah Muhammed, Medine çarşısında bazı derin çukurlar kazdırdı. Yahudileri sırayla getirerek çukur boyunca dizmeleri ve birbiri ardınca kafalarını kesmeleri için emir verdi. Yahudiler, sonlarının ne olacağını henüz bilmiyorlardı. İçlerinden ilk grup meydana getirilince reisleri, Ka'b bin Evs'e başlarına gelen şeyin ne olduğunu sordular. Ka'b kendilerini bekleyen sonun ne olduğunu anlamadıklarından dolayı onları tekrar eleştirdi. İdamı Ali ile Zebir gerçekleştirdiler. Peygamber başlıca ashabı ile hazır bulunduğu halde onlar cellatlık yaptılar. Kaç Yahudi'nin bu şekilde öldürülüğünü belli değildir. Çünkü rivayetler 600 ile 900 arasında olduğunu söylüyor. İdam edilenler arasında Hayi bin Ahtab'da vardı. Hadis, bunu Karizelerin Ruh-u habisi [Kötü Ruh] **olmakla itham eder. O'da diğerleri gibi kolları arkasına bağlı olarak götürüldü. Fakat arkasından değerli elbiseyi kimse almaması için yırtmaya vakit bulmuştu. Peygamber onun götürüldüğünü görünce yüksek sesle memnun olduğunu açığa vurdu. Onu Allah'ın düşmanı olarak tanımladı. Fakat Hayi gururlu bir şekilde cevap verdi. Hiçbir şekilde korkudan bir eser yoktu.** [Sayfa 219] **Böylece idam edildi. Karizelerden bir kadın da idam edilmiştir. Bu Halid bin Suyed'i başına attığı bir değirmen taşıyla öldüren kadındı. İdam edilenlerin sayısı o kadar çoktu ki iş akşama kadar devam etti. Öğle vaktinde şiddetli bir sıcaktan dolayı Muhammed dinlenme emri verdi. Mahkûmlara da biraz hurma dağıttırdı. İdam işi tekrar başladı ve güneşin doğuşundan sonraya kadar devam etti.** Ümmü Menzir Selemi binti Kays'ın ısrarı üzerine Muhammed, Rufaa bin Sürnevil isminde bir Yahudi'yi affetti. Bu Yahudi islâmiyet'i kabul etti. Daha sonra

Ümmü Münzır'ın hürriyetine kavuşmuş kölesi diye bilinir oldu. Sad bin Muaz'ın düzeltilmesi mümkün olmayan kararına rağmen **Evs'ler memnun değildi.** Sad bin Ubade ile Hibab bin Elmenzır, Peygamber'e gelerek, o eski müttefikleri Karizelerin böyle barbarca bir şekilde öldürülmelerinden dolayı **Evs'lerin arasında çok sert bir memnuniyetsizliğin hüküm sürdüğünü haber verdiler. Bunun üzerine Evs'lerin en nüfuzlu iki reisi Sad bin Muaz ile Esseyd bin Hazır müdahale ederek bu sözlerin doğru olmadığını, Muhammed'in arta kalan Yahudileri Evs'lere teslim etmesi halinde, hepsinin öldürülmesini talep ettiler. Muhammed bu teklifi kabul etti. Bu Yahudi esirlerini Evs'lerin aileri arasında paylaştırdı. Bu ailelerin her biri zavallıları idam için aralarından birini vekil olarak atadılar.**

Sayfa : 220

. متاقی اسرانك اعدامی طلوع شمسدن صوکره یه
قدر دوام ایتدی. مشعله‌لرك نیم آیدینلغی ایچنده اجرا ایدیلدی.
حاضرلانان چوقورلر، آتیلان نعشلرله چوقدن دولمشدی.
بو اوزون عملیه اثناسنده، باش کسمك وظیفهٔ مدهشه‌سنی
درعهده ایتمش اولانلر، بو ایشی یاپمادن اول بلوغه ایرمه‌مش
اولانلری اولدیرمه‌مك ایچون محکوملرك عورت یرلرینه باقیور-
لردی. روایت اولوندیغنه کوره، بعاث محاربه‌سندن صوکره یهودی
زبیر بن بطه‌نك علوجنابی سایه‌سنده اولومدن قورتاریلان ثابت
بن قیس اسمنده بر مسلمان محمده بو اختیاره برشی یاپماسی
وعائله‌سنك اعدامدن استثنا ایدیلمه‌سنی رجا ایده‌رك منتدارلغنی
کوسترمك ایسته‌مشدر. محمد عفوه راضی اولدی. فقط زبیر
بوتون دوستلرینك واقربالرینك اعدام ایدیلدکلری خبر النجه
اونلرك آرقه‌سنه قالمق ایسته‌مدی ودیکرلریله برابر اولمه‌یی برلطف

Sayfa : 221

اولەرق رجا ایتدی . اونكده باشی كسيلدی .

Sayfa 220

Kalan esirlerin idamı **güneşin doğuşundan sonraya k**adar devam etti. Meşalelerin yarı aydınlığı içinde idamlar gerçekleştirildi. Hazırlanan çukurlar **atılan taşlarlar çoktan dolmuştu**. Bu uzun eylemler sırasında baş kesme işini yerine getirmiş olanlar, bu işi yapmadan önce buluğa ermemiş olanları öldürmemek için **mahkûmların avret yerlerine bakıyorlardı.** Rivayet olunduğuna göre Baas Savaşı'ndan sonra Yahudi Zebir bin Bata'nın cömert ve şerefliliği sayesinde ölümden kurtarılan Sabit bin Kays isminde bir Müslüman, Muhammed'e bu ihtiyara bir şey yapmaması ve ailesinin idamdan istisna tutulmasını rica ederek minnettarlığını göstermek istemiştir. Muhammed affa razı oldu. **Fakat Zebir** bütün dostlarının ve akrabalarının idam edildiklerini haber alınca onların arkasına kalmak istemedi ve diğerleriyle beraber idam edilmek istediğini **[sayfa 221]** bildirdi. Onun da başı kesildi.

Sayfa : 221

محمد غنائمی توزیع ایتمەدن اول مقتول یهودیلردن
زبیرك زوجەسی اولوب بوتون قادینلر آرەسنده فوق العاده
كوزللكی ایله تمیز ایدن ریحانه بنت زيد النضريەيی كنديسنه
آییردی . اوكا اسلاميتی ایضاح ایتدی واسلامیته جلب ایتمكه
چالیشدی . فقط موفق اولامادی . ریحانەنك اهتداسنی تأمين
ایچون مهندی یهودی سعیەیە مراجعت ایتدی . سعیه پیغمبردن

Sayfa : 221

دها ظالملى جيقه‌رق قادينى نهايت تبديل دينه اقناع ايده‌بيلدى.
كوزل يهودى قادينى ام المنذر سلمى بنت قيسك نزدنده عدت
مدته محافظه ايديلدى. كبه اولماديغى تحقق ايتدكدن صوكره
كنديسنه يا حر زوجه يا جاريه ومستفرشه وضعيتلرندن برى
رجيح ايتمه‌سى تكليف اولوندى. ريحانه جاريه قالمغى ترجيح

Sayfa 221

Muhammed, ganimetleri (savaşta elde edilen mal) dağıtmadan önce öldürülen Yahudilerden birinin eşi olan ve bütün kadınlar arasında güzelliği ile bilinen Reyhane bint Zeydü'n-nüzriye'yi kendisine ayırdı. Ona İslâmiyet'i anlattı. Onu İslâmiyet'e yöneltmeye çalıştı. Fakat bunu başaramadı. Reyhane'nin din değiştirmesini sağlamak için din değiştirmiş olan Yahudi Saye'ye başvurdu. Saye, Peygamber'den daha başarılı olarak kadını din değiştirmeye iknâ etti Güzel Yahudi kadını, Ummu Münir Selemi bint Kays'ın gözetiminde âdet suresince korundu Hamile olmadığı anlaşıldıktan sonra kendisinden ya hur eş ya da cariyeliği seçmesi istendi **Reyhane cariye kalmayı tercih etti.**

Sayfa : 222

صاتيله‌جق اسرالك

معدارى كوچوك مدينه شهرينك قابليت تحمله‌سندن زياده
اولديغى ايچون محمد، سعد بن عباده‌يه برمقدار قادين وچوجوق
ويره‌رك بازارده صاتمق اوزره سوريه ونجده كوندردى. سعد
بونلرك پاره‌سيله مدينه‌ده نقصانى حس ايديلمكده اولان اسلحه

Sayfa : 222

و بارکیر کثیره‌جکدی . اسرادن بر قسمی‌ده خیبرده و نجدده
صاتلدی . بونلرك اثمانی بشه آییردیلر . محمد بر قسمی اللهك
حصه‌سی اولمق اوزره کندیسنه آلدی . متباقیسی اوچ بیك
ارکك و ٣٦ بارکیر ایچون ٣٠٧٢ قسمه آیرلدی

Sayfa 222

Satılacak esirlerin sayısı küçük Medine şehrinin kaldırabileceğinden fazla olduğu için Muhammed, **Sad bin Ubade'yi belli bir miktar kadın ve çocuk vererek pazarda satmak üzere Suriye ve Necd'e gönderdi. Sad bunların parasıyla Medine'de eksikliği hissedilen silâhlar ve at getirecekti. Esirlerden bir bölümü de Hayber'de ve Tima'da satıldı. Bunların gelirlerini beşe ayırdılar. Muhammed bir kısmını Allah'ın hissesi olarak kendisine aldı. Kalanı üç bin erkek ve 36 at için 3072 kısma ayrıldı.**

Sayfa : 223

محمد

بالذات سعد بن معاذی تداوی‌یه چالیشدی ، قیزغین بر دمیر ایله
یارانی داغلادی . فقط ، دمیرك اوجی چکیلنجه قان تکرار
آقمنه باشلایور ، پیغمبرك اوستنی کیرله‌تیوردی . محمد سعدی
کوکسنه دایامش ، قانی دیندیرمکه اوغراشیوردی . پیغمبر
داغلامه عملیه‌سنی ایکی دفعه تکرار ایتدی . فقط بو توجهات
تداوی سعدك قولنی شیشیردی .

Sayfa 223

Muhammed bizzat kendisi Sad bin Muaz'ı tedavi etmeye çalıştı. Kızgın bir demir ile yarayı dağladı. **Fakat demirin ucu çekilince kan tekrar akmaya başladı. Peygamber'in üstünü kirletiyordu. Muhammed, Sad'ı göğsüne dayamış, kanını dindirmeye çalışıyordu. Peygamber yarayı dağlama işini iki kere tekrar etti. Fakat bu tedavi Sad'ın kolunu şişirdi.**

Sayfa : 227

سنوى حج.

برچوق راويلره نظراً او سنه محمد هر مؤمن
ايچون مكه‌يه حج ايتمك بر مجبوريت تشكيل ايتديكنى اعلان
ايله‌مشدر

Sayfa 227

Senevî Hac

Birçok rivayete göre o sene, Muhammed her inanan için Mekke'ye hac görevi için gitmeyi bir zorunluluk olduğunu ilân etmiştir.

Sayfa : 230

بو سوزلرمزك حقيقتى يالكز يوقاريكى سنه‌لره عائد ويه
مسنده ذكر ايتديكمز واليريده‌ده بحث ايده‌جكمز بر طاقم
تفرعات وتفصيلات ايله دكل محمد وفات ايدر ايتمز خلفالرينك
وصحابه‌لرينك متوفا پيغمبرلرينك ماعيننه‌سايان حيرت بر صورتده

Sayfa : 230

بلا تردد دوام اتمه‌لری ایله ثابت اولمقده‌در. محمدك ایلك خلفلرینك
بیوك مهارت و کیاست سیاسیه‌لری ، سوزلرینك حیرت بخش
منای ، نائل اولدقلری موفقیات عظیمه ، پیغمبر رحلت بو-
لوندیغی صیراده مقتبس عزم و اراده‌یی الده کوز و معنویتکز
بر طاقم آتلر قرشیسنده بولوندیغمزی آکلاتیور

Sayfa 230

Bu sözlerimizin gerçekliği sadece yukarıdaki senelere ait olaylarla ve ileride de bahsedeceğimiz bir takım ayrıntı ve detaylar ile değil, Muhammed vefat eder etmez halifelerinin ve sahabelerinin vefat etmiş peygamberlerinin yolunda hayret edilecek derecede ve hiç tereddütsüz devam etmeleriyle sabittir. Muhammed'in ilk halifelerinin büyük siyasî maharetleri, sözlerinin hayret veren geçerliliği ve ulaştıkları büyük başarılar, Peygamber'in hayatta bulunduğu sırada gösterdiği azim ve iradeyi kanıtlar.

Sayfa : 231

محمدك وفاتی دنیانك حالی دکشدیره‌جك شدید بر فعالیت سیاسیه،
احتجیه و عسکریه دوره‌سنك باشلانغجی تشکیل ایدر کبی
کورونمدی. بو ، بعض کیمسه‌لرك محصول عزم واراده‌سی
دکلدی ، بوتون بر ملتك عزم واراده‌سی و فعالیتی یکونك بر
نتیجه‌سی ایدی. محمدك بویوکلکی ، اونك قوه‌سنده بولونان بوقوتلری
ایلك دفعه کشف ایدن تحریك وسوق واداره ایتمش اولماسنده‌در.

Sayfa 231

Muhammed'in vefatı dünyanın halini değiştirecek çok büyük bir siyasî faaliyetin, toplumsal ve askerî devrenin başlangıcını teşkil eder gibi göründü. Bu bazılarının azim ve iradesinin ürünü değildi. Bütün bir milletin azim, irade ve çalışmasının sonucuydu. **Muhammed'in büyüklüğü**, uyuklar durumdaki bu kuvvetleri ilk defa tahrik eden ve yönlendiren olmasındadır.

Sayfa : 232

. — قوجه برقومی اون سنه کبی آز برمدت ظرفنده
ناصل اولوب ده بوقدر درين برصورتده صارصمق وبوتون بر
دنيايى آلت اوست ايتمك قابل اولديغنى ايضاح ايتمك هيچ ده
قولاى اولمايان برمسئله در .

Sayfa 232

Koca bir kavmi on sene gibi az bir zaman zarfında nasıl olup da bu kadar derin bir şekilde sarsmak ve bütün bir dünyayı alt üst etmek kabil olduğunu izah etmek hiç de kolay olmayan bir meseledir.

Sayfa : 233

بومناسبتله بالخاصه اصرار ايتديكمز برنقطه واردركه
اوده مدينه (مشرك) مرخصلرينك محمده دين كبى مجرد برطاقم
اسباب وعوامل دولاييسيله دكل عملى و مادى اسباب سوقيله
مراجعت ايتمكده اولملري كيفيتى ايدى

Sayfa 233

Bu münasebetle bilhassa ısrar ettiğimiz bir nokta vardır ki o da Medine (müşrik) **görüşmecilerinin Muhammed'e din gibi soyut birtakım sebepler dolayısıyla değil, pratik ve maddî sebepler dolayısıyla müracaat etmekte olmalarıydı.**

Sayfa : 234

محمد بدرده قریشیلره قارشی
یورودیکی زمان یاننده ۲۰۰ مدینه‌لیدن پك آز فضله بر قوت
واردی . یثرب اوواسنك بوتون مسکون اولان قسمی مدینه
تعبیری آلتنه ادخال ایدیلنجه مدینه‌نك نفوسی ۱۸۰۰۰–۲۰۰۰۰
کیشیدن آشاغی اولامایه‌جغی دوشونولورسه بو قوتك نه قدر آز
واهمیتسز اولدیغی پك کوزل تقدیر ایدیلیر

Sayfa 234

Muhammed, Bedir'de Kureyşlilere karşı yürüdüğü zaman yanında **200** Medineli'den pek az fazla bir kuvvet vardı. Yesrip ovasının bütün yerleşik olan kısmı Medine adıyla anılmakta olduğu ve nüfusun **18.000-20.000** kişiden aşağı olamayacağı düşünülürse bu kuvvetin ne kadar az ve önemsiz olduğu çok güzel anlaşılır

Sayfa : 234

بو تهلکه‌لی بر مشکل عد ایدیله‌مزدی . حالبوکه
باشقه بر طاقم مشکلات واردی که پك وخیم بر تهلکه وجوده
کتیریبورلردی . بو ده مدینه یهودیلرینك ومشرکلرینك مخالفتی
ایدی

Sayfa 234

Bu tehlikeli bir zorluk olarak görülemezdi Hâlbuki başka bir takım zorluklar da vardı ki çok vahım bir tehlike meydana getiriyordu. **Bu da Medine Yahudilerinin ve müşriklerinin muhalefeti idi .**

Sayfa : 235

فقط یهودیلر عرقلرینك مزیتلریله
برابر الك فنا قصورلرینی ده برابر كتیرمشلردی . بو قصورلر
آراسنده الك باشلیجه‌سی ده داخلی نفاق وشقاقدن عبارتدی .
غریبدر كه سلاح استعمالنده وجنكاورلكده هیچ استعدادلری
یوقدی

Sayfa 235

Fakat Yahudiler, ırklarının yetenekleriyle beraber en kötü kusurlarını da beraber götürmüşlerdi. Bu kusurların başlıcası iç huzursuzluk ve anlaşmazlıktan ıbaretti **Gariptir ki silâh kullanımında ve savaşmakta hiç yetenekleri yoktu.**

Sayfa : 236

هیچ
شبهه یوقدر كه یهودیلر داخلی نفاقلره نهایت ویروب ده قوتلی
بر اتحاد سیاسی تأمین ایتسه‌لردی یالكز مدینه‌نك حاكمی
اولمق ومشرك عربلره متفوق بولونمقله قالمایه‌جقلاردی . قریشیلرك
مكه‌ده یاپدقلری كبی اونلرده مدینه‌ده اسلامیت حركتنی بوغمغه
ودوردیرمغه احتمالكه قادر اولاجقلردی .

Sayfa 236

Hiç şüphe yoktur ki Yahudiler içteki nifaklara son verip de kuvvetli bir siyasî birlik temin etselerdi, yalnız Medine'nin hakimi olmak ve müşrik Araplara üstün gelmekle kalmayacaklardı. Kureyşilerin Mekke'de yaptıkları gibi onlar da Medine'de İslâmiyet hareketini boğmaya ve durdurmaya muhtemelen kadir olacaklardı.

Sayfa : 238

٦٢ ‏| ایكنجی سنه

مشرك فرقه‌سنك مخالفتی محمد اهمیتسز تلقی
ایتمه‌دی . فقط بونی بالنسبه دها آز تهلكه‌لی ودها قولایجه‌قابل
ازاله عد ایدییوردی . معلوم اولدیغی اوزره ، بوفرقه‌یه محمد
منافقین نامنی‌ویردی . بوتعبیر ، اوفرقه‌یی ترتیب ایدن عناصری
پك كوزل تعریف وتصویر ایدر . منافقین فرقه‌سی بوتون غیر
ممنونلردن ، حسودلردن ، صوك درجه محافظه‌كار مشركلردن
تركب ایدییوردی . مع‌مافیه بونلر فكرلرینی اظهار جسارتنه
مالك دكلدیلر . اسلامیتی حسن صورتله تلقی ایتمش كبی كورو-
ندكلری ، حتی ظاهراً اهتدا ایله ایتدكلری حالده كیزلیجه محمدی
اضرار ایده‌جك حركاتده بولونیورلردی . محمدی یابانجی بر
متغلب ، صوكره‌دن آرالرینه صوقولمش بری كبی تلقی ایدییور-
لردی . بو مخالفت صرف سیاسی بر ماهیتده ایدی . منافقین
فرقه‌سنك رؤساسی محمدك تفوقیله اسكی حكم و نفوذلرینك
ازالدیغنی كورن ادملردی .

Sayfa 238

Müşrik topluluğunun muhalefetini Muhammed önemsiz olarak görmedi. Fakat bunun bir dereceye kadar daha az tehlikeli olduğunu ve daha kolayca giderilebileceğini düşünüyordu. Bilindiği gibi, **bu topluluğa Muhammed münafikin namını verdi.** Bu tabir, o fırkayı oluşturan unsurları çok güzel tarif eder ve tanımlar. Münafıkların fırkası bütünüyle memnun olmayanlardan, kıskançlardan, son derece muhafazakâr muşriklerden oluşuyordu. Bununla birlikte bunlar fikirlerini açıklamak cesaretine sahip değillerdi. İslâmiyet'i güzellikle kabul etmiş gibi göründüler. Hatta görüntüde din bile değiştirdikleri halde gizlice Muhammed'e **zarar verecek şekilde hareket ediyorlardı. Muhammed'i yabancı bir galip, sonradan aralarına sokulmuş biri gibi kabul ediyorlardı. Bu muhalefet siyasî bir manevra mahiyetinde idi. Münafıkların reisleri, Muhammed'in yüzünden eski hüküm ve nüfuzlarının azaldığını biliyorlardı.**

Sayfa : 238

منافقلر محمده قارشی سادەجه عادی وخسیس آمال شخصیه بسلەین ، منافع مادیەیه قاپیلان کیمسەلردن ترکب ایتمکده ایدیلر.

۲۳۸

Sayfa 238

Münafıklar, Muhammed'e karşı sadece bayağı ve değersiz kişisel menfaatler besleyen, maddî menfaate kapılan kimselerden meydana gelmektedirler.

Sayfa : 239

بناءً علیه ، شو سویله‌دکلرمزی خلاصه ایتمك لازم کلیرسه
دیرزکه مدینه‌ده بربرینه قارشی مخاصمه و مجادله حالنده اوچ
عنصر واردی : (۱) مسلمانلرك قوتلی ، متحد وفعال اقلیتی که
بر حرکتده بولونمغه و مدینه‌ده موجود احوالی دکیشدیرمکه
شدتله عزم ایتمش کیمسه‌لرك کافه‌سنی جمع ایدییوردی . بو کومه
یالکز وحدت حسیات ، وحدت جبهه ورئیسلری اولان محمدك
مزیات شخصیه‌سی اعتباریله مهم دکلدی . مکه‌دن کلمش اولان
غایت ایی عناصردن باشقه مدینه اهالیسی ایچنده اك ایی واك
فعال وزنده عنصرلری احتوا ایتمه‌سی دولاییسیله‌ده پك مهمدی . (۲)
آرالرنده نفاق حکم سوردن ، بربرلرینه حسد ایدن ، ذکی
رئیسلردن محروم بولونان یهودیلر . (۳) منافقلر . بونلرده
متحد دکلدیلر . ضعیف ایدیلر . ایی اداره ایدیله‌میورلردی .
مدینه‌ده تحدث ایتمکده اولان وقایعك ماهیتنی ادراکدن عاجز
بولونیورلردی . بناءً علیه ، محمده ضرر ایقاع ایتمك ایسته‌دکلری
حالده اوکا ناصل هجوم ایده‌جکلرینی بیلمه‌یورلردی .

Sayfa 239

Bununla birlikte, şu söylediklerimizi özetlemek lâzım gelirse, deriz ki Medine'de birbirine rakip ve mücadele halinde olan üç unsur vardı: 1) Müslümanların kuvvetli, birleşmiş ve faal azınlığı ki bir harekette bulunmaya ve Medine'de mevcut durumu değiştirmeye şiddetle azmetmiş kimselerin hepsini ifade ediyordu. Bu küme yalnız duygu birliği, cephe ve reisleri olan Muhammed'in kişisel vasıfları itibariyle mühim değildi. Mekke'den gelmiş olan gayet iyi unsurlardan başka Medine ahalisi içinde en iyi, en faal ve zinde unsurları ihtiva etmesi dolayısıyla da pek mühimdi. 2) Araların-

da iki yüzlülük hüküm süren, birbirlerini çekemeyen, zekı reislerden mahrum bulunan Yahudiler. 3) Münafıklar. Bunlar da birlik içinde bulunmuyorlardı. Zayıf idiler. İyi idare edilmiyorlardı. Medine'de ortaya çıkmakta olan olayların mahiyetini idrakten aciz bulunuyorlardı. Bunun yanında Muhammed'e zarar vermek istedikleri halde ona nasıl hücum edeceklerini bilmiyorlardı.

Sayfa : 240

اول امرده غایت واسع برمشرك غلبه‌لغی واردی .
بونلر بربرلرندن ایری کوچوك کوچوك پارچه‌لر حالنده، باشندن
معین فکرلردن ، هرهانکی بر وحدت ووجهه‌دن محروم ایدیلر.
نه اولورسه اولسون ، هرقوتلی بر جریانی مطاوعتکارانه تعقیب
ایده‌جکلردی . بویوقاریکی اوچ عنصردن هانکیسی دیکرلرینه
غلبه چاله‌جقنه دائر ایی تأمینات ویریرسه اونك تأمین موفقیت
ایتمه‌سنه خادم اولاجقلردی . بوندن دولایی برطرفدن منافقین
دیکر طرفدن محمد بوکومه‌یی کندیلرینه جلب ایتمك ایچون
بالخاصه اختیار غیرت وزحمت ایدییورلردی . بشنجی وصو کنجی
کومه‌ده مدینه‌لی صاییلامایان ، قسم اعظمی مدینه جوارلرنده
بدوی برحالده یاشایان عربلردی که بونلر تجارت سوقیله وتأمین
لوازم مجبوریتیله مدینه‌لیلرله دائمی تماس حالنده ایدیلر . شهر
بازارلرینه صیق صیق کلیورلردی . مع مافیه محمد بوصوکنجی
کومه‌یه هیچ نظر اعتباره آلمایوردی . آنجق مدینه‌ده‌کی وضعیتی
تحت تأمینه آلدقدن صوکره اونلره عطف دقت ایده‌بیلردی .

Sayfa 240

Herşeyden önce çok geniş bir müşrik kalabalığı vardı. Bunlar birbirlerinden ayrı küçük küçük parçalar halinde, bilinen fikirlerden, herhangi bir varlıktan ve başkandan yoksundu. Ne olursa olsun, kuvvetli bir boyun eğme siyasetini takip edeceklerdi. Yukarıdaki üç unsurdan hangisinin diğerlerine üstün geleceğine dair güvence verirse, onun başarılı olması için hizmet vereceklerdi. Bundan dolayı bir taraftan münafıklar, diğer taraftan Muhammed bu gurubu kendilerine çekmek için ozellikle çaba sarfediyordu Beşinci ve sonuncu gurupta Medinelı sayılmayan ve büyük çoğunluğu Medine cıvarında Bedevî hayatı yaşayan Araplardı kı bunlar ticaret aşkıyla ve gereklı olan malzemenın elde edilmesı sebebıyle devamlı Medınelılerle temas halindeydı Şehır pazarlarına sık gelıyorlardı Bununla bırlıkte Muhammed, bu sonuncu gurubu hıç dıkkate almıyordu Ancak Medıne'deki durumu düzene koyduktan sonra onları dıkkate alabilirdi.

Sayfa : 240

بوبش کومه‌نك ساده‌جه ذکر و تعدادی ، پیغمبرك ظاهراً

٢٤٠

Sayfa : 241

٦٣-٦٢ ‌ق بشنجی سنه

معنوی ودی وسائط ایله فقط حقیقتده سیاسی بر هنر ودرایت
ساحه‌سنده حل ایتمکه مجبور اولدیغی مسئله‌لرك اهمیت و جدیتی
میدان بداهته قویمغه کافیدر . مدینه‌ده حکم ونفوذی اله کچیرمك
ایچون اوچ فرقه آره‌سنده وقوعه کلن مجادله‌ده اجرای فعالیت

Sayfa : 241

ایدن قوتلرك مقایسهٔ عددیه‌لری محمدی غایت دون بر وضعده
کوستریر . اسلامیه و محمده قارشی مخالفت ، منافقلرله یهودیلرك
تمامیله اتحاد ایده‌بیله‌جکلری بر نقطهٔ اشتراك تشکیل ایتدیکی
جهتله وضعیت محمد ایچون غایت تهلکه‌لی ایدی . بوقوتلرك صیقی
صورنده اتحادلری پیغمبر ایچون غایت مشئوم اولوردی. چونکه
مشرك اهالینك قسم اعظمی دینه قارشی پك لاقید بولونیورلردی.
بوده محمدك مهارتندن زیاده دشمنلرینك خطاسی سایه‌سنده تأمین
ایدیلمشدر . اونلر کندیلرینك ضعیف طرفلری میدانه اوره‌رق
مهلك بر ضربه ایندیرمه‌می وغالب کلمه‌سی ایچون پیغمبره امکان
حاضرلادیلر .

محمد یالکز سیاسی اسبابدن دولایی دعوت
ایدیلدیکی و بالخاصه سیاسی ماهیتی حائز مشکلات ایله محاط
بولوندیغی جهتله ، تصور و تصمیمندن زیاده حال و وضعیتك
ایجاباتندن اولملق اوزره ، کیریشیلن مجادله‌ده ملاحظات سیاسه‌یی
ملاحظات دینیه‌یه تقدیم ایتمکه مجبور اولدی . مع مافیه دیکر
طرفدن ، مدینه دوره‌سنك ایلك زمانلرده محمدك حکم ونفو-
ذینك تملی اولان بوتون شرف واعتباری مکه‌ده‌کی جرئتکارانه

١٦ ٢٤١

Sayfa : 242

بشنجی ب ۶۳ §

دین رویاءانداسنك شهرتنه استناد ایدیوردی . عینی زمانده ،
محمد ، روحنك بر استعداد طبیعیسی نتیجه‌سنده هرشیئی دینی بر نقطهٔ
نظردن كوریوردی . محمدك نظرنده دین ایله سیاست عینی
شیئك ایكی مختلف یوزی ایدی . الله ، قوللك اوتوقرات بر
حكمداری ایدی . دین ، اللهك انسانلری اداره ایتدیكی
قانون عبارتدی . عهد عتیقده عبرانی هیئت اجتماعیه‌سنه حاكم
اولمق اوزره تصور ایدیلدیكنی كوردیكمز بو ابتدائی تلقیادن
بو فاریده تصور ایتدیكمز احوال وشرائطك سوقیله ومدینه‌نك
هم باربار هیئت اجتماعیه‌سنك شرائط روحیه‌سنك نتیجه‌سی
اوله‌رق دین ایله سیاست آراسنده كندی كندیلكندن صمیمی
بر امتزاج و ارتباط وجوده كلدی . بناءً علیه پیغمبرك تعقیب
ایتدیكی یكی استقامت بعض علیهدارلرینك ادعا ایتدكلری كبی
تعمد وتصمیمه مستند بر ساخته حركت ، یالانجیلره مخصوص
بر اغفال محصولی دكلدر .

Sayfa 240

Bu beş gurubun sadece söylenmesi bile, Peygamber'in görünüşte (sayfa 241) **manevî ve dinî** vasıtalarla; gerçekte ise, **siyasî** bir hüner ve dirayet sayesinde halletmeye mecbur olduğu meselelerin önem ve ciddiyetini ortaya koymaya yeterlidir. Medine'de hüküm ve nüfuzu ele geçirmek için üç fırka arasında ortaya çıkan mücadeleci bir icra faaliyeti gösteren kuvvetlerin sayılarının kıyaslanması **Muhammed'i çok zayıf bir durumda gösterir**. İslâmiyet ve Muhammed'e karşı muhalefet, münafıklarla Yahudilerin **tamamıyla birlikte**

hareket edebilecekleri bir noktada buluştuklarından dolayı durum, Muhammed için çok tehlikeliydi. Bu kuvvetlerin sıkı bir şekilde birliktelikleri Peygamber için çok uğursuz olurdu. Çünkü müşrik olan halkın büyük çoğunluğu dine karşı çok ilgisiz görünüyordu. Bu da **Muhammed'in maharetinden çok düşmanlarının hatası** sayesinde sağlanmıştır. Onların kendilerinin zayıf taraflarını ortaya koymaları, Peygamber'in galip gelmesine imkân hazırlamış oldu.

Muhammed, yalnız siyasal sebeplerden dolayı davet edildiği ve bilhassa siyasal önem taşıyan zorluklar ile çevrilmiş bulunduğu için, istek ve arzusundan ziyade hal ve vaziyetin gereğinden olmak üzere, girişilen mücadelede **siyasî düşünceyi dinî düşüncenin** önüne geçirmeye mecbur oldu. Bununla birlikte Muhammed'in, Medine döneminin ilk zamanlarında ki hukum ve nufuzunun temeli olan **şeref ve itibarı; Mekke'deki cesareti** (sayfa 242) **din propagandasının şöhretine dayanıyordu. Aynı zamanda Muhammed, ruhunun doğal yeteneği sonucunda her şeyi dinî bakış açısından görüyordu. Muhammed'in düşüncesine göre din ile siyaset aynı şeyin iki farklı yüzü idi.** Allah, kulunun otokrat bir hükümdarı idi. Din, Allah'ın insanları yönettiği kanundan ibaretti. Ahd-ı atik (İsa'dan önceki, Yahudi peygamberlerin kitapları) de İbranî toplumuna hakim olmak üzere şekillendiğini gördüğümüz bu ilkel anlayışlardan yukarıda tanımladığımız durum ve şartların yönlendirmesiyle Medine'nin yarı barbar toplumunun ruhsal şartlarının **sonucu olarak din ile siyaset arasında kendi kendiliğinden samimî bir kaynaşma ve irtibat ortaya çıktı. Bundan dolayı Peygamber'in takip ettiği yeni yönün -bazı aleyhtarlarının iddia ettikleri gibi- tasarlanmış bir davranış olduğunu söylemek yalancılara ait bir saldırı ürünü değildir.**

Sayfa : 242

اوزمانه قدر وحدت الهه حقنده‌کی باکلتی
نلقیلرك تصحیحنه مصروف اولان مذهب دنی ، وظیفه‌سنك
دائره‌سنی توسیعه مجبور اولدی ، انسانلر آراسنده‌کی مناسباتی
دها ایی تنظیم ایتمکه خادم سیاسی واجتماعی قوانین حالنه‌ کلدی .
بر مدنیت وصلح و سکون ایشی کوردی . احوال وشرائط

٢٤٢

Sayfa : 243

٣٣ § بشنجی سنه

بویله معلوم اولونجه ، حقیقی بر حس دینیدن محروم اولان انسانلر
آراسنده پیغمبرك کندی فعالیته باشقه ، بر استقامت ویره‌
میه‌جکی تقدیر ایدیلیر . مکه‌ده‌کی دینی خیالپرور واسع بر سیاسی
معرکه‌نك اورته‌سنه بردن بره آنینجه خجالت انکیز بر صورتده
عو اولمامق ایسته‌یورسه مالك اولدیغی سلاحلرله وبوتون قوتیله
محادله ایتمکه مجبور ایدی . غلبه ایتمك ، هرنه بهایه اولورسه
اولسون غالب کلمك لازمدی . مشركلك آثارشسنه ، یهودی
مساعده‌سزلکنه ترك موقع ایتمه‌سی ایچون هیچ بر سبب یوقدی .
بونك ایچون ، چاریشدی وبك ایی یاپدی . چونکه غایه‌سی
بر رقی واصلاحات مفکوره‌سندن عبارتدی . اسلحه‌نك انتخابندن
زیاده اولجوده وبونلری استعمال خصوصنده خطایه دوشدی .
ابتدائی فقط قوتلی بر تئوقراسی عناصرندن کندیسنه غایت
قوتلی بر سلاح یاپدی . مستثنا مزیاته مالك بر آدم طرفندن

Sayfa : 243

استعمال ایدیلن بو سلاح خصملرینه قارشی پك مهلك اولدی ،
هر دورلو مانعه‌یی پارچه‌لادی . انسانلر ، مفکوره‌لری نه قدر
یوکسك ایسه و یاپمغه عزم ایتدکلری شیلرده نه قدر موفق
اولورلرسه او قدر بیوك اولورلر.

Sayfa 242

O zamana kadar ilâhî birlik hakkındaki yanlış düşüncelerin düzeltilmesine yönelik olarak, vazifesinin dairesini genişletmeye mecbur oldu. İnsanlar arasındaki ilişkileri daha iyi tanzim etmeye hizmet eden siyasî ve sosyal kanunlar haline geçti. Bir medeniyet ve sulh ve sukun işi gördü. Durum ve şartların **[sayfa 243]** böyle olduğu bilinince gerçek bir dinî histen yoksun olan insanlar arasında Peygamber'in kendi faaliyetine başka bir yön veremeyeceği takdir edilir. Mekke'deki bu din hayalcisi, geniş bir siyasî alanın ortasına birden bire atılınca utanarak mahvolmamak istediği için sahip olduğu silâhlarla ve bütün kuvvetiyle mücadele etmeye mecbur idi. Galip gelmesi, her ne pahasına olursa olsun galip gelmesi gerekiyordu. **Müşriklik anarşisine, Yahudi zorlamalarına meydanı bırakması için hiçbir sebep yoktu. Bunun için çarpıştı ve çok da iyi yaptı.** Çünkü gayesi ilerleme ve ıslahat fikrinden ibretti. Silâhların seçiminden çok, bunların kullanımında ve ölçüsünde hataya düştü. İlkel fakat, kuvvetli bir teokrasi unsurundan kendisine çok güçlü bir silâh yaptı. Üstün özelliklere sahip bir adam tarafından kullanılan bu silâh, hasımlarına karşı çok etkili oldu, her türlü engeli parçaladı. **İnsanlar, idealleri ne kadar yüksek ise ve yapmaya azmettikleri şeylerde ne kadar başarılı olurlarsa o kadar büyük olurlar.**

Sayfa : 244

مستقل بر وظیفهٔ اجتماعیه حالنده غیر شخصی بر دولت
مفهومی عربستانده تماماً مجهول ایدی . عرب لساننده
بونی افاده ایچون بر تعبیر بیله یوقدر .

Sayfa 244

Yalnızca sosyal bir görev halindeki soyut bir devlet düşüncesi, Arabistan'da hiç bilinmeyen bir şeydi. Arap dilinde bunu ifade edecek bir tabir bile yoktur.

Sayfa : 244

بویله احوال وشرائط ایچنده ،
سیاسی جماعت دینی جماعت ایله قاریشیوردی . قانونلر سیویل
وانسانی بر حکم ونفوذدن چیقمایوردی . بر ارادهٔ الهیه محصولی
ایدیلر . بر وظیفهٔ دینیه حالنه قلب ایدلمشلردی . عربستانده
انتظام وقانونی تأسیس ایچون یگانه چاره تئوقراسی ایدی .
عربستان هنوز اوقدر باربار بر هیئت اجتماعیه ایدی که خطا ،
جرم ، گناه مفهوم اخلاقیسنی بیله ذره قدر بیلمه‌یوردی .
اولدیرمک ، خیرسزلق ایتمک جزایی مستلزم بر جرم دگلدی .

Sayfa 244

Boyle durumlar ve şartlar içinde **siyasî toplum, dinî toplum ile karışıyordu.** Kanunlar sivil ve insanî bir hüküm ve nüfuzdan çıkmıyordu. Bir ilâhî iradenin mahsulü idiler. **Bir dinî görev haline getirilmiş-**

lerdi. Arabistan'da düzeni ve kanunu tesis için tek çare teokrasi idi. Arabistan henüz o kadar barbar bir sosyal yapıda idi ki hata, **suç, günah gibi ahlâkî kavramlar bile zerre kadar bilinmiyordu. Öldürmek, hırsızlık yapmak cezayı gerektirecek bir suç değildi.**

Sayfa : 245

اسلامیتك بر تهئوقراسی حالنه انقلاب ایتمه‌سی
غیر قابل اجتناب بر ضرورت ایدی . اسلام دینی ، مابعدالطبیعی
ومجرد بر اعتقاد حالنده قالیرسه برایشه یارامامق یوزندن اولومه
محکوم اولمق تهلکه‌سنه غیر قابل مقاومت صورتده محکوم
بولونوردی .

Sayfa 245

İslâmiyet'in bir teokrasi haline dönüşmesi engel olunamayacak bir zorunluluktu. İslâm dini, metafizik ve soyut bir inanç halinde kalırsa, bir işe yaramama ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunurdu.

Sayfa : 249

محمدی نهایت شهره صاحب بر حاله کتیرن عملیه ،
اینجه بر نفوذ وحلول عملیه‌سی شکلنده تجلی ایتمشدر. بو ، پیغمبرك
کندیسنك بیله اولدن تخمین ایده‌مدیکی بر طاقم غایت قوتلی
خلق حرکتلرینی تولید ایتمه‌سی سایه‌سنده قابل اولمشدر . حتی
بو حرکتلر قسماً کندیسنك آرزو ایتمش ودوشونمش اولدیغی

Sayfa : 249

شيلره طبان طبانه ضد ايدى . اسلاميتك غلبه‌سى بنفسه تناسل
جنسندن برحادثه اولمشدر . قسم اعظمى اعتباريله ، حق پيغمبرك
موفقيتسزلكلرندن بيله طبيعى صورتده انبعاث ايتمش بر هيجان
و غليانك محصوليدر . پيغمبر خطالرينى بيله ماهرانه حركات
سياسيه سايه‌سنده كندى لهنه چويرمشدر .

Sayfa 249

Muhammed'ı sonunda şehre sahip hale getiren iş, ince bir nufuz etme işi şeklinde oldu. Bu, Peygamber'in kendisinin bile önceden tahmin etmediği bir takibin çok güçlü halk hareketlerini doğurması sayesinde gerçekleşmiştir. Hatta bu hareketler kısmen kendisinin arzuladığı, **düşündüğü şeylere taban tabana zıttı. İslâmiyet'in galip gelmesi kendiliğinden olmuş bir olaydır. Büyük çoğunluğu itibanyla, hatta Peygamber'in başarısızlıklarından bile doğal olarak ortaya çıkmış bir heyecan ve galeyanın ürünüdür. Peygamber hatalarını bile mahirane siyasî hareketlerle lehine çevirmiştir.**

Sayfa : 250

بايدينى
بكلكلرك كافه‌سى (قبله ، نماز ، آبدست ، اوروج ، عشر ،
الخ) هپ يهودى آيينلرينك وعادتلرينك برتقليديدر . بونكله
ايكى مقصد تعقيب ايديوردى . برطرفدن دين سيسته‌مى يهودى
اساسانه كوره تنظيم و اكمال ايتمك و برطاقم مساعدات ايله
يهوديلرى تشجيع ايده‌رك اهتدايه سوق ايله‌مك ايسته‌يوردى .
محمدك دوشونجه‌سنه نظراً بوحركتلر يهوديلرك عزت نفسلرينى

Sayfa : 250

اوقشایه‌جقدی و بر دیندن دیکر دینه کچمه‌لرینی قولایلاشدیرا.
جقدی . محمد تخمیناتنك اولچوسنده یهودیلرك طبیعتلرینی
قدر کفنتده آلداندی . بوده مدینه‌یه کلمه‌دن اول یهودی
جماعتیله هیچ بر زمان تماس ایتمه‌مش اولدیغنك و صرف کندی
کندیسیله مشغول اولان ، یابانجیلره قارشی نفرت بسله‌ین
بو عرقك حقیقی صفات کاشفه‌سنی بیلمه‌دیکنك قناعت بخش
بر دلیل دیکریدر .

Sayfa 250

Yaptığı yeniliklerin hepsi (kıble, namaz, abdest, oruç, öşür, vb.) hep Yahudi âyinlerinin ve âdetlerinin bir taklididir. Bununla iki amaç güdüyordu: Din sistemini Yahudi esaslarına göre düzenlemek ve bir takım işlerle Yahudileri cesaretlendirerek din değiştirmelerini sağlamak istiyordu. Muhammed'in düşüncesine göre, bu hareketler Yahudıların ruhlarını okşayacak ve bir dinden diğerine geçmeleri kolaylaştıracaktı. **Muhammed tahminleri ölçüsünde, Yahudilerin tabiatları konusunda aldandı.** Bu da Medine'ye gelmeden önce Yahudi cemaatiyle hiçbir zaman temas etmemiş olduğunun ve sırf kendi **kendisiyle meşgul olan yabancılara karşı nefret besleyen bu ırkın gerçek sıfatını bilmediğinin diğer bir isbatıdır.**

Sayfa : 251

. عمومك ذهننه محمدك قویمق ایسته‌دیکی

Sayfa : 252

§ ٦٥-٦٦ بشنجی سنه

ایکنجی فکر اساسی خارجی دشمنه قارشی بوتون عائله‌لرك اتحادی

لزومی ایدی.

Sayfa 251

Genelin zihninde Muhammed'in koymak istediği [sayfa 252] **ikinci esas fikri, dış düşmana karşı bütün ailelerin birleşmesinin gereği idi.**

Sayfa : 253

یهودیلر پیغمبرك آثار توجه و محبتنی پك فنا صورتده

قارشیلادیلر. محمده عادی بر یالانجی معامله‌سی ایتدیلر. خونین

استهزالرله کندیسنی تنقید ایتمکدن، مزعج سؤاللرله صیقمقدن

پك خوشلاندیلر. علم کلامك اینجه‌لکلرینه واقف اولمایان محمد

بو سؤاللره احتمالکه پك موفقیتله جواب ویره‌مدی.

Sayfa 253

Yahudiler, Muhammed'in kendilerine gösterdiği yakınlık ve sevgiye çok kotu karşılık verdiler. Muhammed'e adi bir yalancı muamelesi yaptılar. Çok kan döktüğünü söyleyerek eleştirmekten ve Peygamber'e sorular sorarak onu sıkmaktan çok hoşlandılar. **Muhammed, konuşma iliminin inceliklerine pek hakim olmadığından** muhtemelen bu sorulara başarılı bir şekilde cevap veremedi.

Sayfa : 254

محمدك دیننده‌كی یهودیلك چاشنیسی ، خاخام آیینلرینك
و موسا قانونلرینك عیناً تقلیدی مدینه‌ده ایلك اقامت سنه‌سنده
احتمالكه براز فضله بر استعجال ایله یاپلمش شیلردی

Sayfa 254

Muhammed'in dinindeki Yahudilik tadı, haham ayinlerinin ve Musa kanunlarının aynen taklidi, Medine'de ilk ikamet senesinde ihtimal ki biraz fazla bir aceleyle yapılmış şeylerdi.

Sayfa : 259

. بر جماعتك روحنی مظفریات عسكریه‌نك
تهلكه‌لری و سرمستلكلری قدر برلشدیره‌جك هیچ برشی یوقدر .

Sayfa 259

Bir topluluğun ruhunu, askerî zaferlerin tehlikeleri ve sarhoşlukları kadar birleştirecek hiçbir şey yoktur.

Sayfa : 259

. محمد ، طرفدارلرینك موجودیت ورفاهنی تأمین ایتمك
و سائرلرینی‌ده كندیسنه جلب ایله‌مك ایچون اینته بو غایه‌یی
تعقیب ایتدی. محمد حقنده بو كونكی هیئت اجتماعیه‌مزده حكم
سورن مفهوملره كوره بر حكم ویرمكه قالقارسه‌ق دینی اصلاحات

Sayfa : 259

اجراسی دعواسیله اورته‌یه چیقان برذاتك مذهبنی وسائط صلحیه
ورانه ایله دكل غصب وغارت وارتكاب جرائم صوریله نشر
ایده‌جك طرزده طرفدارلرینی تشكیلات آلتنه آلمسندن دولایی
كافی درجه‌ده قوتلی بر كلمه مؤاخذه بولامایز .

Sayfa 259

Muhammed, taraftarlarının rahatlığını sağlamak ve **diğerlerini kendisine taraftar yapmak için işte bu amacı takip etti. Muhammed hakkında bugün toplumumuzda hakim olan kavramlara göre bir hüküm vermeye kalkarsak, dinî ıslahat duasıyla ortaya çıkan bir kişinin mezhebini, barışçı araçlarla değil de gasp ve rüşvetle yayacak tarzda taraftarlarını teşkilât altına almasından dolayı yeteri kadar kuvvetli bir kelime bulamayız.**

Sayfa : 260

عربستانده اولدیغی كبی ابتدائی بر هیئت اجتماعیه‌ده بزم
هیئت اجتماعیه‌مزك تمللرینی تشكیل ایدن اخلاقی وحقوقی مفهوملر
هیچ عقله گلمه‌مش وگله‌مز شیلردی .

Sayfa 260

Arabistan gibi ilkel bir toplumsal düzende, bizim toplumsal yaşantımızın temellerini teşkil eden ahlâkî ve hukukî kavramlar hiç akla gelmemişti ve gelemezdi de.

Sayfa : 260

بناءً عليه

قديم دنياده انسانلق وحدتی ، عائله وحدتی ، قبیله وحدتی
باشليجه مشترك اموالی مدافعه احتياجندن تولد ايتمشدر.

Sayfa 260

Bununla birlikte eski dünyada insanlık birliği, aile birliği, kabile birliği başlıca ortak malları koruma ihtiyacından ortaya çıkmıştır.

Sayfa : 266

بشنجی سنه ٦٩ §

مدينه‌يه مواصلتدن صوكره ايلك آلتی آی
شهرده ساكنانه امرار ايدیلدی . منفای اختيارينك احتماليله
ايلك كونلرندن بری محمد قريشيلره قارشی متجاوزانه و منتقمانه
بر سیاست تعقیب ايتمكی دوشونمكله برابر بك قولای تقدير
ايديله‌بیله‌جك اسبابدن دولایی‌سيله اوزاق تشبثلرله بر تهلكه‌يه عرض
نفس ايتمكی مناسب كورمدی . هرشيدن اول محيطك مختلف
حسياتنه نفوذ ايله‌مسی ، مدينه‌ليلری آكلاماسی ، بونلرله شخصی
معارفه‌لر پیدا ايتمه‌سی ، دوغرودن دوغرویه وصميمی دوستلق
رابطه‌لری وجوده كتيرمه‌سی ، شايان اعتماد دوستلرك ، شايان
احتراز دشمنلرك كيملر اولديغنی بیلمه‌سی لازمدی . بوندن
باشقه دها مستعجل بر طاقم تهلكه‌لرده واردی : كنديسنه وزو-
جه‌لرينه بر مسكن بنا ايتمك لازمدی . آينه ، اجتماعيانه ودينه

Sayfa : 266

عائد مختلف مؤسسات وجوده کتیرمك ، مذهبی کوزلجه
تنور ایده‌رك اسلامیت حقنده‌کی وقوفی هیئت اجتماعیه‌نك
بوتون صنوفنه تشمیل ایله‌مك اوزره مکه‌لیلرله مدینه‌لیلره صیق
صیق نطقلر ویرمك ایجاب ایدییوردی . شهرده‌کی وضعیق دها
ای قوت کسب ایدنجه ، مدینه‌لیلردن مقدار کافی کیمسه‌لرك
مظاهرت وحمایه‌سنه استناد ایده‌جکنه امین اولونجه بلا تاخر
بعض کوچوك هیئت سفریه‌لر ترتیب ایتدی (برنجی سنهٔ هجری ،
§ ۷۳) . مقصدی حقیقةً حرب ایتمکدن زیاده استکشاف
یاپمق وغنیمت آلمقدی . فقط عینی زمانده کندی قوهٔ عسکریه‌سنی

Sayfa : 267

عملی صورتده تشکیلات آلتنه آلمق ایسته‌یور ، اونی بویوك
سرکذشتلرك تهلکه‌سنه آتمادن اول کوچوك کوچوك سفرلرله
آلیشدیرمق طریقنی تعقیب ایلیوردی . کندیسی‌ده بو مقصدله
درت سفر یاپدی (ایکنجی سنهٔ هجری وقایعنه باقکز . § ۱۸ ،
§ ۱۸ A ، ۱۹ و ۲۰) . مع‌مافیه هیچ برنده شایان قید هیچ
برنتیجه استحصال ایده‌مه‌مشدر . غایت احتیاطکار داورانمق
ایسته‌دی . قریشیلره سادةجه انسانجه بر ضایعات ویردیرمك
پلانلرنده داخل دکلدی . کاربانلری بربرینی متعاقب اورمق ،
قاباسه هیچ قان دوکمه‌مك فکرنده ایدی . امین بر موفقیت
عسکریه ، مادی بر استفاده تعقیب ایدییوردی . احادیثه نظراً

Sayfa : 267

محمد کیده‌جکی یره هردفعه کاربانلر کچدکدن صوکره واصل
اولیوردی . حالبوکه قریشیلرك مدافعه تمایلاتی اظهار ایتمش
اولمالری ، مدافعه وسائطنه مالك بولونمالری ، بوندن دولایی
محمدك موفقیت قطعیه امیدی اولمادن ، قان دوکولمك قناعت
قطعیه‌سیله هجومدن اجتناب ایتمش اولماسی دها محتملدر . بو
ضررسز مانوره‌لر بردن بره اویله بر نتیجه‌یه اقتران ایتدیلرکه
بونی اولدن کیمسه تخمین ایده‌مزدی . مکه جوارنده استکشاف
ایچون کوندرلمش اولان برقاچ کشیلك بر هیئت سفریه نخله
قربنده قریش تاجرلرندن مرکب کوچوك بر کاربانه تصادف
ایتدی . مقدس رجب آیی باشلامش اولمقله برابر بونلر قریشیلره
هجوم ایده‌رك ایچلرندن برینی اولدیردیلر و برچوق غنائم آلدیلر .

Sayfa 266

Medine'ye geldikten sonra ilk altı ay şehirde sakin bir hayat geçirildi. Medine'de muhtemelen ilk günlerinden beri Muhammed, Kureyşilere karşı saldırgan bir siyaset düşünmemekle beraber kolaylıkla anlaşılabilecek sebeplerden dolayı bu girişimlerle tehlikeye atılmayı uygun görmedi. Her şeyden önce çevrenin çeşitli hislerine nüfuz etmesi, Medinelileri anlaması, bunlarla kişisel ilişkiler kurması, doğrudan doğruya ve samimi dostluk bağları kurması, dostlarının ve düşmanlarının kimler olduğunu bilmesi gerekliydi. Bundan başka daha öncelikli bir takım tehlikeler de vardı. Kendisine ve eşlerine bir ev yapması gerekliydi. İbadete, topluma ve dine ait çeşitli kuruluşlar oluştur-

ması ve mezhebini aydınlatarak İslâmiyet hakkındaki bildiklerini toplumun bütün sınıflarına yaymak üzere Mekkelilerle, Medinelilere sık sık konuşma yapması gerekiyordu. Şehirdeki durumu daha iyi anlayıp, Medinelilerden bazılarının kendisini koruyacaklarından emin olunca, geçkmeden savaşacak bazı küçük birlikler oluşturdu (Hicretin birinci yılı). Amacı gerçekten savaş yapmaktan çok, keşif yapmak ve ganimet almaktı. Fakat aynı zamanda kendi askerî kuvvetini (sayfa 267) **bir teşkilât altına almak istiyordu. Bu teşkilâtı daha büyük serüvenlere atmadan önce küçük küçük seferlerle alıştırma ve eğitme yolunu takip ediyordu.** Kendisi de bu maksatla dört sefer yaptı (Hicretin ikinci senesi olaylarına bakınız (sayfa 18, s 18 A, 19 ve 20). Böyle olmakla birlikte hiçbirinde kaydadeğer bir sonuç elde edememiştir. Çok temkinli davranmak istedi. Kureyşîlere sadece insanî kayıp verdirmeyi plânlanmıştı. Sadece kervanlara saldırmayı, mümkünse hiç kan dökmemeyi düşünüyordu. Askerî bir başarı ve ekonomik çıkar gözetiyordu. Hadislere gore, Muhammed gideceği yere her defasında kervanlar geçtikten sonra gidiyordu. Hâlbuki Kureyşîlerin savunma eğilimi göstermiş olmaları, savunma araçlarına sahip olmaları, bundan dolayı Muhammed'in kesin başarı sağlama umidi olmadan, kan dökülmesi ihtimaline karşı saldırıdan vazgeçmiş olması muhtemeldir. **Bu zararsız manevralar birden bire öyle bir sonuca ulaştı ki bunu önceden kimse tahmin edemezdi. Mekke yakınına keşif için gönderilmiş olan birkaç kişilik bir gurup Nahle yakınında Kureyş tacirlerinden oluşan küçük bir kervana rastladı.** Kutsal Recep ayı başlamış olmasına rağmen bunlar, Kureyşîlere hucum ederek içlerinden birini öldürdüler, çok fazla ganimet aldılar.

Sayfa : 285

محمدك كنديسی‌ده
عرب ايدی . عربلرك طبيعتندن محال برشيئی طلب ايتمه‌نك
معناسزلغنی كنديسی‌ده حس ايديوردی . بونك ايچون اسلاميتك
مؤمنلرك اوموزنده پك خفيف بريوك تشكيل ايتمه‌سنی ايسته‌دی .
مؤمنلرك يالكز جاذب طرفلری كورملرينه اهميت ويريوردی .
اسلاميته بو شديد و تضييقكار شكلی ويرنلر ، بوشكلپرستلك
روحنی تلقين ايدنلر صوكره‌كی غير عرب نسللردر .

Sayfa 285

Muhammed de **bir Arap idi. Arapların tabiatından bir şeyi istemenin manasızlığını kendisinde hissediyordu. Bunun için İslâmiyet'in, inananların omuzunda çok hafif bir yük teşkil etmesini istedi. İnananların yalnız cazip taraflarını görmelerine önem veriyordu. İslâmiyet'e bu katı ve baskıcı şekli verenler, bu şekilperestlik** ruhunu aşılayanlar sonraki Arap olmayan nesillerdir

Sayfa : 285

محمد بالخاصه كلمهٔ شهادت ايله فقرا ويركوسی (زكات)
اوزرنده اصرار ايتدی . نماز ، ابدست ، اوروج وساٸره كبی
احكامك كافه‌سی نظريانده امر ايديليوردی . فقط احاديثك
سطرلری آلتنده‌كی معنايه نظراً پيغمبرك تفرعاتده بويوك برسربستی
براقديغی ، مسلمانلرك برچوق قصورلرينه كوز يومديغی
آشكاردر .

Sayfa : 285

بومك بويله اولديغى وقايعدن غير قابل انكار بر صورتده
مستبان اوليور . مدينه‌ده برنجى سنه‌ده محمدك يكى بر چوق
احكام دينيه وضع ايتديكنى كوريورز (١ نجى سنهٔ هجريه ،
§ ٥٤ – ٥٥ ؛ ٢ نجى سنهٔ هجريه ، § ١ ، ٢٤ ، ٢٨ ، ٢٩ ،

٢٨٥

Sayfa : 286

§ ٧٤ — التنجى سنه

٩١) . فقط متعاقب دوقوز سنه ظرفنده (بر مشرك عادتى
اولمق اوزره اساساً موجود اولان حجدن باشقه) بونلره هيچ
برشى علاوه ايتمه‌مشدر . صوكره‌دن علاوه ايتديكى بعض كوچوك
اصلاحات ذاتاً موقع مرعيتده بولونان احكامى تسهيل مقصدينه
خادم ايدى ، تصعيب ايتمكه دكل . فرضا دشمن قارشيسنده نمازى
اختصار ايتمك ، تيمم ايله‌مك ، عسكرى سفرلر اثناسنده اوروج
طوتماموق ، الخ . بو قبيلدندر . محمدك اولجه امر ايتديكى شيلرى
صوكره تعديل ايتديكى ادعا اولونه‌بيلير . پيغمبر آكلايوردى كه
آيين وعبادته عائد موشكافانه تفرعات ايله طرفدارلرينى بيقديره‌جق
اولورسه روحلرى كنديسندن صوغويه‌جقدى واسلاميته قارشى
بر نفرت اويانديرمق تهلكه‌سنه دوشه‌جكدى . بو طريقده دها
ايلرى كيتمه‌مسى غايت اينجه بر درايت سياسيه اثريدر . بو سايه‌ده
دائما خير الامور اولان اورته طريقى اختيار ايديوردى . بوندن
دولاييدر كه عربلرك او انضباطسزلق روحنه قارشى مساعده -
كارلقده‌ده پك ايلرى كيتمه‌دى . حقيقى بر شوق وايمان ايله
اسلاميتى قبول ايتمش اولان ذكى براقليتك عوام خلقى انضباطه
اليشديرمق اوزره بويوك بر اهميت ويرديكى احكام و اينه رعايت
كيفيتى نظر اهميتده طوتدى .

Sayfa 285

Muhammed bilhassa kelime-i şehadet ile fukara vergisi (zekât) üzerinde ısrar etti. Namaz, abdest, oruç gibi hükümlerin hepsi teoride emrediliyordu. Fakat hadislerin satırları altındaki manaya bakıldığında Peygamber'in detaylarda büyük bir serbestlik bıraktığı, Müslümanların birçok kusurlarına göz yumduğu ortadadır.

Bunun böyle olduğu olaylar sonucunda inkâr edilemez bir açıklıkla ortaya çıkıyor. Medine'de birinci senede Muhammed'in birçok dinî kural koyduğunu görüyoruz (Hicretin birinci yılı, s. 54-55. Hicretin ikinci senesi, 24, 28, 29, 91) [sayfa 286] **Fakat takip eden dokuz sene boyunca bir müşrik âdeti olarak varlığını sürdüren Hac'dan başka bunlara hiçbir şey ilâve etmemiştir. Sonradan ilâve ettiği bazı küçük yenilik zaten görünürde var olan hükümleri kolaylaştırmak maksadına hizmet etti. Örneğin, düşman karşısında namazı kısaltmak, askerî seferler sırasında oruç tutmamak vb.** Muhammed'in onceden emrettiği şeyleri sonra değiştirdiği iddia edilebilir. Peygamber anlıyordu ki âyin ve ibadete ait ayrıntılar ile taraftarlarını bıktıracak olursa, ruhları kendisinden soğutacaktı ve İslâmiyet'e karşı bir nefret uyandırmak tehlikesine düşecekti. **Bu yolda daha ileri gitmemesi, çok ince bir siyasî dirayetin eseriydi. Bu sayede daima hayırlı bir ömür olan orta yolu seçiyordu.** Bundan dolayıdır ki Arapların o emniyetsizlik ruhuna karşı izin vermekte de çok ileri gitmedi. **Hakiki bir arzu ve iman ile İslâmiyet'i kabul etmiş olan zeki bir azınlığın cahil halkını düzene alıştırmak üzere büyük bir önem verdiği hükümlere ve ibadete uyma zorunluluğuna dikkat çekti.**

Sayfa : 289

یهودیلردن و مدینه‌ده‌کی غیر ممنون

اقلیتدن شبهه ایتمك ایچون برچوق اسباب موجود اولدیغی حالده

ینه مدینه‌نك أولرنده وقله‌لرنده امین صورتده تحصن ایده‌رك

قریشیلری بکله‌مك طریقنی ترجیح ایدردی . حالبوکه عمومی

حالت روحیه اوشکلده ایدی‌که طرفدارلرینك غلیانلرینی تسکینه

قادر اولامادی . محمدده خلقده‌کی شوق وهیجانه قاپیله‌رق ،

مظفریت احتمالنی پك ایی حساب ایده‌میه‌رك آچیقده حربه

کیریشیلمك اوزره دشمن اوزرینه یورومکه ومدینه‌دن چیقمغه

نهایت راضی اولدی . بو اثر ضعف پك پهالی‌یه اوتوردی .

Sayfa 289

Yahudilerden ve Medine'deki memnun olmayanlardan şüphe etmek için birçok sebep olduğu halde, yine Medine'nin evlerinde ve kalelerinde emin bir şekilde kapanarak Kureyşîlerin gelmesini beklemeyi tercih ederdi. Hâlbuki genel ruh hali o şekildeydi ki taraftarlarının galeyanlarını yatıştırmayı başaramadı. **Muhammed de halktaki şevk ve heyecana kapılarak zafer ihtimalini iyi hesap edemeyerek açıkta savaşa girişilmek üzere düşman üzerine yürümeye ve Medine'den çıkmaya sonunda razı oldu. Bu zaafiyet çok pahalıya patladı.**

Sayfa : 290

محمدك مدینه‌ده نه‌کبی احوال

وشرائط داخلنده یاشادیغندن‌ده قطعیاً بی‌خبر اولدقلری ایچون

پیغمبرك نه‌کبی وسائط مدافعه‌یه مالك اولدیغنی تعیین ایده‌میورلردی .

وده محمد هرمشکله قارشی بر تدبیر دوشونور بر آدم اولدیغی

جهله بویوك برقوزقو تلقین ایلیوردی .

Sayfa 290

Muhammed'in Medine'de ne gibi durum ve şartlar içinde yaşadığından da kesinlikle habersiz oldukları için Peygamber'in ne gibi savunma araçlarına sahip olduğunu bilemiyorlardı. **Bir de Muhammed her zorluğa karşı tedbir düşünür bir adam olmasından** dolayı büyük bir korku telkin ediyordu.

Sayfa : 291

. رجعت اوقدر
سریع اولدی که عادتا بر فرار کبی ظن اولونابیلدی . محمد
دشمنلرینك یابدقلری خطای عظیمی ادراك ایدەرك درحال
اتخاذ ایتدیکی بر قرار ایله مغلوبیته اوغرامش دکل ، مظفریته
نائل اولمش کبی تعقیب امرینی وردی .

Sayfa 291

Ricat [geri çekilme] **o kadar ani oldu ki sanki bir firar gibi görülebilirdi. Muhammed, düşmanlarının yaptıkları bu büyük hatayı anlayarak derhal uygulamaya koyduğu bir karar ile mağlubiyete uğramış değil, zafere ulaşmış gibi takip emrini verdi.**

Sayfa : 291

. اسلامیت آرتق اویله
بر یول طوتمشدی که مظفریت نهائیه‌یه مدهك مزیت ولیاقتدن.
زیاده او مذهبی قبول ایدنلرك قیمت عسکریه‌لری سایه‌سنده.
ایصال ایده‌جکدی .

Sayfa 291

İslâmiyet artık öyle bir yol tutmuştu ki kazanılan zaferler, **mezhebin meziyet ve** liyakatından çok o mezhebi kabul edenlerin **askerî değerleri** sayesinde açıklanacaktır

Sayfa : 292

بواحوال ایچنده محمدك دولت آدملغی و دیپلوماتاق مزیتلری

بك اشكار صورتده كوزه چارپمشدر .

Sayfa 292

Bu şartlar içinde Muhammed'in devlet adamlığı ve diplomatlık yetenekleri çok açık bir şekilde göze çarpmıştır.

Sayfa : 293

محمدك

انسانلری تسخیر خصوصنده بویوك برقابلیته مالك اولدیغی غیر

قابل انكاردر . یالكز رسول‌الله اولمغی ادعا ایتمك انسانلری بند

ایتمك ایچون كافی دكلدی . چونكه یالانجیلق نهایت حكمدن

دوشه‌جك بر سلاحدر . محمد معجزه‌ده یاپمادی . قرآنده‌ده

مكرراً سویله‌دیكی وجهله محمد معجزه ابرازی ادعاسنده‌ده

۲۹۳

Sayfa : 294

بشنجى منه ٢٩٦

قالقمامشدر . محمدك نشر ایتدیکی حقایق عربلرجه یهودیلر
وخرستیانلرله دائمی تماسلری نتیجه‌سنده معلوم شیلردی. بونلر
عربلرك حریص ومیال ریب وتردد روحلری اوزرنده او آنه
قدر هیچ بر تأثیر یاپمامشدی . شیمدی روحلری اقناع ایدن
یکی وبویوك قوت بالذات محمدك شخصندن ، سوزلرینك قناعت
بخش صمیمیتدن ، معروف و مسلم اولان ناموسکارلغندن ،
یوکسك بر سجیه‌نك متانتنه اشتراك ایدن بویوك بر ذكانك قوتندن
عبارتدی .

Sayfa 293

Muhammed'in insanları etkileme konusunda büyük bir yeteneğe sahip olduğu inkâr edilemez. Yalnız, Resulullah [Allah'ın elçisi] olmayı iddia etmek insanları kendine bağlamak için yeterli değildir. Çünkü, yalancılık nihayet hükümden düşecek bir silâhtır. Muhammed mucize de yapmadı. Kur'an'da da defalarca söylediği üzere Muhammed mucize gösterme iddiasında da [sayfa 294] kalkışmamıştır. Muhammed'in yaydığı gerçekler Araplarca, Yahudiler ve Hristiyanlarla daimî temasları neticesinde bilinen şeylerdi. Bunlar Arapların hırslı ve arzulu, şüpheli ve tereddütlü ruhları üzerinde o ana kadar hiçbir etki yapmamıştı. Şimdi ruhları ikna eden yeni ve büyük kuvvet bizzat Muhammed'in şahsından, sözlerinin ikna edici samimiyetinden, bilinen ve güvenilen doğruluğundan, yüksek bir karakterin sağlamlığına uyan büyük bir zekânın kuvvetinden ibaretti.

Sayfa : 294

. محمد هیچ بر زمان بر سرای
حیاتی قورمادی . غایت متواضع بر صورتده على العاده فانیلر کبی
یاشادی ؛ اصحاب ایله دائمی صورتده تماسده بولوندی. کندیسی،
تکمیل قصورلریله ، اولدیغی کبی کوستردی . بوکا رغماً اونی
ینه سودیلر ، تقدیر وتعزیز ایتدیلر . سوزلرینه صورت قطعیه‌ده
ایناندیلر واطاعت کوستردیلر.

Sayfa 294

Muhammed hiçbir zaman bir saray hayatı kurmadı. Gayet gösterişsiz bir şekilde alelâde fanîler gibi yaşadı, ashap ile daimî surette temasta bulundu. **Kendisini bütün kusurlarıyla, olduğu gibi gösterdi. Buna rağmen onu yine sevdiler, takdir ve taziz** [kutlu kılmak] **ettiler. Sözlerine kesin bir şekilde inandılar ve itaat gösterdiler.**

Sayfa : 298

§ ۷۸ بشنجی سنه

فعالیتی خلاصه ایچون دیه‌بیلیرزکه کرك مدینه‌ده کرك خارجده
غائب ایتدیکی شهرت و موقعی تکرار اکتساب ایتدی . قوهٔ
عسکریه‌سنك شان و شرفنی آرتیردی . داخلی دشمنلره القا
ایتدیکی قورقو تأثیریله اونلری ضعیفلاتدی . یهودیلرك شدتلی
مخالفتلرینی قیردی . عربستانك اك اوزاق یرلرینه قدر شهرت
عسکریه‌سنی دویوردی . اسلامیتی قبول ایتمك امین بر مظفریت ،
مبذول بر غنیمت دیمك اولدیغی یولنده‌کی عقیدهٔ سیاسیه‌یی بر کره

Sayfa : 298

دها تأیید ایتدی . احددن صوکره اسلامیت حرکتنك آرتق
یقینده نهایت بوله‌جغنی ظن ایده‌رك مدینه جماعتنی یغما ایتمك
امیدنده بولونان جوار قبیله‌لر پیغمبرك اسکیسندن دها متین ، دها
مدهش بر حالده تکرار جانلاندیغنی ، ساحهٔ فعالیتنی کیتدکجه
آرتیردیغنی حیرتلر ایچنده کوردیلر .

Sayfa 298

Faaliyetini özetlemek için diyebiliriz ki gerek Medine'de, gerek dışarıda kaybettiği şöhret ve mevkiyi tekrar kazandı. Askerî kuvvetinin şan ve şöhreti artıyordu. İçerideki düşmanlarına verdiği korkunun etkisiyle onları zayıflattı. Yahudilerin şiddetli muhalefetlerini ortadan kaldırdı. Arabistan'ın en uzak yerlerine kadar askerî şöhretini duyurdu. İslâmiyet'i kabul etmek, emin bir zafer; bol bol ganimet demek olduğu yolundaki siyasî kuralı bir kez daha doğruladı. Uhud'dan sonra İslâmiyet hareketinin artık son bulacağını zannederek Medine cemaatini yağma etmek ümidine kapılan civar kabileler, Peygamber'in eskisinden daha metin, daha müthiş bir halde tekrar canlandığını, faaliyet alanını gittiçe genişlettiğini hayretler içinde gördüler.

Sayfa : 299

محمد بیطرف قبیله قبول ایتمه‌یوردی . یا دوست یا دشمن
اولاجقلردی . اونك ایچون قبیله‌لر برقرار اتخاذی مجبوریتنده
قالدیلر .

Sayfa 299

Muhammed tarafsız bir kabile kabul etmiyordu. Herhangi bir kabile ya dost, ya düşman olacaktı. Onun için kabileler bir karar verme mecburiyetinde bırakıldılar.

Sayfa : 374

غابه سفرندن صوكره محمد شوال نهايته
قدر مدينه‌ده قالدى . مكه‌ده كعبه معبدينه حجه كيتمكه نيت
ايتدى [١] . قريشيلرك خصومته اهميت ويرمك ايسته‌ميوردى.
حج اثناسنده هركسك رعايت ايتديكى متاركهٔ مقدس سايه‌سنده،
كعبه اطرافنده معتاد اولان مراسمى ايفا مساعده‌سنى قريشيلردن
قوپاره‌بيله‌جكى اميدنده ايدى. طرفدارلرينك عددى ايله قريشيلره
القاى خوف وحرمت ايده‌جكنى‌ده اميد ايليوردى . محمدك بر

٣٧٤

Sayfa : 375

٢٥ § آلتنجى سنه

رؤيا نتيجه‌سنده بويله برشى دوشونمش اولديغى روايت اولونيور.
رؤياسنده مكه شنلكلرنده حاضر بولونديغنى و كعبه‌نك آناختارلرينى
آلديغنى كورمشدى . بونك ايچون مسلمانلره حجه حاضرلانمالرينى
سويله‌دى . زنكينلر قربان ايچون لازم كلن حيوانلرى تدارك
ايتديلر. شوال آينك صوكلرينه‌دوغرو مدينه‌يه بشر (ياخود بشر) بن
سفيان الكعبى الخزاعى كلدى ، مسلمان اولدى. پيغمبرك مكه‌يه حجه
كيتمك ايسته‌ديكنه‌واقف اولونجه قربان كسمك اوزره برقاچ دوه

Sayfa : 375

صاتون الدی. محمد بوتون قربانلق حیوانلری ذوالجدر مرعاسنده
ناجیه بن جندب الاسلمی‌نك تحت محافظه‌سنده طوپلاندی .
ناجیه‌یه حرکته مهیا بولونمق ، حاجیلر یوله چیقار چیقماز
حرکت ایده‌رك حیوانلری مرعالردن دوغروجه ذوالحلیفه‌یه
سوق ایله کاربانه التحاق ایتمك امرینی وردی . محمدك رؤیاسی
مسلمانلرده ایفای حج تشبثنك تمامیله موفقیته اقتران ایده‌جکی
قناعتنی تولید ایتمشدی . هیچ کیمسه یالکز قیلنلری ایچنده
محفوظ قیلیجدن باشقه برسلاح آلمامشدی. مؤمنلردن برچوغی
حرب ایدوب ایتمه‌یه‌جکلرینی آکلامق ایسته‌دیلر . فقط محمد
بونی بیلمه‌دیکنی ، مقصدی یالکز حجدن عبارت اولدیغنی، یانه
هیچ سلاح آلمایه‌جغنی جواباً سویله‌دی . سعد بن عباده دهازیاده
احتیاطکارانه حرکت ایدیله‌سی ایچون پك چوق رجا واصرار
ایتدیسه‌ده پیغمبر بوفکردن وازکچمه‌دی . محمد غیابنده وکالت
ایتمك اوزره مدینه‌ده ، واقدی‌یه نظراً ، ابن ام مکتومی وابن

Sayfa : 376

§ ۲۵-۲۶ — آلتنجی سنه

اسحاقه نظراً نمیله بن عبدالله اللیثی‌یی براقدی .

Sayfa 374

Gabe Seferi'nden sonra Muhammed, Şevval'in sonuna kadar Medine'de kaldı. Mekke'deki Kâbe mabedine, haca gitmeye niyet etti. Kureyşîlerin düşmanlıklarına önem vermek istemiyordu. Hac esnasında herkesin uyduğu anlaşma sayesinde Kâbe etrafında alışılagelmiş olan töreni yapma iznini Kureyşîlerden koparabileceğini ümit ediyordu. Taraftarlarının geleneğe uygun olarak Kureyşîlere saygı göstereceğini ümit ediyordu. Muhammed'in bir (sayfa 375) rüya sonucunda böyle düşünmüş olduğu rivayet olunuyor. Rüyasında Mekke şenliklerinde hazır bulunduğunu ve Mekke'nin anahtarlarını aldığını görmüştü. Bunun için Müslümanlara hacca hazırlanmalarını söyledi. Zenginler kurban için gerekli olan hayvanları tedarik ettiler. Şevval ayının sonlarına doğru Medine'ye Basr (yahut Besir) bin Süfyan el-Kabi el-Hazai geldi. Müslüman oldu. Peygamber'in Mekke'ye haca gitmek istediğini öğrenince kurban kesmek üzere bir kaç deve satın aldı. Muhammed bütün kurbanlık hayvanları zevel-cedir merasında Naciye bin Cendeb el İslâm'ın koruması altında topladı. Naciye harekete hazırlanarak, hacılar yola çıkar çıkmaz hayvanları mer'adan sevk ile kurban edilmeleri emrini verdi. Muhammed'in rüyası Müslümanlarda hac görevini yerine getirme girişiminin tamamen başarıya ulaştıracak inancını doğurmuştu. Hiç kimse yalnız kınları içinde saklı duran kılıçtan başka bir silâh almamıştı. İnananlardan bir çoğu savaşıp savaşamayacaklarını anlamak istediler. Fakat Muhammed bunu bilmediğini, maksadının yalnız hacdan ibaret olduğunu, yanına hiç silâh almayacağını söyledi. Sad bin Ubade daha çok tedbirli hareket edilmesi için çok ricada bulunup ısrar ettiyse de Peygamber fikrinden vazgeçmedi. Muhammed, Medine'de gıyabında vekâlet etmek üzere Vakıdî'ye

göre, İbn Em Mektumi'yi ve İbn [sayfa 376] İshak'a göre de Namile bin Abdullah El-Yeşi'yi bıraktı.

Sayfa : 380

. قریشلرك وضعیتی محمده
جرئتكارانه بر ضربه اورمق فكرینی ویردی . دشمنك مو-
ضعلرینی چویرمه‌یی و قریشلرك آرقه‌سندن بردن بره مكه‌یه
كیرمه‌یی دوشوندی .

Sayfa 380

Kureyşilerin durumu Muhammed'e, cesurca bir darbe vurmak fikrini verdi. Düşman mevzilerini çevirmeyi ve Kureyşilerin arkasından birden bire Mekke'ye girmeyi düşündü.

Sayfa : 382

§ ٢٩ . — قریشلرك خصمانه وضعیتلری محمدی مكه‌یه
دها زیاده یاقلاشمق ایچون جرئتكارانه بر حركتده بولونمغه
سوق ایتدی . كونش باتار باتماز كاربانی همان حركته مهیا
بر حاله كتیردی . قریشلرك كوزجیلری مرالظهرانه و مجنانه
قدر امتداد ایتدیكی جهتله صاغ طرفه صاپدی . اسلملیلره ثانیه
ذات الحنظل كچیدندن رهبرلك ایتمه‌لرینی سویله‌دی . اسلملر

Sayfa : 382

قبیله‌سندن اوچ کشی یعنی بریدة الاسلمی، حمزه بن عمروالاسلمی، عمرو بن عبدنهم بو وظیفه‌یی قبول ایده‌رك محمدی وکاربانی غایت مشکل یرلردن غربه دوغرو، سراوع داغلری استقامتنده کوتوردیلر. کچه‌جکلری یول طاشلر وچالیلر آراسنده برشریت قدر دار ایدی. یول اوقدر مشکلاتلی ایدی که رهبرلر یا کیلد قلرندن قورقدیلر. فقط کوزل برمهتاب اولدیغی وسماده بولوت بولونمادیغی ایچون بوتون مشکلات اقتحام اولوندی. الحاصل تپه‌لری آراسندن صاغه صاپه‌رق نهایت ثانیة المرار بوغازندن حدیبیه‌یه اینن قولای وکنیش یولی طوتدیلر. داغلك اك یوکسك کچیدی آتلانیر آتلانماز یول دها قولای وراحت برحاله کلدی. کاربان بلامشکلات حدیبیه جوارلرینه قدر ایلریله‌دی. اونقطه‌ده محمدك دوه‌سنك آیاغی سورچه‌رك یره دوشدی. یردن قالقمادی. بو حادثه آرزوی الهینك بالواسطه برتظاهری کبی تلقی اولوندی. بوکبی افکار باطله‌یه دائما اهمیت ویرن محمد هنوز شفق سوکه‌مش

Sayfa : 383

اولقله برابر قرارکاه قورولماسی ایچون امر ویردی.

Sayfa 382

Kureyşilerin düşmanca tavırları Muhammed'i Mekke'ye daha çok yaklaşmak için cesaretle hareket etmeye yöneltiyordu. Güneş batar batmaz kervanını hemen harekete hazır hale getirdi. Kureyşîlerin gözcüleri Marültahirane ve Zicnan'a kadar uzandığı için sağ tarafa saptı. Saniye, Eslemlilere Zat'ül Hantal geçidinde rehberlik etmelerini söyledi. Eslemler kabilesinden üç kişi; Beridü'l- Esleme, Hamza bin Ömer ül Esleme, Ömer bin Abdü'n-nahim bu görevi kabul ederek, Muhammed'i ve kervanını çok zor yerlerden batıya doğru Serav dağları yönüne götürdü. Geçecekleri yol, taşlar ve çalılar arasında bir şerit kadar dardı. Yol o kadar zor idi ki rehberler yanıldıklarından korkuya düştüler. Fakat güzel bir mehtap olduğu ve gökte bulut bulunmadığı için bütün zorluklar aşıldı. Elhamz tepeleri arasında sağa saparak sonunda Saniyetü'l merar boğazından Hadibye'ye inen kolu ve geniş yolu tuttular. Dağın en yüksek geçidi geçilir geçilmez, yol daha kolay ve rahat bir hale geldi. Kervan herhangi bir zorlukla karşılaşmadan Hadibye çevresine kadar ilerledi. Orada Muhammed'in devesinin ayağı sürçerek yere düştü. Yerden kalkmadı. Bu olay, ilâhî arzunun herhangi bir vasıta olmadan ortaya çıkışı olarak düşünüldü. Bu gibi batıl inançlara her zaman önem veren Muhammed henüz şafak sökmeden [sayfa 383] karargâh kurulması için emir verdi.

Sayfa : 384

احتمالکه صوك دقیقه‌ده قریشیلرله حربه طوتوشمق قورقوسیله
دها ایلری‌یه کیتمکه جسارت ایده‌میه‌رك مقصدینه صلحپرورانه
وسائط ایله ایریشمك طریقنی ترجیح ایلدی . قریشیلرك نه‌وضعیت
آلاجقلرینی بکله‌دی . محمدك حرکتنك ایلك تأثیری قریشی
سواریلرینی علی‌العجله آرقه‌یه چکیلمکه و محمدی مکه قوتلریله
غوغایه کیریشمکسزین دها زیاده یاقلاشمقدن منع ایده‌جك صورتده
یکی بر مدافعه خطی طوتمغه اجبار ایتمك اولدی . قریشیلر بر
قان دوکولورسه بونك مسئولیتنی تماماً پیغمبره تحمیل ایتمك
نیتیله تماماً تدافعی بر وضعیت آلدیلر . فقط عینی زمانده محمدده
سلاح استعمال ایتمه‌مکه قرار ویرمش اولدیغی ایچون احتیاطکارانه
وصلحپرورانه برخط حرکت اتخاذ ایتدی

Sayfa 384

Muhtemelen son dakikada Kureyşîlerle savaşa girişmek korkusuyla daha ileriye gitmeye cesaret edemeyerek, amacına barışçı yolla ulaşmayı tercih etti. Kureyşîlerin ne yapacaklarını bekledi. Muhammed'in Mekke kuvvetleriyle kavgaya girişmeksizin daha çok yaklaşmasını engellemek için yeni bir savunma hattı kurmak zorunda kaldılar. Kureyşîler eğer bir damla kan dökülürse bunun sorumluluğunu Peygamber'e yüklemek niyetiyle kendilerini koruma durumunu aldılar. Fakat aynı zamanda Muhammed de silâh kullanmamaya karar vermiş olduğu için tedbirli ve barışçı bir hareketi tercih etti.

Sayfa : 385

بولونديريورلردى . بوقبيله افرادى كاملاً اسلاميتى قبول ايتمه‌مش
اولمقله برابر ، پيغمبر ايله غايت منتظم بر معاهده‌نامه عقد ايتمشدى.

Sayfa 385

Bu kabile tamamıyla İslâmiyet'i kabul etmiş olmakla birlikte, Peygamber ile düzenli bir anlaşma imzalamışlardır.

Sayfa : 387

محاوره
اثناسنده دفعات ايله پيغمبرك صاقالنى اوقشـادى . نهايت
حاضروندن برى ، مغيره بن شعبه بوقدر لاابالیانه برطوردن
قيزه‌رق عروه پيغمبرك صاقالنى بر كره دها اوقشايه‌جغى صيراده
الـه شـدتله اوردى . عروه برمدت سس چيقارمادى . فقط
صوكره صبرينى غائب ايدرك مغيره‌نك كيم اولديغنى صوردى .

Sayfa 387

Konuşma sırasında sürekli olarak Peygamber'in sakalını okşadı. Sonunda orada bulunanlardan biri (Mağire bin Şabe), Peygamber'in sakalını bu kadar laubalice bir daha okşamak isteyen Urve'nin eline sert bir şekilde vurdu. Urve bir süre ses çıkarmadı. Sonra Mağire'nin kim olduğunu sorudu

Sayfa : 388

وردی [١] . عروه مكه‌لیلرك قرارگاهنه دوندی . محمددن
ایشیتدكلرینی تكرار ایتدی . بونلر دها اول بدیلك تكرار
ایتدیكی بیاناتدن عبارت ایدیلر . عینی زمانده قریشیلره محمدك
بوتون معیتنده‌كیلر اوزرنده بویوك ، ماقابل مقاومت برتأثیر
اجرا ایتدیكی ، بوتون طرفدارلرینك اونك النده مطیع بر
آلت حالنه كلدكلرینی آكلاتدی . عروه محمدك تكلیفی وجهله
برمتاركه عقد ایدیلمه‌سی ایچون اصرارده بولوندی . هیچ بر
مساعده كوسترمه‌مك خصوصنده مصر اولان قریشیلر مكرز
بن حفص بن الاحمف اسمنده یكی بر سفیر كوندردیلر . فقط
محمد اورادقدن بونك بر خائن اولدیغنی طانیدی ، اونكله بك
لاقیردی بیله ایتمكه راضی اولمادی . بونك اوزرینه قریشیلر ،
مكه جوارنده متفقلری بولونان احابیش قبیله‌سنك رئیسی حلیس
بن علقمه [٢] یی اعزام ایتدیلر . محمد بونی ، طرز تفكرینی ،
حسیاتی طانیدیغی جهتله اوكا یالكز قربان ایدیلمك اوزره
حاضرلانان وكافی درجه‌ده بیه‌جك بولامادقلرندن دولایی
ضعیفله‌ین دوه‌لری دكل حج البسه‌سی كیمش ، انتظاردن
و یول یورغونلغندن یورولمش اصحابی ده كوستردی .

Sayfa 388

Urve. Mekkelilerin karargâhına döndü. Muhammed'den işittiklerini tekrar etti. Bunlar daha önce Bedil'in tekrarladığı sözler-

den başka bir şey değildi. Aynı zamanda Kureyşîlere, Muhammed ile beraber olanlar üzerinde büyük ve karşı koyulmaz bir etki yaptığını, bütün taraftarlarının onun elinde kendisine bağlı bir alet haline geldiklerini anlattı. Urve, Muhammed'in teklifi olan bir antlaşmanın imzalanması fikrinde ısrar etti. Hiçbir şekilde izin verilmemesi konusunda kararlı olan Kureyşîler, Mukrez bin Hıfz bin El Hanef isminde yeni bir sefir (elçi) gönderdiler. Fakat Muhammed uzaktan bunun bir hain olduğunu anladı. Onunla konuşmayı kabul etmedi. Bunun üzerine Kureyşîler, Mekke civarında müttefikleri olan Ahabis kabilesinin reisi Halis bin Ulka'yı görevlendirdiler. Muhammed bunun fikrini ve duygularını bildiği için ona yalnız kurban olarak kesilmek üzere hazırlanan ve yeteri kadar yiyecek bulamadığı için zayıflayan develeri değil, hac elbisesini giymiş, beklemekten ve yol yorgunluğundan kötü durumda olan ashabını da gösterdi.

Sayfa : 390

§ ٣١ .— محمد، مذاكراتك اميد ايتديكى نتيجه‌يى حاصل
ايتمه‌ديكنى كورنجه خراش بن اميه‌يى سفير صفتيله مكه‌يه
كوندردى . حقيقى مقصدينك نه‌دن عبارت اولديغنى قريشيلره
اثبات ايتمك اوزره كنديسنه تعليمات ويردى . پيغمبرك سفيرى
مكه‌ليلرك قرارگاهنه واصل اولور اولماز قريشيلر غايت خصمانه
بر اثر قبول كوستردیلر . دوه‌سنى دورديرديلر . كنديسنى

٣٩٠

اولدیرمکه قالقدیلر . چوق شکرکه متفقلر ، احابیش ، مداخله
ایده‌رك بر جرم ارتکاب ایدیلمه‌سنه میدان ویرمدیلر . خراش
هیچ بر نتیجه الده ایده‌مه‌دن مسلمانلرك قرارکاهنه دوندی .
قریشیلر اینك بویله سوروجمه‌ده قالمه‌سندن بیقه‌رق قرق اللی
کشیلك برسواری‌قوتی مسلمانلرك آرقه‌سنی چویرمکه یوللادیلر.
قرارکاهدن اوزاقلاشمق احتیاطسزلغنی کوسترمش اولان مسلما-
نلره هجوم ایتمك امرینی ویردیلر . بو حرکتی فرق ایدن محمد
درحال سواریلره بر پوصو قوردی ، هپسنی اسیر ایتمك کبی بر
موفقیت استحصال ایتدی . مع مافیه ، امال صلحپرورانه‌سی
حقنده غیرقابل انکار بردلیل کوسترمك ایسته‌دیکندن اسیرلرك
درحال تخلیه‌سنی امر ایله‌یه‌رك مذاکراته کیریشمك چاره‌لرینی
آرادی . عمر بن الخطابه مراجعتله سفیرصفتیله دشمن قرارکاهنه
کیتمه‌سنی رجا ایتدیسه‌ده عمر مکه‌ده کندی قبیله‌سندن (بنو
عدی بن کعب) ارتق کیمسه قالمادیغنی ، تحت حمایه‌سنه کیره‌جك
بر آدم بولونمادیغنی ایضاح ایده‌رك یالکز باشنه دشمن قرارکاهنه
کیتمك محقق براولومه عرض نفس ایتمك اولاجغنی سویله‌دی [۱].
بوندن دولایی عثمان بن عفانی کوندرمکی تکلیف ایتدی .
عثمان ، قریشیلرله متعدد قرابتلری حسبیله بیوك بر نفوذه
مالکدی . قوتلی صورتده حمایه ایدیله‌بیلیردی . عثمان مکه‌لیلره
پیغمبرك شرائط صلحیه‌سنی کوتورمك وظیفه‌سنی قبول ایله
بلا تأخر یوله چیقدی . مکه جوارنده اقرباسندن ابان بن سعید

Sayfa : 392 — آلتنجی منه — § ٣١-٣٢

بن العاصه راست کلدی . محمدك تکلیفاتنی ابو سفیان ایله سائر
قریش رؤساسنه تبلیغ ایدنجه‌یه قدر اونك حمایه‌سنی تأمین ایتدی.
عثمان ، اقرباسنك حمایه‌سی سایه‌سنده بلا مشکلات وظیفه‌سنی
کوردی . کرك بلده قرارکاهنده کرك مکه‌ده رؤسا ایله کو-
روشدی ایسه‌ده هیچ بر نتیجه الده ایده‌مدی . قریشیلر عثمانك
قرابتلری دولاییسیله اوکا غایت حرمت ورعایت ایتدیلر . حتی
کعبه‌ده دعا ایتمسنه بیله مساعده کوستردیلر . عثمان ، محمدك
رفاقتنده اولمازسه کعبه‌یی طواف ایتمه‌یه‌جکنی سویله‌یه‌رك بو تکلیفی
رد ایتدی . قریشیلر عثمانی بر مدت دها شهرده آلیقویدیلر .
مسلمانلر عثمانك کجیکدیکنی کورنجه قریشیلرك اولدیرمش اولما-
سندن قورقمغه باشلادیلر

Sayfa 390

Muhammed görüşmelerden ümit ettiği sonucun çıkmadığını görünce, Haras bin Amiye'yi elçi sıfatıyla gerçek amacının ne olduğunu ispat etmek üzere Kureyşîlere gönderdi. Peygamber'in elçisi Mekkelilerin karargâhına ulaşır ulaşmaz, elçiye karşı düşmanca bir tavır takındılar. Devesini durdurdular. Kendisini [sayfa 391] **öldürmeye kalktılar. Haras bir şey elde edemeden Müslümanların karargâhına döndü. Kureyşîler işin böyle sürüncemede kalmasından bıkarak kırk elli kişilik bir atlı grubunu Müslümanların arkasına gönderdiler. Karargâhtan tedbirsiz bir şekilde uzak-**

laşmış olan Müslümanlara hücum emrini verdiler. Bu hareketi farkeden Muhammed, atlılara bir pusu kurdu. Hepsini esir aldı. Fakat barışçı bir yol takip ettiğini ispat ederecesine esirleri serbest bırakarak görüşme girişiminde bulundu. Ömer bin el Hattab'a elçi sıfatıyla düşman karargâhına gitmesini rica ettiyse de, Ömer, Mekke'de kendi kabilesinden artık kimsenin kalmadığını ve idaresi altına girecek bir adamın bulunmadığını açıklayarak yalnız başına düşman karargâhına gitmesinin kesin ölüme gitmek olacağını söyledi. Bundan dolayı Osman bin Affa'ı gönderilmesini teklif etti. Osman, Kureyşîlerle akrabalıklarından dolayı onlar arasında nüfuza sahipti. Osman'ı koruyabilirlerdi. Osman Mekkelilere, Peygamber'in barış şartlarını götürme görevini kabul etti. Hemen yola çıktı. Mekke yakınında akrabası olan Ayan bin Said [sayfa 392] bin El-Asa'ya rastladı. Muhammed'in teklifini Ebu Süfyan ile diğer Kureyş reislerine aktarana kadar onun koruması altında oldu. Osman, akrabasının koruması sayesinde zorlukla karşılaşmadan görevini yerine getirdi. Gerek Belde karargâhında, gerek Mekke'de reisler ile görüştü ise de hiçbir sonuç elde edemedi. Kureyşîler, Osman'ın akrabalık ilişkisinden dolayı ona çok saygı gösterdiler. Hatta Kâbe'de dua etmesine de izin verdiler. Osman, Muhammed olmaksızın Kâbe'yi tavaf etme teklifini reddedeceğini söyledi. Kureyşîler bir müddet daha Osman'ı şehirde alıkoydular. Müslümanlar, Osman'ın geciktiğini görünce, Kureyşîlerin onu öldürdüğü korkusuna kapıldılar.

Sayfa : 392

بعضیلری وقعه‌یی بر آز باشقه دورلو حکایه
ایدیورلر . یعنی دشمن سواریسیله اولان مصادمه‌نك عثمان
قریشیلر قرارکاهنده محمد طرفندن مذاکراتده بولوندیغی صیرایه
مصادف اولدیغنی سویلیورلر . روایت ایدیلدیکنه کوره اوس
بن خولی ، عباد بن بشر و محمد بن مسلمه کیجه‌لری مسلمان
قرارکاهنی بکله‌ین نوبتجیلره مناوبه ایله قوماندا ایدرلردی . بر

Sayfa : 393

کیجه عثمان مکه‌ده مذاکره‌ده بولندیغی و باشنه برشی کلمش
اولماسندن قورقولمغه باشلادیغی صیراده ، مکرز بن حفصك
قوماندامسی آلتنده اللی کشیلك بر مکه قوتی مسلمان قرارکاهنه
بر باصقین یاپمق ایسته‌دی . فقط او صیراده قوماندان بولونان
محمد بن مسلمه وظیفه‌سی باشنده اولدیغی ایچون بو کوچوك
تعرضی پوسکورتدی ، بعض مکه‌لیلری اسیر آلدی . بونلر
عثمانك امنیتنه قارشی بر رهن مقامنده توقیف و محافظه ایدیلدی .
محمد ، مساعده آله‌رق عائله‌لرینی کورمکه مکه‌یه کیدن وهنوز
عودت ایله‌مه‌ین سائر بعض مسلمانلر ایچون ده اندیشه ایدیوردی .
بونلرك هپسنك قتل ایدلدکلری شایعه‌لرینه ایناندلدی . ظنلر
قطعیت حالنه کلدی . سواریلرك اسیر ایدیلمه‌سنه قیزان قریشیلردن
بر قسمنك مسلمان قرارکاهی جوارینه کله‌رك اوق وطاش آتمغه
باشلامالری بو قناعتی بوتون بوتون تقویه ایتدی . بونك اوزرینه
مسلمانلر قرارکاهدن چیقدیلر و مکه‌لیلردن بعضیلرینی اسیر آلدیلر

Sayfa 392

Bazıları olayı başka türlü anlatıyorlar. Yani düşman atlılarıyla olan çarpışmanın, Muhammed'in Osman'ı, Kureyşîlere görüşmek üzere yolladığı sırada olduğunu söylüyorlar. Anlatıldığına göre Evs bin Hali, Ubad bin Beşr ve Muhammed bin Mesleme geceleri Müslüman karargâhını bekleyen tehlikelere dönüşümlü olarak kumanda ederlerdi. Bir [sayfa 393] gece Osman, Mekke'de görüşmede bulunduğu ve başına bir şey gelmiş olduğundan korkulmaya başladığı sırada Mükriz bin Hıfs'ın kumandası altında elli kişilik bir Mekke kuvveti, Müslüman karargâhına bir baskın yapmak istedi. Fakat o sırada kumandan olan Muhammed bin Mesleme, görevi başında olduğu için bu küçük saldırıyı püskürttü. Bazı Mekkelileri esir aldı. Bunlar Osman'ın emniyetine karşı rehin olarak tutuldu. Muhammed, izin alarak Mekke'ye ailelerini görmeye giden ve henüz dönmeyen başka Müslümanlar için de endişe ediyordu. Bunların hepsinin öldürüldüğü söylentilerine inanıldı. Şüpheler kesinleşti. Atlıların esir edilmesine kızan Kureyşîlerden bir kısmının Müslüman karargâhı civarına gelerek ok ve taş atmaya başlamaları bu düşünceyi tamamıyla destekledi. Bunun üzerine **Müslümanlar, karargâhtan çıktılar ve Mekkelilerden bazılarını esir aldılar.**

Sayfa : 393

عثمانك اولدیرلمش اولدیغی حقنده‌کی یاکلش خبر
آرتق مسلمان قرارکاهنده صحیح دیه تلقی ایدیلدی وغایت بویوك
ر هیجان اویاندیردی . هر کس عین فکرده ایدی . سلاحه
صاریله‌رق قریشیلره هجوم ایتمك ایسته‌یورلردی . فقط محمد بوتوز
اصحابی طوپلایه‌رق وقعه‌یه دها مطنطن بر طرز ویرمك ایچون
یکی بر صداقت یمینی ایتمه‌لرینی سویله‌دی . هر کسك مستغرق بولوندیغی

Sayfa : 394

هيجان محمدك تكليفنى كمال شوق ايله قبول ايچون بر سائق اولدى .
محمد مسلمانلره كندى اوغورنده اوله‌جكلرينه ياخود ، ديكر
بر روايته نظراً ، مكه‌ليلرله محاربه‌يه كيريشيله‌جك اولورسه هيچ
برزمان قاچميه‌جقلرينه دائر يمين ايتديردى . بو يمين صوكره
مسلمان تاريخنده بيعة الرضوان ناميله مشهور اولمشدر .

Sayfa 393

Osman'ın öldürülmüş olduğu yönündeki yanlış haberler artık Müslümanların karargâhında doğru olarak düşünülüyordu. Bu durum çok büyük bir heyecan uyandırdı. Herkes aynı fikirdeydi. Silâha sarılarak Kureyşîlere saldırmak istiyorlardı. Fakat Muhammed, bütün **ashabını toplayarak olaya daha gürültülü bir tarz vermek için yeni bir bağlılık yemini etmelerini söyledi. Herkesin aynı kanıda olması** [sayfa 394] **Muhammed'in teklifini büyük bir arzu ile kabul etmek için yeterliydi. Muhammed, Müslümanlara kendisi uğrunda öleceklerine, yahut diğer bir rivayete göre, Mekkelilerle savaşa girişilecek olursa hiçbir zaman kaçmayacaklarına dair yemin ettirdi. Bu yemin, daha sonra Müslüman tarihinde Biat ür-rıdvan adıyla meşhur olmuştur.**

Sayfa : 394

. سهيلك ايلك طلبلرندن برى اسرا انك تخليه‌سى اولمشدر.
مخاصمه‌نك رؤساى قريشك دخلى اولمقسزين وقوعه كلديكنى

۳۹٤

Sayfa : 395

ادعا ایدییوردی . فقط محمد هنوز مکه‌ده بولونان بوتون مسلمانلر
صاغ و سالم قرارگاهه دونمه‌دکجه بونلری براقق ایسته‌مدی .
بوندن دولایی شیتیم بن عبد مناف اونلری مکه‌دن چاغیرمغه
گوندرلدی

Sayfa 394

Sehilin ilk isteklerinden birisi esirlerin serbest bırakılması olmuştur. Düşmanlıkların Kureyşîlerin içişlerinin dışında olduğunu iddia [sayfa 395] **ediyordu**. Fakat Muhammed, henüz Mekke'de bulunan Müslümanlar sağ salım karargâha dönmeden bu esirleri bırakmak istemedi. Bundan dolayı Şıtim bin Abd Menaf, onları Mekke'den çağırmaya gönderildi.

Sayfa : 395

. قریشیلر محمدك تکلیفاتنده نه‌قدر مصر
اولدیغنی گوره‌رك و آرتق اونکله برائتلافنامه وجوده گتیرمك
لزومنی اکلایه‌رق محمدك اوسنه حج ایتمکسزین دونمسنی ایسته‌دیلر .
فقط بوکا مقابل گله‌جك سنه مکه‌ده اوچ گون قالماسنه
رضا گوستردیلر . اوسنه مساعده ایده‌جك اولورلرسه بدوی
عربلرك پیغمبرك قریشیلری قورقوتدیغنه حکم ایتمه‌لرینی دوشونو-
یورلردی.

Sayfa 395

Kureyşiler, Muhammed'ın tekliflerinde ne kadar ısrarcı olduğunu görunce ve artık onunla bir uzlaşma **gereğini anlayınca, Muhammed'in o sene hacca gitmeden dönmesini istediler. Fakat bunun karşılığında gelecek sene üç gün kalabileceğini söylediler. O sene izin verirlerse, Bedevî Arapların, Peygamber'in Kureyşileri korkuttuğunu zannedeceklerini düşünüyorlardı.**

Sayfa : 396

مذاكرات علناً جريان ايتدي . محمد يره
باغداش قوره‌رق اوتورمشدي .

Sayfa 396

Görüşmeler göz önünde yapıldı. Muhammed yere bağdaş kurarak oturmuştu.

Sayfa : 396

مشركلرله قطع علاقه
ايدلمه‌سي واونلرك يالكز مسلمانلره لايق اولان حقوقدن محروم
براقلماسي اساسني مدافعه ايدرلن پيغمبره غايت شدتلي سوزلرله
خطابلرده بولوندي . محمد بك اعتدال ايله جواب ويردي .

Sayfa : 397

اللهدن آلديغي امر دائره‌سنده و اللهك كنديلريني براقمايه‌جغي
قناعتيله حركت ايتمكده اولديغني سويله‌دي

Sayfa 396

Müşriklerle bağlantının kesilmesi ve onların yalnız Muslümanlara lâyık olan hukuktan mahrum bırakılması esasını savunurken **Peygamber'e gayet şiddetli sözlerle hitaplarda bulundu. Muhammed pek ölçülü cevap verdi.** [sayfa 397] **Allah'tan aldığı emir dairesinde ve Allah'ın kendilerini bırakmayacağı kanaatiyle hareket etmekte olduğunu söyledi.**

Sayfa : 397

پیغمبردن آیریلارق معاهدہنی طانیمایہجغنی سویلہمشدر .
فی الحقیقہ بو معاهدہنك عقدی مسلمانلر آراسندہ برچوق عدم
ممنونیتلر تولید ایتدی . هپسی او زمان مکہیی ضبط ایدہبیلہ-
جکلری قناعتندہ ایدیلر . محمد ، دامادی علی بن ابو طالبی
چاغیرارق معاهدہیی یازماسنی وبسم الله الرحمن الرحیم دییہ باشلا-
ماسنی سویلہدی . سهیل اعتراض ایتدی : « بن بو دستوری
طانیمایورم ، « بسمك اللهم » یازکز » دیدی . محمد راضی اولدی ،
قریش سفیرینك ایستہدیکی جملہیی قویدیردی . صوکرہ علی یہ
شو سوزلری یازماسنی امر ایلہدی : « بو ، محمد رسول الله ایلہ
سهیل بن عمرو آراسندہ منعقد صلح معاهدہنامہسیدر [۱] » .
سهیل بو جملہیی دہ قبول ایتمہیرك کندیسی بر مشرك اولمق
صفتیلہ محمدك رسول الله اولماسنی طانیمادیغنی ، معاهدہیہ آنجق
ایکی طرفك دہ قبول ایتمش اولدیغی شیلرك قونولماسی ایجاب
ایتدیکنی سویلہدی . محمد سهیلك بو مطالعہسندہکی اصابتی
انکار ایدہمیہرك بو نقطہدہ مساعد داوراندی . بوندن

۳۹۷

Sayfa : 398

دولابی معاهده شو صورتله قلمه آلندی : « بو ، محمد بن
عبدالله ایله سهیل بن عمرو آراسنده عقد اولونان صلح معاهده
نامه‌سیدر . اون سنه مدتله بربرلرینه قارشی سلاح استعمال
ایتمه‌مکه قرار ویردیلر . هر ایکی طرفده صورت قطعیه‌ده
امنیت وسکون ایچنده یاشایه‌جق ، طرفین عاقدیندن هیچ بری
دیکرینه قارشی حرکات خصمانه‌ده بولونمایه‌جق ، بوعهد احکامنه
هیچ بر کیزلی تجاوز وقوع بولمایه‌رق آرامزده ناموسکارانه بر
مناسبت حکم سوره‌جکدر . قریشیلردن بعضیلری ولیلرینك
اذنی اولمقسزین محمد طرفنه کچه‌جك اولورسه محمد اونلری اعاده
ایده‌جکدر. فقط مسلمانلر محمدك طرفنی ترك ایدرلرسه قریشیلر
طرفندن اعاده اولونمایه‌جقلردر . هر دورلو مخاصمات شدتله
منع ایدیله‌جکدر . آرامزده هیچ بر تجاوز وغصب وغارت تجویز
اولونمایه‌جقدر . هر کس محمد ایله بر اتفاق معاهده‌نامه‌سی عقد
ایتمکده سربستدر . کذلك قریشیلرله‌ده هر ایسته‌ین بر اتفاق
معاهده‌نامه‌سی یاپه‌بیلیر . محمد بو سنه مکه‌یه کیرمه‌مکی قبول ایدر.
فقط کله‌جك سنه قریشیلر شهری ترك ایده‌جکلر ومحمده شهرده
اوچ کون قالمغه مساعده ایله‌یه‌جکلردر . محمدك یانده یالکز بر
یولجینك لوازمی یعنی قین داخلنده بر قیلج بولونه‌جق ، باشقه
سلاح اولمایه‌جقدر [٢] ».

Sayfa 397

Gerçekte bu anlaşmanın yapılması Müslümanlar arasında memnuniyetsizlik doğurdu. Hepsi o zaman Mekke'yi ele geçirebileceklerini düşünüyorlardı. Muhammed, damadı Ali bin Ebu Talib'i çağırarak antlaşmayı yazmasını ve Bismillahirrahmanirrahim diye başlamasını söyledi. Süheyl itiraz etti. "Ben bunu kabul etmiyorum. "Bismin Allah yazın" dedi. Muhammed kabul etti. Kureyş elçisinin istediği cümleyi koydurdu, ardından da Ali'ye şu sözleri yazmasını söyledi; "Bu, Allah'ın Resulü Muhammed ile, Süheyl bin Amr arasında imzalanan barış anlaşmasıdır."

Süheyl, bu cümleyede itiraz ederek kendisinin bir müşrik olmasından dolayı Muhammed'in Allah'ın Resülü olduğunu tanımadığını, anlaşmayı ancak iki tarafın da kabul etmiş olduğu şeylerin konulmasınını gerektiğini söyledi. Muhammed, Süheyl'in bu görüşündeki doğruluğu inkâr edemedi ve bu noktada da uygun davrandı. Bundan [sayfa 398] dolayı anlaşma şöyle kaleme alındı: "Bu, Muhammed bin Abdullah ile Süheyl bin Amr arasında imzalanan barış anlaşmasıdır. On sene süresince birbilerine karşı silâh kullanmamayacaklardır. Her iki taraf da kesin olarak emniyet ve huzur içinde yaşayacaklar, her iki taraf da birbirlerine karşı bir düşmanca harekette bulunmayacak, bu anlaşma hükümlerine hiçbir gizli saldırı aralarında aramızda namuslu bir ilişki hüküm sürecektir. Kureyşilerden bazıları, velilerinin izni olmaksızın Muhammed'in tarafına geçecek olursa Muhammed onları iade edecektir. Fakat Müslümanlar Muhammed'in tarafını terk ederlerse Kureyşiler tarafından iade olunmayacaktır. Her türlü düşmanlık şiddetle yasaklanmıştır. Aralarında hiçbir saldırı, gasp ve taciz olmayacaktır. Herkes Muhammed ile bir uzlaşma anlaşması yapabilir. Muhammed bu sene Mekke'ye girmemeyi kabul eder.

Fakat gelecek sene Kureyşiler şehri terk edecekler ve Muhammed'e şehirde üç gün kalmaya izin vereceklerdir. Muhammed'in yanında yalnız bir yolcunun levazımı, yani kın içinde bir kılıç bulunacak, başka silâh olmayacaktır."

Sayfa : 400

قریشیلردن التجا ایدنلرك اعادەسی مجبوریتنك محمد طرفندن قبول ایدلمەسی غایت شدتلی مناقشاتە سبب اولدی ، اصحاب آراسندە بك چوق عدم ممنونیت تولید ایتدی . بو خجالت آور شرطك قبولی ایچون غایت قوتلی اسباب بولونمش اولمق ایجاب ایدر . پیغمبر آنجق شدتلی بر مقاومتدن صوكرە بو شرطە رضا كوسترمشدر

معاهدەنامەنك ایلك نتیجەلرندن بری بنو خزاعەلرك مسلمانلرلە اتفاق عقد ایتمك ایستەدكلرینی بیان ایلملری اولمشدر . بنو بكرلردە قریشیلرك لهنە عینی بیاناتدە بولوندیلر . دیكر طرفدن مكە معبدندە معتاد مراسم دائرەسندە ایفای حج ایدەبیلەجكلری قناعتیلە مدینەدن حركت ایتمش ، حتی بر آرالق مكەیی ضبط ایتمك امیدینە بیلە دوشمش اولان مسلمانلر بك آجی بر سقوط خیالە اوغرادیلر و بك دلكیر اولدیلر . معمافیە محمدك قرارینە كیمسە مخالفت ایدەمدی . ابوبكر ، عمر بن الخطاب ، عبدالرحمان بن عوف ، عبدالله بن سهیل ، سعد بن ابو وقاص ، محمود بن مسامە یعنی باشلیجە اصحاب ایلە مشرك حویطب بن عبدالعزی و مكرز بن حفص معاهدەیە شاهد طوتولدیلر . معاهدەنامەیی قلمە آلان علی بن

Sayfa : 400

ابو طالب‌ده معاهده‌یه وضع امضا ایتدی . . محمدك قبول ایتدیکی
شرط عائله‌لرینك آرزوسی خلافنه مسلمان قرارکاهنه قاچمش

Sayfa : 401

اولان صغیرلرك ، قریشی ولیلرینه اعاده‌سنی قبول ایدیوردی.
معاهده‌ده مسلمانلردن قریشیلر طرفنه قاچمش اولانلره عینی
معامله‌نك تطبیق ایدیله‌جکنی تأمین ایله‌ین بر شرط یوقدی .
بالخاصه بو ماده مسلمانلر آراسنده بویوك بر عدم خشنودی
تولید ایتمشدی . بوندن دولایی معاهده‌نك مرعیتی دها ایلك
دقیقه‌ده غایت شدتلی بر امتحان دوره‌سی کچیردی چونکه
حقیقةً مسلمان قرارکاهنه قریشیلردن سن رشده واصل اولمامش
بر کنج التجا ایتدی . معاهده‌یی عقد ایدن سفیرك اوغلی ابو
جندل بن سهیل هیچ بکلنمه‌دیکی بر صیراده مسلمان قرارکاهنه
زنجیرلر ایچنده کلدی . باباسی اونی مسلمان اولمقدن منع ایچون
بویله زنجیره اورمشدی . کنج ابوجندل تحت نظارتده بولنمقله
برابر محافظلرندن قورتولمغه موفق اولمش ، مکه‌نك آشاغی محله‌
سندن قاچه‌رق مسلمان قرارکاهنه کلمش ایدی . پیغمبرك آیاقلرینه
قاپانه‌رق باباسنك ظلمنه قارشی حمایه طلب ایتدی . سهیل کندی
اوغلی هر کسك ایچنده او پریشان قیافتده کورنجه صوك درجه
حدتلندی . اوغلی بوغازندن یاقه‌لایه‌رق معاهده‌نك تطبیقنی طلب
ایتدی . مسلمانلر تحت وصایتده بولونان کیمسه‌لری ولیلرینه اعاده‌یه

Sayfa : 401

مجبور ایدیلر . کنج ابوجندله یاردیم ایتمك ومعروض قالەجغی
عاقبت وخیمەدن اونی قورتارمق ایستەین مسلمانلر پك متأثر
اولدیلر . فقط محمد هیچ تردد ایتمەدن معاهدەیە صورت قطعیەده
رعایت ایدیلمەسنی امر ایلەدی . مسلمانلرك تأثراتنه شخصی نفوذی

۲٦ ٤٠١

Sayfa : 402

§ ۳٥-۳٦ آلتنجی سنه

سایەسنده حاکم اولدی . ابو جندل باباسنه اعاده ایدیلدی .
مسلمانلرك پیغمبره قارشی وضعیتلری مکه مرخصلری اوزرنده
بویوك برتأثیر حصوله کتیردی . اونلر قریش اشراف فرقەسی
آراسندەکی نفاق وحسده آلیشقین ایدیلر . ایچلرندن هیچ بری
محمدك کندی طرفدارلری اوزرنده حائز اولدیغی حکم ونفوذه
مالك دکلدی . فی الحقیقه مسلمانلرك صداقتی شدتلی بر امتحان
کچیردی . حدیث بو مناسبتله آتشین عمرك ناصل پیغمبرك
رسالت الٰهیەسی حقنده شبهەیه دوشدیکنی وابو جندله الله اوغو-
رنده باباسنی قتل ایتمسنی توصیه ایلدیکنی حکایه ایدیور . بوکا
ابوجندل شو جوابی ویردی : «او حالده سن نەیه اولدیرمیورسك؟»
عمر جواب ویردی : « چونکه پیغمبر بنی منع ایدیور . »
ابو جندل شو صورتله مقابله ایتدی : « او حالده بن ده پیغمبرك
امرینه اطاعتسزلك ایتمك ایستەمدیکمی تقدیر ایدەبیلیرسك »

Sayfa 400

Sığınmacı Kureyşîlerin iade edilmesinin Muhammed tarafından kabul edilmemesi oldukça şiddetli tepkiye neden oldu. Ashap arasında memnuniyetsizlik baş gösterdi. Bu utanç verici şartın kabulü için çok kuvvetli sebeplerin olması gerekir. Peygamber ancak şiddetli bir karşı koymadan sonra bu şarta rıza göstermiştir. Anlaşmanın ilk sonuçlarından biri Beni Hazaların Müslümanlarla anlaşma yapmak istediklerini açıklamak olmuştur. Beni Bekr'lerde Kureyşîlerin lehinde aynı açıklamayı yaptılar. Diğer taraftan Mekke mabedinde alışılagelen tören çerçevesinde hac vazifesini yerine getirebilecekleri düşüncesiyle, Medine'den hareket etmiş, hatta bir aralık Mekke'yi ele geçirmek ümidine bile kapılmış olan Müslümanlar, çok acı bir hayal kırıklığına uğradılar. Bununla birlikte Muhammed'in kaçışına kimse muhalefet edemedi. Ebu Bekir, Ömer bin Hattab, Abdurrahman bin Avf, Abdullah bin Süheyl, Sad bin Ebu Vakkas Mahmut bin Mesleme yani başlıca ashab ile müşrik Huytib bin Abdülaziz ve Mükriz bin Hafz anlaşmaya şahit olarak gösterildiler. Anlaşmayı kalemealan Ali bin Ebu Talib'de anlaşmaya imza attı. Muhammed ailelerinin isteği olmaksızın Müslüman karargâhına kaçmış [sayfa 401] küçüklerin, Kureyşî valilerine iadesini kabul ediyordu. Anlaşmada Müslümanlardan Kureyşîler tarafına kaçmış olanlara ise aynı davranışın gösterileceğini belirleyen bir şart yoktu. Özellikle bu madde Müslümanlar arasında bir hoşnutsuzluk yarattı. Bundan dolayı anlaşmanın saygınlığı daha ilk dakikada gayet şiddetli bir imtihan devresi geçirdi.

Çünkü gerçekten Müslüman karargâhına reşit olmamış bir genç iltica etti. Anlaşmayı imzalayan elçinin oğlu Cendal bin Süheyl, hiç beklenmedik bir sırada Müslümanların karargâhına zincirler içinde geldi. Babası onun Müslüman olmasını engellemek için böyle zincire vurmuştu. Genç Ebu Cendal, gözlem altında bulunmakla beraber, muhafızlardan kurtulmayı başarmıştı. Mekke'nin aşağı mahallesinden kaçarak Müslümanların karargâhına gelmişti. Peygamber'in ayaklarına kapanarak, babasının baskısı-

na karşı koruma talep etmişti. Süheyl kendi oğlunu herkesin için-de o perişan kıyafette görünce son derece sinirlendi. Oğlunu bo-ğazından yakalayarak anlaşmanın gereğinin yapılmasını talep et-ti. Müslümanlar vesayet altındakileri teslim etmekte mecburdular. Genç Ebu Cendal'a yardım etmek ve karşılaşacağı sondan onu kurtarmak isteyen Müslümanlar, olanlardan çok etkilendiler. Fa-kat Muhammed hiç tereddüt etmeden anlaşmaya kesinlikle uyul-masını emretti. Müslümanların baskılarına kişisel nüfuzu [Sayfa 402] sayesinde hakim oldu. Ebu Cendal babasına iade edildi. Müslümanların Peygamber'e karşı durmaları Mekke'nin yetkin ki-şileri üzerinde büyük etki yaptı. Onlar Kureyşiler arasındaki boz-gunculuk ve kıskançlığa alışkın idiler. İçlerinden hiçbiri Muham-med'in kendi taraftarları üzerinde sahip olduğu hüküm ve nüfuza sahip değillerdi. Fakat Müslümanların bağlılığı ciddi bir sınav ge-çirdi. Hadis, bu münasebetle Ömer'in, Peygamber'in ilâhî elçiliği-nin hakkında nasıl şüpheye düşdüğünü ve Ebu Candal'a, Allah uğruna babasını öldürmesini tavsiye etmesini hikâye ediyor. Buna Ebu Cendal şu cevabı verdi: "O halde sen neden öldürmüyorsun?" Ömer cevap olarak: "Çünkü Peygamber bana yasakladı." Ebu Cendal da karşılık olarak: "O halde benim de Peygamber'in emri-ne itaatsizlik etmemi istemezsin" dedi.

Sayfa : 402

معاهده عقد ایدیلنجه عمر ، معاهده‌نك
نتیجه‌سندن ممنون اولمایان دها برقاچ کشی ایله برابر پیغمبرك
حضورینه كله‌رك عزیمتدن اول بیلدیردیکی شیلرك عکسی حرکتده
بولونمش اولدیغنی محمده سویله‌دیلر . محمدك کعبه‌یه کیره‌جکنی
وکعبه‌نك آناختارلرینی آلاجغنی مدینه‌ده ایکن ادعا ایدوب
ایتمه‌مش اولدیغنی آکلامق ایسته‌یوردی . محمد بو سوزلرك

Sayfa : 403

زمان حاله عائد اولمادیغنی بیان ایله بوکا مماثل باشقه وقعه‌لری
خاطرلاتدی . اووقعه‌لرده هرکس خطا ایتمش ایکن یالکز محمد
دوغرو کورمش ودوغرو دوشونمش ایدی . اوزمان کیمسه‌نك
تخمین ایده‌مه‌یه‌جکی برطاقم وقایع صوکره محمده غایت تام
ودائمی برموفقیت تأمین ایتدیکی وقت ، عمرك حدیبیه‌ده اظهار
ایتدیکی شبهه‌لردن [١] نادم اولدیغی واسلامیتك مظفریتلرندن
هیچ برینك حدیبیه معاهده‌نامه‌سنه معادل اولامایه‌جغنی بیان
ایله‌دیکی سویله‌نیور . ابوبکر صوکره‌لری شو سوزلری صیق
صیق سویلردی : اسلامیتك ظفرلرندن هیچ بری حدیبیه
معاهده‌نامه‌سندن دها زیاده حائز اهمیت دکلدر . انسانلر دائما
ایشلری تعجیل ایتمك ایسترلر . فقط الله هرشیئك وقتی حلول
ایتمه‌سنی بکلر »

Sayfa 402

Barış anlaşması imzalanınca Ömer, anlaşmanın sonucundan memnun olmayan daha birkaç kişi ile beraber Peygamber'in huzuruna gelerek yola çıkmadan önce bildirdiği şeylerin aksine harekette bulunmuş olunduğunu Muhammed'e söylediler. Muhammed'in Kâbe'ye gireceğini ve Kâbe'nin anahtarlarını alacağını Medine'de iken iddia edip etmemiş olduğunu anlamak istiyorlardı. Muhammed bu sözlerin [sayfa 403] şu ana ait olmadığını anlatarak buna uyan başka olayları hatırlattı. O olaylarda herkes hata etmiş iken yalnız Muhammed doğru görmüş ve doğru düşünmüştü. O zaman kimsenin tahmin edemeyeceği birtakım olaylar sonra Mu-

hammed'e tam ve daimi bir başarı sağladığı vakit, Ömer'in Hudeybiye'de dile getirdiği şüphelerden pişman olduğu ve İslâmiyet'in zaferlerinden hiçbirinin Hudeybiye Anlaşması'na denk olamayacağını açıkladığı söyleniyor. Ebu Bekir sonraları şu sözleri sık sık söylerdi: "İslâmiyet'in zaferlerinden hiçbiri Hudeybiye Anlaşması'ndan daha fazla önemli değildir. İnsanlar daima işleri acele görmek isterler. Fakat Allah her şeyin vaktinin gelmesini bekler."

Sayfa : 403

. شبهه‌سزکه عمر طبیعتنك شدتی ، یورولمق بیلمز عزم
و اراده‌سی ، مشکل دقیقه‌لرده محاکمه‌نك اصابتی ایله پیغمبرك بعضاً
متردد وعاطل مفکره‌سی اوزرنده بیوك بر تأثیر اجرا ایتمشدر . آیات
قرآنیه‌دن بر چوغنی عمرك الهام ایتمش اولدیغی حادثه‌ده تسلیم ایدرلر .
٤٠٣

Sayfa 403

Şüphesiz, Ömer'in şiddetli ve sert tabiatı, yorulmak bilmez azim ve iradesi, zorluk anlarında verdiği doğru kararları ile Peygamber'in bazen tereddütlü ve durgun fikirleri üzerinde büyük etkisi olmuştur. **Kur'an ayetlerinin bir çoğu Ömer'den kaynaklanan olayları anlatır.**

Sayfa : 404

. انسانلر و وقایع حقنده یالکز اوزون بر تجربهٔ حیات ایله
اکتساب ایدیله‌بیله‌جك نفوذ نظر بك یوقدی . حالبوکه پیغمبرك وفاتندن
صوکره‌کی تاریخ کوستریورکه یکی تولد ایدن اسلامیتك اك بیوك
آدمی عمر ایدی . مدینه‌ده معنوی و سیاسی محیطه اصل حیات بخش
اولان روح عمر ایدی

Sayfa 404

İnsanlar ve olaylar hakkında, yalnız uzun bir hayat tecrübesiyle kanılabilecek bakış açısı yoktur. Hâlbuki Peygamber'in ölümünden sonraki tarih gösteriyor ki yeni doğan İslâmiyet'in en büyük adamı Ömer'di. Medine'de manevî ve siyasî çevreye asıl hayat veren kişi Ömer'di.

Sayfa : 405

§ ٣٧ النبی ﷺ

§ ٣٧ . — قریشیلرك سفیرلری چكیلنجه محمد ، قربانلق
اولمق اوزره حدیبیه‌یه كتیرلمش اولان حیوانلرك قربان ایدلمه‌سنی ،
حج نهایتده ایفا ایدیلن مراسمدن دولایی الوهیته مقام شكران
وتعظیمده بولونون عربلرك عادتی وجهله صاچلرك تراش اولونماسنی
امر ایتدی . محمدك اوامرینی مسلمانلر بارادانه ولاقیدانه تلقی
ایتدیلر . كعبه‌یی زیارتدن صوكره مراسمی معتاد طرزده
اجرا ایده‌مدكلرندن دولایی متأثر بولونیورلردی . حجك غایه‌سنه
واصل اولمادقدن صوكره ، مكه اراضی قدسیه‌سندن اوزاقده
قربان كسمه‌نك حكمتنی آكلامایورلردی . پیغمبر امرینی برقاچ
كره تكرار ایتدیسه‌ده هیچ اهمیت ویریلمه‌دی . پیغمبر قیزارق
قیرمزی دریدن چادرینه چكیلدی . برمدت سكوتی وحدید
دوردی . بوحالتك سببنی صوران زوجه‌سی ام سلمه‌یه هیچ بر
جواب ویرمدی . نهایت زوجه‌سنك اصرارینه دایانامیه‌رق
مسلمانلرك لاقیدیسنی حكایه‌ایتدی . ام سلمه كندی باشنه قربان
كسمه‌سنی محمده توصیه ایله‌دی . اونك مثالی سائرلرینی‌ده
سوروكله‌یه‌جكنی تامین ایدییوردی . محمد بونصیحتی طوتدی .
قوللرینی قیوره‌رق چادردن چیقدی ، قربانلق حیوانه‌یاقلاشدی .

Sayfa : 405

« بسم‌الله ، الله اکبر ! » دیه هایقیرارق اوزون بر بچاغك ،
مربه‌نك ، دمیرینی دوه‌نك بوینه باتیردی . ام سلمه‌نك نصیحتی
دوغرو چیقدی . محمدك مثالی دیکرلرینی‌ده اونی تقلیده سوق
ایتدی . آز بر وقت ایچنده بوتون قربانلق حیوانلر معتاد مراسم

٤٠٥

Sayfa : 406

§ ٣٧–٣٨ | النبی —

ایله قربان ایدیلدی . اتلر حاضرون وضیافته اشترا که قوشمش
فقرا آراسنده تقسیم اولوندی . محمد صوکره قیرمزی چادیره
دونجه خراش بن امیه‌یی چاغیردی ، باشنی تماماً تراش ایتدیردی .
مؤمنلره بو حالده کندیسنی کوستردی . فقط قربان کسمکده
اولدیغی کبی بر موفقیت استحصال ایده‌مدی . حاضروندن هیسی
صاچلرینی تراش ایتمکده بر حق کوره‌مدیلر . چونکه حج تمامیله
ایفا ایدیله‌مشدی . اونك ایچون بر چوقلری ، یالکز الك اوزون
صاچلرینی کسدیلر وباشلرینی تراش ایتمك ایسته‌مدیلر . قادینلردن
یالکز ام سلمه ایله ام عماره صاچلرینك اوجلرینی کسدیلر .

Sayfa 405

Kureyşîler çekilince, Muhammed kurbanlık olmak üzere Hudeybiye'ye getirilmiş olan hayvanların kurban edilmesini, hac sonunda yerine getirilen törenden dolayı Allah'a şükranlarını belirtmek üzere bütün Arapların âdeti olduğu üzere saçların traş edilmesini emretti. Muhammed'in bu emrini Müslümanlar, gereksiz ve lakayd olarak düşündüler. Kâbe'yi ziyaretten sonra töreni alı-

şılmış tarzda yerine getirmediklerinden dolayı çok etkilenmişlerdi. Haccın gayesine ulaştıktan sonra, Mekke'nin kutsal toprağından uzakta kurban kesmenin hikmetini anlamıyorlardı. Peygamber emrini birkaç kez tekrar ettiyse de hiç önem verilmedi. Peygamber kızarak kırmızı deriden çadırına çekildi. Bir süre orada kaldı. Bu durumun sebebini sonran Ümmü Seleme'ye hiçbir şey söylemedi. Sonunda eşinin ısrarına dayanamayarak. Müslümanların yaptıkları lâkaytlığı anlattı. Ümmü Seleme kendi başına kurban kesmesini Muhammed'e tavsiye etti. Onun uygulamasının diğerlerini de sürükleyeceğine inanıyordu. Muhammed bu nasihata uydu. Kollarını kıvırarak çadırdan çıktı, kurbanlık hayvana yaklaştı. "Bismillah, Allahu Ekber!" diye haykırarak uzun bir bıçağı, devenin boynuna batırdı. Ümmü Seleme'nin nasihatı doğru çıktı. Muhammed'in uygulaması diğerlerini de onu taklide yöneltti. Az bir vakit içinde bütün kurbanlık hayvanlar âdet olunmuş ören [sayfa 406] ile kurban edildi. Etler orada bulunan ve ziyafete katılmak için koşup gelen fakirler arasında paylaştırıldı. Muhammed sonra kırmızı çadıra **dönünce Haraş bin Ümeyye'yi çağırdı, başını tamamen tıraş ettirdi.** Müminlere bu halde kendisını gosterdi Fakat kurban kesmekte olduğu gibi başarı kazanamadı Oradakilerin hepsi saçlarını tıraş etmeye gerek gormediler Çunku hac tamamıyla ifa edilmemişti Onun için birçokları, yalnız en uzun **saçlarını kestiler ve başlarını tıraş etmek istemediler. Kadınlardan yalnız Ümmü Seleme ile Ümmü Ammare saçlarının uçlarını kestiler.**

Sayfa : 406

حدیبه‌ده اون کونمی یکرمی کونمی، بك
محقق اولمایان برمدت توقفدن صوکره [۱] محمد نهایت اشیالری

٤٠٦

Sayfa : 407

٣٨ ۞ آلتنجی سنه

حاضرلانوب عودت ایتمك امرینی ویردی . عودت اثناسنده
ابتدا مرالظهرانده ، صوکره عسفانده توقف ایتدی . بو نقطه‌ده
کاروانك ییه‌جكی آزالدی . عمرك توصیه‌سی اوزرینه محمد
حاجیلرده بولونان بوتون ییه‌جكلری برآرایه طوپلایه‌رق بوتون
موجود آراسنده کاروانك مدینه‌یه مواصلتنه قدر احتیاجنی تأمین
ایده‌جك صورتده مساواةً تقسیمنی امر ایتدی [٢]. عودت
اثناسنده « یاز موسمی اولمقله برابر » [٣] مبذول یاغمورلر
یاغه‌رق هوایی سرینلشدیرمه‌لری وکاروانك یوك حیوانلری ایچون
ییه‌جك اوت تأمین ایتمه‌لری مسلمانلر ایچون بویوك بر نعمت
تشکیل ایله‌دی. محمد حجاجك ییه‌جكی ایچون بو حیوانلردن هیچ
برینك کسیلمه‌سنه مساعده ایتمه‌دی . مدینه‌یه عودت اثناسنده
سورة الفتح دنیلن سوره نازل اولمشدر (XLVIII) . بو سوره،
محمدك قریشلیرله مذاکره‌ده تعقیب ایتدیکی خط حرکتی ایضاح
ایدر

Sayfa 406

Hudeybiye'de on gün mü, yirmi gün mü, çok kesin olarak bilinmeyen bir zaman kaldıktan sonra Muhammed, sonunda eşyaların [sayfa 407] hazırlanarak geri dönüş emrini verdi. Dönüş esnasında ilk önce Emrü'l-zuhur, sonra İsfan'da konakladılar. Bu sırada kervanın yiyeceği azaldı. Ömer'in tavsiyesi üzerine Muhammed hacılarda bulunan bütün yiyecekleri bir araya toplayarak bü-

tün mevcut arasında kervanın Medine'ye varıncaya kadar ihtiyacını giderecek şekilde bölüşülmesi emrini verdi. Dönüş sırasında yaz mevsimi olmasına rağmen yağmurun yağmasıyla hava serinleşiyor ve kervanın yük hayvanları için yiyecek ot sağlanıyordu. Peygamber hacıların yemeleri için bu hayvanlardan hiçbirinin kesilmesine izin vermedi. Medine'ye dönüş sırasında Suretü'l feth denilen sure inmiştir. Bu sure, Muhammed'in Kureyşîlerle görüşmelerde takip ettiği hareketi açıklar.

Sayfa : 408

سلاح استعمال ایدیلمه‌مش اولمقله برابر بو
معاهده‌نك عقدی اسلامیت ایچون بر مظفریتدن زیاده مهم ایدی.

Sayfa 408

Silâh kullanılmamış olmakla beraber bu anlaşmanın imzalanması İslâmiyet için bir zaferden daha önemliydi.

Sayfa : 409

بو متارکه
اثناسنده اسلامیته داخل اولانلرك مقداری حدیبیه‌دن اول
مسلمان اولانلرك مجموعندن فضله‌در. اسلامیت عرب قبیله‌لری
آراسنده هر طرفده انتشار اتمکه باشلادی

Sayfa 409

Bu ateşkes esnasında İslâmiyet'e dahil olanların sayısı Hudeybiye'den önce Müslüman olanların hepsinden fazladır. İslâmiyet Arap kabileleri arasında her tarafta yayılmaya başladı.

Sayfa : 409

حدیبیه‌ده محمدك

یانده ١٤٠٠ کشی واردی . ایکی سنه صوکره مکه‌نك فتحنه

اون بیك کشی ایله یورویوردی .

Sayfa 409

Hudeybiye'de Muhammed'in yanında 1400 kişi vardı. İki sene sonra Mekke'nin fethine on bin kişi ile yürüyordu.

Sayfa : 410

محمد ، معاهده‌ده یالکز ارککلردن بحث ایدیله‌رك قادینلر مسکوت

٤١٠

Sayfa : 411

٤١١ لتنجی سنه

کلدیکی ایچون ام سلمه‌نك توصیه‌سنه موافقت ایتدی . نزده

قاچه‌جق قادینلری معاهده موجبنجه اعاده‌یه مجبور دکلدی .

فی‌الحقیقه فراری قادینك ایکی قارده‌شی ولید ایله عمرو و عقبه

Sayfa : 411

ن ابو معيطك ايكى اوغلى مدينه‌يه كلدكلرى زمان محمد اونلرك
طلبلرينى رد ايتدى ، ام كلثومى يانندە آليقويدى . بر آز صوكره
بر آيت نازل اولدى (قرآن LX ، ١٠–١١) . الله بو مسئله‌يى
حل ايده‌رك دين اوغورنده مكه‌دن قاچان قادينلرك عائله‌لرينه
اعاده ايديلمه‌مسنى يالكز مسلمانلرك فراريلرك نكاحنى عائله‌لرينه
تسويه ايلمه‌لرينى امر ايتدى . بعض مسلمانلرلرك زوجه‌لرى‌ده
قوجه‌لرينى ترك ايله مشرك ابويىنلرى نزدينه عودت ايدرسه
قريشيلر مسلمان زوجلره نكاحى اعاده‌يه مجبور ايديلر . قريشيلر
اللهك بو امرينى بالطبع ديكله‌مديلر .

Sayfa 410

Muhammed anlaşmada yalnız erkeklerden bahsedilerek, kadınlardan bahsedilmediği için Ummü Seleme'nin tavsiyesine uydu. Yanına gelerek sığınan kadınları anlaşma gereğince iadeye mecbur değildi. Gerçekten kaçıp gelen kadının iki kardeşi Velid ile Ömer ve Akabe (sayfa 411) bin Ebu Maita'nın iki oğlu Medine'ye geldikleri zaman Muhammed onların taleplerini reddetti **Ümmü Gülsüm'ü yanında** alıkoydu. Biraz sonra bir ayet indi. **Allah bu meseleyi hallederek din uğrunda Mekke'den kaçan kadınların ailelerine iade edilmemelerini emretti. Bazı Müslümanların eşleri de kocalarını terk ederek Müşriklere giderlerse Müslüman kadınlara nikahı iadeye mecburdular. Kureyşîler tabiki Allah'ın bu emrini dinlemediler.**

Sayfa : 412

. زوج ایله زوجه آراسنده دیناً
اشتراك بولونماسنی شرط قویدی

Sayfa 412

Kadın ile koca arasında dinen ortaklık bulunmasını şart koştu.

Sayfa : 416

. محمد یالکز عربستانی دوشونیوردی . حتی
احتمالکه عربستانك ده آنجق بر قسمنی کوز اوکنده طوتیوردی .
چونکه هر پیغمبرك خصوصی بر ملته کوندرلدیکی ، هیچ بر زمان
بوتون بشریت ایچون کوندرلمه‌دیکی یولده‌کی یهودی تلقیاتندن
آیریلامامشدی . محمد بوتون عربستانی تماماً اسلامیته ادخال
وعربستانده تأسیس صلح و سکون ایده‌مه‌دن وفات ایتدیکی
جهتله جزیرة العرب حدودلرندن اوته‌یه انظارینی عطف ایده‌
بیلمك فرصتنی هیچ بولمامشدر .

Sayfa 416

Muhammed yalnız Arabistan'ı düşünüyordu. Hatta ihtimal ki Arabistan'ın da ancak bir kısmını göz önünde tutuyordu. Çünkü her Peygamber'in özel bir millete gönderildiği, hiçbir zaman bütün insanlık için gönderilmediği yolundaki Yahudi anlayışından ayrıla-

mamıştı. Muhammed bütün Arabistan'ı tamamen İslâmiyet'e dahil edemeden ve Arabistan'da barış ve huzuru sağlayamadan vefat ettiği için İslâmiyet'i Arap Yarımadısı'nın dışına taşıma fırsatını hiç bulamadı.

Sayfa : 433

. ایشته مكتوبك متنی:

« محمد پسقپوس ضغاتره یازدی : السلام علیه‌المؤمنین . عیسا ابن مریم

٢٨ ٤٣٣

Sayfa : 434

§ ٥٠ آلتنجی سنه

روح‌اللهدر ، كلمة‌اللهدر . الله بونی صاف وعفیف مریمك ایچنه تنزیل ایتمشدر . بن اللهه و اونك طرفندن وحی ایدیلن شیلره ، ابراهیمه ، اسماعیله ، اسحاقه ، یعقوبه واسباطه (اسرائیل قبیله‌لری) نازل اولان شیلره ایمان ایده‌رم . موسایه ، عیسایه وانبیایه ربمز الله احدطرفندن ویریلن شیلره ایمان ایده‌رم . طریق مستقیمی تعقیب ایدنلره السلام.»

Sayfa 433

İşte mektubun metni. " Muhammed Piskopos Zigatur'a yazdı: Esselamu aleyhi'l-müminîn. İsa ibn-i Meryem (sayfa 434) **Ruhullah'tır, Kelimetullah'tır. Allah bunu saf ve afif Meryem'in içine düşürmüştür. Ben Allah'a ve onun tarafından vahyedilen şeylere, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve Esbat'a (İsrail kabileleri) nazil olan şeylere iman ederim. Musa'ya, İsa'ya ve enbiyaya Rabbimiz Allahu ehad tarafından verilen şeylere iman ederim. Doğru yolu takip edenlere esselam."**

تألیف و ترجمه انجمنی طرفندن قبول ایدلمشدر

اسلام تاریخی

محرری :
لئونه قائتانو

مترجمی :
حسین جاهد

(ایتالیانجه‌دن)

208

استانبول
طنین مطبعه‌سی — ۱۹۲٤

İSLÂM TARİHİ

Yazarı
Leon Caetani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 208		
Yazar	: Leon Caetani		
Cild	: Gri		
Ebadı	:		
	En	: 13.5	
	Boy	: 19.5	
Sayfa Adedi	: 413		

Sayfa : 54

§ ۲ . — ابن سعد طرفندن محافظه ایدیلن و محمده عطف
اولونان متن هیچ شبهه یوق که محمدك ابوبصیر جته سنه کوندردیکی
مکتوب اولاجقدر . ابن سعد تهامه داغلرنده کنانه لردن ،
مزینه لردن ، حکملردن ، قاره لردن ودها برچوق فراری
کوله لردن مرکب اشقیا توره دیکنی وبوجته نك اوحوالیدن
بچن کاروانلری پك ازعاج ایتدیکنی آکلاتیر . محمدك مدینه ده
قدرت عسکریه سی تأید وتأسس ایتدیکی زمان بواشقیانك
برهیئت سفارتی پیغمبره کلدی وپیغمبراونلرله ملاقاتی نتیجه سنده
شومکتوبی یازدی :

« [بسم الله الرحمن الرحیم] بو ، رسول الله محمد نبی نك
القیقاده اللهك قوللرینه یازدیغی مکتوبدر. اللهه ایمان ایدییورلرسه
نماز قیلیورلرسه ، زکات وریورلرسه ، آرالرنده بولونان
کوله لرك کافه سی حردر و محمد کندیلرینك حامیسیدر. آرالرنده
قبیله لره منسوب اولانلر (یعنی اساساً حربولونانلر) قبیله لرینه
عودته مجبور اولمایه جقلردر . دوکدکلری قانلر وآلدقلری
(یعنی : چالدقلری) ماللر کندیلرینه ویریله جکدر . مع مافیه

٥٤

Sayfa : 55

اولجه بورجلری اولانلر بونلری تأدیه‌یه مجبور بولونه‌جقلردر وبوکا مکافاةً هیچ کیمسه کندیلرینه قارشی برحقسزلق یاپه‌مایه‌جق ، معاملهٔ خصمانه کوستره‌میه‌جکدر . بونقطه‌ده الاهك ومحمدك حمایه‌سنه (ذمه) نائل اولاجقلردر . السلام علیکم ! » [۱] ابی بن کعب طرفندن یازلمشدر (سعد ، ۱۸ ، § ٤٦) .

نوط ۱ - بو وثیقه‌نك بویوك برقیمتی واردر. غریب طرزی موثوقیتی حقنده کافی بردلیل تشکیل ایدر . مؤخراً اثنای انتقالده بعض جمله‌لر دکیشمش اوله ، بعض تفرعاتده برپا کلشلق بولونه بیله موثوقیتی خللدار اولمامشدر . کوریبورزکه محمد غایت فنا کیمسه‌لردن ، قاتل ، خرسز واشقیادن مرکب برچته ایله مذاکراتده بولونیور ، اونلری « الاهك ذولی » عد ایدیبور ، ارتکاب ایتدکلری فضایحی سیاسی اسبابدن دولایی عفو ایله‌یور ، سائر مسلمانلرله مساوی شرائط دائره‌سنده کندیلرنی سینهٔ اسلامیته آلیور واونلره سوء معاملاته قارشی مصونیت بخش ایدیبور . بواشقیا قوی مدینه جوارنده بولونیوردی . مسلمانلری هیچ تعجیز ایتمه‌مشدی . بناءً علیه اشقیانك محمدی وطرفدارلرنی کندیلریله عینی شرائط داخلنده برر اشقیا کبی تلقی ایتمه‌لری اغلب احتمالدر . اشقیانك دها قطعی موفقیت امدیله مدینه اشقیاسی ایله اتفاق آرزوسنده بولونمالری بوصورتله دولایجه قابل ایضاحدر . حدیبیه مصالحه‌سنه کلنجه‌یه‌قدر محمدك قریشیلره قارشی معامله‌سی تمامه اشقیاسنك تعقیب ایتدیکی خط حرکتدن فرقلی دکلدی . اکر بومکتوب فی الحقیقه یوقاریکی فقره‌ده ذکری یکچن مکتوب ایسه اوراده بحث اولونان وقایعك حدیثده مذکور اولدیغی شکلده جریان ایتمه‌مش اولدیغی آکلاشیلیر .

• •

Sayfa 54

İbn Sa'd tarafından korunan ve Muhammed'e gönderme yapılan metin hiç kuşku yok ki Muhammed'in Ebu Basır çetesine gönderdiği mektup olacaktır. İbn Sa'd Tihame dağlarında Kenanelerden, Mezinelerden, Hukumlerden, Keralardan ve daha birçok kaçak kölelerden oluşan eşkıya türediğini, bu çetenin o bölgeden geçen kervanları pek tedirgin ve rahatsız ettiğini anlatır. Muhammed'in Medine'deki askerî gücü kurulduğu ve sağlamlaştığı zaman bu eşkiyanın bir elçilik kurulu Peygamber'e geldi ve Peygamber onlarla görüştükten sonra şu mektubu yazdı:

"[Bismi'l-lahirrahmanni'r-rahim] bu, Resulüllah Muhammed Peygamber'in Allah'ın kullarına yazdığı mektuptur. Allah'a iman ediyorlarsa, namaz kılıyorlarsa, zekât veriyorlarsa, aralarında bulunan kölelerin hepsi özgürdür ve Muhammed kendilerinin koruyucusudur. Aralarında kabilelere mensup olanlar (yani, aslında özgür bulunanlar) kabilelerine dönmek zorunda kalmayacaklardır. Döktükleri kanlar ve aldıkları (yani; çaldıkları) mallar kendilerine verilecekdir. Bununla birlikte [sayfa 55] önceden borçları olanlar bunları ödemeye zorunlu olacaklardır ve buna karşılık hiç kimse kendilerine karşı bir haksızlık yapamayacak, düşmanca tavır gösteremeyecektir. Bu noktada Allah'ın ve Muhammed'in korumasına kavuşmuş olacaklardır. Es-selamu'n-aleykum" (1) İbn Ka'b tarafından yazılmıştır (Sa'd, 18, 46).

Not-1= Bu belgenin büyük bir değeri vardır. Şaşılacak biçimi, gerçekliği hakkında yeterli bir kanıt oluşturur. Sonradan aktarıldığı sırada kimi cümleler değişmiş olsa, kimi ayrıntılarda bir yanlışlık bulunsa bile gerçekliği bozulmamıştır. Görüyoruz ki Muhammed gayet fena kimselerden, katil, hırsız ve eşkiyadan oluşan bir çete ile görüşmelerde bulunuyor. Onları "Allah'ın kulu" kabul ediyor. Yaptıkları alçakça işleri siyasî nedenlerden dolayı bağışlıyor, diğer Müslümanlarla eşit koşullar çerçevesinde kendilerini İs-

lâm'ın kucağına alıyor ve onlara kötü davranışlara karşı dokunulmazlık ihsan ediyor.Bu eşkiya gücü Medine civarında bulunuyordu. Müslümanları hiç rahatsız etmemişti. Bununla birlikte eşkiyanın Muhammed'i ve taraftar yandaşlarını kendileriyle aynı koşullar içinde birer eşkiya gibi kabul etmeleri büyük olasılıktır. Eşkiyanın daha kesin başarı umuduyla Medine eşkiyası ile bağlaşma arzusunda bulunmaları, böylelikle kolayca anlaşılabilir. Hudeybiye Anlaşması'na gelinceye kadar Muhammed'in Kureyşlilere karşı tutumu Tihame eşkiyasının davranışından farklı değildir. Eğer bu mektup gerçekten yukarıda anılan mektup ise orada sözü edilen olayların hadiste belirtildiği şeklinde meydana gelmemiş olduğu anlaşılır.

Sayfa : 62

بوکون بیله خیبر حوالیسی

پیغمبرك مشهور سفرینه عائد عنعنات ایله دولودر

Sayfa 62

Bugün bile Hayber yöresi **Peygamber'in ünlü seferine ait gelenekler ile doludur.**

Sayfa : 68

تاریخ احتیاطسزلر

ایجون مرحمتسزدر .

Sayfa 68

Tarih ihtiyatsızlar için acımazsızdır.

Sayfa : 69

خیبر اوزرینه یورومك اوقدر ناکهانی صورتده
قرارلاشدی که مسلمانلر یهودیلرك حصارلرینك اوکنه عادتا
اونلرك هیچ خبری اولمادن واصل اولامیلدیلر.

Sayfa 69

Hayber üzerine yürümeyi o kadar anî biçimde kararlaştırdı ki Müslümanlar Yahudilerin hisarlarının önüne âdeta onların hiç haberi olmadan ulaştılar.

Sayfa : 71

§ ۱۰. — حاصلی، محمد بردن بره مدینه‌دن حرکت
قراری وردی . ابن هشامه نظراً نمیله بن عبدالله اللیثی یی،

۷۱

Sayfa : 72

ياخود ، واقدى‌يه نظراً ، سباع بن عرفطة الغفارى‌يى مدينه‌ده كندى يرينه وكيل براقدى . تقريباً ١٦٠٠ كشى‌يه بالغ اولان طرفدارلريله يوله چيقدى. بنواشجع [١] قبيله‌سندن ايكى عرب يعنى حسيل بن خارجه و عبدالله بن نعيم رهبرلك ايديورلردى . ابن اسحاق بالكنز محمدك مدينه‌دن خيبره كيدركن كچديكى يرلرك اوجنك اسمنى ذكر ايديور . يعنى عصر ايله صهبادن ورجيع واديسندن بحث ايليور . واقدى ايسه دها چوق تفصيلات اعطا ايتمكده‌در . محمدك ثانية الودادن ، زغابه‌دن ، نقمادن ، مستناخ‌دن ، عصردن وصهبادن كچديكنى سويليور [٢] . محمد صهبايه واصل اولونجه اوراده ايكندى نمازندن آقشام نمازينك صوكنه قدر قالدى وسويق (اوندن ياپلمش طاتلى بر يمك ، Snouck-Hurgronjeنك Mekka اثرى ، برنجى جلد ، ٣٠ ، نوط ٣) يدى .

مشى اثناسنده

مختلف يوللرك آيريلديغى برنقطه‌يه كلديلر . محمد بو يوللردن هر برينك اسمنى صوردى . قولاعنه الك ايى ، الك اوغورلى كله‌جك اسمى انتخاب ايتمك ايسته‌دى . چونكه بوكبى اعتقادات باطله‌يه پك مجلوب اولديغندن اوغورلى اشارتلرى سور ، اوغورسز اسملردن نفرت ايدردى . هيئت سفريه‌نك الك اوكنده پيشدار سواريلرله عباد بن بشر يوريوردى . پيشدارلر يهوديلره

٧٢

Sayfa : 73

١٠٤ یدنجی سنه

جاسوسلق ایدن اشجعی قبیله‌سندن بر عرب طوتدیلر. عباد بونی
سویلتمکه اوغراشدی . فقط ابتدا بو شیئه موفق اولامادی .
چونکه عرب یهودیلرک حاضر و مسلح اولدقلرینی ، کندیلرینی
بکله‌دکلرینی ، منفعتلری بولونان غطفانلرکده مهم قوتلرله
یهودیلره معاونه خیبره کلدکلرینی سویلدی. مع مافیه کندیسنه
قرباج آتیلنجه جاسوس آغزینی دکیشدیردی . حیاتنه
ایلیشلمیه‌جکنه امین اولدقدن صوکره خیبرسکنه‌سنک محمدک تصورا-
تندن دولایی قورقودن تیتره‌دکلرینی ، مدینه‌ده‌کی دینداشلرینک
کندیلرینی اوراده‌کی وقایعدن خبردار ایتمه‌لرینه ، مسلمانلرک
مقدارجه آز ، ضعیف و فنا مسلح اولدقلرینی بیلدیرمه‌لرینه رغماً
ینه قورقدقلرینی آکلاتدی . کذلک جاسوس ، عرب قبیله‌لری
آراسنده محمدک یهودیلر علیهنه آچدیغی بو مبارزه‌نک نتیجه‌سنی
آکلامق ایچون بیوک بر مراق موجود اولدیغنی ، قبیله‌لر
آراسنده بری پیغمبره مساعد دیکری قدیم اصول و احواله
طرفدار اولمق اوزره ایکی فرقه تشکل ایتدیکنی خبر ویردی .
عباد جاسوسی پیغمبرک حضورینه کوتوردی . عمر درحال
عقاسنی کسمک فکرنده بولوندی. فقط محمد اونی تحت حمایه‌سنه
آله‌رق خیبر محاصره‌سی اثناسنده اسیر دیه محافظه ایتدی .

Sayfa 71

Sözün kısası Muhammed birden bire Medine'den hareket kararını verdi. İbn Hişam'a göre Numeyle bın Abdullah El-leyşıyi **(Sayfa 72)** ya da, Vakidî'ye göre, Sebâ bin Arafatatü'l-Gaffarî'yi Medi-

ne'de kendi yerine vekil bıraktı. Yaklaşık olarak 1600 kişiye varan yandaşlarıyla yola çıktı. Benu Eşça kabilesinden iki Arap yani, Huseyl bin Harici ve Abdullah bin Na'im rehberlik ediyorlardı. İbn Ishak yalnız Muhammed'in Medine'den Hayber'e giderken geçtiği yerlerin üçünün ismini belirtiyor. Yani, Asır ile Sahba'dan ve Rıcı vadisinden sözediyor. Vakıdî ise daha çok ayrıntı vermektedir. Muhammed'in Saniyetu'l- veda'dan Zağaba'dan geçtiğini soyluyor(2). Muhammed Sahbe'ya varınca orada ikindi namazından akşam namazının sonuna kadar kaldı ve sevık (undan yapılmış tatlı bir yemek, Snouck- Hur Gronje'nin Mekka yapıtı Birinci cilt, 30, not 3) yedi. Muhammed bunlardan herbirinin ismini sordu. Kulağına en iyi, en uğurlu gelecek ismi seçmek istedi. Çunku bu gibi batıl inançlara pek tutkun olduğundan uğurlu işaretleri sever, uğursuz isimlerden nefret ederdi. Ordunun en önünde öncü süvarilerle İbad bin Beşir yürüyordu. Öncüler Yahudilere [Sayfa 73] **casusluk eden Eşca kabilesinden bir Arabı tuttular.** İbad bunu soyletmeğe uğraştı. Ancak önceleri bir başarıya ulaşamadı. Çunkü Arap, Yahudilerin hazır ve silâhlanmış olduklarını, kendilerini beklediklerini, çıkarları bulunan Gatafanların da onemli kuvvetlerle Yahudilere yardıma, Hayber'e geldiklerini söyledi. Bununla birlikte, kendisine **kırbaç** atılınca casus ağız değiştirdi. Hayatına ilişilmeyeceğine emin olduktan sonra Hayber'de bulunanların korkudan titrediklerini, Medine'deki düşmanlarının kendilerini oradaki gelişmelerden haberdar etmelerine, Müslümanların sayıca az, zayıf ve kotu silâhlanmış olduklarını bildirmelerine karşın yine korktuklarını anlattı. Aynı şekilde casus, Arap Kabileleri arasında Muhammed'in Yahudiler aleyhine açtırdığı bu savaşın sonucunu anlamak için buyuk bir merakın var olduğunu, kabileler arasında biri Peygamber'e sıcak bakan diğeri eski duzen ve duruma yandaş olmak **üzere iki ayrı görüşe sahip grup oluştuğunu** haber verdi. İbad, casusu Peygamber'in huzuruna goturdu. Ömer hemen kafası-

nı kesmek düşüncesini belirtti. Ancak Muhammed onu koruma altına alarak Hayber kuşatması sırasında tutsak diye sakladı.

Sayfa : 75

يهوديلرك چوقدن بری محمدك حركاتندن
انديشه ايتدكلری واونك طرفندن وقوعه كله‌جك بر هجومه
قارشی بعض تدبيرلرده بولوندقلری شبهه‌سزدر . مدينه‌ده‌كی
ديناشلرينك باشنه كان شيلردن عبرت آلمشلردی .

Sayfa 75

Yahudilerin çoktan beri Muhammed'in harekâtından endişe ettikleri ve onun tarafından yapılacak bir hücuma karşı bazı önlemler aldıkları şüphesizdir. Medine'deki dindaşlarının başına gelen şeylerden ibret almışlardı.

Sayfa : 80

غطفانلر محمدك خيبر اوزرينه يوروديكنه
واقف اولونجه براشديلر ومتفقلرينك امدادينه قوشمق اوزره
يوله چيقديلر . فقط بر بوغازدن كچدكاری صيراده آرقه‌لرندن ،
عائله‌لرينی ومالليرينی براقدقلری طرفدن شدتلی بر كورولتو
ايشيتديلر . دشمنك آرقه‌دن اونلره هجوم ايتديكنی ظن ايله‌ديلر .
بونك ايچون كری‌یه دونديلر . محمدی خيبر يهوديلرينه قارشی
حركاتنده سربست براقه‌رق عائله‌لرينك ومورولرينك يانمده

Sayfa 80

Gatafanlar, Muhammed'in Hayber üzerine yürüdüğünü öğrenince birleştiler ve müttefiklerinin yardımlarına koşmak üzere yola çıktılar. Fakat bir boğazdan geçtikleri sırada arkalarından, ailelerini ve mallarını bıraktıkları taraftan şiddetli bir gürültü işittiler. Düşmanın arkadan onlara hücum ettiğini zannettiler. Bunun için geriye döndüler. Muhammed'i Hayber Yahudilerine karşı harekâtında serbest bırakarak, ailelerinin ve sürülerinin yanında kaldılar.

Sayfa : 86

یالکز بیلیورزکه محمد بوتون خیبر حوالیسنی تحت
انقياده آلمق ایچون تقریباً بر بوچوق آی اوغراشمشدر [۱]

Sayfa 86

Yalnız biliyoruz ki Muhammed bütün Hayber çevresine **boyun eğdirmek için yaklaşık bir buçuk ay uğraşmıştır.**

Sayfa : 88

مهاجملر ، مدافعلره قارشی اوق آتمق واونلری هر واسطه ایله
ازعاج ایتمك ایله اکتفا ایدییورلردی . جوارده‌کی مارلالری
تخریب ایلیورلر ، ایچیله جك صولرله ارتباطی کسیورلر ، حصارلرك
مدافعلرینه وصاحبلرینه حیاتی غیر ممکن برحاله صوقیورلردی
نهایت مدافعلر جبینانه برحرکتله اك چوق تهلکه‌ده بولونان
نقطه‌لری ترك ایده‌رك جوارده‌کی برلره چکیلیورلر ، یاخود محمد
ایله اوزلاشیورلردی . ایشته صورت عمومیه‌ده حرکات عسکریه
بوصورتله جریان ایدیی .

Sayfa 88

Hücum edenler, savunanlara karşı ok atmak ve onları her yolla **rahatsız etmekle yetiniyorlardı.** Civardaki tarlaları tahrip ediyorlar, içilecek sularla bağlantıyı kesiyorlar, **kaleleri savunanlara ve sahiplerine karşı hayatı yaşanmaz bir hale sokuyorlardı.** Sonunda savunmacılar korkakça bir hareketle en çok tehlikede bulunan **noktaları terk ederek civardaki yerlere çekiliyorlar, yahut Muhammed ile uzaklaşıyorlardı. İşte genel çizgileriyle askerî harekat bu şekilde gelişti.**

Sayfa : 101

۲٦ . — صعب بن معاذ حصارینك ضبطی بویوك بر
اهمیتی حائز بر وقعه اولدی . چونکه ایچنده مسلمانلرك پك
محتاج اولدقلری ییه‌جك وهردورلو لوازم پك مبذول اولدیغی
ایچون برچوق کوندر دوام ایدن آجلقدن وزحمتدن صوکره
محمدك قرارکاهنه مبذولیت عودت ایتدی . مشروبات کثولیه
ومسکره ایله دولو برچوق قابلر محمدك امریله یره دوکولدیلر.
برتك مسلمان بومعانعته اهمیت ویرمه‌یه‌رك ایچه شراب ایچدی.
ایش پیغمبره خبر ویریلدی . پیغمبر کندی آیاق قابیسیله

Sayfa 101

Sa'b bin Ma'az Kalesi'nin ele geçmesi büyük bir öneme sahip bir olay oldu. Çünkü içinde Müslümanların pek gereksinim duydukları yiyecek ve her türlü gerekli malzeme çok miktarda bulunduğu için günlerdir devam eden açlık ve sıkıntı yerini bolluğa bıraktı. Bütün sarhoşluk veren içecekler ile dolu kaplar Muhammed'in buyruğu ile

yere döküldü. Bir tek Müslüman **bile bu yasağa önem vermeyerek iyice şarap içti. İş Peygamber'e haber verildi.**

Sayfa : 110

§ ۳۰   يدنجی سنه

متأثر اولمالری بو حصاری قولایجه مدافعه ایده‌مه‌ملرندن متولد
سقوط خیالدن ایلری کلیوردی . بوراسی عادتا ممتنع التسخیر عد
ایتدکلری جهتله برچوق قادین وچوجوغی اورایه صاقلامشلردی .
مسلمانلر نزر حصارینی هر طرفدن صیقیشدیردقلری زمان
قادینلرله چوجوقلر آرتق قاچه‌مادیلر . هپسی اسیر دوشدیلر .
بوندن اولکی وقعه‌لرده یهودیلر مسلمانلر حصارلره کیرمه‌دن
اول عائله‌لری قاچیرمغه موفق اولمشلردی . نزرده اسیر آلنانلر
آراسنده برقاچ کون اول یهودی رؤساسندن کنانه بن ابی الحقیق
طرفندن تزوج ایدیلمش کوزل صفیه‌ده واردی . خیبر فتحی
هنوز اتمام ایدیلمه‌دیکی ونزر غنائمی غنائمک تقسیم قطعیسنه قدر
علی حاله قالمق لازم کلدیکی جهتله محمد اسیر دوشن قادینلری
طرفدارلرینک تجاوزات مشتهیانه‌سندن وقایه ایچون بعض تدابیر
مخصوصه اتخاذینه مجبور اولدی . هرشیدن اول ، حقیق
مؤمنلردن هیچ کیمسه‌نک کندی صویله باشقه‌لرینک تخمنی
صولامامسی امرینی ویردی . بوندن مقصدی که اولان اسیر
قادینلرله یاتماسنی منع ایتمکدی . که اولمادقلری تحقق ایدنجه‌یه
قدر ، کله‌جک عادت زمانه قدر دیکر قادینلرده دوقونولماسی
منع اولوندی (هشام ، ۷۵۹ ؛ واقدی ولهازن ، ۲۸۲) .

Sayfa : 110

صفیه بنت حیی بن اخطب بن یحیی بن کعب النضری ، بوقاریده
سویله‌دیکمز وجهله ، کنانه بن ربیعه‌بن ابی‌الحقیقك زوجه‌سی
ایدی . عموجه زاده‌سی ایله برلکده اسیر دوشمشدی . محمد

١١٠

Sayfa : 111

٣٠ §　　یدنجی سنه

صفیه‌یی کندیسنه آلیقویدی وعموجه زاده‌لرینك ایکیسنی‌ده
ابتدا صفیه‌یی ایسته‌مش اولان دحیه بن خلیفة‌الکلبی‌یه ویردی
(هشام ، ٧٥٨-٧٦٣ ، صفیه‌نك نزر حصارنده دکل قاموس
حصارنده ضبط ایدلدیکنی سویله‌یور. واقدی‌ولهاوزن، ٢٧٧،
دن اوکرندیکمزه کوره قاموس ، کتیبه حوالیسنك الک‌باشلی
قلعه‌سی ایدی . صفیه‌نك اسارتی نزر حصارینك ضبطنده
وقوعه کلدیکنی سویله‌مکله واقدینك خطا ایتمش اولماسی
محتملدر. واقدی‌ولهاوزن ٢٧٦-٢٧٧؛ طبری‌یه باقکز. برنجی
جلد، ١٥٧٦ - ١٥٧٨ ؛ سعد، سکزنجی جلد، ٨٧ - ٨٨ ؛
اثیر ، ایکنجی جلد ، ١٦٦ - ١٦٧ ؛ خلدون، ایکنجی جلد،
ذیل ٣٨ - ٣٩ ، صفیه‌نك ابتدا محمد طرفندن دحیة الکلبی‌یه
ویریلدیکنی ، صوکره یدی رأس مواشی‌یه‌مقابل محمدطرفندن
اشترا اولوندیغنی تأمین ایدیور ؛ بخاری،اوچنجی جلد ، ١٢٢،
باشقه برحدیث روایت ایدیور . بوکا نظراً صفیه محمدك النه

Sayfa : 111

بجمه‌دن اول دحیه‌یه عائد اولمشدر . « صارت الی دحیه » .
بوراسی واضح دکلدر . چونکه غنائمك تقسیمی آنجق سفر
نهایتنده وقوعه کلدی . خمیسده ، ایکنجی جلد ، ۵۱-۶۲ ،
غنائمك قرعه ایله حین تقسیمنده صفیه‌نك دحیة‌الکلبی‌یه اصابت
ایتدیکی و محمدك اونی صاتون آلدیغی سویله‌نیور (برآز یوقاری‌یه
باقکز .) حلبی ، اوچنجی جلد ، ۱۶۱-۱۶۴) .

۱۱۱

Sayfa 110

Etkilenmiş olmaları bu kaleyi kolayca savunmalarından doğan hayal kırıklığından ileri geliyordu. Burasını, âdeta ele geçirilmesi olanaksız diye gördüklerinden birçok kadın ve çocuğu oraya saklamışlardı. Müslümanlar Nezed Kalesi'ni her yandan sıkıştırdıkları zaman kadınlarla çocuklar artık kaçamadılar. Hepsi tutsak düştü. Bundan önceki olaylarda Yahudiler, Müslümanlar kaleye girmeden önce aileleri kaçırmayı başarmışlardı. Nezed'de tutsak edilenler arasında bir kaç gün önce Yahudi önde gelenlerinden Kenâne bin Hakık tarafından eş olarak alınan **güzel Safiye'de vardı.** Hayber'in alınması henüz tamamlanmadığı ve Nezed ganimetleri, ganimetlerin kesin paylaşımına kadar olduğu gibi kalması gerektiğinden, Muhammed tutsak düşen kadınları yandaşlarının şehvet duygularıyla dolu saldırılarından korumak için bazı özel önlemleri almak zorunda kaldı. Herşeyden önce, gerçek inananlardan hiç kimsenin kendi suyuyla başkalarının **tohumunu sulamaması buyruğunu verdi. Bundan amacı gebe olan tutsak kadınlarla yatılmasını yasaklamaktı. Gebe olmadıkları anlaşılıncaya kadar, gelecek**

âdet zamanına kadar diğer kadınlara da dokunulması yasaklandı (Hişam, 759; Vakidî, Wellhausen, 282). Safiye Bint Hayi bin Ahtab bin Yahi bin Ka'abü'l-nazırı, yukarıda soylediğimiz gibi, Kinâne bin Rebi'ye bin Hakık'ın eşi idi. Amcazâdesi ile birlikte tutsak düşmüştu. Muhammed (Sayfa 111) **Safiye'yi kendisine alıkoydu.** Ve amcazâdelerinin ikisini de onceden Safiye'yi istemiş olan Dahiye bin Halifetü'l- Kelbi'ye verdi (Hişam, 758-763). Safiye'nin Nezed Kalesi'nde değil Kamus Kalesi'nde ele geçirildiğini soylüyor. Vakidî, Wellhausen, 277. den öğrendiğimize gore Kamus, Kuteybe bolgesinin en belli başlı kalesi idi. Safiye'nin tutsaklığı Nezed Kalesi'nin ele geçirilmesiyle gerçekleştiğini soylemekle Vakidî'nin hata etmiş olması olasıdır (Vakidî, Wellhausen 276-277, Taberî'ye bakınız. Birinci cilt 1576 1578, Sa'd Sekizinci cilt, 87-88, Esir, ikinci cilt, 166-167, Haldûn, ikinci cilt, ek 38-39). **Safiye'nin Muhammed tarafından Dahiyetü'l-Kelbi'ye verildiğini, sonra yedi baş davara karşılık Muhammed tarafından satın alındığını güvenle belirtiyor; Buharî Üçüncü Cilt, 122'de başka bir hadis anlatıyor:** Buna gore **Safiye Muhammed'in eline geçmeden önce Dahiye'ye ait olmuştur.** "Sarıt-ı ale Dahiye" burası açık değildir. Çunku ganimetlerin paylaşımı ancak sefer bitiminde gerçekleşti. Hamıs'de İkinci Cilt, 51-62, ganimetlerin kura ile paylaşımı sırasında Safiye'nin Dahiyetu'l Kelbiye düştüğü ve Muhammed'in onu satın aldığı soyleniyor (Biraz yukarıya bakınız.) Halebi Üçüncü Cilt, 161-164).

Sayfa : 113

بالکز نزرحصارنده اسیر ایدلمش اولان یهودیلر اسیر
حرب اوله رق تلق ایدیلدیلر . دیکرلری خصوصی معاهده ایله
منتظم صورنده عرض تسلیمت اتمش اولدقلری ایچون اسیر
کبی معامله کورمزلردی .

Sayfa 113

Yalnız Nezir Hisan'ndan esir edilmiş olan Yahudiler savaş tutsağı olarak düşünüldüler. Diğerleri özel anlaşma ile düzenli şekilde teslim oldukları için tutsak gibi işlem göremezlerdi.

Sayfa : 113

حدیثك روایتنه كوره، حصارلرك عرض تسلیمیله

معامله‌سی بیتنجه یهودیلر محمده خیبر اراضیسنده قالملرینه مساعده

Sayfa : 114

٣٢ ٤ — یدنجی —

ایدیلمسی ایچون رجاده بولوندیلر . آرتق اورالرك صاحبی صفتیله
دكل ، ساده‌جه رچیفتجی كبی اوتورمق ایسته‌یورلردی . بوكا
مقابل صورت دائمه‌ده محصولاتك نصفنی ویره‌جكلردی (بجابه
باقكز . ٦، سطر ١٤ ومتعاقب سطرلر؛ ٢٤، ١٢ نجی ومتعاقب
سطرلر ؛ ٢٧ ، ١٤ نجی ومتعاقب سطرلر) . محمد بو تكلیفی
قبول ایتدی ویهودیلره الله مساعده ایتدیكی مدتجه خیبرده
قالمق مساعده‌سنی ویردی . یهودیلر كرك خورما محصولاتنك،
كرك مزروعاتك وباغچه‌لرك نصف حاصلاتنی ویره‌جكلردی .
مسلمان صاحبلرك مستأجرلری و ایشجیلری صفتنی حائز

Sayfa 113

Hadısın anlatımına göre, hisarların teslim işi bitince Yahudiler Muhammed'e Hayber arazisinde kalmalarına izin (sayfa 114) **verilmesi için ricada bulundular. Artık oraların sahibi sıfatıyla değil, bir çiftçi gibi oturmak istiyorlardı. Buna karşılık devamlı şekilde ürünün yarısını vereceklerdi. Muhammed bu öneriyi kabul etti ve Ya-**

hudilere Allah izin verdiği sürece Hayber'de kalmak iznini verdi. Yahudiler gerek hurma ürünlerinin, gerek ekinlerin ve bahçelerin ürünlerinin yarısını vereceklerdi. Müslüman sahiplerin kiracıları ve işçileri sıfatını kazanacaklardı.

Sayfa : 119

درحال حلی لازم گلمیین

شیلرک کافه‌سنی محمد دائما مبهم وغیر معین برشکلده براقیردی.

Sayfa 119

Derhal yapılması gerekmeyen şeylerin hepsini Muhammed daima belli belirsiz bir şekilde bırakırdı.

Sayfa : 119

. چونکه عربستان خارجنده فتح

ایدلمش ولایتلرده‌کی عرب ومسلمان حکومتنک بوتون مالی

Sayfa : 120

۳۵-۳۴ بدنجی

وسیاسی اداره‌سنک اساسلی مفهوملری بوخیرفتحندن چیقمشدر

Sayfa 119

Çünkü Arabistan dışında fethedilmiş **vilâyetlerdeki Arap ve Müslüman hükümetinin bütün malî** [saya 120] **ve siyasî yönetiminin temel kavramları bu Hayber fethinden çıkmıştır.**

Sayfa : 127

نوط ۱ ـــ محمدك خط حركتى نه صورتله ايضاح ايديليرسه ايديلسين ، بو وقعه‌يى تماميله تنوير ايده‌بيلمك مشكلدر . بونده محمدك خوشه كيتمه‌ين بر آدمدن قورتولمق وزوجه‌سنى اله كچيرمك ايچون هم دورلو واسطه‌يى اوللانديغى كوريبورز . ظواهرى بيله محافظه‌يه اهميت ويرمه‌مشدر . مسلمان مورخلرى بو وقعه‌لرى حكايه ايتمكله برابر بيان مطالعه‌يه جسارت ايته‌بورلر . فقط هيچ بر معذرتده كوسترميورلر . حكايه‌يى بزم نقل ايتديكمز شكلده برافيورلر . نه برشى حذف ايديبورلر ، نه برشى علاوه ايديبورلر . بونون بايدقلرى شى بونك مشروع وناموسكارانه بر حركت اولدينى حسنى ويرمكه چالشمقدن عبارتدر . صوكره‌دن كسب اشتهار ايدن انس بن مالكك والده‌سى سليم بنت ملحنك صفيه‌يى محمداله يالكز براقادن اول تاصل سوسله‌ديكنى وحاضرلاديغنى ، زفاف كيجه‌سى اصدقاى صحابه‌دن ابو ايوب خالد بن زيدك، النده يالين قيليج، كندى آرزوسيله پيغمبرك چادرى اطرافنده ناصل نوبت بكله‌ديكنى حكايه ايديبورلر . ابو ايوب بو حركتى شو صورتله ايضاح ايتمكده‌در : « چونكه ، بر آز اول قوجه‌سنى ، قارداشنى ، اقربالرينى اولدورديكك ، بر آز اول مشرك بولونمان بوقادين سببيله فكراً سك ايدم ! » (هشام ، ۷٦٦) . بزم طرفمزدن‌ده بر مطالعه علاوه‌سى لزومسزدر . چونكه پيغمبرك حركتى غايت شدتلى مؤاخذه‌يه لايقدر . فيصه بر دورهٔ ظفرك ، هر كون كيتدكجه توسع ايدن بر نفوذ واقتدار مطلقدن استفاده‌نك محمدك روحنده اسكيسندن نه قدر طرفلى فكرلر وحركتلر توليد ايتمش اولديغنه دقت ايتمك كافيدر . خيبر فاتحى محمدده ، دها يدى سنه اول بر چوق شتوم وخصومته هدف اولان صاف بردينك حلم ناشرينى حمان حمان هيچ طانيه‌مايورز .

۱۲۷

Sayfa : 128

٣٦-٣٧ يدنجى سنه

نوط ٢ ـــ عودت حركتى اثناسنده (§ ٤٨ نجى و متعاقب
فقره‌لره باقكز)، مسلمانلر اوزاقدن مدينه‌نك سورلرينى كوردكلرى
زمان هپسى دوه‌لرينى قامچيلاديلر . صفيه ايله عينى حيوانه راكب
بولونان محمدده اويله ياپدى . فقط دوه‌نك آياغى برطاشه چاربدى ،
ييقيلدى . محمد ايله زوجه‌سى يره دوشديلر . يقينده بولونان اصحاب ،
محمد كنديسنك وزوجه‌سنك اثوابنى دوزلتنجه‌يه قدر نظرلرينى باشقه
طرفه‌چويرديلر . نهايت محمد هرشيئى دوزه‌لته‌رك تكرار دوه‌يه بيندى ،
اقامتكاهنه مواصلت ايدنجه بوتون قادينلر پيغمبرك يكى زوجه‌سنى كورمك
ايچون ديشارى چيقديلر . كوزل رقيبه‌لرينك دوشمه‌سندن حس ايتدكلرى
ممنونيتى هيچ برى كتم ايتمه‌دى (سعد ، VIII ، ٨٨ ـ ٨٩) .

1

Sayfa 127

Not 1= Muhammed'in davranışı ne şekilde açıklanmaya çalışırsa çalışılsın, bu olayı bütünüyle aydınlatabilmek güçtür. Bunda Muhammed'in hoşa gitmeyen bir adamdan kurtulmak, eşini ele geçirmek için her türlü aracı kullandığını görüyoruz. Zevahiri bile muhafazaya önem vermemiştir. Müslüman tarihçiler bu olayları anlatmakla birlikte görüş bildirmeye cesaret etmiyorlar. Ancak hiçbir neden de göstermiyorlar. Öyküyü bizim aktardığımız biçimde bırakıyorlar. Ne bir şey çıkarıyorlar, ne de bir şey ekliyorlar. Bütün yaptıkları şey bunun meşru ve namuslu bir hareket olduğu duygusunu vermeğe çalışmaktan ibarettir. Sonradan ün kazanmış olan Enes bin Malik'in annesi Selim binti Mülhan'ın Safiye'yi Muhammed ile yalnız bırakmadan önce nasıl süslediğini

ve hazırladığını, gerdek gecesi Peygamber'in yakın çevresinden samimî dostu olan Ebu Eyyüb Halid bin Zeyd'in elinde yalın kılıç, kendi isteği ile Peygamber'in çadırı etrafında nasıl nöbet beklediğini anlatıyorlar. Ebu Eyyüb bu hareketi şu biçimde açıklamaktadır: "Çünkü, biraz önce kocasını, kardeşini, akrabalarını öldürdüğün, biraz önce Müslüman olmayan, Allah'a ortak koşan bu kadın nedeniyle düşünce olarak katı idim!" (Hişam, 766). Bizim tarafımızdan da bir görüş eklenmesi gereksizdir. Çünkü Peygamber'in hareketi, gayet şiddetli bir eleştiriye lâyıktır. Kısa bir zafer döneminin, hergün gittikçe genişleyen, artan bir etki ve mutlak iktidardan yararlanmanın Muhammed'in ruhunda eskisinden ne kadar farklı düşünceler ve hareketler doğurmuş olduğuna dikkat etmek yeterlidir. Hayber fatihi Muhammed'i daha yedi yıl önce birçok sövüp saymalara, hakaretlere ve düşmanlığa hedef olan saf bir dinin ılımlı, yumuşak yayıcısını hemen hemen hiç tanımıyoruz.

[Sayfa 128] Not 2= Dönüş sırasında (48'nci ve sonraki bölümlere bakınız), Müslümanlar uzaktan Medine'nin surlarını gördüklerini zaman hepsi develerini kamçıladılar. Safiye ile aynı hayvana binmiş olan Muhammed de öyle yaptı. Ancak devenin ayağı bir taşa çarptı, yıkıldı. Muhammed ile eşi yere düştüler. Yakında bulunan Peygamber'in yakın çevresinden olanlar, Muhammed kendisinin ve eşinin elbiselerini, üzerindekileri düzeltinceye kadar gözlerini başka yöne çevirdiler. Sonunda Muhammed herşeyini düzelterek tekrar deveye bindi. Evine varınca bütün kadınlar Peygamber'in yeni eşini görmek için dışarı çıktılar. Güzel rakiplerinin düşmesinden duydukları memnuniyeti hiçbiri gizlemedi (Sa'd,VI-II, 88-89).

Sayfa : 133

§ ٣٩ . — غنائم تقسيم اولوندیغی صیراده محمد حدیبیه
سفرنده کندیسنه رفاقت ایتمش اولانلرك کافه‌سنك حصه‌دار
اولملرینی ایسته‌دی [١]. احتمالکه او سفرك محرومیتلرینه واو
مناسبتله اوغرادقلری آجی سقوط خیال قارشیسنده ساکن
ومطیعانه حرکتلرینه برمکافات اولمق اوزره بویله دوشونمشدی.
مع مافیه، حدیبیه‌یه اشتراك ایتمه‌مش اولان وبو میانده ازجمله
مسلمانلرله برلکده حرب ایتمش اولان مدینه یهودیلرندن اون
کشی ایله ایکی کوله پیغمبرك علو جنابی اثری اوله‌رق مکافات
کوردیلر. یکرمی مسلمان قادینی‌ده سفره اشتراك ایتمشلردی.
بونلردن بری ، عاصم بن عدی‌نك زوجه‌سی ، خیبرده بر قیز
دوغوردی . بو قادینلرك خیبره کلمکدن مقصدلری یاراليلره
باقق ، طولوملری دیکمك ، قوجه‌لرینك و قارداشلرینك
ایشلرینی کورمکدی . ذکرایدیلان اسامی آراسنده امیه بنت قیس
ابن الصلت تصادف ایدیورز . مدینه‌دن خیبره قدر اولان
مسافه‌نك بر قسمنی محمد ایله عنی دوه‌ده یاپمشدر .

١٣٣

Sayfa 133

Ganimetler paylaşıldığı sırada Muhammed Hudeybiye Seferi'nde kendisine eşlik etmiş olanların hepsinin hissedar olmalarını istedi[1]. Olasıdır ki o düş kırıklığı karşısında sakin ve boyun eğici hareketlerine bir ödül, karşılık olmak üzere böyle düşünmüştü. Bunun

la beraber, Hudeybıye'ye katılmamış olan ve bu anlamda özelle Müslümanlarla birlikte savaşmış Medine Yahudilerinden on kişi ile iki köle Peygamber'in yüce cömertliğinin bir sonucu olarak ödüllendirildiler. Bunlardan biri Sım bin Adı'nin eşi, Hayber'de bir kız doğurdu. Bu kadınların Hayber'e gelmekten amaçları yaralılara bakmak, tulumları dikmek, kocalarının ve kardeşlerinin işlerini gormekti. **Belirtilen isimler arasında Emine bint Kays İbn'ül- Salat'a rastlıyoruz. Medine'den Hayber'e kadar olan uzaklığın bir kısmını Muhammed ile aynı devede yol almıştı.**

Sayfa : 135

منقول غنائمك توزيعى نهايت بولوبجه محمد ،
زنكين خيبراراضيسنك وارداتنك قرعه ايله توزيعنه باشلادى.
خيبر اراضيسىده وارداتلرى تقريباً مساوى اوله‌جق صورتده
١٨٠٠ حصه‌يه آيريلدى . هريوز حصه اوزرينه بر ناظرتعيين
اولوندى.

Sayfa 135

Menkul ganimetlerin dağıtılması sona erince Muhammed, zengin Hayber arazisinin gelirinin kura ile dağıtımına başladı. Hayber arazisi de gelirleri birbirine eşit olacak 1800 hisseye ayrıldı. Her yüz hisse üzerine bir gözetici tayin olundu.

Sayfa : 154

وسق يعنى تقريباً ايكى كنتال خورما وحبوبات [١] برآدمى
اوچ آى بسلەيە بيلديكنە نظراً (سپرەنكر بويلە ادعا ايديور).
پيغمبرك بش، آلتى بيك كشيلك برقوت بسلەيەبيلمك اقتدارندە
اولديغى آكلاشيليور. بوواردات، قوۂ عسكريەسنى تزييد ايتمك
وجواردەكى بوتون قبيلەلردن مدينەيە قوشان ماجراپرست
كيمسەلرى جلب ايدەبيلمك ايچون غايت مؤثر بر واسطە
تشكيل ايديوردى . بونلر عربستاندە اسلاميتك انتشارينە اك

١٥٤

Sayfa : 155

چوق خدمت ايدن وسائطى تشكيل ايتمشلردر . چوراق
عربستان چوللرى الهيات نظريەلرى ايچون پك عقيم بر ساحەدر.
بويوك بر ثروتك مادى معاونتى وپيغمبرە بوثروتك بخش ايتديكى
عسكرى ومعنوى نفوذ اولماسە ايدى اسلاميت هيچ بر زمان
قديم بتپرستلكە غلبە چالەمازدى .

Sayfa 154

Bir vesak yani yaklaşık iki kental hurma ve hububat, bir adamı üç ay besleyebildiğine gore (Sprenger böyle iddia ediyor) **Peygamber'in beş altı bin kişilik bir kuvveti besleyebilecek kuvvette olduğu anlaşılıyor. Bu varlık, askerî gücü arttırmak ve civardaki bütün kabilelerden Medine'ye koşan maceraperest kimseleri çekebilmek için gayet etkili bir araç görevi görüyordu. Bunlar Arabistan'da İslâmiyet'in yayılmasına en** [sayfa 155] **çok hizmet eden vasıtalardır. Çorak Arabistan çölleri uluhiyet** [Tanrılık niteliklerine ilişkin] **teorileri için pek kısır bir sahadır. Büyük bir servetin maddî yardımı ve Peygamber'e bu servetin sağladığı askerî ve manevî nüfuz olmasaydı, İslâmiyet hiçbir zaman eski putperestliğe karşı üstünlük sağlayamazdı.**

Sayfa : 164

مدينه‌ده زوجه‌لرينك يانينه كيتمكدن هركسى
شدتله منع ايله‌دى . بو ممنوعيت مدينه قادينلرينك اخلاقى حقنده
پك ناخوش بر فكر ويرير . فى الحقيقه نقل اولونديغنه كوره
پيغمبرك امرينى ديكله‌مه‌مش اولان بر مدينه‌لى زوجه‌سنى فنا
بر حالده ياقه‌لادى و پك ناخوش بر تجربه‌يه معروض قالمش
اولدى

Sayfa 164

Medine'de herkesin karılarının yanına gitmesini şiddetle yasakladı. Bu yasak Medine kadınlarının ahlâkı hakkında pek hoş olmayan bir fikir verir. Gerçekten anlatılana göre Peygamber'in emrini dinlememiş olan bir Medineli, karısını fena bir halde yakaladı ve pek hoş olmayan bir tecrübeye maruz kalmış oldu.

Sayfa : 176

§ ٦١ . ــــ محمد خيبردن عودت ايدنجه حج زمانه قدر
مدينه‌دن قيمىلدامادى . يعنى ايكى ربيع آيى ايله ايكى جمادى
و رجب ، شعبان ، رمضان ، شوال آيلرنده مدينه‌ده اوتوردى .
بو سكز آى ظرفنده [٢] جوار حواليه كوچوك هيئت
سفر يه‌لر اعزام ايتدى . بونلرك برنجيسى تربه سفرى ايدى .

١٧٦

Sayfa 176

Muhammed Hayber'den dönünce hac zamanına kadar Medine'den kımıldamadı. Yani iki rebi ayı ile iki cemazi ve recep, şaban, ramazan, şevval aylarında Medine'de oturdu. Bu sekiz ay içinde civar havaliye küçük seferler yaptırdı. Bunların birincisi Türbe Seferi idi.

Sayfa : 189

نهایت ، حج ایچون اولدن تعیین ایدیلمش اولان
زمان حلول ایتدی . محمد طرفندن ویریلمش اولان امر موجبنجه
ذی القعده نك برنجی کونی مکه یه متوجهاً حرکت ایدیلدی .
حدیبیه سفرینه اشتراك ایتمش اولانلرك کافه سی حرکت امرینی
آلمشلردی . فقط باشقه یکی حاجیلرده التحاق ایتدی . بونلرك
مجموعی یکونی ایکی بیك کشی یه بالغ اولدی .

١٨٩

Sayfa 189

Sonunda, hac için önceden belirlenmiş olan zaman geldi. Muhammed tarafından verilmiş olan emir gereğince Zilkadenin birinci günü Mekke'ye gitmek üzere hareket edildi. Hudeybiye Seferi'ne katılmış olanların hepsi hareket emrini almışlardı. Fakat başka yeni hacılar da katıldı. Bunların toplam sayısı iki bin kişiye ulaştı.

Sayfa : 190

بعضیلری ، حدیبیه‌ده منعقد شرائط موجبنجه

Sayfa : 191

محمده معاهده‌ده تصریح ایدیلن سلاحلردن باشقه یانده هیچ
بر سلاح طاشیمامغی تعهد ایتمش اولدیغنی خاطرلاتمق ایسته‌دیلر .
محمد ، شرائطه کمال صداقتله رعایت ایده‌جکنی وسلاحلری
مقدس حوالی ، حرم ، خارجنده براقه‌جغنی فقط هرهانکی
نا کهانی بر وضعیته قارشی النك آلتنده سلاح بولوندیرمق ایسته‌دیکنی
جوابا بیلدیردی .

Sayfa 190

Bazıları, Hudeybiye'de kararlaştırılmış şartlar gereğince **[sayfa 191]** Muhammed'e anlaşmada belirtilen silâhlardan başka yanında hiçbir silâh taşımamaya söz vermiş olduğunu hatırlatmak istediler. **Muhammed, şartlara büyük bir bağlılıkla uyacağını, ve silâhları kutsal havali, Harem, dışında bırakacağını fakat herhangi bir anî duruma karşı elinin altında silâh bulundurmak istediği karşılığını verdi.**

Sayfa : 196

کعبه‌نك اطرافنده یدی کره دولاشمه‌یی یعنی طوافی ده
عینی دوه اوزرنده یاپدی ، صوکره صفا ایله مروه آراسنده‌کی
یدی کره کیدوب کلمه‌یی ده عینی صورتده ایفا ایتدی

Sayfa 196

Kâbe'nin çevresinde yedi kere **dolaşmayı, yani tavafı da** aynı deve üzerinde yaptı Sonra Safa ile Merve arasındaki yedi kere gidip gelmeyi de aynı şekilde yaptı.

Sayfa : 196

حج مراسمی ایفا ایدیلدیکی
اثناسنده برچاتی آلتنده یاتمامق عادتنی وضع ایتدی . مراسم
بیتنجه محمد ، غایت قدیم عاداته توفیقاً باشنی تراش ایتدیردی.

Sayfa 196

Hac merasimi yapıldığı sırada **bir çatı altında yatmamak geleneğini yerleştirdi.** Merasim **bitince Muhammed, gayet eski geleneğe uygun olarak başını tıraş ettirdi.**

Sayfa : 293

فقط مکه‌نك یوقاری قسمنده
دبیرك اوکنده بر مصادمه وقوع بولمادی . بونك اوزرینه
رسول الله کلدی. هر کس کندیسنی آلقیشلامق ایچون قارشی XX
چیقدیلر . مکه اهالیسی اسلامیتی قبول ایتدیلر . رسول الله
اون بش کون یانلرنده قالدی. فضله دورمادی. نهایت ثقیفلر،
هوازنلر کلدیلر و حنین‌ده مرارکاه قوردیلر ،

Sayfa 293

Fakat Mekke'nin yukarı kısmında Zübeyr'in önünde bir çarpışma olmadı. Bunun üzerine Resulullah geldi. Herkes kendisini alkışlamak için karşı çıktılar. Mekke halkı İslâmiyet'i kabul ettiler Resulullah on beş gün yanlarında kaldı Fazla durmadı Sonunda Sakifler, Hevazinler geldiler ve Huneyn'de karargâh kurdular

Sayfa : 294

برنجیسی شودرکه مکه‌نك

ضبطی ایکی قبیله آراسنده ایکنجی درجه‌ده بر منازعه یوزندن وقوعه

کلمشدر . بو قبیله‌لرك بری محمدك دیکری قریشیلرك متفق ایدی .

Sayfa 294

Not- 2- Birincisi şudur ki Mekke'nin ele geçmesi iki kabile arasında ikinci derecede bir tartışma yüzünden olmuştur. Bu kabilelerin biri Muhammed'in, diğeri Kureyşlilerin bağlaşığı idi.

Sayfa : 294

عروه‌یه کوره

مکه‌نك ضبطی پیغمبرك جرئتکارانه بر تشبثیدر . ابوسفیان عادتا

قریشیلرك دعواسنه خیانت ایتمش کبی کورونیور . استکشافده و نظارنده

۲۹٤

Sayfa : 295

بولونق اوزره مأموریت مخصوصه ایله کوندریلمش ایکن محمدك طرفنه

کچمشدر . ابوسفیانك دونکلکی ، محمدك سریع حرکتی هر دورلو

مقاومت تصورلرینی آلت اوست ایتدی . محمدك عالیجنابانه شرائطی

اصوك مقاومتلری ده یکدی .

Sayfa 294

Urve'ye göre Mekke'nin ele geçmesi Peygamber'in cesurca bir girişimidir. Ebu Süfyan âdeta Kureyşlilerin davasına ihanet etmiş gibi görünüyor. Keşif ve incelemede [sayfa 295] bulunmak üzere özel görevle gönderilmiş iken Muhammed'in tarafına geçmiştir. Ebu Süfyan'ın dönekliği, Muhammed'in seri hareketi her türlü karşı koyma düşüncelerini alt üst etti. Muhammed'in cömert koşulları son karşı koymaları da yıktı.

Sayfa : 296

حدیبیه‌دن صوکره،
بوقاریده حکایه ایتدیکمز وجهله ، مکه جوارنده‌کی قبیله‌لر ایکی
طرف اولدیلر . برقسمی محمدی ، دیکر قسمی قریشیلری التزام
ایتدیلر

Sayfa 296

Hudeybiye'den sonra, yukarıda anlattığımız üzere, Mekke civarındaki kabileler iki taraf oldular. Bir kısmı Muhammed'e, diğer kısmı Kureyşlilere katıldılar.

Sayfa : 296

بنوبکرلر قریشیلرله
اتفاق ایتدیلر . بنو خزاعه‌لرده محمدك متفق اولدیلر. شیمدی

۲۹۶

Sayfa 296

Benu Bikrler, Kureyşilerle ittifak ettiler. Benu Huzaalar da Muhammed'in bağlaşığı oldular.

Sayfa : 305

اوسنه پیغمبر منبر یاپدیردی . جامعده اورادن
مؤمنلره خطاب ایتمك عادتی ایدی . منبرك ایکی باصه ماغی واردی،
برده اوتوره جق یری ، مقعد ، بولونیوردی . بعضیلری بو
یکیلیکك سکزنجی سنهٔ هجریه ده وقوعه کلدیکی سویلیورلر .
فقط طبری، منبرك یدنجی سنهٔ هجریه ده انشا ایدیلمش اولماسی
دها محقق اولدیغی فکرنده در (طبری ، برنجی جلد ، ۱۵۹۱ :
اثیر ، ایکنجی جلد ، ۱۷۲) . بونی باقوم یاخود باقول نامنده
قبطی یاخود روم بر مرانغوزك یاپدیغی سویلیور

Sayfa 305

O yıl Peygamber minber yaptırdı. Camide oradan müminlere hitap etmek âdeti idi. Minberin iki basamağı vardı, bir de oturacak yeri bulunuyordu Bazıları bu yeniliğin Hıcret'in sekizinci yılında meydana geldiğini söylüyorlar Fakat Taberî, minberın Hicret'in yedinci yılında inşa edilmiş olmasının daha gerçekçı olduğu düşüncesindedir. **Bunu, Bakum ya da Bakul namında bir Kıpti yahut Rum bir marangozun yaptığı söyleniyor.**

Sayfa : 309

پیغمبرك نه دوشوندیکی معلوم اولمادن اول کیمسه بر حرکتده
بولونمغه و بر شی سویله مکه جسارت کوسترمه دی .

Sayfa 309

Peygamber'in ne düşündüğü belli olmadan önce kimse bir harekette bulunmaya ve bir şey söylemeye cesaret gösteremedi.

Sayfa : 312

ابوسفیان کیدر کیتمز پیغمبر مکه اوزرینه
سفر حاضرلغنه باشلادی . فقط مقصدینی کیزلی طوتدی .
زوجه‌سی عایشه‌یی سفر ایچون لازم اولان ارزاقی تدارکه
مأمور ایتدی . بو سره پك آز کشی واقف ایدی . عمر ،
مدینه‌ده‌کی تسلیحاتدن مکه‌یه هیچ برخبر کیده‌مه‌مسی ایچون
مکه‌یه موصل اولان بوتون یوللری تحت نظارتده طوتمغه مأمور
اولدی . حالی شبهه‌لی هیچ کیمسه‌نك مرورینه مساعده ایتمه‌مك
امرینی المشدی . ابوبکر بیله جریان ایدن احوالی انجق
پیغمبرك زوجه‌سی و کندیسنك کریمه‌سی عایشه‌یی زیارتنده
وبك چوق اصراردن صوکره‌او کره‌نه‌بیلمشدر. اصحاب بر سفره
حاضرلانمق امرینی آلدیلر. فقط هیچ بری نه طرفه کیده‌جکلرینی،
پیغمبرك پلانی نه اولدیغنی بیلمه‌یوردی.

Sayfa 312

Ebu Süfyan gider gitmez Peygamber, Mekke üzerine sefer hazırlığına başladı. Fakat amacını gizli tuttu. Eşi Ayşe'yi sefer için gerekli olan erzakı sağlamakla görevlendirdi. Bu sırrı pek az kişi

biliyordu. Ömer, Medine'deki silâhlandırmayla ilgili Mekke'ye hiçbir haber gitmemesi için oraya ulaşan bütün yolları kontrol altında tutmakla görevlendirildi. Durumu şüpheli hiç kimsenin geçip gitmesine izin vermemek emrini almıştı. Ebu Bekir bile cereyan eden durumu ancak Peygamber'in eşi ve kendisinin kızı Ayşe'yi ziyaretinde ve pek çok ısrardan sonra öğrenebilmiştir. Ashap bir sefere hazırlanmak emrini aldı. Fakat hiçbiri ne tarafa gideceklerini, Peygamber'in plânının ne olduğunu bilmiyordu.

Sayfa : 316

محمد ، مالك اولديغى بوتون وسائطى استعمال
ايدەرك بو بيوك تشبثە كيريشمك ايستەدى : احتمالكە مقصدى
مكەنك اوكنە، قريشيلرى مدافعە فكرينە دوشەميەجك قدر،
بيوك برقوت ايلە واصل اولمقدى . بو صورتلە قانسز بر مظفريت
قازانمق ايستەيوردى . بوندن دولايى « مسلمان اولمش » بوتون
قبيلەلرە آدملر كوندردى ، اونلرى رمضان آينده مدينەدە
بولونمغە دعوت ايتدى .

Sayfa 316

Muhammed, sahip olduğu bütün araçları kullanarak bu büyük teşebbüse girişmek istedi. Muhtemelen amacı Mekke'nin önüne, Kureyşîlerin savunma fikrine düşemeyecekleri kadar büyük bir kuvvetle ulaşmaktı. Bu suretle kansız bir zafer kazanmak istiyordu. Bundan dolayı "Müslüman olmuş" bütün kabilelere adamlar gönderdi, onları Ramazan ayında Medine'de bulunmaya davet etti.

Sayfa : 317

رمضان آیی اولدیغی و بو آیده مسلمانلر ایچون
طلوع شمس ایله غروب شمس آراسنده یمك و ایچمك ممنوع
بولوندیغی ایچون ، پیغمبر سفر اثناسنده هر کسك اوروج طوتوب
طوتمامقده سربست اولدیغنه دائر بر امر یومی اصدار ایتدی .
کندیسی قدیده قدر اوروج طوتدی . یولده صوسزلقدن او قدر
شدتلی مضطرب اولدی که بر کره ایچنده کی یانغینی تسکین امیدیله
باشنه و اوموزلرینه صو دوکدردی . نهایت قدیدده کندیسی ده
اوروج طوتمق مجبوریتنه رعایت ایتمه دیکنی علناً کوستردی . ارتق
هیچ کیمسه نك اوروج طوتماسنی امر ایله دی . چونکه اصل
عسکری سفر باشلامشدی

XX

XXX

Sayfa 317

Ramazan ayı olduğu ve bu ayda Müslümanlar için Güneş'in doğuşu ile batışı arasında yemek ve içmek yasak olduğu için, **Peygamber sefer esnasında herkesin oruç tutup tutmamakta serbest olduğuna dair günlük bir emir çıkardı. Kendisi Kadit'e kadar oruç tuttu. Yolda susuzluktan o kadar şiddetli muzdarip oldu ki bir kere içindeki yanmayı kesmek ümidiyle başına ve omuzlarına su döktürdü. Nihayet Kadit'te kendisi de oruç tutmak zorunluluğuna uymadığını açık olarak gösterdi. Artık hiç kimsenin oruç tutmamasını emretti. Çünkü asıl askerî sefer başlamıştı.**

Sayfa : 320

محمد مكه اوزرينه ايلريلهمكده دوام ايتدى .
يولده دائما يكى يكى ادملر كنديسنه التحاقه شتابان اوليورلردى.
بونلر يالكز جوار مملكتلردن دكل، مكهدن بيله كلمكده ايديلر.
مكهده بر چوق كشى محمده مقاومت قابل اولمايهجغنه قانع
بولنيوردى . بونلر ، غوغايى غائب ايدهجك طرف ايله برابر
ازيلهمك ايچون محمد طرفنه چكمكه قرار ويرمشلردى . محمدك
قرارگاهنه كلن ايلك مكهليلردن برى پيغمبرك سوت برادرى ،
چوجوقكن دوستى ابوسفيان بن الحارث اولدى.

Sayfa 320

Muhammed Mekke üzerine ilerlemeye devam etti. Yolda daima yeni yeni adamlar kendisine katılmaya koşuyorlardı. Bunlar yalnız civar memleketlerden değil, Mekke'den bile gelmekteydiler. Mekke'de birçok kişi Muhammed'e karşı koyamayacaklarına inanıyorlardı. Bunlar, kavgayı kaybedecek taraf ile beraber ezilmemek için Muhammed'in tarafına geçmeye karar vermişlerdi. Muhammed'in karargâhına gelen ilk Mekkelilerden biri Peygamber'in sütkardeşi, çocukken dostu Ebu Süfyan bin el-Haris oldu.

Sayfa : 324

محمد سو
ليملردن بر پيشدار قوى تشكيل ايدهرك بونى خالد بن الوليدك
قوماندهسى آلتنه قويدى

Sayfa : 325

محمدندارکاتی اکمالده ومر الظهرانه قدر یورومه ده
اوقدر سرعت کوسترمشدی وعینی زمانده سفر اوقدر گیزلی
طوتولمشدی که مکه‌لیلر الآن واضح بر خبر الامامشدی. مکه‌ده
پیغمبرک کندی علیهلرنده برشی حاضرلادیغی شبهه‌سی واردی.
فقط باشقه هیچ برشی بیلنمه‌یوردی. هیچ بری پیغمبرک اوقدر ایی
مسلح بر قوت ایله بوقدر یقینده بولونه‌جغنی فرض ایده‌مزدی.
شیمدی بر حادثه وقوعه کلدی که مویر (Mahomet ، دردنجی
جلد، ۱۱۵) بونی پك دوغرو اوله‌رق براز «اسرارالود»
دیه توصیف ایدیور. چونکه غایت مهم اولان بو وقعه
حقنده‌کی روایت پك ناقصدر: بو، حدیثك آکلاتمق ایسته‌دیکی
کبی بسیط بر تصادف اثری اولامازدی. اغلب احتماله کوره
پیغمبر ایله عباس وابوسفیان بن حرب اراسنده ترتیب ایدلمش بر
قومدیادن عبارتدی.

Sayfa 324

Muhammed Benu Süleymlerden bir öncü kuvveti oluşturarak bunu Halid bin el-Velid'in komutası altına koydu.

[sayfa 325]

Muhammed hazırlıkları tamamlamakta ve Merü'z-zuhurane kadar yürümek de o kadar sürat göstermişti ve aynı zamanda sefer o kadar gizli tutulmuştu ki Mekkeliler hâlâ açık bir haber alamamıştı. Mekke'de, Peygamber'in kendi aleyhlerinde bir şey hazırladığı şüphesi vardı. Fakat başka hiçbir şey bilinmiyordu. Hiçbiri Peygamber'in o kadar iyi silâhlanmış bir kuvvet ile bu kadar yakında bulunacağını düşünemezdi. Şimdi bir olay ortaya

çıktı ki Maier bunu pek doğru olarak biraz "gizemli" diye vasıflandırıyor. Çünkü oldukça önemli olan bu olay hakkındaki söylenti pek eksiktir. Bu, hadisin anlatmak istediği gibi basit bir rastlantı eseri olamazdı. Büyük olasılıkla Peygamber ile Abbas ve Ebu Süfyan bin Harb arasında düzenlenmiş bir komedyadan ibaretti.

Sayfa : 327

چونکه شوراسی تحقق ایدییور که مکه نك

اك حائز نفوذ عائله سنك رئیسی اولان ابوسفیان مسلمان

قرارکاهنده عباسك حمایه سی آلتنده کورونمش و عباس طرفندن

پیغمبره تقدیم ایدلمشدر. ملاقات اثناسنده پیغمبرك تکلیفاتنه

ابوسفیانك پك چوق اعتراضات درمیان ایتدیکی سویله نیور.

نهایت، برچوق تعللدن صوکره اللهك وحدتنی تسلیمه راضی

اولدی. فقط محمدك بو اللهك رسولی اولماسنی قبولده تردد ایتدی.

Sayfa 327

Çünkü şurası açıkça anlaşılıyor ki Mekke'nin en etkin ailesinin başkanı olan Ebu Süfyan, Müslüman karargâhında Abbas tarafından Peygamber'e götürülmüştür. Konuşma sırasında Peygamber'in tekliflerine Ebu Süfyan'ın pek çok itiraz öne sürdüğü söyleniyor. Sonunda, birçok bahaneden sonra Allah'ın birliğini kabule razı oldu. Fakat, Muhammed'in bu Allah'ın Resulü olmasını kabulde tereddüt etti.

Sayfa : 327

کیم مکه‌ده ابوسفیانك أوینه التجا
ایدرسه حیاتی واموالی تحت امنیده اوله‌جغی اعلان ایتدی .
کذلك کیم قاپیسنی قاپار وترك سلاح ایدرسه عینی امنیته نائل
اولاجقدی. ایشته ابوسفیان بوخبر ایله طلوع شمسدن صوکره
مکه‌یه‌عودته حاضرلاندی. یانده‌عباس‌ده بولونیوردی. مسلمان
صفلری‌داخلندن‌چیقنجه‌یه قدر عباس‌اونی حمایه ایده‌جکدی

Sayfa 327

Kim Mekke'de Ebu Süfyan'ın evine sığınırsa, hayatı ve mallarının emniyet altında olacağını duyurdu. Bunun yanı sıra kim kapısını kapar ve silâhlarını bırakırsa aynı güvenliğe kavuşacaktı. İşte Ebu Süfyan bu haber ile Güneş doğduktan sonra Mekke'ye dönmeye hazırlandı. Yanında Abbas da bulunuyordu. Müslüman safları arasından çıkıncaya kadar Abbas onu koruyacaktı.

Sayfa : 330

ابوسفیانك اهتداسی وهمان آرقه‌سندن مکه‌نك
عرض تسلیمیتی محمدك الك بویوك ظفرینی تشکیل ایدرلر .

Sayfa 330

Ebu Süfyan'ın doğru yola girmesi ve hemen arkasından Mekke'nin teslim olması Muhammed'in en büyük zaferini oluşturur.

Sayfa : 331

بواویدورمه حکایه‌ده صحیح اولان جهت
احتمالکه یالکز ابو سفیانه عطف اولونان سوزلردر . ابوسفیان
مسلح کیمسه‌لرك جوقلغندن حیرتلره دوشه‌رك محمده : «وطنکه
قارشی بوقدر غلبه‌لغی ناصل طوپلایه‌بیلیورسك؟ بونلری وطنکك
دشمنلری علیهنه توجیه ایتمکلکك دها ایی اولمازمیدی ؟ »
دیمشدر

Sayfa 331

Bu uydurma öyküde doğru olan taraf muhtemelen yalnız Ebu Süfyan'a ait olduğu söylenen sözlerdir. Ebu Süfyan silâhlı kimselerin çokluğundan hayretlere düşerek Muhammed'e: "Vatanına karşı bu kadar kalabalığı nasıl toplayabiliyorsun? Bunları vatanın düşmanları üzerine yöneltmen daha iyi olmaz mıydı?" demiştir.

Sayfa : 332

حرب
نظامنده ، صف حرب حالنده ، بایراق آجلمش، مکه اوزرینه
یورومك امرینی ویردی .

Sayfa 332

Savaş düzeninde bayrak açılmış ve Mekke üzerine yürüme emri vermişti.

Sayfa : 332

مسلمانلرك فائقيت عظيمهٔ عدديه‌لری
هر درلو مقاومت فكرينی رفع ايتدی.

Sayfa 332

Müslümanların büyük sayı üstünlüğü her türlü karşı koyma düşüncesini ortadan kaldırdı.

Sayfa : 333

صفوان بن اميه ، عكرمه بن ابی جهل و سهيل بن عمرو كبی
بعض معرطلر پيغمبره بو قدر جبينانه عرض تسليميت ايتمك
ايسته‌مديلر. دوستلرينی سلاحلانمغه دعوت ايتديلر . بر مقاومت
حاضرلامغه قالقديلر . اونلرك بو دعوتنه قريشيلردن بعضيلريله
بكرلر و هذيللر اجابت ايتديلرسه ده آرتق پيغمبرك كيفنه منقاد
بر حالده قالمش اولان شهرك مقدراتنی دكيشديرمكدن عاجز بر
اقليت وجوده كتيريورلردی

Sayfa 333

Safvan bin Ümeyye, İkrime bin Ebı Cehil ve Süheyl bın Amr gibi **bazı iftiracılar Peygamber'e bu kadar korkakça teslim olmak istemediler.** Dostlarını silâhlanmaya çağırdılar. Bır karşı koyma hareketini hazırlamaya kalktılar. Onların bu çağrısına Kureyşîlerden bazılarıyla, Bıkrler ve Huzeyller katıldılarsa da artık **Peygamber'in isteğine boyun eğmiş bir haldeki şehrin kaderini değiştirmekten aciz bir azınlık durumundaydılar.**

Sayfa : 340

پیغمبر کعبه‌یی طواف ایتدکجه
اوزون عصاسنڭ بر اشارتیله صنملری بربری ارقه‌سی صیرا
قیردیردی .

Sayfa 340

Peygamber Kâbe'yi tavaf ettikçe, uzun asasının bir işaretiyle putları birbiri arkası sıra kırdırdı.

Sayfa : 340

پیاده اوله‌رق «مقامه» قدر کیتدی .
واقدینڭ روایتنه کوره او زمان مقام کعبه‌یه بیتیشیك ایدی. پیغمبر
اوراده ایکی رکعت صامتانه بر نماز قیلدی. صوڭره زمزم قویوسنه
کیتدی. اوراده ، بر روایته کوره عباس بر روایته کوره ابوسفیان
بن الحارث کندیسنه بر قوغه ویردی. صوڭره کعبه‌یه دونه‌رك
هبل صنمنڭ هدمنی امر ایتدی . بو تخریب عملیه‌سنه بالذات
نظارت ایتدی .

Sayfa 340

Yaya olarak "Makama" kadar gitti. Vakidî'nin söylendiğine göre **o zaman Makam, Kâbe'ye bitişik idi.** Peygamber orada iki rekat sessizce namaz kıldı. Sonra Zemzem kuyusuna gitti. Orada bir söylentiye göre Abbas, bir söylentiye göre Ebu Sufyan bin el-Harıs kendisine bir kova verdi. **Sonra Kâbe'ye dönerek Hebel putunun kırılmasını emretti.** Bu yıkım uygulamasına kendi başkanlık etti.

Sayfa : 341

محمد برقوعه صو کتیره‌رك اثوابنك
اوجنی ایصلاندی واونکله دیوارده‌کی بوتون رسملری سیلدی.
مع مافیه ، برروایته کوره ، ابراهیمك رسمنه قارشی استثنائی
برمعامله یاپمشدر .

Sayfa 341

Muhammed bir kova su getirterek elbisesinin ucunu ıslattı ve onunla duvardaki bütün resimleri sildi. Bununla birlikte, bir söylentiye göre, İbrahim'in resmine karşı farklı bir uygulama yapmıştır.

Sayfa : 343

ابن
اسحاقك روایتی : «لااله‌الاالله. الله بردر، شریکی یوقدر. وعدلری
تحقق ایتمش، قولی غلبه چالمشدر! دشمن قوتلرینی (الاحزاب)
داغیتان یالکز اودر. ارتق هر دورلو امتیاز، هر دورلو قان حقوقی،

Sayfa : 344

۳۳۴ سکزنجی سنه

یغما ایدیلن اموال ایچون هر دورلو مطالبات شیمدی ایکی آیاغمك
آلتنده بولونیور . یالکز معبدك محافظه‌سی (سدانة البیت)
وحاجیلره صو ویرمك (سقایه) حقنی بوندن استثنا ایدیورم.
کرك تعمد اولمادیغی حالده بر قتله بکزه‌ین هر انسان اولومی
ایچون کرك قرباج یاخود باستون ضربه‌سیله وقوعه کله‌جك
براولوم ایچون یوز دوه دیت ویریله‌جکدر . بونلرك قرق کبه

Sayfa : 344

اولاجقدر . یاقریش ! الله شیمدی سزدن مشرکلك کبرینی ،
اجدادك اصالتی غروری رفع ایتدی . بوتون انسانلر آدم
نسلندندرلر . آدم ایسه توز طوپراقدن خلق اولونمشدر ! »
صوکره ، محمد قرآنك XLIX ، ١٢ نجی ومتعاقب آیتلرینی
تلاوت ایتدی : ای ناس ، بز سزی قادین وارکك اولەرق خلق
ایتدك . عرقلره وقبیلەلره آییردق . تا كه اللهدن اك چوق
قورقانلر آراسنده بولونورسه‌کز اللهك نزدنده اك چوق مظهر
لطف اولانلر آراسنده بولونديغکزی تسلیم ایدەسکز . »
صوکره ، محمد شو سوزلرله موعظەسنه دوام ایلەدی: «یاقریش
سزه نەیاپاجغمی بکلیورسکز ؟ حاضر بولونانلر هپ برآغزدن
حایقیردیلر : « خیر یاپ . سن عالیجناب برقاردش ، عالیجناب
بر عموجه زادەسك

Sayfa 343

İbn İshak'ın rivayeti: "Lâ ilâhe illallah. Allah birdir, ortağı yoktur. Söz verdiği şeyler yerine gelmiş, kolu galebe çalmıştır! Düşman kuvvetlerini (el-ahzap) dağıtan yalnız odur. Ana babadan gelen her türlü ayrıcalık, her türlü kan hukuku, [sayfa 344] yağma edilen mallar için her türlü istek, şimdi iki ayağımın altında bulunuyor. Yalnız mabedin korunması (sedânetü'l-beyt) hacılara su vermek (sekâye) hakkını bundan ayrı tutuyorum. Gerek bilerek ve isteyerek olmadığı halde bir katle benzeyen her insan ölümü için, gerek kırbaç yahut baston darbesiyle meydana gelecek bir ölüm için yüz deve diyet verilecektir. Bunların kırkı gebe olacaktır. Yakarış! Allah şimdi sizden müşriklik kibrini, atalarınızın asaletini gururunu kaldırdı. Bütün insanlar Adem neslindendir. Adem ise toz topraktan yaratılmıştır!" Sonra, Muhammed Kur'an'ın 49, 12. ve müteakip ayetlerini okudu: "Ey insanlar, biz sizi kadın ve erkek olarak yarattık. Irklara ve kabilelere ayırdık. Ta ki Allah'tan en çok korkanlar arasında bulunursanız Allah'ın yanında en çok hoşluk-

la karşılanacak olanlar arasında bulunduğunuzu bilesiniz." Sonra, Muhammed şu sözlerle konuşmasına devam etti: "Yakarış! Size ne yapmamı bekliyorsunuz?" Hazır bulunanlar hep bir ağızdan haykırdılar: "Hayır yap. Sen şerefli bir kardeş, âlicenap bir amcazâdesin!"

Sayfa : 347

بر قادینك اوچ كونلك بر سیاحت یاپه بیلمه سی
آنجق كندیسنه نكاح دوشمه ین اقرباسندن بری رفاقت ایدرسه
جائزدر.

Sayfa 347

Bir kadının üç günlük bir seyahat yapabilmesi ancak kendisine nikâh düşmeyen akrabasından biri eşlik ederse uygundur.

Sayfa : 348

تعبیر آخرله، بر چوجوغك باباسنی تحری ایتمك ممنوعدر.
دنیایه كلن چوجوق كیمك یاتاغنده تولد ایتمشسه اونكدر. یعنی بر آدم،
چوجوغنك محصول زنا اولدیغندن شبهه ایتسه بیله اونی رد ایده مز.
زانی رجم جزاسنه محكومدر

Sayfa 348

Diğer bir ifadeyle, bir çocuğun babasını araştırmak yasaktır. Dünyaya gelen çocuk kimin yatağında doğmuşsa onundur. Yani bir adam, çocuğunun zina mahsulü olduğundan şüphe etse bile onu reddedemez. Zina eden taşlanarak öldürülme cezasına mahkûmdur.

Sayfa : 349

محمد موعظه‌یی بیتردکدن صوکره اوتوردی.
الده کعبه‌نك آناختارینی طوتیوردی.

Sayfa 349

Muhammed konuşmayı bitirdikten sonra oturdu. Elinde Kâbe'nin anahtarını tutuyordu.

Sayfa : 349

عینی زمانده عموجه‌سی عباسه حاجیلره صو ویرمك
حقی‌ده عینی صورتده مراسم ایله بخش ایتدی

Sayfa 349

Aynı zamanda amcası Abbas'a hacılara su vermek hakkını da aynı şekilde tören ile bağışladı.

Sayfa : 349

بو وظائف بیتنجه، صفا قایاسی اوزرینه اوتورمش
اولان پیغمبر، کنیسی کندیسنه عرض حرمت و تعظیمه و رسول الله
صفتیله قبول ایتمکه دعوت ایله‌دی.

Sayfa 349

Bu görevler bitince, Safa kayası üzerine oturmuş olan Peygamber herkesi kendisine saygı göstermeye ve saymaya Resulullah sıfatıyla kabul etmeye davet etti.

Sayfa : 375

§ ۹۸ .— مكه‌ده اقامت أثناسنده محمد عمومی ماهیتی
حائز بر چوق قانونلر وضع ایتدی . یعنی شراب استعمالنی
یکیدن، صورت قطعیه‌ده، منع ایله‌دی

Sayfa 375

Mekke'de kaldığı sırada Muhammed genel durumu içeren birçok kanunlar koydu. Yani şarap kullanımını yeniden, kesin olarak yasakladı.

Sayfa : 375

شرابدن.
باشقه‌دو موز ، أولو حیوانلری واصنام فروختنی‌ده منع ایلدی.
مكه‌ده اصنام اعمال ایدیلیوردی . بعض مكه‌لیلر بوندن بویوك
راستفاده تأمین ایدرلردی . كذلك محمد كاهنلره پاره ویرلمه‌سی‌ده
منع ایتدی

Sayfa 375

Şaraptan başka domuz, ölü hayvan eti ve put alım satımını da yasakladı. Mekke'de put üretiliyordu. Bazı Mekkeliler bundan büyük bir kazanç sağlıyorlardı. **Bunun yanı sıra Muhammed, kâhinlere para verilmesini de yasakladı.**

Sayfa : 375

بو مناسبتله محمدك موقت ازدواجی،

متعه‌یی ، منع ایتدیکی ده سویله‌نیور.

Sayfa 375

Bu münasebetle Muhammed'in belirli bir süre için yapılan evliliği, mut'ayı, yasakladığı da söyleniyor.

Sayfa : 376

مکه‌ده محمد طرفندن وضع ایدیلن الك مهم

احکامدن بری اصنام عبادتنك الغاسی حقنده وردیکی امردر .

برمنادی بوتون شهری دولاشه‌رق شو سوزلری آواز آواز

سویله‌دی : « کیم اللهه و رسولنه ایمان ایدرسه اوندە صنم بولونديرماز،

اونلری قیرار و یاقار . اصنامك فروختی ممنوعدر » .

Sayfa 376

Mekke'de Muhammed tarafından konulan en önemli **hükümlerden biri, put ibadetinin kaldırılması hakkında verdiği emirdir.** Bir tellâl bütün şehri dolaşarak şu sozleri avaz avaz söyledi: **"Kim Al-**

lah'a, Resul'üne iman ederse evinde put bulundurmaz, onları kırar ve yakar. Putların alım satımı yasaklanmıştır."

Sayfa : 386

§ ۱۰۷ . — بورایه کانجه‌یه قدر هرشی غایت درست وشایان افتخار برصورتده جریان ایتمشدی . محمد ، قریشیلره قارشی عاقلانه براعتدال ایله والڭشدتلی دشمنلرینه بخش ایله‌دیکی عفولر ایله اوقدر آرزو ایدیلن تسکین اذهان غایه‌سنه دوغرو بویوك برآدیم آتمشدی . حالبوکه شیمدی الیم بر وقعه تحدث ایتدی که اسلامیتك برچوق مسلمانلر ایچون پك ضعیف برجلا تشکیل ایتدیکنی ، عربلرك مشرکانه وحشتلرینی پك مشکل صورتده ستر ایده بیلدیکنی وبرچوقلرنده ماضینك خونین اعتیاداتنی توقیفه کافی کله‌مدیکنی میدانه قویدی.

Sayfa 386

Buraya gelinceye kadar her şey gayet dürüst ve iftihar edilecek bir şekilde gelişmişti. Muhammed, Kureyşilere karşı akıllıca bir ölçü ile ve en şiddetli düşmanlarına yaptığı aflarla o kadar arzu edilen sakinleştirme amacına doğru büyük bir adım atmıştı. Hâlbuki şimdi acı bir olay meydana gelmişti ki İslâmiyet'in birçok Müslümanlar için pek zayıf bir cilâ oluşturduğunu, Arapların ortaklık koşan vahşetlerini pek güç şekilde yok edebildiğini ve birçoklarında geçmişin vahşi alışkanlıklarını durdurmaya yetemediğini ortaya koydu.

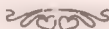
تأليف وترجمه انجمنى طرفندن قبول ايدلمشدر .

اسلام تاريخى

محررى :
لئونه قائتانو

مترجمى :
حسين جاهد

(ايتاليانجه‌دن)

208

استانبول
طنين مطبعه‌سى — ١٩٢٤

İSLÂM TARİHİ

Yazarı
Leon Caetani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 208
Yazar : Leon Caetani
Cild : Gri
Ebadı :
En : 13.5
Boy : 19.5
Sayfa Adedi : 372

Sayfa : 20

بداتده مقدارلری آنجق یوزه

بالغ اولان بوفدا کارلر طالع حربی مسلمانلر لهنه تبدیل ایتدیلر.

Sayfa 20

Başlangıçta sayıları ancak yüze ulaşan bu fedakârlar savaşın gidişatını Müslümanlar lehine değiştirdiler.

Sayfa : 21

اثوابلرینی یوقاری یه قالدیره‌رق وبلنه صاره‌رق برالیله قوجه‌سنك

دوه‌سنی صیق صیق طوتدی وحیوانك سائر دوه‌لرله برابر

قاچماسنه مانع اولدی. دیکر الیله‌ده برخنجر قوللانیوردی. ام

Sayfa 21

Elbiselerini yukarıya kaldırarak ve beline sararak bir eliyle kocasının devesini sıkı sıkı tuttu ve hayvanın diğer develerle beraber kaçmasına engel oldu. Diğer eliyle de bir hançer kullanıyordu.

Sayfa : 25

مسلمانلرك ايلك صفلرنده شدتلى بر غليان
ايله حرب ايديلديكى ونتيجه هنوز مشكوك كورونديكى برصيراده
اوزاقدن پيغمبرك حركاتنى تعقيب ايدن، اسلاميتى هنوز قبول ايتمه‌مش
قريشيلرك صفلرى آراسنده بر تلاش پيدا اولدى. محمدك مغلوبيتى
مكه‌ده برچوق داخلى مشكلات توليد ايده‌جكدى. بعض
قريشيلر ايسه محمدك سقوطندن بويوك وجدى بر ممنونيت دويا-
جقلردى.

Sayfa 25

Müslümanların ilk saflarında şiddetli bir çoşkunlukla savaşıldığı ve sonuç henüz şüpheli göründüğü bir sırada uzaktan Peygamber'in hareketini izleyen, İslâmiyet'i henüz kabul etmemiş Kureyşlilerin safları arasında bir telaş meydana geldi. Muhammed'in yenilgisi Mekke'de birçok iç problem çıkaracaktı. Bazı Kureyşliler ise Muhammed'in düşüşünden büyük ve ciddi bir memnuniyet duyacaklardı.

Sayfa : 28

محمد مظفريتى تامين ايدر ايتمز دشمنك تعقيبنه
كيريشدى.

Sayfa 28

Muhammed zaferi kazanır kazanmaz düşmanın takibine girişti.

Sayfa : 46

حديثلرك بالواسطه قبول وتصديق ايتدكلرى احواله باقيلاجق
اولورسه طائف شهرى مسلمانلرك هجومنى موفقيتله رد ايده بيلمشدر.
بوده يالكز محمدك وطرفدارلرينك محاصره فننه همان هيچ واقف
اولمامالرندن نشئت ايتمش بر شى دكلدر.

Sayfa 46

Hadislerin kesinlikle kabul ettikleri ve onayladıkları duruma bakılacak **olursa Taif şehri, Müslümanların hücumunu başarıyla durdurabilmiştir. Bu da yalnız, Muhammed'in taraftarlarının kuşatmanın inceliklerini hemen hiç** bilmemelerinden ileri gelen bir şey değildir.

Sayfa : 57

فى الحقيقه، پيغمبر طائف اهاليسنك ثبات
واصرارى وسورلرك متانتى حسبيله طائفك ضبطى محال برايش
اولديغنى آكلاينجه اورادن على العجله چكيلمك مناسب اوله جغنه
قناعت كتيردى.

Sayfa 57

Gerçekten, Peygamber, halkının kararlılığı, ısrarı ve surların dayanıklılığı dolayısıyla Taif'i ele geçirmenin güç bir iş olduğunu anlayınca oradan çabucak çekilmenin uygun olacağı kanısına vardı.

Sayfa : 79

مسلمانلره ترجيحاً مشركلره بوقدر چوق
احسان ويريلمه‌سى شدتلى بر عدم خشنودى توليد ايتدى .
مخالفلرندن برچوغى محمدك، ياپديغى حركتى تنقيد ايچون قولايجه
دليللر بولديلر .

Sayfa 79

Müslümanlara oranla müşriklere bu kadar çok bağış verilmesi şiddetli bir hoşnutsuzluk doğurdu. Muhaliflerinden birçoğu Muhammed'in yaptığı hareketi eleştirmek için kolayca kanıtlar buldular.

Sayfa : 135

پيغمبر، شهرك ضبطنه و بوتون (؟) اصنامك تخريب
ايديلمش اولماسنه رغماً بو حجك مشركلر طرفندن‌ده قديم
مشركلك عاداتى دائره‌سنده ايفا ايديلمه‌سنه مساعده كوستردى .

Sayfa 135

Peygamber, şehrin ele geçirilmesine ve bütün putların tahrip edilmiş olmasına rağmen bu haccın muşrikler tarafından da eski **müşriklik gelenekleri çerçevesinde yerine getirilmesine izin verdi.**

Sayfa : 136

بوندن آكلايورزكه، سنوى حج جاهليه دورندهكى

كبى قالمشدر . يعنى يالكز دينى مقصدله وقوعه كلن بر اجتماع دكل

عينى زمانده بيوك بر سنوى پانايردر .

Sayfa 136

Bundan anlıyoruz ki yıllık hac, Cahiliyye devrindeki gibi kalmıştır. Yani yalnız dinsel amaçla meydana gelen bir toplanma değil, aynı zamanda yılda bir defa kurulan büyük bir panayırdır.

Sayfa : 137

پيغمبر او سنه زوجهسى سودهيى بوشادى.

فقط بر قاچ كون صوكره، محمد عايشهنك اقامتكاهنه كيدركن

سوده كنديسنى سوقاقده طوتدى، تكرار آلماسنى رجا ايتدى.

« بنمله ياتمهكى ايستهميورم . نوبتمى عايشهيه براقيورم . فقط

محشر كونى سنك زوجهك اولارق ديريلمك ايسترم . ». محمد

بو شرط ايله سودهيى حرملرى آراسنه قبول ايتمكه راضى اولدى

١٣٧

Sayfa 137

Peygamber o yıl eşi Sevde'yi boşadı. Fakat birkaç gün sonra Muhammed, Ayşe'nin evine giderken Sevde kendisini sokakta tuttu, tekrar nikâhlamasını rica etti. **"Benimle yatmanı istemiyorum. Nöbetimi Ayşe'ye bırakıyorum. Fakat mahşer günü senin eşin olarak**

dirilmek istiyorum." Muhammed bu koşulla Sevde'yi eşleri arasına kabul etmeye razı oldu.

Sayfa : 141

محمد ، منبره چیقمادن اول مؤمنلره ایراد نطق ایتدیکی وقت
یره‌قاقیلمش برخورما کوتوکنک اوستنه چیقاردی .

Sayfa 141

Muhammed, mimbere çıkmadan evvel müminlere nutuk verdiği zaman, yere çakılmış bir hurma kütüğünün üstüne çıkardı.

Sayfa : 147

یکی سنه‌نك محرمنك برنجی کونی پیغمبر بوتون
مسلمانلرك مدیون اولدقلری تکالیفی [۱] تحصیل ایتمك اوزره
قبیله‌لره ممثللر کوندردی . بونلره خیرخواهانه حرکت ایتمه‌لری ،
ویر کونك خوشه کیتمه‌ین حالندن دولایی بدویلری قیزدیرماملری ،
غایت حرمتکارانه داورانماملری ، عشر آلیرکن الك ای حیوانلری
سچمه‌ملری ایچون امرلر ویردی .

Sayfa 147

Yeni yılın Muharreminin birinci günü Peygamber, bütün Müslümanların borçlu oldukları vergileri tahsil etmek üzere kabilelere memurlar gönderdi. Bunlara, iyilikle davranmaları, verginin hoşa gitmeyen halinden dolayı Bedevîleri kızdırmamaları, gayet saygı-

lı davranmaları, öşür alırken en iyi hayvanları seçmeleri için emirler verdi.

Sayfa : 151

. تمیملر ایران حکمدارلرینك عرب قوای معاونه‌لرینك

الك اساسلی منبعنی تشکیل ایدرلردی .

Sayfa 151

Temimler, İran hükümdarlarının Arap yardımcı kuvvetlerinin en temel kaynağını oluştururlardı.

Sayfa : 159

دیمك

بر زمان ، اویله مسلمان قبیله‌لر واردی که عشر ویرمیورلردی .
بو صوکره‌کی ادعالره (۲ نجی سنهٔ تجربه وقایعنه باقکز ، § ۱۲)
یعنی اسلامیتك بش شرطی اساسیسندن بری زکات اولدیغی اساسی
وضع ایدیلدیکی زمانکی نقطهٔ نظره آچیقدن آچیغه مغایردر . عشر ،
زکات کبی ، مزروع اراضی‌یه موضوع بر ویرکودر

Sayfa 159

Not-2- Demek ki bir zamanlar **öyle Müslüman kabileler vardı ki öşür veremiyorlardı.** Bu sonraki iddialara, yani İslâmiyet'in **beş esas şartından biri zekâtın** uygulamaya konulduğu zamanki bakış açısına açıktan açığa aykırıdır. Öşür, zekât gibi ekili araziye yönelik bir vergidir.

Sayfa : 160

پيغمبر، احوالك ايجاباتنه كوره اصول وقاعده لرينى

دكيشديريردى

Sayfa 160

Peygamber, durumun gereğine uygun olarak uygulama ve kurallarını değiştirirdi.

Sayfa : 194

تبوك سفرى (رجب رمضان)

۹ نجى سنهٔ هجريه رجبنده [۱]، سوريه حدود
لرى اوزرنده، تبوك سفرى وقوعه كلدى . آرتق اختيارلامش
اولان پيغمبرك اشتراك ايتديكى صوك سفر بودر . بر مقصد
مخصوصه تبعيتله قارمه قاريشيق ايدلمش بر چوق احاديث
آراسنده بو سفره عائد وقايع حقيقيه نك هانكيلرى اولديغنى،

۱۹۱

Sayfa : 195

§ ۲٤ — طقوزنجى سنه

سفرك مقصد ونتيجه لرينى بولوب چيقارمق قولاى بر ايش
دكلدر . آكلاشيلا بيلديكنه نظراً، تبوك سفرينه اهميتسز
وبوش بر طاقم سببلردن دولايى قرار ويرلمشدر . چكيلن
زحمت پك عظيم اولدى . بر چوق مصارف اختيار ايدلدى
و هيچ بر نتيجه آلنمادى . حتى مدينه ده بو سفر عليهنده شدتلى

Sayfa : 195

بر مخالفت نمایان اولمش ، بر چوق کشی سفردن قاچمش ،
مدینه‌لیلرك مختلف صنوفی آراسنده بویوزدن مناسبات بوزولمش،
آردی آرقه‌سی کله‌ین مؤاخذات وشکایاته میدان آچلمش کبی
کورونیور . محمد، یاکلش ویك زیاده مبالغه‌لی معلومات اوزرینه
بوهیئت سفریه‌نك تشکیلی امرینی ویرمشدی . یاپیلان بویوك
حاضرلقلره وسلاح آلتنه چاغیریلان کیمسه‌لرك چوقلغنه باقیلیرسه
محمدك بالذات ایمپراطور هراقلیوس علیهنه بر حرکت یاپه‌جغی
فکرینه دوشمش اولدیغنه حکم ایدیله بیلیر . محمدك سطوت
عسکریه‌سنك بویوك برسرعتله اورته‌یه چیقماسی ، بر چوق
قبیله‌لرك تك بر قوماندا آلتنده طوپلانماسی،سفیل وآنارشی‌یه
مبتلا هر بستانده ایشیدیلمه‌مش بر شیدی . بو بویوك وقعه
جزیرة العربك هرطرفنده زمین مباحثه تشکیل ایدیور ،
کندی‌موجودیتلرینك بقاسندن قورقویه دوشن و هنوزمستقل
بولونان قبیله‌لرده شبهه‌سز دورلو دورلو روایتلره زمین حاضر-
لایوردی . حجازدن نبعان ایدن یکی حیاتك ضربانی هیچ
کوروله‌مش بر سرعتله آرتیوردی . هرکس عادتا هواده ،

Sayfa : 196

کوستردی. چونکه‌پیغمبرك، مسئله‌ده اك چوق علاقه‌دار اولان
ایکی زوجه‌سنك پدرلری اولان عمر ایله ابوبکر،قیزلرینه‌قارشی
یاپیلان حقارتدن ممنون قاله‌مازلردی .

Sayfa 194

Tebûk Seferi (Recep, Ramazan)

Hicret'in 9. yılının Recep ayında (1) Suriye sınırları üzerinde, Tebûk Seferi yapıldı. Artık ihtiyarlamış olan Peygamber'in katıldığı **son sefer budur.** Bır özel amaç, karma karışık edilmiş bır çok hadiseler arasında bu sefere ait gerçek olayların hangileri olduğunu, (Sayfa 195) **seferin amaç ve sonuçlarını bulup çıkarmak kolay bir iş değildir. Anlaşılabildiğine göre, Tebûk Seferi'ne önemsiz ve boş bir takım nedenlerden dolayı karar verilmiştir. Çekilen sıkıntı pek büyük oldu. Birçok harcamalar yapıldı. Hiçbir sonuç alınamadı. Hatta Medine'de bu sefer aleyhinde şiddetli bir muhalefet ortaya çıkmış, birçok kişi seferden kaçmış, Medinelilerin çeşitli sınıfları arasında bu yüzden ilişkiler bozulmuş, ardı arkası gelmeyen eleştiriler ve yakınmalara meydan açılmış gibi görünüyor. Muhammed yanlış ve pek çok abartılmış haberler üzerine bu sefere çıkacak askerî gücün oluşturulması buyruğunu vermişti. Yapılan büyük hazırlıklara ve silâh altına çağrılan kimselerin çokluğuna bakılırsa Muhammed'in bizzat İmparator Herakliyus'a karşı bir harekât yapacağı düşüncesine kapılmış olduğu yargısına varılabilir. Muhammed'in askerî gücünün büyük bir hızla ortaya çıkması, bir çok kabilenin tek bir komuta altında toplanması, yoksul ve anarşiye tutulmuş Arabistan'da işitilmemiş bir şeydir. Bu büyük olay, Arap Yarımadası'nın her tarafında yapılan konuşmaların gündemiydi. Kendi varlıklarının geleceğinden korkuya düşen ve henüz bağımsız bulunan kabilelerde türlü türlü söylentilere ortam hazırlıyordu. Tıpkı yeraltında kaynayan suyun fokurdaması gibi Hicaz'da ortaya çıkan yeni yaşamın darbeleri hiç görülmemiş bir hızla artıyordu. Herkes âdeta havada,** (sayfa 196) **yakında olacak bir takım büyük gelişmelerin (olayların) yaklaştığını duyumsuyordu. Telaş ve korku, bütün Arap Yarımadası'na yayılmıştı.**

Sayfa : 196

عربستانك اك صحرا كوشه‌لرندن مدینه‌یه آقمغه باشلایان هیئت
سفارتلرك مقداری، فكرلرده‌كی كرکینلكك اك قناعت بخش بر
دلیلیدر

Sayfa 196

Arabistan'ın en ücra köşelerinden Medine'ye akmaya başlayan elçilik heyetlerinin sayısı, fikirlerdeki gerginliğin en inandırıcı delilidir.

Sayfa : 200

. چونكه عسكری نقطهٔ نظردن
سفرك نه بر تأثیری نه بر اهمیتی اولمشدر. بوندن دولایی حاضرلقلرك
وسفر دعوتنه عدم اجابتلرك تفصیلاتنه كیریشمك لازمدر.
تبوك سفری بویوزدن شهرت كسب ایتمشدر.

Sayfa 200

Çünkü askerî açıdan seferin ne bir etkisi, ne de bir önemi olmuştur. **Bundan dolayı hazırlıkların ve sefer davetine katılmamaların detaylarına girişmek lâzımdır. Tebük Seferi bu yüzden şöhret kazanmıştır.**

Sayfa : 201

مسلمانلر آراسنده

الك فقيرلرى بيله پاره طوپلاديلر، هيئت سفريه‌يى تعقيب ايچون

بينه‌جك بر حيوانلرى اولمايان اصحابه دوه صاتون آلديلر.

قادينلرده معاونتدن كرى قالمق ايسته‌مديلر.

Sayfa 201

Müslümanlar arasında **en fakirleri bile para topladılar, sefere çıkanları izlemek için binecek bir hayvanları olmayan ashaba deve satın aldılar. Kadınlar da yardımdan geri kalmak istemediler.**

Sayfa : 209

مدينه‌ده قالمش اولان كيمسه‌لرك مقدارى

يوقاريكى فقره‌ده ذكر ايديلن اسملرله تماماً كوسترلمش اولماز.

از جمله، مدينه‌ده قالانلردن برى ده على بن ابى طالب ايدى.

Sayfa 209

Medine'de kalmış olan kimselerin sayısı paragrafta belirtilen isimlerle tamamen gösterilmiş olmaz. Belli başlı olarak, Medine'de kalanlardan biri de Ali bin Ebu Talip idi.

Sayfa : 212

واقدی‌یه اعتماد ایتمك لازم كلیرسه (۳۹۳ ،
۳۹۵) اردو اوتوز بیك نفره واون بیك ماركبه بالغ اولیوردی . بو

Sayfa 212

Vakidî'ye guvenmek gerekirse **ordu, otuz bin askere ve on bin ata ulaşıyordu.**

Sayfa : 215

دوغتینك خریطه‌سنده مدینه ایله تبوك آراسنده
مساوی مسافه‌ده بولوندیغی جهتله مدینه ایله تبوك آراسنده‌كی مجموع
مسافه‌ده ایكی یوز آلتمش انكلیز میلی یعنی تقریبا درت یوز كیلومترو
حساب ایدیله‌بیلیر . محمد بو مسافه‌یی ۱۹ مرحله‌ده ، هر دفعه‌سنده
یكرمی كیلو متره‌دن برآز فضله یورومك صورتیله قطع ایتمشدر .
كرك حجر كرك تبوك الیوم كاروانلرك مرحله‌لری صفتیله موجوددرلر .
حجره شیمدی مدائن صالح دنیلیور .

Sayfa 215

Not-1- De Goti'nin haritasında Medine ile Tebük **arasında uygun mesafe bulunduğu için Medine ile Tebük arasındaki toplam mesafe de iki yüz altmış İngiliz mili, yani yaklaşık dört yüz kilometre hesap edilebilir. Muhammed, bu mesafeyi 19 konaklamada, her defasında yirmi kilometreden biraz fazla yürümek suretiyle aşmıştır. Gerek Hacer, gerek Tebük günlük kervanların konaklama yerleridir. Hacer'e şimdi Medâin-i Salih deniliyor.**

Sayfa : 216

«ایچمزده‌کی قرآن عالملری، معده‌یه تعلق ایدن ایشلرده اك
حریص اولانلردر. دیله تعلق ایدن ایشلرده اك یالانجیلر اونلردر.
حربده‌ده اك جبین اولانلر ینه اونلردر». جلاس‌ده بو سوزلره
شونلری علاوه ایتمشدر: «بو آدملر شیمدی بزم آمرلرمز
بولونیورلر! حقیقتده محمدك حقی وار: بز اشکلردن‌ده دها
فنایز!»

Sayfa 216

"İçimizdeki Kur'an bilginleri, mideyle ilgili işlerde en hırslı olanlardır. Dille ilişiği olan işlerde en yalancılar onlardır. Savaşta da en korkak olanlar yine onlardır." Cellas da bu sözlere şunları ilâve etmiştir: "Bu adamlar şimdi bizim amirlerimiz bulunuyorlar! Hakikatte Muhammed'in hakkı var: Biz eşeklerden de daha fenayız!"

Sayfa : 225

محمد، حجردن شماله دوغری تبوکه قدر ایلریله‌دی.
اوراده، ایمپراطور هراقلیوسك عسکر طوپلادیغی روایتنك یا کاذب
اولدیغنی آکلانجه، اون کون قالدی. دها ایلری‌یه گیتمه‌دی.
، اردونك قسم متباقیسیله مدینه‌یه
دونمکه قرار ویردی.

Sayfa 225

Muhammed, Hacer'den kuzeye doğru Tebük'e kadar ilerledi. **Orada, İmparator Herakliyus'un asker topladığına ilişkin söylentinin yanlış olduğunu anlayınca, on gün kaldı. Daha ileriye gitmedi. Ordunun geri kalan kısmıyla dönmeye karar verdi.**

Sayfa : 228

محمدك

فکرنده سوریه حدودلرینه قدر گیتمك أصوری موجود ایدی.

فقط دشمنك عدم موجودیتی آكلاشیلنجه عمر، دها ایلری

گیتمه‌نك لزومسزلغنی ایضاح ایله عودت تكلیفنده بولوندی

Sayfa 228

Muhammed'in kafasında Suriye sınırlarına kadar gitmek düşüncesi vardı. Fakat düşmanın olmadığı anlaşılınca Ömer, daha ileri gitmenin gereksizliğini anlatarak geri dönme önerisinde bulundu

Sayfa : 239

ولهاوزنك بياناتنه نظراً

اسلامیت حقنده‌كی اك قدیم معلوماتده خراج (اراضی ویرگوسی)

ایله جزیه كلمه‌لرینك معناسی آراسنده هیچ برفرق گورولمز. بونلر،

غیر مسلملرك آدم باشنه ویردكلری بر ویرگودن عبارتدر دنیله‌بیلیر.

Sayfa 239

Not- 2- Welhuasen'in söylediğine göre İslâmiyet hakkındaki en eski bilgilerde haraç ile cizye kelimelerinin anlamı arasında hiçbir fark görülmez. Bunlar, Müslüman olmayanların adam başına verdikleri bir vergiden ibarettir denilebilir.

Sayfa : 241

مسلمانلر آجلقدن وصوسزلقدن مضطرب بولونيورلردى .

Sayfa 241

Müslümanlar açlıktan ve susuzluktan acı çekiyorlardı.

Sayfa : 241

بونلر اوكدن قوشارق
اردو مواصلت ايتمه‌دن اول قويولرده‌كى صولرى آليورلردى.

Sayfa 241

Bunlar, önden koşarak **ordu ulaşmadan önce kuyulardaki suları alıyorlardı.**

Sayfa : 273

پيغمبر شهره مواصلتنده بعض مخالف منافقلره قارشى تدابير
شديده اتخاذى مجبوريتنده قالدى .

Sayfa 273

Peygamber şehre ulaştığında bazı muhalif münafıklara karşı sert önlemler almak zorunda kaldı.

Sayfa : 275

بوراده جامعك مؤمنلر آراسنده نفاق صاچمق
فكريله انشا ايدلديكى، « اولجه اللهه ورسولنه قارشى حرب
ايتمش اولانلره بر كمينكاه تشكيل ايتديكى » سويلنمكدهدر .

Sayfa 275

Burada caminin müminler arasında nifak saçmak düşüncesiyle inşa edildiği, "evvelce Allah'a ve Resulüne karşı savaşmış olanlara bir pusu kurma yeri oluşturduğu" söylenmektedir.

Sayfa : 277

محمد، جماعتك ايچنده بو آيريلق حرلرنى انتشار ايتمهدن اول
اونى ازمك ايجاب ايتديكنى آكلادى. بناء عليه، سببلر بالخاصه، حتى
منحصراً، سياسى ايديلر ، دينى دكلديلر. محمد يالكز آسايش عمومينك
محافظهسى و مسلمان جماعتنك اشتراك مساعيسنى اخلال ايدهبيلهجك
تهلكهلى بكيالكك ازالهسى ايچون شديد بر تدبير اتخاذ ايتدى. هر قبيلهنك
كنديسنه خاص بر جامى اولماسى پرنسيبنى قبول ايدهجك اولسهايدى

Sayfa : 277

محمدكلك زمانى فلاكتلرينك الك مشئوم سببى اولان عربلردهكى او
آيريلق روحى تكرار اويانديرمش اولاجقدى .

Sayfa 277

Muhammed, cemaatin içinde bu ayrılık hareketi ortaya çıkmadan önce onu ezmek gerektiğini anladı. Bununla birlikte, sebepler hatta, özellikle siyasî idiler, dinî değildiler. Muhammed yalnız genel huzurun korunması ve Müslüman topluluğunun çalışma ortaklığını bozacak tehlikeli yeniliğin yok edilmesi için şiddetli bir önlem aldı. Her kabilenin kendisine özgü bir camisi olması prensibini kabul edecek olsaydı müşriklik zamanı felâketlerinin en uğursuz sebebi olan Araplardaki o ayrılık ruhunu tekrar uyandırmış olacaktı.

Sayfa : 288

پيغمبرك الك چوق اصرار اتمك ايستهديكى نقطهلردن برى
تعدد ازواجك صوك ايزلرينكده اورتهدن قالقماسى ايدى . بوكا

Sayfa 288

Not-1- Peygamber'in en çok ısrar etmek istediği noktalardan biri, çok kadınla evliliğin son izlerinin de ortadan kalkması idi.

Sayfa : 291

عزيمت صيراسنده محمد، عثمانه، امامت ايدركن
همشهريلريني پك يورماماسني ، اك ضعيفلرك (يعني پك ايستهيه
ايستهيه نماز قيلماياناترك) حالني كوز اوكنده طوتماسني تنبيه ايتدي.
اجرتلي بر مؤذن طوتولماسي امريني ده ويردي .

Sayfa 291

Gidiş sırasında Muhammed, Osman'a imamlık yaparken arkadaşlarını pek yormamasını, en zayıfların (yani pek isteye isteye namaz kılmayanların) halini göz önünde tutmasını tembih etti. Ücretli bir müezzin tutulması emrini de verdi.

Sayfa : 308

وطن — همدانلر جنوبي يمنده، صنعا حواليسنه هم حدود، صنعانك
شرقنده وداغلق بر اراضيده اقامت ايديورلردي .

Sayfa 308

Not – Hemedanlar Güney Yemen'de, Sana havalisine sınır olan, Sana'nın doğusunda ki dağlık bir araziye yerleşmişlerdi.

Sayfa : 323

. اوسنه‌دن صوکره آرتق هیچ
برمشرك كعبه حجنده حاضر بولونمق حقنه مالك دكلدی .
آرتق هیچ كيمسه اووقته قدر عادت اولدیغی وجهله کعبه

٣٢٣

Sayfa : 324

٢٣ § دوقوزنجی سنه

اطرافنده چیلاق قوشمیه‌جقدی (مدخله باقکز . § ١٢٢).
عینی زمانده محمد ایله مشرکلر آراسنده موجود اولان وبوتون
مشرکلرك مقدس آیلرده کمال امنیتله کعبه‌یی زیارت ایده‌بیلملرینه
مساعد بولونان عمومی معاهده‌نامه الغا ایدیلمشدی .

Sayfa 323

O seneden sonra artık hiçbir müşrik Kâbe haccında hazır bulunmak hakkına sahip değildi. Artık hiç kimse o zamana kadar gelenek olduğu üzere Kâbe [sayfa 324] etrafında çıplak koşmayacaktı. Aynı zamanda Muhammed ile müşrikler arasında varolan ve bütün müşriklerin kutsal aylarda rahatlıkla Kâbe'yi ziyaret edebilmelerine izin veren genel anlaşma bozuldu.

Sayfa : 324

جمره قربنده
مناده (ازرقی‌یه باقکز. ٣٣ ـ ٣٥) علی بن ابوطالب حجده‌کی
یکیلکی و محمد ایله مشرکلر آراسنده‌کی عمومی معاهده‌نك مفسوخیتنی
علناً هر کسه تبلیغ ایتدی.

Sayfa 324

Cemre yakınında Mina'da Ali bin Ebu Talip, hacdaki yeniliği ve Muhammed ile müşrikler arasındaki genel anlaşmanın bozulduğunu açıkça herkese anlattı.

تألیف و ترجمه انجمنی طرفندن قبول ایدلمشدر

اسلام تاریخی

محرری:
لئونه قائتانو

مترجمی:
حسین جاهد

(ایتالیانجه‌دن)

208

استانبول
طنین مطبعه‌سی — ۱۹۲٤

İSLÂM TARİHİ

Yazarı	Tercüme
Leon Caetani	Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 208
Yazar : Leon Caetani
Cild : Gri
Ebadı :
En : 13.5
Boy : 19.5
Sayfa Adedi : 423

Sayfa : 10

§ ۳ . — اونجی سنهٔ هجریه ربیع الاولنده محمد ، درت
یوز کشی ایله خالد بن الولیدی نجرانده (یمن) بنو الحارث
بن کعبلر نزدینه گوندردی .

Sayfa 10

Muhammed, hicretin 10. yılı Rebiül-evveli'nde Halid bin Velid'i dörtyüz kişilik bir kuvvetle Hâris bin Ka'b'ın yanına gönderdi.

Sayfa : 12

منبت و مدنی بر مملکت .
اولان جنوبی عربستانده ، وسطی و شمالی عربستانده چولده
همان همان وحشت حالنده یاشایان قبیله‌لره نسبتله اولدقجه مترقی
بر حرث وزیاده بر رفاه واردی .

Sayfa 12

Orta ve Kuzey Arabistan'da, çölde hemen hemen vahşi bir hayat süren kabilelere karşın Güney Arabistan, verimli toprakları ve oldukça gelişmiş medeniyetiyle refah içinde yaşıyordu.

Sayfa : 19

محمد ، كنديلرينه تخصيص ايديلن
مملكتلرك ادارهسى حقنده تعليمات ويرديكى صيراده : « هر شيئى
قولايلاشديريكز ، زورلاشديرمايكز . فنا دكل ايى يكيلكلر
ياپيكز . (اهالىيه قرشى) خصمانه دكل دوستانه حسيات بسلهيكز »
ديدى .

Sayfa 19

Muhammed kendilerine tahsıs edilen ülkelerin yönetimi hakkında talimât verdiği sırada. **"Herşeyi kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız. Fena değil iyi yenilikler yapınız. Halka karşı düşmanlık değil, dostluk duyguları besleyiniz" dedi.**

Sayfa : 25

ليكن خرستيان ياخود يهودى دينده
قالیرسه ، دينى ترك ايچون اجبار ايديلميهجكدر .

Sayfa 25

Hristiyan veya Yahudiler dinlerini değiştirmeleri için zorlanmayacaktır.

Sayfa : 107

پیغمبرك وفاتندن اول ، احتمالکه ١٠ هجی

١٠٧

Sayfa : 108

سنهٔ هجریه‌نك ختامندن مقدم ، عربستانده ایلك آیریلق
حرکتلری باشلامشدر . بونلر ، محمدك مثالنی تعقیب ایتمك
و سیاسی و دینی بر پروپاغاندا واسطه‌سیله محمدك قازاندیغی عینی منافع
مادیه‌یی تأمین ایله‌مك ایسته‌ین کیمسه‌لر طرفندن اداره ایدیلیوردی .
بویله بر حرکته ایلك قیام ایدن مسیلمه‌در

Sayfa 107

Peygamber'in vefatından önce -ihtimalki hicretin 10 yılının [sayfa 108] sonlarından önce- Arabistan'da ilk ayrılık hareketleri başlamıştır. Bu ayrılık hareketlerini -Muhammed örneğinden yola çıkarak-, siyasî ve dinî bir propaganda ile Muhammed'in kazandığı maddî menfaatleri kazanmak isteyenler yönlendiriyorlardı.

Sayfa : 108

روایت اولوندیغنه کوره ، مدینه‌دن وطنی
اولان یمامه‌یه عودت ایدنجه اوده کویا وحی الهی‌یه مستند آیتلر
ترتیب ایتمش ، بونی اعلان ایله‌مش ، قبیله‌سی آرقه‌سی صیرا
سوروکله‌مشدر . قبیله‌سی یابانجی پیغمبری ترك ایله ملی پیغمبره
متابعت ایتمشدر . قریشیلرك و مدینه‌لیلرك محمد سایه‌سنده

Sayfa : 109

نائل اولدقلری عینی منافعی بونلرده استحصال ایده‌بیله‌جکلری
امید ایدیورلردی.

Sayfa 108

Bu türlü harekete ilk kalkışan Müseyleme'dir. Rivayet olunduğuna göre, Medine'den vatanı olan Yemame'ye dönünce, o da güya vahi ile gelmiş ayetler düzenlemiş, peygamberliğini ilân etmiş ve kabilesini arkası sıra sürüklemiştir. Kabilesi yabancı peygamberi terk ederek, millî peygambere memnuniyetle bağlanmıştır. Kureyşîlerin ve Medinelilerin Muhammed sayesinde kazandıkları (sayfa 109) menfaatleri bunlar da kazanacaklarını umit ediyorlardı.

Sayfa : 111

مسیلمه‌نك پروپاغانداسی بدایتده موفقیته اقتران
ایتدی. طرفدارلرینك چوغالدیغنی کورنجه محمد طرفندن استعمال
ایدیلن وسائطه تشبث ایده‌رك مدینه پیغمبرینه بر نامه کوندردی.
روایت اولوندیغنه کوره بونده عربلر اوزرنده حکم ونفوذك
پایلاشلماسی تکلیف ایدیلیوردی :

١١

Sayfa 111

Müseyleme'nin propagandaları başlangıçta etkili oldu. Taraftarlarının çoğaldığını gören Müseyleme, Muhammed'e bir mektup gönderdi. Muhammed'in dini yaymak için kullandığı yöntemleri tercih eden Müseyleme, rivayetlere göre mektubunda Araplar üzerindeki hüküm ve nüfuzun paylaşılmasını teklif ediyordu.

Sayfa : 114

مسیلمه‌نك

اخلاقسز بر كذاب كبی اورته‌یه چیقمق ، خلقی آلداتمق ایچون
حقه‌بازلق طرزنده عادی هنرلره مراجعت ایتمك و روظیفهٔ رسالتی
حائز اولدیغنه ایناندیرمق شویله دورسون بالعكس قیمتسز عد
ایدیله‌میه‌جك اخلاقی و دینی بر مذهب اورته‌یه قویمش اولدیغی

Sayfa : 115

سپرنكر ایله برلكده تسلیم ایدیلمك لازم كلیر .

Sayfa 114

Müseyleme yalnız ahlâksız bir yalancı gibi ortaya çıkarak halkı kandırmak için hokkabazlık tarzında âdi hünerlere başvurmakla kalmamış, aynı zamanda risâlet görevi yerine getirdiğine de inandırmıştı. Ayrıca, Sprenger'in (sayfa 115) tespitine göre değersiz **kabul edilemeyecek ahlâkî ve dinî bir mezhep ortaya koymuştur.**

Sayfa : 119

حجة الوداع (ذی القعده)

§ ٧٢ . — يوقاری‌ده حكايه ايتديكمز وجهله، ٦ نجی ،
٧ نجی ، ٨ نجی سنه‌لرده پيغمبر ، احاديثك تصريح ايتمه‌ديكی
سببلردن دولايی ، معتاد اولان سنوی بويوك حجه يعنی
ذی الحجه آينده‌كی حجه اشتراك ايتمه‌مشدی. كوچوك حج يعنی
عمره دينيلن حجی ترجيح ايتدی . بو، هركسك حاضر بولونمغه
صلاحيتدار اولديغی بويوك عمومی حج باشلامادن اول بر نوع
خصوصی شكلده ايفا ايدلمش بر حج ايدی . بو حركتك
سببی مجهول قالمشدر. چونكه احاديث، پيغمبری بوكا سوق ايدن
عوامل حقنده ذره قدر ايضاحات ويرمزلر.

١١٦

Sayfa 119

Veda Haccı (Zilka'de)

Yukarıda hikâye ettiğimiz gibi Peygamber, hicretin 6., 7 ve 8. Senelerinde- hadislerin açıklamadığı sebeplerden dolayı- olağan olan yıllık büyük hacca yani Zilhicce ayındaki hacca iştirak etmemişti. Küçük haccı, yani Umre'yi tercih etti. Bu herkesin hazır bulunmaya izinli olduğu genel hac başlamadan önce özel şekilde ifa edilmiş bir hac idi. Bu hareketin sebebi meçhul kalmıştır. Çünkü hadisler Peygamber'i buna sevk eden nedenler hakkında zerre kadar bilgi vermezler.

Sayfa : 120

٩نجی سنه ده کوریيورز که پیغمبر، محیطی تدقیق ایمك
وحجه کان غلبه لغك مزاج واحوالی حقنده مشاهداتده بولونمق
اوزره ابو بکری کوندرمشدی . خلقه رسماً رئیس الحج اولان
ابو بکر واسطه سیله خطاب ایتمه یوب ده علی واسطه سیله بلیغاتده
بولونمق مقصد حقیقیسی کوزمزدن نهان قالان احتمالکه بر
دیپلوماسی اینجه لکیدر . معلوم اولدیغی اوزره او کوندن صوکره
ارتق هیچ بر مشرکك کعبه یی زیارت ایده میه جکی اعلان
ایدلمش و بو صورتله کعبه منحصراً بر مسلمان زیارتکاهی اولمشدی.

Sayfa 120

Hicretin 9. yılında görüyoruz ki Peygamber, bölgeyi araştırmak ve hacca gelen kalabalıkla ilgili gözlemlerde bulunmak üzere Ebu Bekir'i göndermişti. Halka resmen Reisü'l-hacc olan Ebu Bekir aracılığı ile hitap etmeyip, Ali aracılığı ile tebligatta bulunması gözden kaçan bir diplomasi inceliğidir. Bilindiği gibi o günden sonra artık hiçbir müşrikin Kâbe'yi ziyaret edemeyeceği ilân edilmiş ve bu şekilde Kâbe bir Müslüman ziyaretgâhı olmuştur.

Sayfa : 121

شمنات ایله قرارلاشمش اولان آی اثناسنده نهایت بویوك
حج مراسمنی ایفا ایتمکه محمدی سوق ایدن اسباب سیاسیه ،
هیچ صوك زمانلرده اهتدا ایدن و آرتق مطلق و حاله کلمش
حکم و دوذینه عرض انقیاد ایله ین بیکارجه مؤمنیندن مرکب
بر جمعیت اوکنده ، یالکز مسلمانلر ایله برلکده مراسم
مخصوصهٔ حجی ایفا ایتمك آرزوسندن عبارت اولامیلیر . بو
ویله بر منظره ایدی که حاضرونك کافه‌سنده سیلنمز بر خاطره
براقه‌جقدی . بوتون اسلام قوتلرینك عمومی بر رسم کچیدی
عد ایدیله‌بیله‌جکدی . آرتق اسلامیتك شهرتی بوتون عربستانه
یاییلاجق ، مختلف یرلرده عینی زمانده بردنبری مسلمان دولتنك
بومؤسسنك نفوذ واعتبارینی اخلال ایتمك تهدیدینی کوسترن
اغتشاش عناصرینی قورقوتوب دوزدیرابیله‌جکدی .
حجةالوداع حقنده‌کی احدیثی آشاغیده مفصلاً ذکر
ایده‌جکمز . چونکه بو ، مختلف نقاط نظردن بویوك بر وقعه

١٢١

Sayfa : 122

ج ٧٢-٧٣ — اونجی سنه

تاریخیه تشکیل ایدر . مسلمانلر ، بو حجةالوداعی پیغمبر زیست
حیات معجزه آلودینك اك بویوك وقعه‌سی اولمق اوزره تحصیر
ایدرلر . پیغمبر طرفندن آرتق (لفظاً) مسلمان اولان مکه‌ده
ایلك وصوك دفعه اوله‌رق اداره ایدیلن بو مراسمك اهمیتی

Sayfa : 122

آرتیراجق جالب دقت بعض عناصرده انضمام ایتمشدر. بو مناسبتله
مکه‌ده ، عرفه‌ده و منا‌ده محمدڭ ایراد ایتدیکی اوچ نطقه بر عجیب
مخصوصه عطف اولونمقده‌در. محمد، غربی و مرکزی عربستانڭ
هر کوشه‌سندن کلمش اولان قبیله‌لر او کنده بو نطقلرله مسلکنی
یالکز قطعی بر شکلده ایضاح و تلخیص ایتمش اولمادی . بر
قاچ کون صوکره بوتون عربلرك ، الڭ صادق اتحادلرینڭ
حرمت و رعایت ایتدکاری استادلرینڭ احمعی وذیی بر نوع
وصیتنامه‌سی کبی تلقی و تخطر ایله‌یه‌جکلری شیلری ده بلا احتیاز
سویله‌دی . بو اعتبار ایله، نطقلرك پارچه پارچه خاطراتی حدیثده
غایت مهم بر موقع طوتیور . احتمالکه بونده بك چوق
دوقونمق وانجق عادتلر یاپمق ایله برابر بو مهم وقعه‌ده محمد
طرفندن افاده ایدیلن اساسلی فکرلردن بعضیلری [illegible]
ایتملری ممکندر .

§ ۷۳ . — حصلی ، هجرتڭ اوچنجی سنه‌سی اثناسنده، یقین
نهایت مکه‌ده بیوك حجده بالذات حاضر بولونمق ایسته‌دی .
روایت اولوندیغنه کوره ، اولکی سنه‌لرده ، قربان کوسـ[illegible]

۱۲۲

Sayfa : 123

یوم الاضحی ، (۱۰ ذی الحجه) بو مراسمی مدینه‌ده قربان
کسه‌رك تسعید ایدردی . یوقاریده بونی حکایه ایتمشدك .

Sayfa : 123

(۲ نجی سنه‌یه باقکز ، § ۱۰۱) . فقط بو سنه حجه بالذات
اشتراك ایده‌رك و مراسمی عنعوی زمان و مکانده یعنی منا وادیسنده
۱۰ ذی‌الحجه‌ده ، متعدد قربانلرله مهابتلندیره‌رك بایرام یاپمق
آرزو ایتدی . پیغمبرك بویله بر نیتده بولوندیغی خبری قبائل
آراسنده انتشار ایتدیکی ایچون او سنه حجه اشتراك ایدنلرك
مقداری هر زمانکندن فضله اولمشدر . برچوقلری پیغمبر ایله
برلکده کیتمك اوزره مدینه‌یه کلدیلر . بوتون حاضرلقلر
اکمال ایدیلدکدن صوکره مدینه‌دن (واقدی‌یه کوره و ابن اسحاق
طرفندن ده تأیید ایدیلدیکنه نظراً) بر جمعه ایرته‌سی کونی حرکت
ایدیلدی

Sayfa 121

An'anelerle belirlenmiş olan ayda Muhammed'i, büyük hac merasimi duzenlemeye iten sıyasî sebep şuydu:

Muhammed'in hükum ve nüfuzunun gostergesı olan binlerce müminden oluşan bır cemaatın onünde hac gorevını yerıne getırmek arzusuydu **Bu öyle bir manzaraydı ki oradakilerin hepsinde bir hatıra bırakacak, tüm İslâm kuvvetlerinin büyük bir geçit resmi olarak kabul edilecekti. Artık İslâmiyet'in şöhreti bütün Arabistan'a yayılacağı gibi çeşitli bölgelerde Müslüman devletinin ve kurucusunun nüfuz ve itibarını tehdit edebilecek unsurları korkutup, engelleyebilecekti.**

Veda haccıyla ilgili hadislerden, ayrıntılı olarak aşağıda bahsedeceğiz. Çünkü bu birçok açıdan büyük bir olaydır **(sayfa 122)** Müslümanlar, bu veda haccını, peygamberlerinin mucizelerle dolu yaşamının en büyük olayı olarak varsayarlar. Peygamber tarafından artık Müslüman kabul edilen Mekke'de, ilk ve son kez olarak idare edilen bu merasimin önemini **artıracak bazı yönler de vardır. Mekke'de, Arafa'da ve Mina'da Muhammed'in yaptığı konuşmalara özel bir önem atfedilmektedir. Batı ve merkezî Arabistan'ın her köşesinden gelmiş olan kabilelere yaptığı konuşmalarla yalnız peygamberlik görevini izah etmiş olmuyordu, aynı zamanda bütün Müslümanların Peygamber'i sıfatıyla bir tür vasiyetname sayılabilecek şeyler söylüyordu. Bu itibarla konuşmaları hadislerde önemli bir yer tutuyordu. Bu hadislere bazı eklemelerin yapıldığı ihtimal dahilinde olmakla birlikte, Peygamber tarafından ifade edilen fikirleri de içermeleri mümkündür.**

Sonuç olarak, hicretin 10. senesi içinde Peygamber, Mekke'de büyük bir hacda bizzat hazır bulunmak istedi. Rivayet olunduğuna göre, önceki yıllarda kurban gününde (sayfa 123) (10 Zilhicce) bu merasimi Medine'de kurban keserek kutlardı. Yukarıda bunu anlatmıştık (2. seneye bakınız, s. 101). Fakat bu sene hacca bizzat iştirak ederek merasimi geleneksel zaman ve mekânda, yani 10 Zilhicce'de, Minâ vadisinde kutlamayı arzu etti. **Peygamber'in böyle bir niyeti olduğuna dair haber, kabileler arasında yayıldığı için o yıl hacca katılanların sayısı her zamankinden fazla olmuştu.** Birçokları Peygamber'le birlikte hacca gitmek için Medine'ye geldiler. Bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra bir cumartesi günü hareket edildi.

Sayfa : 124

پازار کونی (۲۳ شباط)

اوکله نمازندن صوکره پیغمبر قدیم عربلرك افکار باطله‌یه مستند اعتقاداتنه تبعیتاً ، قربانلق دوه‌لرك صاغ بوکرلرینه بالذات اشارت یاپدی ، هر برینك بوینینه بر پابوج آصدی . صوکره کندی دوه‌سنه بینه‌رك عزیمت اشارتی ویردی ، بیضایه دوغرو حرکت ایتدی

Sayfa 124

23 Şubat Pazar günü öğle namazından sonra Peygamber, eski Arapların inanışlarına uygun olarak kurbanlık develerin sağ göğüslerini işaretledi ve herbirinin boynuna bir papuç astı. Sonra kendi devesine binerek yola çıkma işaretini verdi ve Beyza'ya doğru hareket etti.

Sayfa : 127

محمد ، قصوه نامنده‌کی دوه‌سنه راکب اوله‌رق حکومتنك اك اوزاق کوشه‌لرندن قوشوب کلمش بر چوق غلبه‌لق آراسنده مطنطن و مظفر بر صورتده مکه‌یه کیردی .

Sayfa 127

Muhammed, Kusva adındaki devesinin üzerinde hükümetinin en uzak köşelerinden koşup gelmiş kalabalığın arasında gösterişli ve muzaffer bir şekilde Mekke'ye girdi.

Sayfa : 128

هر حالده پیغمبر
(منابعده سویلنمه یورسه‌ده شبهه‌سز یایان اوله‌رق) کعبه‌ اطرافنده
طوافه باشلادی . حجرالاسودك اوكنه كلنجه : (بسم‌الله :
الله اكبر !) دیه‌رك بونی اوپدی .

Sayfa 128

Her ne kadar kaynaklarda açıklama yoksa da Peygamber şüphesiz yaya olarak **Kâbe'yi tavafa** başladı **Hacerü'l-esved'in** onune gelince, Bismillah! Allahu Ekber! dıyerek taşı optü

Sayfa : 129

پنجشنبه كونی محمد مكه‌ده ایلك بر نطق ویردی .
عرفه كوننده‌ده ، اوكله نمازندن اول بر نطق ویردیكی ،
ایرته‌سی كونی منا‌ده اوكله نمازندن صوكره ینه بر نطق ایراد
ایله‌دیكی سویله‌نیور .

Sayfa 129

Muhammed perşembe günü Mekke'de ilk konuşmasını yaptı. Arife günü öğle namazından önce ve ertesi günüde Mina'da öğle namazından sonra bir konuşma yaptığı söyleniyor.

Sayfa : 133

§ ۷۷ .— بو مراسم بیتوب اوکله نمازی قیلندقدن صوکره
محمد تکرار دوه‌سنه بیندی ، مؤمنلری اطرافنه طوپلایه‌رق
بیت اومشهور نطقی ایراد ایتدی . بونك متنلرده کوردیکمز
ن اسکی شکلنی عیناً قید ایدیيورز (ابن اسحاقك روایتی) .
و حج اثناسنده محمد ، مؤمنینه حج مناسبتیله ایفا ایدیله‌جك
عدات ومراسمی تعلیم ایتدی و بر خطبه ایراد ایده‌رك بونده
دها برچوق شیلرده سویله‌دی . جناب حقه حمدوثنا ایتدکدن
سوکره‌دیدی که : « ای ناس ، سوزلرمی دیکله‌یکز . چونکه
بو سنه‌دن صوکره حج مناسبتیله سزی بر دها کوروب کورمیه‌جکمی
بیلمه‌م . ای ناس ! قانکز واموالکز ربکزه ملاقی اولاجغکز
زمانه قدر سزك ایچون مقدس (حرام) ، بو کونکز وبو
ایکنز ناصل مقدس ایسه اویله مقدس اولمالیدر . چونکه بر

۱۱۱

Sayfa : 134

§ ۷۷ اونجی سنه

کون ربکزك حضورینه چیقاجقسکز . او سزدن اعمالکز ایچون
حساب ایسته‌یه‌جکدر . بن وظیفه‌می ایفا ایتدم . کیمده
کندیسنك ید امانته تودیع ایدیلمش بر مال وار ایسه اونی
کندیسنه ویرمه‌نه اعاده‌ایتسون . اقراض ایدیلن سرمایه‌دن آلنان
هر دورلو فائض الغا ایدیلمشدر . فقط سرمایه بورج اوله‌رق
قالمقده‌در . بوبابده هیچ برحقسزلق ارتکاب ایتمه‌یکز . بویله

Sayfa : 134

یاپارسه کز هیچ مسئول اولمازسکز . الله آرتق هیچ فائض
ویریلمه‌سنی امر ایتمشدر . عباس بن عبدالمطلبه مدیون اولدیغکز
بوتون فائضلر کأن لم یکندر . کذلك جاهلیت زمانك بوتون
قان دعوالری ده قالدیریلمشدر. آرا کزده ایلك رفع ایتدیکم قن
دعواسی ربیعه بن الحارث بن عبدالمطلبکدر (مشرکلك زماننده
هذیللر طرفندن ارتکاب ایدیلمش برجرم . اوندن صوکره کی
بوتون انتقام حقلری الغا ایدیلوردی). دها صوکره: ای ناس:
شیطان آرتق سزك ممالکتکزده پرستش ایدیلمك یولنده کی هر دورلو
امیدینی غائب ایتمشدر . شاید ایچکزدن بعضیلری باشقه شیلرده
اوکا اطاعت ایدرسه شیطان بابه جقکز فنا حر کتلردن دولایی
سوینه جکدر . بو سببله ، دینکز ایچون شیطانه قارشی متیقظ
بولونکز . ای ناس ! نسی (سنهٔ قمریه‌یی سنهٔ شمسیه ایله توحید
ایچون آی علاوه ایدیلمه‌سی . برنجی سنهٔ هجریه‌یه باقکز. § ۹-۱۵) ده
بر حرکت کفردر . کافرلر بونکله خطایه دوشرلر. بر آیی بر سنه
مقدس اعلان ایدرلر ، دیکر بر سنه‌ده ایسه عینی آیی بو وصفندن

۱۳٤

Sayfa : 135

§ ۷۷ اونجی سنه

تجرید ایلرلر . اللهك حرام عد ایتدیکی شیئی دوزه‌لتمك ادعاسیله
اللهك حرام عد ایتدیکنه تجاوز ایدرلر . اللهك سربست
براقدیغنی حرام اعلان ایدرلر . زمان دورینی اکمال.

Sayfa : 135

ایتدی. اللهك سماوات ایله ارضی خلق ایتدیکی کون کبی
اولدی . نزدالهیده آیلرك عددی اون ایکیدر . بونلردن
دردی مقدسدر : اوچی بربرینی تعقیب ایدر . (ذی‌القعده
ذی‌الحجه ومحرم . دردنجیسی) رجب ایسه ایکی جمادی
اراسنده‌در . صوکره شعبان کلیر . دها آشاغیده : ای ناس !
قادینلرکز اوزرنده حقوقکز واردر . فقط اونلرده سزك
اوزرکزده حقه مالکدرلر . سزك خوشکزه کیتمه‌ین
بر کیمسه‌نك اوکزه کلمه‌سنی ایسته‌مکه ومنابیتسزلکی
ظاهر هیچ بر حرکتده بولونمامالرینی کندیلرندن طلب
ایتمکه حقکز واردر . بوکا رغماً اونلر بویله بر حرکتده
بولونه‌جق اولورلرسه‌الله، کندیلرینی یاتاغکزدن اوزاق طوتمق
واعتدال دائره‌سنده جزا یاپمق حقنی سزه ویرییور . فقط
بویله برحرکتده بولونمقدن اجتناب ایتدکلری تقدیرده کندیلرینی
صورت مناسبه‌ده انفاق والباس ایله مکلفسکز . قادینلره ایی
معامله ایدیکز . چونکه اونلر سزك یاردیمجیلرکزدر ،
چونکه کندیلکلرندن هیچ برشیئه مالك اولامازلر . سز
اونلری بر ودیعةالله کبی تلقی ایتملیسکز .

Sayfa 133

Bu merasim bitip öğle namazı kılındıktan sonra Muhammed, tekrar devesine bindi. Müminleri atrafına toplayarak nihayet o meşhur hutbesini okudu. Veda hutbesinin metinlerde gördüğü-

müz en eski şeklini aynen aktarıyoruz (İbn-i İshak'ın rivayeti). Bu hac sırasında Muhammed müminlere hacda yapılması gerekenleri göstermiş, bir de hutbe okuyarak birçok şey daha söylemiştir. Cenâb-ı Hak'ka hamdüsenâ ettikten sonra dedi ki: "Ey insanlar sözlerimi dinleyiniz. Çünkü bu seneden sonra hac münasebetiyle sizi bir daha görüp görmeyeceğimi bilemem. Ey insanlar! Kanınız ve mallarınız Rabbinize kavuşacağınız zamana kadar sizin için mukkaddestir. Bu gününüz ve bu ayınız nasıl mukaddes ise, öyle mukaddes olmalıdır. Çünkü bir [sayfa 134] gün, Rabbinizin huzuruna çıkacaksınız.O sizden ameliniz için isteyecektir. Ben görevimi yerine getirdim. Kimde kendisine emanet edimmiş bir mal var ise geri sahibine iade etsin. Sermaye olarak verilmiş borçtan faiz kaldırılmıştır. Fakat sermaye borç olarak kalmaktadır. Bu hususta hiçbir haksız kazanç elde etmeyiniz. Böyle yaparsanız [ahirette] hiçbir sorumluluğunuz olmaz. Allah artık hiç faiz verilmemesini emretmiştir. Abdülmuttalib'in oğlu Abbas'a borcunuz olan faizler tamamen kaldırılmıştır. Bununla beraber Cahiliyye Dönemi'nin bütün kan davaları da kaldırılmıştır. Aranızda ilk kaldırdığım kan davası Rabia bin El- Hâris bin Abdülmuttalib'indir" (müşriklik zamanında Hezyiller tarafından işlenmiş bir suç. Ondan sonraki bütün intikam hakları kaldırılıyordu). Daha sonra: "Ey insanlar! Şeytan artık sizin memleketinizde perestiş [tapma, ibadet] edilmek yolundaki her türlü ümidini kaybetmiştir. Şayet içinizden bazıları başka şeylerde ona itaat ederse, şeytan yapacağınız fena hareketlerden dolayı sevinecektir. Bu sebeple dininiz için şeytana karşı uyanık bulununuz. Nesi (Ay yılını Güneş yılıyla birleştirmek için ilâve edilen süre) de bir hareket küfürdür. Kâfirler bununla hataya düşerler. Bir ayı bir sene kutsal ilân ederler, diğer yıl ise aynı ayı bu vasfından [sayfa 135] ayırırlar. Allah'ın haram saydığı şeyi düzeltmek iddiasıyla Allah'ın haram saydığına tecavüz ederler.

Allah'ın serbest bıraktığını haram ilân ederler. Zaman döndü dolaştı, nice devirler yaptı, yine Allah'ın yeri, göğü yarattığı sıradaki hali üzere geldi. Allah nezdinde ayların sayısı on ikidir. Dördü haram aylardır, üçü art arda gelir. Receb ise tektir. Sonra Şaban gelir. Ey insanlar! Kadınlarınız üzerinde hukukunuz vardır. Fakat onların da sizin üzerinde hakları vardır. Sizin hoşunuza gitmeyen bir kimsenin önünüze gelmemesini istemeye ve münasebetsizliği içeren hiçbir harekette bulunmamalarını kendilerinden talep etmeye hakkınız vardır. Buna rağmen onlar böyle bir harekette bulunacak olurlarsa Allah kendilerini yatağınızdan uzak tutmak ve gerektiği şekilde cezalandırmak hakkını size veriyor. Fakat bu tür hareketlerden kaçınanları ise evli kaldığınız sürece yedirme ve giydirme ile mükellefsiniz. Kadınlara iyi davranınız. Çünkü onlar sizin yardımcınızdır. Kendiliklerinden hiçbir şeye malik olamazlar. Siz onları Allah'ın bir emaneti gibi düşününüz."

Sayfa : 140

اوچ آی صوڭره وقوع وفاتنه قدر

آرتق مدینه‌دن بر یره چیقمادی (طبری ، برنجی جلد، ۱۷۹٤).

Sayfa 140

Üç ay sonra gerçekleşen vefatına kadar artık Medine'den bir yere çıkmadı (Taberi 1. Cilt, 1894).

Sayfa : 148

محمدك صوك بش سنه‌سنك خصوصيتى .

§ ٨٤ . — محمدك حيات عموميه‌سنه عائد ايكى دوره‌يى
يوقاريده تدقيق ايتمشدك . مكه دورى (مدخل ، § ٣٤٨
ومتعاقب فقره‌لر) ايله مدينه‌ده‌كى ايلك بش سنه (بشنجى سنهٔ
هجريه ، § ٦٠ ومتعاقب فقره‌لر) راحميت مخصوصه‌يى حائزدرلر.
چونكه برى محمدك نفوذ دينيسنى ناصل احداثه موفق اولديغنى ،
ديكرى‌ده آرتق عموماً مسلم پيغمبرلك قدرتنى ناصل اكتساب
ايده‌رك نه‌نوقرانيك بر نفوذ اساسى قورديغنى و بويوك بر
حكومت عسكريه‌نك نوه‌سى ناصل وجوده كتيرديكنى ارائه
ايتمكده‌در . فعاليتنك شيمدى تدقيق ايده‌جكمز اوچنجى
وصوكنجى دوره‌سنده ، صوك صفحه‌يه واصل اولويورز .
بو صفحه‌ده پيغمبر ، اوردو و جوارنه حاضرلقلرله كسكين
بر حاله كتيريلن دين ، سياسى وعسكرى سلاحلرله جزيرة

١٤٨

Sayfa : 149

العربك بويوك برقسمى تحت انقياده آلمغه وخلفلرينه درين
بر انقلاب دينى وجوده كتيرمك ، عظيم وشرفلى بر ايمپراطورلق
خلق ايتمك ايچون لازم كلن عناصرى براقمغه موفق اولدى .

Sayfa 148

Muhammed'in Son Beş Senesinin Özeti

Muhammed'in yaşamına ilişkin iki dönemi yukarıda incelemiştik: Mekke dönemi ve Medine'deki ilk beş yılı. Bu iki dönem de özel bir öneme sahiptir. Çünkü biri Muhammed'in dini nüfuzunu nasıl kurduğunu, diğeri de Peygamberlik kudretini nasıl kazandığını, nasıl bir teokratik nüfuz kurduğunu ve büyük bir askerî hükümetin ilk yapılanma süreçlerini kapsar. Şimdi inceleyeceğimiz, üçüncü ve sonuncu aşamadaki faaliyetleridir. Bu safhada Peygamber, uzun ve cesurane hazırlıklarla keskin bir hale getirilen dinî, siyasî ve askerî silâhlarla kendisinden sonra devleti yönetecek olanlara, gerek Arabistan Yarımadası'nın [sayfa 149] fethi, gerek dinî yenilikler yapmaları konusunda uygun bir zemin ve gerekse büyük ve şerefli bir imparatorluk kurmaları konusunda gerekli olan şartları hazırladı.

Sayfa : 150

اوتجی سنه — ٨٤

اولدیغی مشرکلك رنکنی هر کون دها بارز بر صورتده آرتیرمغه
میل ایدیوردی . صرف مادی و سیاسی اولان مشرکلك تأثیراتی
نهایت سائر بوتون تمایلاته غلبه چالدی ؛ هجرتك بشنجی سنه‌سی
نهایتندن اعتباراً اوقدر قوت کسب ایتدی که پیغمبریله بوندن
آلت اوست اولدی . بو حرکتك اداره‌سنی بالذات کندیسی
درعهده ایتدی و حرکتی تسریع ایله‌دی . بو ضروری ؛ غیر
قابل اجتناب بر عمليه اولمشدر . کیمسه بوندن کندیسنی

Sayfa : 150

قورتارامازدی. مادامکه عربلر اسلامیته تماماً اویمق ایستهمیورلردی، اوحالده اسلامیت، قدیم دنیادن یکی دنیایه مطلوب وضروری اولان انتقالی تأمین ایچون، کندیسی عربلره اویمق ایجاب ایدییوردی.

مادامکه اسلامیت قدیم عرب دنیاسنه غلبه چالامایور، اونی تماماً محو ایدهمیوردی، اوحالده یکی عرب دنیاسنی بو اسکی عرب دنیاسی اوزرینه تأسیس ایتمهسی ومشترک عرب طبیعتنک غیر قابل تحویل اوصافنی تشکیل ایدن پرنسیبلردن بر چوغنی قبول ایتمهسی لازم کلیوردی. بعضاً خفیفجه تبدیل منظره ایتمک ایله برابر، هرهیئت اجتماعیهیی یکی شکللره ویکی مفکورهلره دوغرو سوق ایدن دائمی برحرکته رغماً، بوتون قوملرده بعض تمللی واساسلی عناصر اخلاقیه وروحیه دائما عینی حالده قالیرلر، قدیم بالعموم تشکیلاتک انهدام وانقراضندن صوکره ینه معمر اولورلر.

هیچ بری مستثنا اولمامق اوزره بوتون دینلر، ترقیلریجه

Sayfa : 151

دوردیران مانعهلره غلبه چالمق ایچون، مبارزه ایتدکلری قوتلرله اوزلاشمق مجبوریتنده قالمشلر، محو وازالهلری کندیلرینک حکمت وجودینی تشکیل ایدن عناصری قسماً قبول ایتمک اضطرارینه دوشمشلردر. هارناق، خرستیان مذهبنک تکاملی حقندهکی

Sayfa : 151

اثر عالمانه‌سنده (بالخاصه مشهور Dogmen-Geschichte یه
باقکز) یالکز خرستیانلق تاریخنك مشركلك اعتقادات
باطله‌سنی حتی عبادت و مفهوملرینی بیله مص و بلع ایتمکله..
مترافق برتكامل داخلیدن عبارت اولدیغنی اثبات ایله قالمامش،
خرستیانلغك دها بدایتده‌بیله تهلكه‌لی بر رفض والحاده
او « خطا » لرك برقسمنی قبول ایتمكسزین غلبه چاله‌مامق كبی
بر غرابتده دوشوب قالمش اولدیغنی میدانه قویمشدر. اثرینك
بر فقره‌سنده بویوك بر نفوذ نظرله سویله‌دیكی كبی (هارناقك
. Die Mission اثرینك ٦٨ نجی صحیفه‌سنده ١ نجی نوطنه باقكز)
بو عادتا خسته‌لنه قارشی بر نوع تأمین معافیت عملیه‌سی كبی
اولمشدر.

Sayfa 150

Sırf maddî ve siyasi olan müşriklik etkileri sonunda diğer bütün temayüllere üstün geldi. Müşriklik hicretin beşinci yılı sonlarından itibaren o kadar kuvvet kazandı ki Peygamber bile alt üst oldu. Bu hareketin idaresini bizzat kendisi üzerine alarak hızlandırdı. Madem ki Araplar İslâmiyet'e tamamen uymak istemiyorlardı, o halde İslâmiyetin- cihanşümul olmak istiyorsa- Araplara uyması gerekiyordu. Mademki İslâmiyet eski Arap geleneklerine üstün gelemiyor ve onu tamamen mahvedemiyordu o halde yeni Arap zihniyetini eski Arap zihniyeti üzerine tesis etmesi için eski Arap dünyası prensiplerinden birçoğunu kabul etmesi gerekiyordu. Bir toplumu yeni şekillere ve anlayışlara doğru sevk eden

hareketler birtakım kısmî değişikliklere yol açsa bile yine kavimlere hakim olan ahlâk ve ruh hali aynen kalır. Hatta eski teşkilâtın yıkılıp yok olmasından sonra bile yine varlıklarını sürdürürler.

Bütün dinler gelişmelerini [sayfa 151] durdurabilecek engellere üstün gelmek için mücadele ettikleri kuvvetlerle uzaklaşmak mecburiyetinde kalmışlardır. Yok etmek için çabaladıkları unsurları kabul etmek zorunda kalmışlardır. Harnak, Hristiyanlık dininin yayılması sürecinde (özellikle Dogmen-Geschichte'ye bakınız), müşriklik düşünce, ibâdet ve anlayışlarını koruduğunu kanıtlamakla kalmamış başlangıçta bile Hristiyanlığın "hata" olarak kabul ettiği birçok şeyi başarı kazanamayacağından korktuğu için kabul etmek zorunda kaldığını ortaya koymuştur. Eserinin bir yerinde büyük bir öngörü ile belirttiği gibi (Harnak'ın Die Misson eserinin 68. Sayfasının 1. Dipnota bakınız) bu âdeta hastalığa karşı bir bağışıklık gibidir.

Sayfa : 151

عربلرك خطالرى.
وقصورلرينى ازاله ايچون ظهور ايدن اسلاميت ، بدايتده ازاله
ايتمك وظيفه‌سنى درعهده ايله‌ديكى عناصرى خفيف ومعدل بر
نسبتده كندى ايچنه قبول ايتمه‌دن تأمين عليه‌يه موفق
اولامامشدر .

Sayfa 151

Arapların hata ve kusurlarını gidermek için zuhur eden İslâmiyet, başlangıçta kusurlarını gidermeyi üstlendiği bu unsurları hafif ve ılımlı bir oranda kendi içine kabul etmeden başarılı olamamıştır.

Sayfa : 152

§ ٨٥ . — محمدك ترجمهٔ حالنی يازان آوروپاليلر حتمالكه
تاريخ بشرده فرديتك وقهرمانانه عواملك منحصراً حكمران
اولديغی فكرينه مغلوب اوله‌رق، عموميتله بو تحولك، اسلاميتك
كويا بوزولماسی وتبديل ماهيت ايتمه‌سی كيفيتك، بوتون مسئوليتنی
محمده عطف ايتمك كبی بر تمايله قاپلمشلردر . چونكه بر قومك
بوتون دينی وجههٔ استقامتی واحكام وقوانين اجتماعيه‌سی بر تك
آدمك كيفنه تماماً وصورت مطلقه‌ده تابع اولابيليرمش كبی
حاكمه يورونمشلردر. سانكه محمد ايسته‌سه‌ايدی بدوی عربلری،
چولك اوخوزز وجاهل شقيلرنی اللهك پرستشكاری ، حليم
وسليم بر مذهب سالكلری حالنه صوقابيليردی وبونلره ايسته‌ديكی
شكلی ويره‌بيليردی . واقعا ، مدينه‌ده كچن ايلك ايكی سنه‌دن
صوڭره، هيچ بر يڭی فكر ومسلك كتيره‌رك اولجه وحی
ايدلمش اولانلری توسيع ايتمه‌مشدر . يالكز آيين، سوق اعتياد
ايله تأسس ايتمك صورتيله دها سرت وقطعی بر شكل آلمش
وعادتلر بر قانون حالنه تكمل ايتمشدر. كذلك، حديثلرك
محتوياتندن تبين ايتديكی اوزره ، محمد وحی ايدلن مسلكی تام
ومكمل بر سيستم كبی تلقی ايديوردی. عربلر آراسنده انتشارندن
باشقه بر كسبكی اولماديغنه قانع بولونيوردی. فقط شوراسی‌ده
محققدر كه اسلاميتك مسلك وعقيده جهتنده انكشافدن قالماسی،
بعضيلرينك ديديكی كبی ، پيغمبرك اخلاقی بر انحطاطندن نشئت
ايتمه‌مش ، دها كرفت ومغلق ، دها درين بر طاقم اسبابدن

Sayfa : 153

ایلری کلشدر . محمد ، مکده ، مقدارلری پك آز اولان
طرفدارلرینه ایراد مواعظ ایتدیکی وقت ، کوچوجك بر
جماعتك ذاتاً محدود اولان احتیاجات اخلاقیه‌سی ایچون لازم
کلن شیلرك کافه‌سنی چارچابق بیتیروب توکتمشدی . مکی
سوره‌لرده موجود صیق صیق تکررلر پیغمبرایله ایلك اصحابك
یاشادقلری افکار چرچیوسی نه قدر دار ومحدود اولدیغنی
اثباته کافیدر . اوزمانده بر توقف وقوعه کلیور کبی کوروندی.
مکه‌ده صوك سنه‌لرده اسلامیت حرکتنك دورغونلغی حدیثك
بیله صاقلامغه موفق اولامادیغی بر وقعه‌در . محمد هجرتك
عرفه‌سنه واصل اولدیغی زمان دینی سیستمه‌سنده‌کی متعدد اکسیکلرك
نقصانلرك فرقنده دکلدی . نهایت اسلحه واشیاسیله دها واسع
مدینه ساحه‌سنه داخل اولدیغی وافق کنیشلتدیکی وقت
کندی تدریساتنده‌کی بر چوق نقصانلری آکلادی . اوراده‌کی
عربانی قبیله‌لرده موجود مؤسسه‌لردن ملهم اوله‌رق بو نقصانلری
اتمامه درحال تشبث ایتدی. مکه‌ده‌کی دینی خولیارور اوزمان
یکی بر اجتماعی وتئوقراتیك قانونلرك ماهر بر خالق شکلنده
نمایان اولدی وشایان حیرت بر کشف وانتقال خاصه‌سیله، دینی
واجتماعی سیستمه‌سنی یکی هیئت اجتماعیه‌نك ایجابات ومطالباتنه
توفیق ایتدی . بو هیئت اجتماعیه ایسه اوزمانه قدر ایچنده
یاشادیغی هیئت اجتماعیه‌دن پك فرقلی ایدی .
فقط یکی احتیاجلرده اوقدر چوق دکلدیلر . مدینه‌ده‌کی

١٥٣

Sayfa : 154

عرب اهالیسی ، غیرتلی بر اقلیت استثنا ایدیلیرسه ، پك جانلی
حسیات دینیه‌یه مالك بولونمایوردی . مهتدیلرڭ قسم اعظمی
احتمالکه محمدڭ اوامر دینیه‌سندن بلا مشکلات صرف نظر
ایده‌بیلیرلردی . بناءً علیه ، مدینه‌نڭ اهتداسی پك سطحی بر
صورتده نهایت بولور بولماز یکی دینڭ مسالکنه عند تکاملده
بالضروره یکی بر دورغونلق حاصل اولدی . اسلامیت حرکتی
یکی مهتدیلرڭ حسیاتنه ، زمانڭ ایجاباتنه وعقیم وقیع بیربیرینه
متولد شرائطه دها ای اویان دینی بر وجهه استقامت تعقیب
ایتمکه باشلادی . محمد ، قسما کندی عزم وفعالیتی فقط دها
زیاده قریشیلره قارشی مبارزه‌نڭ ایجاباتی سوقیله حکومتدینی
یوکسك دینی مفهوملر لزومی مدینه‌لیلر قدر بیله حس ایدن
بدوی قبیله‌لر یوزینده آشمیل ایتدیکی وقت وحرکت دها
عاجز بر شکلده تجلی ایتدی .

---

§ ٨٦ . — محمد سیاسی بر دهادی ، بر مکمل بر زمانه‌جی
ایدی Opportuniste . معاصرینی تدقیق ومشاهده ده
پك قوی نظره مالکدی . کرك طرفدارلرینك کرك
دشمنلرینك حقیقی احتیاجلرینی وحقیقی حسیرینی نه
وقدر خصوصنده مثلی یوقدر . اصحاب محمدکه انرینی کوستره
یردی . طرفدارلرینك ترقی باشقه دینی تقویت ایسه‌ده حتی
بر درجه‌یه کلدکلرینی کوررو کورمز ، بوش بر خولیا بوزندکی

١٥٤

Sayfa : 155

موجبی سته

عملی و ذکی بر ذات اولان محمد ، استقامتی دکیشدیردی .
بوتون فعالیتنی دموقراتیک سیسته‌منی تحکیم وتقویه‌یه صرف
ایتمکه باشلادی ، وظائف سیاسیه‌سنی توسیع ایتدی . مدینه
بیئت اجتماعیه‌سنک ایجابات محلیه‌سی نتیجه‌سنده محمدک بویله
مدنیتپرستانه بر استقامت تعقیب ایتمکه مجبوریت حس ایتمه‌سی
محمدک زماندن اول وسطی وغربی عربستانده قوتلی بر حرکت
دینیه موجود ولدیغنی کشف ایتمک خولیاسنه دوشن ترجمه
حال محررلرینک نظریه‌لرنده‌کی چوروکلکی میدانه قویار .
عقیده‌وی تکاملك توافق ، خرستیانلغی دها منور و دها مدنی
قوملرك دینی حالنه قویان ، اك مکمل بر دین حالنه چیقاران
او اخلاقی مفتحات ، مفکوره‌لرك قسم اعظمنك اسلامیتده
مفقودیتی بدوی عربستانده یکی بر دین ایچون حقیقی بر احتیاج
حس ایدلمه‌سندن منبعث اولمدیغی پك آشکاردر . محمد زمنت
عربستانده ایزلرینه تصادف اولونان بو جزئی احتیاجات دینیه‌یی
سلامیت معززیه‌ده تطمین ایتمشدر . پیغمبر ، مقابله کورمه‌یه
حکندن قورقدیغی زمان بوش لاقیردیلرله ونصیحتلرله وقت
غائب ایده‌جك بر آدم دکلدی . محمد دها منور ودها مدنی ،
حقیقی بر حس دینیه صاحب کیمسه‌لر آراسنده نشر دین ایتمش
اولسه‌ایدی اسلام مسلکی بوتون بوتون باشقه بر منظره آلیردی ،
دها نه بر انکشافه مظهر اولوردی . محمدك روحنده‌کی عقیده
ومفکوره فقری دها آز حس ایدیلیردی . قسم اعظمی مبهم

١٥٥

Sayfa : 156

صورتده مفید وجوق کره باکانس شیلردن (نولدهقه به باقکز. قران ؛ ٢-٢٥) ترک ایدن مسلکی اویله سامعلری ممنون ایده میه جکدی . پیغمبرده دها چوق یوکسك اخلاقی و مذهبی رحوله ایله اونلرك قارشیسنه چیقاجقدی . دها چوق حرته مالك دها فضله ر قابلیت تصور و اخلاقه صاحب عبر عرب قوملر اسلامیتی قبول ایندکلری زمان بو نقصانلری اکمال و تلافی یه تشبث ایله دیلر . فقط عربستانده بو ابتدائی اسلامیتدن باشقه رشی قابل دکلدی . چولك برمحنت حیاتی اوراده اوتوران ادمعره احتیاجلری حد اصغری یه ایندیرمکی آمر ایدی . بر قومك احتیاجات اخلاقیه ومعنویه سی ده تماماً احتیاجات مادیه سنه توافق ایدر . اسلامیت ، مختص اولدیغی عرب هیئت اجتماعیه سنك او عاجز ومحروم شرائط حیاتیه سنی صادقانه انعکاس ایندیریر . حدیث مجموعه لرنده کورولی و برطاقم عربلرك پیغمبره کلوب یکی دینك برخلاصه سنی پیغمبردن ایسته مش و کندیسنه طرز عبادت حقنده ایجه ایجه سؤاللر صورمش عربلره دائر اولان بوتون او حدیثلرك قسم اعظمی صوکره کی کلام علماسنك محصول ادبیاسیدر . محمد بویله ترکیب وخلاصه لردن وعمومی تجربدلردن متنفر ایدی (نولدهقه به باقکز . قرآن ، ٤) . عمومی تعریفات و احکام عبادت وایین خصوصنده صوك درجه ده فقیر اولان قرآن بوکا بر دلیل تشکیل ایدر . محمد یاشادیغی مدنجه بوتون عربلر ایچون اسلامیت دینی برمسلك صفتیله بك آز جاذبه دار

Sayfa : 157

ایدی . فقط سیاسی بر آلت اولمق اعتباریله بویوك بر دقت اویاندیردی . (نماز ، ویرکو ، اوروج ، الخ . کبی) حریت شخصیه‌یی تقیید ایدن او خوشه کیتمه‌یه‌جك تکالیفی بر چوق کشینك نظر مسامحه ایله کورمه‌سی یا پیغمبردن شخصاً قورقالرندن یاخود مهم مکافات مادیه امید ایتمه‌لرندن ایلری کلشدر . اسلامیت ، کندیسنی قبول ایدنلر طرفندن بر الهیات سیسته‌می واحلاقی مسلك اولمق اعتباریله اهمال ایدیلیوردی . ابتدائی و غیر مکمل بر دین اوله‌رق قالدی . ابتدائی بر قومك احتیاجاتی ایچون کافی ایدی . فقط نقصانلر ، تضادلر و قراکلقلر ایله دولو ایدی . بونلر ، صوکره‌کی عصرلرده یکی دینی امیی بر غصب و غارت واسطه‌سی دیه دکل کناهلردن تمیزلنمك ایچون الله طرفندن وحی ایدیلمش بر طریق حق دیه قبول ایدن قوملرده چتوب توکنمك بیلمه‌ین مناقشه‌لر ، مذهبلر و قاتلی منازعه‌لر تولید ایتدیلر [۱] .

نوط ۱ — پیغمبره عطف اولونان سورلر آراسنده بر دانه‌سی واردرکه بوکی اوپدوران محدثینك ، مهتدی ، عربلرده‌کی حسیات حقیقیه حقنده صریح بر فکرلری وجود اولدیغنی اثبات ایتمه‌سی اعتباریله شایان دقتدر . کویا محمد شو سوزلری سویلمش : « بنم امتم دینی بر غنیمت وزکاتی خوشه کیتمز بر بورج دیه تلقی ایتدیکی مدتجه مسعود اولاجقدر » (مسعودی ، دردنجی جلد ، ۱٦۹) .

§ ۸۷ . — اسلامیتك ناقص صورنده تکاملی کیفیتده

۱۵۷

Sayfa : 158

اوتنجی سنه ٨٠

اجرای تأثیر ایدن عوامل بالکز عربلرده‌کی حسیات دینیه
نقصانندن عبارت دکلدر . وقایع سیاسیه‌نک طرز جریانی
ومبارزهٔ حیات ایجاباتی‌ده عینی صورتده بویوك وغالب برتأثیر
یاپمشدر . هربکی دینی تجاوزی ومسلك تعقیب ایدر . اصلاحات
دینیه‌نك کافه‌سنده بو غیر قابل اجتناب بر وصفدر . انسانلر
آراسنده صلح وسکون نشر ایدن وطریق حقده یاشامه‌نك تعلی
محبتدن عبارت اولدیغنی سویله‌ین بوموشاق خرستیانلق بیله
قدیم دینك ممثللری قورقونه‌جق و اونلره ظالمانه تضییقات
یاپه‌جق قدر متجاوز بر مسلك تعقیب ایتمشدر .

Sayfa 152

Muhammed'in biyografisini yazan Avrupalılar, insanlık tarihinde kişi ve kahramanlıklarının belirleyici olduğu duygusuna yenik düşerek İslâmiyet'in bozulması ve mahiyet değiştirmesinin sorumluluğunu Muhammed'e yükleme eğilimindedirler. Bir kavmin bütün dinî, kanunî ve toplumsal istikametini bir kişi belirleyebilirmiş gibi düşünüp bu yönde mantık yürütmüşlerdir. Sanki Muhammed isteseydi çölün vahşi ve cahil Bedevîleri Allah'a tapan, halim ve selim bir mezhep mensubu haline sokabilir ve bunlara istediği şekli verebilirdi. Gerçekten Medine'de geçen ilk iki yıldan sonra hiçbir yeni fikir ve meslek gelip de önceden vahi edilmiş olanları genişletmemiştir. Yalnız ibadet daha sert ve katı bir şekil almış ve âdetler birer kanun haline geçmeye meyletmiştir. Hadislerin içeriğinden anlaşıldığına göre Muhammed, vahi edilen dini tam ve mükemmel bir sistem gibi telâkki ediyordu. Araplar ara-

sında yayılması dışında bir eksiği olduğunu düşünmüyordu. Fakat şurası da kesindir ki İslâmiyet'in meslek ve kurallar açısından ortaya çıkış ve yayılmasındaki eksiklik bazılarının söylediği gibi Muhammed'in şahsıyla ilgisi olmayıp daha karmaşık ve daha derin bir takım sebeplerden [sayfa 153] ileri gelmiştir.

Muhammed Mekke'de sayıları pek az olan taraftarlarına dini yaymaya başladığı zaman küçücük bir cemaatin zaten sınırlı olan ahlâkî gereksinimleri için gerekli olan şeylerin tamamını çarçabuk bitirip tüketmişti. Mekkî sûrelerdeki tekrarlar Peygamber ilk ashabın düşünsel yapısının ne kadar dar ve sınırlı olduğunu kanıtlamaya kâfidir. Mekke'deki son yıllarda İslâmiyet hareketinin durgunlaştığını ve kısmi kesintiye uğradığını hadisler bile saklayamamışlardır. Muhammed hicretten az önce dinî sistemindeki belirli eksiklik ve kusurların farkında değildi. Nihayet silâhları ve eşyasıyla daha geniş olan Medine'ye gittiği zaman ufku genişledi ve kendi öğretisindeki birçok noksanı anladı. Bu eksiklikleri aradaki İbranî kabilelerinin kurumlarından esinlenerek derhal giderme teşebbüs etti. Oradaki kanunları hayret edilecek şekilde ve hızla yeni topluluğun gerekleri ve talepleri doğrultusunda düzenledi. Bu yeni toplum ise o zamana kadar içinde yaşadığı toplumdan oldukça farklıydı. Fakat yeni ihtiyaçlar da o kadar çok değildi. Medine'deki [sayfa 154] Arap halkı, çalışkan bir azınlık istisna edilirse, pek canlı dinsel duygulara sahip bulunmuyordu. İslâm dinini kabul edenlerin büyük çoğunluğu olasıdır ki Muhammed'in dinsel buyruklarından kolaylıkla vazgeçebilirlerdi. Bununla birlikte, Medine'nin İslâmiyet'i kabul etmesi pek yüzeysel bir şekilde sonuçlanır sonuçlanmaz, iki dinin sistemine ait evrimde zorunlu olarak yeni bir doğurganlık ortaya çıktı. İslâmiyet hareketi, İslâmiyet'i yeni kabul etmiş olanların duygularına, zamanın gereklerine ve büyük siyasal olaylardan ortaya çıkan koşullara daha iyi uyan, dünyasal bir doğrultu izlemeye başladı. Muhammed

kısmen, kendi gayret ve çalışmaları fakat, daha çok Kureyşîlere karşı savaşının gereklerinden dolayı egemenlik ve etkisini, yüksek dinsel kavramlar gereğini Medineliler kadar bile hissetmeyen Bedevî kabileler üzerine de yaymak istediği zaman, bu hareket daha belirgin bir biçimde ortaya çıktı.

Muhammed siyasi bir kişiydi, gayet mükemmel bir zamanlamacı idi. Karşıtlarını inceleme ve gözlemde de analiz derinliğine sahipti. Gerek yandaşlarının, gerek düşmanlarının gerçek gereksinimlerini ve gerçek duygularını belirleme ve anlama konusunda eşi görülmedik bir doğru yargıya ulaşma eseri gösterirdi. Yandaşlarının artık başka dinsel propaganda istemeyecek bir duruma geldiklerini görür görmez, boş bir hayal perest değil [sayfa 155] **Pratik ve zeki bir kişi olan Muhammed, doğrultuyu değiştirdi. Bütün faaliyetlerini teokratik sistemini sağlamlaştırmaya yönelti ve siyasal görevlerini genişletti. Medine topluluğunun yerel gerekleri sonucunda Muhammed'in böyle maddî şeylere düşkünce bir doğrultu izlemek zorunluluğunu hissetmesi,** Muhammed'ın döneminden önce Orta ve Batı Arabistan'da güçlü bir dinsel hareketin var olduğunu keşfetmek hülyasına düşen biyografı yazarlarının teorilerindeki çürüklüğü ortaya koyar. Dinsel inanışın evriminin durması, Hristiyanlığı daha aydın ve daha uygar toplulukların dini haline koyan, en mükemmel bir din haline çıkaran o ahlâkî aşamaların ve ülkülerin büyük çoğunluğunun İslâmiyet'te bulunmayışı, Bedevî Arabistan'da yeni bir din için **gerçek bir gereksinimin hissedilmemesinden doğmuş olduğu pek açıktır. Muhammed dönemi Arabistan'ında izlerine pek az rastlanılan dinsel gereksinimleri, İslâmiyet fazlasıyla tatmin etmiştir. Peygamber, karşılık görmeyeceğinden korktuğu zaman boş sözlerle ve öğütlerle zamanını harcayacak bir kişi değildi. Muhammed daha aydın ve daha uygar gerçek bir dinsel duyguya sahip kimseler arasında dini yaysaydı, İslâm sistemi, bütün bütün başka bir görünüm alırdı ve iyi bir ge-**

lişim gösterirdi. Muhammed'in ruhundaki dinsel inanış ve ülkü düşüncesi daha az hissedilirdi. Büyük çoğunluğu belirsiz şeklinde yaralı [sayfa 156] ve çoğu kere yanlış şeylerden (Nöldeke'ye bakınız Kur'an; 2-25) oluşan sistemi dinleyenleri memnun edemiyecekti. Peygamber de daha çok yüksek ahlâkî ve mezhebî bir yükle onların karşısına çıkacaktı. Daha çok kültüre sahip, daha fazla bir zihinde bir şey oluşturabilme yeteneği ve ahlâka sahip Arap olmayan topluluklar İslâmiyet'i kabul ettikleri zaman bu eksiklikleri tamamlamaya ve gidermeye çalıştılar. Ancak Arabistan'da bu ilkel İslâmiyet'ten başka bir şey mümkün değildir. Çölün çok zorlu hayatı, orada oturan adamlara gereksinimlerini en az sınıra indirmeyi buyurur. Bir topluluğun ahlâkî ve manevî gereksinimleri de bütünüyle maddî gereksinimlerine uygun düşer. İslâmiyet, ait olduğu Arap topluluğunun o güçsüz ve yoksun yaşam koşullarını sadık olarak yansıtır. Hadis kitaplarında görülen ve bir takım Arapların Peygamber'e gelip yeni dinin bir özetini Peygamber'den istemiş ve kendisine ibadet tarzı hakkında ince ince sorular sormuş, Araplara dair olan bütün o hadislerin büyük çoğunluğu, sonraki Kelâm bilginlerinin dinsel ürünleridir. Muhammed böyle sentez ve özetlerden ve genel soyutlamalardan nefret ederdi (Nöldeke'ye bakınız. Kur'an, 4). Genel tanımlar ve ibadet hükümleri ve âyin konusunda son derece fakir olan Kur'an, buna kanıt oluşturur. Muhammed yaşadığı sürece bütün Araplar için İslâmiyet dinsel bir sistem sıfatıyla pek az çekici [sayfa 157] idi. Ancak siyasal bir araç olması nedeniyle büyük bir dikkat uyandırdı (Namaz, vergi, oruç, v.d. gibi). Kişisel özgürlüğü sınırlayan o hoşa gitmeyecek vergilere, birçok kişinin hoşgörü ile bakması ya Peygamber'den şahsen korkmalarından ya da önemli maddî ödüller umut etmelerinden ileri gelmiştir. İslâmiyet, kendisini kabul edenler tarafından bir ilahiyât sistemi ve ahlâkî bir yol olmak dolayısıyla ihmal ediliyordu. İlkel ve mükemmel olmayan bir din olarak

kaldı. İlkel bir topluluğun gereksinimleri için yeterli idi. Ancak, eksiklikler, yüzyıllarda yeni dini güvenilir bir gasp ve yağma aracı diye değil, günahlardan temizlenmek için Allah tarafından vahiy edilmiş bir hak yolu diye kabul eden topluluklarda bitip tükenmek bilmeyen tartışmalar, mezhepler ve kanlı anlaşmazlıklar doğurdu [1].

Not 1- Peygamber'e gönderme yapılan sözler arasında bir tanesi vardı ki bunu uyduran hadisle uğraşan bilginlerin "İslâmiyet'i kabul etmiş" Araplardaki gerçek duygular hakkında belirgin bir düşüncelerinin var olduğunu ispat etmesi dolayısıyla dikkat çekicidir. Güya, Muhammed şu sozlerı söylemiş, "Benim ümmetim dahi bir ganimet ve zekâtı hoşa gitmez bir borç diye kabul etmediği sürece mutlu olacaktır" (Mesudi, 4'ncü Cilt, 169).

İslâmiyet'in birtakım şeylerden yoksun bir şekilde evrim göstermesinde [sayfa 158] etki yapan unsurlar, yalnız Araplardaki dinsel duyguların eksikliğinden ibaret değildir. Sıyasal olayların meydana geliş tarzı ve yaşam **kavgasının gereklerini de aynı şekilde büyük ve güçlü bir etki yapmıştır. Her yeni din, saldırıyı bir yol olarak izler. Dinsel yeniliklerin hepsinde bu, kaçınılması mümkün olmayan bir niteliktir. İnsanlar arasında barış ve huzuru yapan ve hak yolunda yaşamanın temelli sevgiden ibaret olduğunu söyleyen yumuşak Hristiyanlık bile,** eskı dunyanın temsılcılerini korkutacak ve onlara acımasız baskılar yapacak kadar saldırgan bir yol izlemiştir.

Sayfa : 161

فى الحقيقه.

معملرك جكيلمه‌سدن نوفاج اى صوكره قبيله‌لر آراسنده ,

اعتشاش اماره‌لرينه تصادف ايديورز . بعضيلرى حق اجلرنده

مدسه محاصره‌سنه اشتراك ايتمش اولانلر (فزاره‌لر) بيله تكرار

Sayfa : 161

مدینه جوارنده کورونديلر وپیغمبرك حيوانلرینی اغتنام ایتدیلر؛
(٦ نجی سنهٔ هجریه ، § ٣) . سوریه‌یه کیدن مدینه‌لیلرك
کاروانلری دفعات ایله تجاوزه اوغرادی ، کاروانه رفاقت ایدن
مسلمانلر قتل ایدیلدی

Sayfa 161

Gerçekten müttefiklerin çekilmesinden birkaç ay sonra kabileler arasında **huzursuzluk belirtilerine rastlanır. Medine kuşatmasına katılanlar bile, tekrar Medine civarında görüldüler ve Peygamber'in hayvanlarını yağmaladılar. Suriye'ye giden Medinelilerin kervanlarına defalarca saldırdılar ve kervana refakat eden Müslümanları öldürdüler.**

Sayfa : 162

بوندن دولایی ، زمان ، سریع و متین بر قراره احتیاج
کوستریوردی. پیغمبرك قوتلرینه واماللرینه مقاومت ایده‌بیلمك
خولیاسنی صورت قطعیه‌ده کسوب آتمالی ایدی . اسلامیتك بر
قدرت عسکریه صفتیله محاصره امتحانندن دها قوی برحالده
چیقمش اولدیغنی اثبات ایتمك لازم کلیوردی . محمد وضعیتك
ایجاباتنی آکلادی وبوکا سریع بر چاره بولدی . نه بویوك بر
سفره قیام ایتمك نه آچیق بر محاربه‌ده غلبه چالمق فرصتی ظهور
ایتمه‌مش اولمقله برابر یالکز ٦ نجی سنهٔ هجریه ظرفنده اون
بدی مختلف هیئت سفریه ترتیب ایدیله‌رك هر استقامته اعزام
اولوندی. کاه حقارت وتجاوزلرك انتقامی آلمق،کاه متجاوزلری

Sayfa : 163

٨٨٤ — اوتنجى سنه

تأديب ايتمك ، كاه راحت دورمايان قبيله‌لرى تحت اطاعتده
طوتق غايه‌سى تعقيب ايديلدى . هيئت سفريه‌لردن بعضيلرى
مكه جوارلرينه قدر ايلريله‌ديلر (بنو لحيانلره قارشى اودن
سفر . ٦ نجى سنهٔ هجريه باقكز . § ٢) . بعضيلرى
جزيرة العربك مركزينه كيرديلر (فزاره‌لر عليهنده‌كى سفر .
٦ نجى سنهٔ هجريه ، § ٣) . بعضيلرى عربستانك شماله
كيتديلر (جذاملر عليهنده‌كى سفر ، ٦ نجى سنه ، § ١١) .
اسلاميته قارشى انتريقه يابدقلرى معلوم ومشهود اولان يهوديلر
قتل ايديلدى (٦ نجى سنهٔ هجريه ، § ٢٠) .

Sayfa 162

Bundan dolayı zaman, seri ve metin bir karara ihtiyaç gösteriyordu. Peygamber'in kuvvetlerine ve emellerine karşı gelme hayallerini kesip atmalı idi. İslâmiyet'in bir askeri güç olarak kuşatma sınavından daha güçlü bir halde çıkmış olduğunu ispat etmek lâzım geliyordu. Muhammed olayı anladı ve buna seri bir çare buldu. Ne büyük bir sefere hazırlanmak, ne de açık bir savaşta galip gelmek fırsatı zuhur etmemiş olmakla beraber, yalnız hicretin 6. senesi zarfında yedi değişik sefer heyeti tertip edilerek her istikamete gönderildi. Kâh hakaret ve saldırıların intikamını almak, kâh saldırganları (sayfa 163) cezalandırmak, kâh da rahat durmayan kabileleri itaat altında tutmak gayesi takip edildi. Sefer heyetinin bazıları Mekke civarlarına kadar ilerlediler. Bazıları

Arap Yarımadası'nın merkezine girdiler. Bazıları ise Arabistan'ın kuzeyine girdiler. İslâmiyet'e karşı entrika çevirdikleri anlaşılan Yahudiler katledildi (6. sene-i hicriye sayfa 20).

Sayfa : 164

قالديرولردی . فی‌الحقیقه ، بحث ایتدیکمز وثیقه‌لرك قیمت
عظیمه‌لری محمدك دپلوماسیسنك ماهیت حقیقه‌سنی اورته‌یه
قویمالرنده‌در . پیغمبر مطالباتنده غایت قطعی وشدید داورانیق
شوپله دورسون ، بالعکس ، بدایتده مشرکلره تماما مساوات
دائره‌سنده معامله کوستردی . هر دورلو ملاحظات دینیه‌یی بر
طرفه براقدی . عادتا بدویلرك مشرکلك ایتانی محافظه‌یه حقلرینی
همن همان تسلیم ایتدی . بوصورتله ، محمد، المزده‌کی بوونانقدده

١٦٤

Sayfa : 165

ووحی ... ٨٩ ١

مسائل عسکریه وسیاسیه‌نك بر آز اوق سائر بوتون مسائله غلبه
چالش اولدیغی اعتراف ایدیبور دیمکدر . بوملاحظه‌لری، قبائلی
اسلامیته جلب ایچون اوسی اوزتولی بر تشبث دیه تفسیر
ایتمکه بك امکان یوقدر . چونکه بونلرده ، معاونته محتاج اولان
و معاونتك ویرن کلدیکنه اهمیت ویرمکسزین هر طرفده
بونی زاپان بر کیمسه‌نك حالی بك آشکار صورتده اوقونقده‌در .

Sayfa 164

Gerçekten bahsettiğimiz belgelerin büyük önemi Muhammed diplomasisinin gerçek mahiyetini ortaya koymalarındadır. Peygamber taleplerinde gayet kesin davranmak şöyle dursun, başlangıçta müşriklere tamamen objektif davrandı. Her türlü dinî anlayışı bir tarafa bıraktı. Âdeta Bedevîlerin müşriklik anlayışlarını hemen hemen kabul etti. Muhammed, elimizdeki belgeye göre [sayfa 165] askerî ve siyasî sorunların diğer sorunlara üstün geldiğini itiraf ediyor demektir. Bu davranış şeklini, kabileleri İslâmiyet'e kazandırmak için üstü örtülü bir teşebbüs diye yorumlama olanağı pek yoktur. Çünkü bu davranışlarda yardım nereden gelirse gelsin önem vermeyen ve her tarafta yardım arayan bir kimsenin hali açık olarak okunmaktadır.

Sayfa : 165

معنویه ، دائما احتیاطکار و موسوس اولان ، یالکز منافع
مادیه ملاحظه‌سیله حرکت ایدن بدویلرک، ایلک تشبثات عسکریه
سنده محمده اشتراک ایتمه‌دکلرینه و اوکا آنجق ایلک مظفریتلردن
صوکره ، ماهر وطالعلی بر ریس اولدیغنی اثبات ایتدیکی زمان
اشتراک ایتدکلرینه حکم ایتمک ایچون برطاقم دلیللرمز واردر.

Sayfa 165

Gerçekten her zaman maddî çıkarlarını düşünen vesveseli ve ihtiyatlı olan Bedevîler, Muhammed ilk zaferini kazanarak mahir bir reis olduğunu kanıtlayana kadar ondan uzak durduklarına dair bir takım delillerimiz vardır.

Sayfa : 384

بر آدم تاریخده آنجق زماننده‌کی کیمسه‌لرك وسطیسنك
دوشوندکلرینك و یابدقلرینك نه درجه فوقنده دوشونور
وحرکت ایدرسه او نسبتده بویوك اولور . حکممزده عادل
داورانمق ایچون علی العاده بر انسان قاییدن ، بر انسانك قادر
اولامایه‌جغی شیلری ایسته‌مه‌مك ایجاب ایدر .

۳۸٤

Sayfa 384

Bir insan, dönemindeki kimselerin düşündüklerinin ve yaptıklarının ne derece üzerinde düşünür ve hareket ederse, o oranda büyük olur. Yargımızda tarafsız davranmak için sıradan bir fâniden, bir insanın başaramayacağı şeyleri istememek gerekir.

Sayfa : 385

معناسیله محمدك بویوك بر آدم اولدیغنی تسلیم ایتمك وظیفه‌مزدر .
کرك عربستانده‌کی کرك عربستان خارجنده‌کی بوتون معاصرلری
آراسنده اونك سیماسی ، چوق یوکسك بر عظمتله هر کسك
فوقنه چیقار .

Sayfa 385

Kelimenin tam anlamıyla Muhammed'in büyük bir adam **olduğunu** teslim etmek vazifemizdir. Gerek Arabistan'da, gerek Arabistan haricındeki tüm çağdaşları arasında onun siması çok yüksek bir azametle herkesin fevkine çıkar.

Sayfa : 385

17

محمد ، یکی بر هیئت اجتماعیه تأسیس ایتدی ، یکی بر دین
وضع ایله‌دی . بونلرك هر ایکیسی‌ده کندی مملکتنده اوته‌دن
بری موجود هیئت اجتماعیه‌نك ودینك چوق فوقنده ایدیلر .
بك اسکی مدنیتلرك وارثی اولان قوملر نزدنده‌ده محمدك نائل
اولدیغی موفقیت بو فائقیتك درجه‌سنی ارائه‌یه کافیدر . محمد ،
ساده‌جه بر چول چوجوغی اولمق ، احتمالکه وطنندن خارجه
چیقمامش واطرافنده‌کی بی پایان دنیایی طانیمامش بولونمق ایله
برابر اوقدر داهیانه وهیئت اجتماعیه‌نك بعض احوال وشرائط
خصوصیه‌سنده طبیعت بشریه‌نك احتیاجات حقیقیه‌سنه اوقدر موافق
بر دین سیسته‌می وجوده کتیردی که بو کون بیله ، آرادن اون
اوچ عصر کچدیکی حالده ، بو سیستهم ایکی یوز میلیون خلق
آراسنده غایت قوی ، جانلی و فعال بر صورتده پایدار بولونیور ،

٢٥ ١ ٧ ٣٨٥

Sayfa : 386

٣٨ ١٣٩-١٣٨   اوتنجی سنه

هرسنه آفریقا و آسیا قطعه‌سنده بیکلرجه یکی طرفدار قازانیور.
دنیاده باشقه هیچ بر آدم حقنده بو سوزلر سویله‌نمز.
هم جنسلرینک ایشلری اوزرنده محمد قدر درین ودواملی بر تأثیر
براقش هیچ بر آدم یوقدر.

Sayfa 385

Muhammed yeni bir toplum oluşturdu ve yeni bir din kurdu. Bunların her ikisi de kendi memleketinde öteden beri mevcut olan toplumun ve dinin çok üzerinde idi. Çok eski medeniyetlerin mirasçısı olan kavimler nezdinde de Muhammed'in elde ettiği başarı bu yüksekliğin derecesini göstermeye kâfidir.

Muhammed bir çöl çocuğuydu. İhtimal ki vatanı dışına çıkmamış ve etrafındaki sonsuz dünyayı da tanımamıştı. Ancak toplumların ve insan doğasının ihtiyaçlarına uygun olan öyle bir din sistemi getirdi ki aradan on üç asır geçtiği halde, ikiyüz milyon insan arasında oldukça güçlü, canlı ve etkin bir şekilde yaşamakta ve [sayfa 386] her sene Afrika ve Asya kıtasında binlerce yeni taraftar kazanıyor. Dünya'da başka bir adam hakkında bu sözler söylenemez. Muhammed kadar derin ve devamlı bir etki bırakmış bir başka Peygamber yoktur.

Sayfa : 386

اوچنجی سنه ۱۳۹

٨ — محمدك ازدواجلرينك كافه‌سنی عادی بر احتراص شهوتپر-
ستانه‌یه عطف ایتمك دوغرو اولماز . ازدواجلرندن بر چوغی بعض
قبیله‌لرك محبتنی جلب ایتمك یاخود طرفدارلرندن بعضیلرینی دها صیق
رابطه‌لرله بغلامق كبی بر مقصد سیاسی‌یه مبتنی ایدی .

Sayfa 386

Muhammed'in evliliklerinin hepsini şehvet ve ihtiras olarak değerlendirmek doğru olmaz. Evliliklerinden birçoğu kazı kabileleri ya da taraftarlarından bazılarını daha sıkı bağlarla bağlamak gibi siyasî bir nitelik taşıyordu.

اسلام تاریخی

محرری :
لئونه قائتانی

مترجمی :
حسین جاهد

(ایتالیانجه‌دن مترجمدر)

208

استانبول
طنین مطبعه‌سی — ۱۹۲۶

İSLÂM TARİHİ

Yazarı
Leon Caetani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 208	
Yazar	: Leon Caetani	
Cild	: Gri	
Ebadı	:	
	En	: 13.5
	Boy	: 19.5
Sayfa Adedi	: 360	

Sayfa : 34

مع مافيه، خستەلق حسبيله لاقيردى
سويله‌يه‌مز حاله كلمه‌دن اول، محمد امامت ايده‌ميه‌جكنى حس
ايده‌رك ابوبكره مؤمنينك جماعتنه رياست و نمازده امامت
ايتمه‌سى ايچون امر ويرمشدر

Sayfa 34

Bunun yanı sıra, hastalık nedeniyle konuşamaz hale gelmeden önce Muhammed, imamlık edemeyeceğini hissederek Ebu Bekir'e mümin topluluğuna başkanlık ve namazda imamlık etmesi için emir vermiştir.

Sayfa : 42

نظرلرينك
سماواته متوجه اولديغنى وصيت حقنده قاريشيق بر شيلر
مرلدانديغنى كوردى

Sayfa 42

Bakışlarının gökyüzüne yöneldiğini ve vasiyet hakkında karışık bir şeyler mırıldandığını gördü.

Sayfa : 42

محمد

اثنای احتضارنده حاضروندن یازی یازمق اوزره لوازم ایسته‌مندر .
چونکه بر «کتاب» یازمق فکرنده ایدی. بو اولورسه ارتق حیاتندن
صوکره خطایه دوشمك امکانی قالمایه‌جقدی و مؤمنلرك بربرلریله نزاع
ایتمه‌لری منع ایدلمش بولونه‌جقدی . حاضر بولونانلر پیغمبرك نه دیمك
ایسته‌دیکنی آکلامادیلر . هذیان حالنده سویلدیکنی ظن ایدەرك

٤٢

Sayfa : 43

طلب ایتدیکی شیلری ویرمدیلر (طبری، برنجی جلد، ١٨٠٦-١٨٠٧).

Sayfa 42

Muhammed can çekişme esnasında orada bulunanlardan yazı yazmak üzere levazım istemiştir. Çünkü bir "kitap" yazmak fikrinde idi. Bu olursa artık hayatından sonra hataya düşmek imkânı kalmayacaktı ve müminlerin birbirleriyle kavga etmeleri yasaklanmış olacaktı. Hazır bulunanlar Peygamber'in ne demek istediğini anlamadılar. Sayıklama halinde söylendiğini zannederek, **[sayfa 43]** istediği şeyleri vermediler (Taberî, Birinci Cilt, 6/18-7/18)

Sayfa : 44

محمد ربیع الاولك اون ایکنجی

بازار ارتەسی کونی اوکلەین وفات ایتدی

Sayfa 44

20- Muhammed, Rebiülevvel'in on ikinci Pazartesi günü öğleyin vefat etti.

Sayfa : 44

. اوكون، على بن ابى طالب،
محمدك يانندن چيقوب ده خلقك آراسنده پيغمبرك اقامتكاهندن
اوزاقلاشديغى صيراده، كنديسنه صورانلره شو جوابى
ويريوردى: « اللهه شكر، دها ايدر » . او زمان، عموجه سى
عباس اللرندن طوتدى وديدى كه: « يا على، والله، اوچ كونه
قدر سن جماعتك بر كوله سى اولاجقسك. بن محمدك چهره سنده
عبدالمطلب اوغللرينك يوزلرنده دائما كورديكم كبى أولومى
كوريورم . كل بمله برابر محمدك يانه كيده لم. نفوذ واقتدار
بزم المزده مى قاله جق يوقسه باشقه لرينه مى كچه جك، آكلارز.
بزى خلقه توصيه ايده بيلير » على جواب ويردى: « والله،
بن بويله برشى ياپمام. چونكه محمد نفوذ و اقتدارى بزه
ويرمزسه اوندن صوكره آرتق كيمسه ويرمز » . پيغمبر
اوكون وفات ايتدى .

Sayfa 44

O gün Ali bin Ebu Talip, Muhammed'in yanından çıkıp da halkın arasında Peygamber'in evinden uzaklaştığı sırada, kendisine soranlara şu cevabı veriyordu: "Allah'a şükür, daha iyidir." O zaman, amcası Abbas ellerinden tuttu ve dedi ki: "Ya Ali, vallah, üç güne kadar sen cemaatin bir kölesi olacaksın. Ben Muhammed'in çehresinde, Abdülmuttalib'in oğullarının yüzlerinde daima gördüğüm gibi ölümü görüyorum. Gel beraber Muhammed'in yanına gidelim. Nüfuz ve iktidar bizim elimizde mi kalacak, yoksa başkalarına mı geçecek, anlarız. Bizi halka tavsiye edebilir" dedi. Ali: "Vallah, ben böyle bir şey yapmam. Çünkü Muhammed nüfuz ve iktidarı bize vermezse, ondan sonra artık kimse vermez" dedi. Peygamber o gün vefat etti.

Sayfa : 45

پيغمبرك وفات ايتديكى دويولور دويولماز ،
اسامه‌نك قوماندasى آلتنده‌كى سفر ايچون جرفده طوپلانمش
اولان بوتون محاربلر مدينه‌يه دونديلر . بريده بن الحصيب
الاسلمى، نعشك بولونديغى اوطه‌نك قاپيسنك اوكنه سنجاغى
ركز ايتدى

Sayfa 45

Peygamber'in vefat ettiği duyulur duyulmaz, Usame'nin kumandası altında sefer için Cerf'te toplanmış olan bütün savaşçılar, Medine'ye döndüler. Beride bin el-Hasip el-Eslemi, naaşın bulunduğu odanın kapısının önüne sancağı dikti.

Sayfa : 46

بو مشئوم خبرى آلنجه
ابوبكرده قوشدى. مسجدك قاپيسنه‌كانجه بك متهيج ورغليان
اولان عمرك خلقه ايراد نطق ايتديكنى كوردى.

Sayfa 46

Ölüm haberini alınca Ebu Bekir'de koştu. Mescidin kapısına gelince galeyan halinde olan Ömer'in halka bir konuşma yaptığını gördü.

Sayfa : 47

ابوبكر عمومى سكوت ودقت ايچنده نطقه باشلايارق ديدى كه:
« اى ناس ! كيم محمده طاپيورسه بيلسين كه محمد أولمشدر .
كيم بالعكس اللهه طاپيورسه بيلسين كه الله دائما برحياتدر
وهيچ بر زمان أولميهجكدر ! »

Sayfa 47

Ebu Bekir umumî sessizlik ve dikkat içinde konuşmaya başlayarak dedi ki: "Ey insanlar! Kim Muhammed'e tapıyorsa bilsin ki Muhammed ölmüştür. Kim bilakis Allah'a tapıyorsa bilsin ki Allah daima sağdır ve hiçbir zaman ölmeyecektir!"

Sayfa : 51

تأمين اولونديغنه
كوره ، محمد ، صوك خستهلغى أثناسنده ، وفاتندن بك آز اول ،
غايت حائز اهميت ايكى شى سويلهمشدر . بونلرك بريسى ،
پيغمبرلرينك قبرينى بر موضوع عبادت عد ايدن قومى اللهك
هلاك ايتمهسى تمنيسندن عبارتدر . ديكرىده جزيرة العربده
ايكى دين بولونماماسى لزوميدر

Sayfa 51

Anlatılana göre, Muhammed, son hastalığı esnasında, vefatından pek az evvel, gayet önem arz eden iki şey söylemiştir. Bunların birisi, Peygamberlerinin kabrini bir ibadet yeri gibi gören kavmi, Allah'ın helâk etmesi temennisinden ibarettir. Diğeri de Ceziretü'l-Arap'ta iki din bulunmaması lüzumudur.

Sayfa : 53

« الله يهوديلره لعنت ايتدى . چونكه پيغمبرلرينك مزارلرينى
عبادتكاه حالنه قلب ايتديلر ! »

Sayfa 53

"Allah Yahudilere lânet etti. Çünkü Peygamberlerinin mezarlarını ibadet yerine çevirmişlerdi.!"

Sayfa : 56

مع مافيه، پيغمبرك وفات ايدركن،
كندنى بيلمز بولونديغى بر صيراده ، معناسز بر طاقم كلمهلر
تلفظ اتمش، بونلرى يالكز عايشهنك ايشيتمش اولماسنه احتمال
ويريلهبيلير. چونكه عايشه اونى دزلرنده طوتيوردى

Sayfa 56

Bununla birlikte, Peygamber vefat ederken kendini bilmez bulunduğu bir sırada, manasız bırtakım kelimeler **telaffuz etmiş, bunları yalnız Ayşe'nin işitmiş olmasına ihtimal verilebilir. Çünkü Ayşe onu dizlerinde tutuyordu.**

Sayfa : 56

مع مافيه ، حديثلرك اصرارى غيرقابل جرح صورتده
شو قناعتى ويريبوركه محمدك وفاتى بردن بره وقوعه كلمشدر .
صوك آننده حاضر بولونان يگانه انسان عايشه‌دن عبارتدر. عايشه

Sayfa : 57

اون برنجى سنه

محمدك وفات ايتديكنى، دیزلرنده زوجى دكل برنعش بولونديغنى
بر خيلى زمان فرق ايتمه‌مشدر.

پيغمبرك تاريخ وفاتى (١٣ ربيع الاول = ٨ حزيران ٦٣٢).

§ ٣٣.— محمدك وفات ايتديكى هفته‌نك كونى حقنده
منبعلرده اختلاف يوقدر. هپسى، ربيع الاولده بر بازار ايرته‌سى
كونى وفات ايتديكنى بيانده متحددرلر. فقط بونك آيك هانكى
بازار ايرته‌سى كوننده وقوعه كلديكنى تعيين خصوصنده اختلاف
كورولويور.

Sayfa 56

Hal böyle iken, hadislerin ısrarı inkâr edilemez surette şu kanaati veriyor ki Muhammed'in vefatı birdenbire olmuştur. Son anında hazır bulunan yegâne insan Ayşe'den ibarettir. Ayşe [sayfa 57] Muhammed'in vefat ettiğini, dizlerinde eşi değil bir naaş bulunduğunu bir hayli zaman fark etmemiştir.

Peygamber'in ölüm tarihi (13 rebiu'l-evvel= 8 Haziran 632)

Muhammed'in vefat ettiği haftanın günü hakkında kaynaklarda farklılık yoktur. Hepsi Rebiu'levvel (Haziran)'de bir pazartesi **günü vefat ettiğinde birleşirler.** Fakat bunun ayın hangi pazartesi gününde olduğu konusunda farklılık görülüyor.

Sayfa : 58

محمدك خسته‌لق مدتی محدثین طرفندن مبالغه ایدلمشدر.
احتمالکه بر مدت محمد کندیسنی ملك ای حس ایتمه‌وردی . فقط
حدیثلرك تکمیل محتوياتی قبول ایدیبورکه خسته‌لغك حاد صفحه‌سی
بردن‌بره کلدی ووفاتی ناکهانی اولدی. توارث مسئله‌سنی حل ایچون
بعض تدبیرلر اتخاذ ایتمکه وقت قالمادی.

٥٨

Sayfa 58

Muhammed'in hastalık süresi hadis toplayıcılar tarafından abartılmıştır. Muhtemelen bir süredir Muhammed kendisini pek iyi hissetmiyordu. Fakat hadislerin bütün detayları gösteriyor ki hastalığın had safhası birdenbire geldi ve vefat âni oldu. Miras meselesini çözmek için bazı tedbirler almaya vakit kalmadı.

Sayfa : 60

بر حدیثه نظراً (ابن اسحاق عن صالح بن کیسانی
عن الزهری عن عبیدالله بن عتبه عن عایشه) پیغمبرك وفاتی تام
١٢ ربیع الاولده یعنی هجرتدن صوکره مدینه‌یه مواصلتنك اونجی سنه
دوربه‌سنده وقوعه کلمشدر. بوصورتله مدینه‌ده تمام ١٠ سنه یاشامش

Sayfa 60

Bir hadise bakılırsa, Peygamber'in vefatı tam **12 Rebiülevvel'de, yani hicretten sonra Medine'ye varışının onuncu senesinde meydana gelmiştir. Bu suretle Medine'de tam 10 sene yaşamış oluyor.**

Sayfa : 61

. محمد صوك قصى
ورنجه مدينه مسلمانلرى ، انصار ، قوشوب بنو ساعده‌لرك
آولوسنده (سقيفه) سعد بن عباده‌نك نزدنده طوپلانديلر:
بوصيراده على، طلحه وزبير متأثر برحالده عايشه‌نك اقامتكاهنه
چكيليورلردى . سائر مهاجرون ابوبكرك يانه كيتديلر .
اسيد بن حضير ، بنو عبداشهل‌لر [١] له برابر بونلره التحاق
ايتدى . بوصيراده بر آدم ابوبكر ايله عمرك يانه كله‌رك مهم
برخبر كتيردى: « بنوساعده‌لرك آولوسنده سعد بن عباده‌نك
اطرافنده طوپلانمان انصار اونكله برلشمشدر . اكر مقام
اقتدارى آرزو ايديورسه‌كز اونى دها جديت كسب ايتمه‌دن
اول اونلرك يانه كيديكز» . محمد هنوز غيرمدفون برحالده ،
أونده طوريوردى. تدفين حاضرلغى بيله اكمال اولونمامشدى.
متوفانك عائله‌سى قاپى‌يى قاپامشدى. بونك اوزرينه عمر ابوبكره
ديدى كه : « قاردشلرمز انصارك يانه كيده‌لم ونه ياپمق قصد
ايتدكلرينه باقه‌لم » (هشام ، ١٠١٣)

Sayfa 61

Muhammed son nefesini verince Medine Müslümanları, Benu Saidelerin avlusunda Su'ud bin İbade'nin nezdinde toplandılar. Bu sırada Ali, Talha ve Zübeyir müteessir bir şekilde Ayşe'nin evine gittiler. Diğer muhacirler Ebu Bekir'e ulaştılar. Esseyd bin Hızır da Benu Abdulşehillerle beraber bunlara katıldı. Bu sırada bir adam Ebu Bekir ile Ali'nin yanına gelerek önemli bir haber getirdi. "Benu Saidelerin avlusunda Suud bin İbade'nin etrafında toplandılar. Eğer iktidarı istiyorsanız iş daha ciddileşmeden onların yanına gidiniz." Muhammed henüz toprağa verilmemiş bir halde evinde duruyordu. Defin hazırlığı bile tamamlanmamıştı. Muhammed'in ailesi ise kapılarını kapatmışlardı. Bunun üzerine Ömer, Ebu Bekir'e dedi ki; "Kardeşlerimizin yanına gidelim. Ne yapmak istediklerini öğrenelim"(Hişam, 1013).

Sayfa : 62

مدینه‌لیلرك حكومتی اداره‌یه دوغرودن دوغرویه
اشتراك ایچون ادعا ایتدكاری حق بالخاصه اوسلرله خزرجلر آراسنده‌كی
قدیم خصومتك خاطره‌لرندن دولایی عقامته منجر اولدی . تشبث
خزرجلردن كلدیكی ایچون اوسلر اونلری تعقیب ایتمك ایسته‌مدیلر .
خزرجیلرك حكم ونفوذینه تبعیتدن ایسه قریشی فرقه‌سی ترجیح ایتدیلر.
بوتون اوسلر اسید بن حضیر ایله برابر ایدیلر. (مثلا حلبی‌یه باقكز.
۳ نجی جلد، ۶۰۰ ، سطر ۲۳ ومتعاقب. سائر مسلمانلرك تصویب
ساكتانه‌سنه استناد ایدن بو ایكی عصبك (قریشیلرله اوسلر)
متحدانه حركتنه قارشی خزرجلر برشی یاپه‌مادیلر . قدیم ابریاق
طرفدارلرینه قارشی وفاق واتحاد فرقه‌سی غلبه چالدی .

Sayfa 62

Medinelilerin hükümeti idareye doğrudan doğruya katılmak için iddia ettikleri hak, özellikle Evslerle Hazrecliler arasındaki eski düşmanlığın hatıralarından dolayı başarısızlığa uğradı. Teşebbüs Hazreclilerden geldiği için Evsler onları takip etmek istemediler. Hazreclilerin hüküm ve nüfuzuna girmektense onların karşısındakileri tercih ettiler. Bütün Evsler Esseyid bin Hızır ile beraberdiler. Diğer Müslümanların sessizliğini tasvibe dayanan bu iki unsurun (Kureyşlilerle Evsler) birleşik hareketine karşı Hazrecliler bir şey yapamadılar. Eski ayrılık taraftarlarına karşı barışan ve birleşen taraf üstünlük sağladı.

Sayfa : 65

نوط ۱ — هرشیدن اول علی ایله طلحه و زبیرك قورقاججه
حركاتی شایان دقتدر . بونلر درایت سیاسیه‌دن محروم کیمسه‌لردی .
سجیه‌لری‌ده متین دکلدی . شباعك بیوكلکی آلتنده ازیلدیلر و مكه
فرقه‌سنك ریاستنی درعهده ایتمك یولنی بیله‌مدیلر . ابن اسحاق طرفندن
ویریلن معلومات‌ده پك قیمتداردر . صوك درجه‌ده مهم اولان بو دقیقه‌ده
انصار قدیم خصومتلری اونوتمادیلر . عددلری چوق اولمایان اوسلر
فرقه‌سی اسید بن حضیرك ریاستی آلتنده خزرجیلردن بری مقام
اقتداره كلمه‌سی ایچون ابوبكر و عمر ایله برلشدیلر . مكه‌لیلرك مظفریت
سیاسیه‌سی تأمین ایدن اك بیوك عامل مدینه‌لیلر آراسنده‌كی نفاق
اولدیغی شبهه‌سزدر . ابوبكر ایله عمرك مشترك غیرتلری بوخالدن
ماهرانه و عزمپرورانه مستفید اولدیلر . عمر و ابوبكر اولرینه چكیله‌جك
یرده فیرطنه‌یه جسورانه كوكس ویردیلر و اوكا غلبه چالدیلر . كذلك
بنه پك شایان دقتدركه دها پیغمبر هنوز وفات ایدر ایتمز بوتون
احتراصات ، بوتون حرص جاهلر زنجیردن بوشاندیلر . بو قدر عظیم
حرص جاهلرك منازعه‌سی حكم سووركن حقنده خوف و حرمت
بسله‌نن پیغمبرك هنوز ایلیق جنازه‌سی ترك حیات ایتدیكی سقیله
اوطه‌ده اونوتولمش و اهمال ایدلمش برحالده یاتیوردی .

٥١٨ ٦٥

Sayfa 65

Her şeyden evvel Ali, Talha ve Zübeyir'in korkakça hareketi dikkate değer. Bunlar, siyasi kavrama yeteneğinden mahrum kimselerdi. Karakterleri de sağlam değildi. Işığın büyüklüğü altında ezildiler ve Mekke topluluğunun başkanlığını üstlenmenin yolunu bilemediler. İbn İshak tarafından verilen bilgi de pek önemlidir. Son derecede mühim olan bu dakikada Ensar eski düşmanlıkları unutmadı. Sayıca çok olmayan Evsler, Esseyid bin Hızır'ın başkanlığı altında Hazreclilerden birinin iktidar makamına gelmemesi için Ebu Bekir ve Ömer ile birleştiler. Mekkelilerin siyasi zaferini temin eden en büyük nedenin Medineliler arasındaki düşmanlık olduğu şüphesizdir. Ebu Bekir ile Ömer'in ortak çabaları bu nifaktan ustalıkla ve iyi niyetle kurtulmayı sağladı. Ömer ve Ebu Bekir evlerine çekilecek yerde, fırtınaya cesurca göğüs gerdiler ve ona üstünlük sağladılar. Aynı biçimde yine pek dikkati çekiyor ki Peygamber vefat eder etmez bütün şiddetli arzular, bütün mevki hırsları zincirden boşandılar. Bu kadar büyük mevki hırsı çekişmeleri hüküm sürerken, hakkında korku ve hürmet beslenen Peygamber'in henüz ılık cenazesi, vefat ettiği sefil odada unutulmuş ve ihmal edilmiş bir halde yatıyordu.

Sayfa : 66

كورولیورکه ابوبکرك
انتخابی پك فورطنه‌لی بر صورتده جریان ایتمشدر. آكلاشلدیغنه نظراً
صوڭره بری بو قدر عجولانه یاپیلان بر انتخابك مشروعیتی حقنده
شبهه اظهار ایتمشدر

Sayfa 66

Görülüyor ki Ebu Bekir'in seçilmesi pek fırtınalı bir surette cereyan etmiştir. Anlaşıldığına göre sonra, biri bu kadar acele yapılan bir seçimin uygun olup olmaması hakkında ki şüphesini açıklamıştır.

Sayfa : 66

ابوبكرك انتخابی بوتون مؤمنلرك اتفاق
آراسيله وقوعه كله‌يوب خصوصی بر اوده تصادفاً طوپلانمش كوچوك
بر اقليتك كورولتولی بر اعلانی نتيجه‌سنده تحقق ايتديكی جهتله هيچ
بر صورتله منتظم ومشروع اولامازدی .

Sayfa 66

Ebu Bekir'in seçilmesi bütün müminlerin oy birliğiyle olmayıp hususî bir evde tesadüfen toplanmış küçük bir azınlığın gürültülü bir ilânı neticesinde ortaya çıktığı için, hiçbir biçimde düzenli ve kanuna uygun olamazdı.

Sayfa : 66

بوندن دولايی ،
اجتماعده حاضر بولونامامش سائر مكه‌لی مهاجرونك وبو مياننده برنجی
درجه‌ده علی، زبير وسائره كبی نفوذ واقتداره پك حريص اولانلرك

XX

Sayfa : 67

§ ۳۷ اون برنجی سنه

شدتلی بر تأثر دوغورمالری وبدايتده، اغلبك بوتون اصحابك آرزوسنك
محصولی اولديغنی كوسترمكه غير كافی عناصردن مركب ناقص بر اجتماعك
قرارينی قبول ايتمك ايسته‌مه‌ملری پك طبيعيدر .

Sayfa 66

Bundan dolayı, toplantıda hazır bulunmamış diğer Mekkeli muhacirler -bu arada **birinci derecede Ali- ve Zübeyir gibi nüfuz ve iktidara pek istekli olanların** [sayfa 67] şiddetli bir tesir duymaları ve başlangıçta, seçimin bütün ashabın arzusunun ürünü olmayan sınırlı bir topluluğun kararını kabul etmek istememeleri doğaldır

Sayfa : 68

ابوبكرك آغزندن حكايه ايديلن

نطقده بر جوق شيلر آراسنده انصار ايجون مدار افتخار بر طاقم سوزلرده واردر. اوصورتده كه نهايت ابوبكر اسعد بن عباده‌يه بيله قريشيلرك بفوقى تصديق وانصارك آنجق وزرا اولا بيله‌جكلرينى قبول ايتديريبور. حديثك صوكنده حكايه ايديلديكنه كوره زبير، ابوبكرك انتخابى خبر آلنجه قيليجنى جكمش ، على خليفه اعلان اولونجه‌يه قدر بونى قينينه صوقمامغه عهد ايلمشدر. عمر قيليجى آلديرمش و بر طاشه اوره‌رق قيريلماسنى امر ايلمشدر. عمرك تهديداتى اوزرينه و عينى زمانده هر دورلو مقاومتك بى فائده اولديغنك آكلاشيلماسى نتيجه‌سنده طلحه ايله زبير، هيچ ايسته‌ميه ايسته‌ميه ابوبكره صداقت يمينى ايتديلر

Sayfa 68

Ebu Bekir'in ağzından hikâye edilen nutukta birçok şeyler arasında Ensar için iftihar edilecek birtakım sözler de vardır. O surette ki nihayet Ebu Bekir, Esad bin Ubade'ye bile Kureyşlilerin üstünlüğünü tasdik ve Ensar'ın* ancak vezir olabileceklerini kabul ettiriyor. Hadisin sonunda anlatıldığına göre Zübeyir, Ebu Bekir'in seçildiğini haber alınca kılıcını çekmiş, Ali halife ilân olunucaya kadar bunu kınına sokmamaya yemin etmiştir. Ömer kılıcı aldırmış ve bir taşa vurarak kırılmasını emretmiştir. Ömer'in tehditleri üze-

rine ve aynı zamanda her türlü karşı koymanın faydasız olduğunun anlaşılması üzerine Talha ile Zübeyir, hiç istemeye istemeye Ebu Bekir'e sadakat yemini ettiler.

** İslam'ın yayılmasına büyük hizmetleri geçmiş olan Medine halkı, Hazrec ve Evs kabilelerine verilen isimdir.*

Sayfa : 69

محمد هيچ بر زمان استقبالی دوشونمه‌مشدر. هيچ بر
زمان کندیلرندن صریح صورتده آیری قالمق ایسته‌دیکی مشرك کاهنلری
کبی استقبال حقنده معما آلود ایمالرده بولونمامشدر.

Sayfa 69

Muhammed hiçbir zaman geleceği düşünmemiştir. Hiçbir zaman kendilerinden açık surette ayrı kalmak istediği müşrik kâhinleri gibi gelecek hakkında sır dolu imalarda bulunmamıştır.

Sayfa : 70

تعبير ديكرله، آكلايورزكه ابوبكرك انتخابی بالخاصه
نه قريشلرك نه مدينه انصارينه منسوب اولمايان مسلمانلرك اثريدر.

Sayfa 70

Diğer tabirle, anlıyoruz ki Ebu Bekir'in seçilmesi bilhassa ne Kureyşlilerin ne Medine Ensar'ına mensup olmayan Müslümanların eseridir.

Sayfa : 72

حاضرون، هنوز بشيرك
احتياطكارانه سوزلرينك تحت تأثيرنده بولوندقلرى صيراده
ابوبكر على العجله ايلرى يه آتيلدى وحاضرونى ياعمرى يا ابو
عبيده يى انتخابه دعوت ايتدى.

Sayfa 72

Orada bulunanlar, Beşir'in ihtiyat dolu sözlerinin etkisi altında bulundukları sırada **Ebu Bekir alelacele ileriye atıldı ve oradakileri ya Ömer** ya da Ebu Ubeyde'yi seçmeye davet etti.

Sayfa : 75

حالبوكه بنو هاشمدن هيچ كيمسه نك
ساعده لر سقيفه سنده كى اجتماعه اشتراك ايتمه دكلرى معلومدر.
بونلر ابوبكرك انتخابنى دويونجه اونى قبولدن امتناع ايتديلر.

Sayfa 75

Hâlbuki **Benu Haşim'den** hiç kimsenin Saadelerdeki toplantıya katılmadıkları bilinmektedir. Bunlar Ebu Bekir'in seçildiğini duyunca onu **kabul etmekten kaçındılar.**

Sayfa : 75

اونك ایچون ، دییه‌بیلیرز که بومناسبتله ابوبکره عطف
اولونان بوتون نطقلر بك مؤخر زمانلرك، خلافته کچمك کیفیتی
اك آتشلی برمسئله تشکیل ایتدیکی، برطرفدن علی طرفدارلرینك،
دیکر طرفدن عباسیلرك امویلر غاصب اولدیغی ویالکز محمد

٧٥

Sayfa : 76

اون برنجی سنه — ١٠٤-١١-١٢

عائله‌سنك خلافته لایق بولوندیغی ادعاسنی مدافعه ایده‌رك تخت
ایچون اوغراشدقلری دورك محصول ادبیسی اولمق ایجاب ایدر.

Sayfa 75

Onun için, diyebiliriz ki bu münasebetle Ebu Bekir'e ait olduğu söylenen bütün konuşmalar, sonraki zamanların, hilafete geçmek işinin en ateşli bir mesele teşkil ettiği, bir taraftan Ali taraftarlarının, diğer taraftan Abbasilerin, Emevilerin gasp ettiği ve yalnız [sayfa 76] Muhammed ailesinin hılafete lâyık bulunduğu iddiasını savunarak taht için uğraştıkları devrin edebî mahsulü olması gerekir

Sayfa : 76

ابوبکرك خلافته انتخابنك ایرته‌سی کونی مسجدده مسلمانلر
بویوك بر اجتماع عقد ایتدیلر. ابوبکر منبره چیقدی . سوز
آلمادن اول، عمر آیاغه قالقه‌رق خلقه ایراد نطق ایله اونلری
ابوبکره بیعته دعوت ایله‌دی . ابوبکری مدح ایتدیکی صیراده

Sayfa : 76

اصحابك الك ايپسي او اولديغني سويلەدي. بوتون خلق بر كون اول
بنوساعدەلرك آولوسندە ايتدكلري بيعتي تكرار ايلەديلر .
صوكرە ابوبكر اياغە قالقدي . اودە مؤمنينە بر نطق ايراد
ايتدي. رئيس انتخاب ايدلمش اولمقلە برابر آرالرندە الك ايپسي
اولمايي قبول ايتمەديكني سويلەدي. « دوغرو صورتدە حركت
ايدرسەم بكا مظاهرتدە بولونكز. فقط فنا حركت ايتديكم
تقديردە بني طريق مستقيمە ارجاع ايديكز! حقيقت، امانتدر؛
يالان، خيانتدر. آراكزدە ضعيف اولانلر بنم ايچون قويدرلر.
تا كە اللهك عنايتيلە اونك حقني استحصال وتأمين ايدەبيلەيم.

٧٦

Sayfa : 77

§ ٤٢ — اون بربجي سنە

ايچكزدە قوي اولانلر اللهك عنايتيلە كنديسنە افعال واعمالنك
حسابني ويرديرنجەيە قدر بنم ايچون ضعيفدرلر. اللهك يولندە
مجاهدە ايتمكدن واز كچمش اولان بوتون قوملر استحقار
عمومي يە معروض اولمشلردر. فنالق ياپان هر قوم صوكرە غضب
الٰهي يە اوغرامشدر. اللهك ورسولنك اوامريني تعقيب ايتديكم
مدتجە بكا اطاعت ايديكز . فقط اونلرك ارادەلرينە مغاير
حركت ايتديكم تقديردە بكا اطاعتە مجبور دكلسكز. هايدي،
نمازە قالقكز! الله سزە رحيم وغفور اولسون!»

Sayfa 76

Ebu Bekir'in hilafete seçildiğinin ertesi günü mescitte Müslümanlar büyük bir toplantı yaptılar. Ebu Bekir mimbere çıktı. Söz almadan evvel, Omer ayağa kalkıp halka bir konuşma yaparak onları Ebu Bekir'e biata davet etti. Ebu Bekir'i övdüğü sırada ashabın en iyisinin o olduğunu söyledi. Bütün halk, bir gün evvel Benu Saidelerin avlusunda ettikleri biatı tekrar ettiler. Sonra Ebu Bekir ayağa kalktı. O da müminlere bir konuşma yaptı. Başkan seçilmiş olmakla beraber aralarında en iyisi olmayı kabul etmediğini söyledi. "Doğru surette hareket edersem beni takip ediniz. Fakat fena hareket ettiğim takdirde beni doğru yola çeviriniz. Hakikat, imandır, yalan, hıyanettir. Aranızda zayıf olanlar benim için güçlüdürler. Tâ ki Allah'ın inayetiyle onun hakkını yerine getirebileyim. [sayfa 77] **İçinizde güçlü olanlar Allah'ın inayetiyle kendisine işlerinin ve uygulamalarının hesabını verdirinceye kadar benim için zayıftırlar. Allah'ın yolunda cihat etmekten vazgeçmiş olan bütün kavimler, genellikle hor görülmekle karşı karşıya kalmışlardır. Fenalık yapan her kavim sonra ilâhî cezaya uğramıştır. Allah'ın ve Resulü'nün o emrini takip ettiğim müddetçe bana itaat ediniz. Fakat onların iradelerine aykırı hareket ettiğim takdirde bana itaate mecbur değilsiniz. Haydi, namaza kalkınız! Allah size merhamet göstersin ve bağışlasın!"**

Sayfa : 79

. حالبوكه دیكر

منابعدن اوكرندیكمزه كوره علی، آلتی آیدن زیاده مدت یعنی فاطمه‌نك

وفاتنه قدر ابوبكری طانیمقدن قطعیاً امتناع ایتمشدر

Sayfa 79

Hâlbuki diğer kaynaklardan öğrendiğimize göre Ali, altı aydan fazla bir süre yani Fatıma'nın vefatına kadar Ebu Bekir'i tanımaktan kesinlikle kaçınmıştır.

Sayfa : 81

صالی کونی.
(يعني ابوبکرك عموماً خلیفه اعلان ایدیلدیکی کون) محمدك
تدفینیله اشتغال اولوندی . علی، عباس، فضل بن العباس ،
قثم بن العباس ، اسامه بن زید وپیغمبرك آزادلیلرندن بری
اولان شقران صوك حاضرلقلری ایفا ایتدیلر . علی ، عباس،
وایکی اوغلی نعشی قالدیردیلر وچوردیلر ، دیکرلری غسل.

٨١

Sayfa : 82

ایچون صو دوکدیلر. مع‌مافیه، متوفایه قارشی أرحرمت‌اولمق
اوزره کوملکنی چیقارمادیلر. بوصورتله کیمسه محمدی چیپلاق
کورمه‌مش‌اولدی. صوکره نعشی‌اوچ اثوابه صاردیلر. بونلرك
ایکیسی صحاری دنیلن جنسدن اثواب ایدی . برده رنکلی
وچیزکیلی خره(برد حبره) واردی.

Sayfa 81

Salı günü (yani Ebu bekir'in umumen halife ilân edildiği gün) Muhammed'in defin işiyle meşgul olundu. Ali, Abbas, Fazl bin el-Abbas, Kasım bin el-Abbas, Üsame bin Zeyd ve Peygamber'in azatlılarından biri olan Şükran son hazırlıkları yerine getirdiler. Ali, Abbas ve iki oğlu naaşı kaldırdılar ve çevirdiler, diğerleri gusul için su [sayfa 82] döktüler. Bununla birlikte, vefat edene karşı bir saygı ifadesi olarak gömleğini çıkarmadılar. Bu suretle kimse Muhammed'i çıplak görmemiş oldu. Sonra naaşı üç elbiseye sardılar. Bunların ikisi suhharî denilen cinsten elbise idi. Bir de renkli ve çizgili hırka (berd-i habre) vardı.

Sayfa : 82

محمد وفاتنك :

ارته‌سی كونی اوكله‌یه دوغرو دفن ایدیلدی .

Sayfa 82

Muhammed, vefatının ertesi günü öğleye doğru defnedildi.

Sayfa : 82

بو حدیثده استادك مفقودیتی (مدخله باقیكز .
§ ۱۲ - ۱٤) ابن اسحاقك حقیق وموثوق حدیثلرندن بری اولدیغنه
دائر بزجه بر تأمینات تشكیل ایدر . بناءً علیه برنجی درجه‌ده بر
وثیقه‌در . شایان دقتدركه بو فقره‌ده تدفین اثناسنده نه ابوبكردن
نه عمردن بحث ایدیلدیكنی هیچ كورمیورز . محمدك بیوك اصحابندن
اولان صفتیله حائز اولدقلری موقع و بیوك استاده قارشی حس ایتدكلری
حقیق ودرین محبت نظر اعتباره آلنیرسه بونلرك پیغمبره قارشی صوك
وظیفه‌یی ایفاده اهمال كوسترمه‌لری شایان قبول دكلدر. تدفینه دائر

Sayfa : 83

آشاغیکی حدیثلرده ده ابوبکردن و عمردن بحث اولونماماسی شایان دقتدر.
بناءعلیه جنازه مراسمنده حاضر بولونمادقلری محققدر

Sayfa : 83

بوندن
استدلال ایدیله بیله جکنه کوره محمدك عائله سنك هاشمی اعضالری
ابوبکرك انتخابنه قارشی حس ایتدکلری انجرار نتیجه سنده، پیغمبری
خصوصی صورتده دفن ایتمشلر و خلیفه نك جنازه مراسمنه اشتراکنه
میدان براقامشلردر. پیغمبرك ترك حیات ایتدیکی اوطه یه دفن ایدلمش
اولماسنك حکمتی ده احتمالکه بودر. اسلامیتك سینه سنده کی مختلف فرقه لر
آراسنده احتراصات دها اوزماندن بو قدر شدید ایدی.

Sayfa 82

Bu hadiste isnadın doğruluğu İbn İshak'ın hakiki ve yazılı hadislerinden biri olduğuna dair bizce bir teminat teşkil eder. Bundan dolayı birinci derecede bir vesikadır. Dikkat edilmesi gerekir ki bu maddede defin esnasında ne Ebu Bekir'den, ne Ömer'den bahsedildiğini hiç görmüyoruz. Muhammed'in büyük ashabından olmak sıfatıyla bulundukları mevki ve büyük üstada karşı hissettikleri hakikî ve derin sevgi dikkate alınırsa, bunların Peygamber'e karşı son vazifeyi yerine getirmede ihmal göstermeleri kabul edilebilir bir şey değildir. Defne dair aşağıdaki hadislerde de Ebu Bekir'den ve Ömer'den söz edilmemesi dikkati çekiyor. Bundan dolayı cenaze töreninde hazır bulunmadıkları muhakkaktır. [sayfa 83] Bundan delillerle anlaşılacağına göre Muhammed'in ailesinin Haşimî azaları Ebu Bekir'in seçilmesine karşı hissettikleri

kırgınlık neticesinde, Peygamber'i hususî surette defnetmişler ve halifenin cenaze törenine katılmasına meydan bırakmamışlardır. Peygamber'in vefat ettiği odaya defnedilmiş olmasının hikmeti de ihtimal ki budur. İslâmiyet'in sinesindeki muhtelif fırkalar arasında ihtiraslar daha o zamandan bu kadar şiddetli idi.

Sayfa : 84

پیغمبر، زوجه‌لری بیله خبردار
اولمادن علی‌العجله ونا کهانی بر صورتده دفن ایدیلدی .)
مع‌مافیه قادینلر چوقوری قازان قازمه‌لرك سسندن نه‌یاپلدیغنی
آكلامشلردی .

Sayfa 84

Peygamber, eşleri bile haberdar olmadan alelacele ve âni bir surette defnedildi. Bununla birlikte kadınlar çukuru kazan kazmaların sesinden ne yapıldığını anlamışlardı.

Sayfa : 85

نوط ۱ — محمدك تدفیننه دائر ویریلن پك آز تفصیلاندن
اثنانده شو حس حاصل اولویورکه تدفین علی‌العجله وبلامراسم وقوعه
کلمشدر. غریبدرکه جنازه نمازینی کیمك قیلدیردیغنه‌دائر هیچ برخبره
تصادف ایتمه‌یورز . عادتا سطرلر آراسندن اوقونان معنایه کوره
او آنده سیاسی مشغولیتلر اوقدر مهم ومجبر ایدیکه کیمسه‌عرسنانك
ذی‌قدرت حاکم و صاحبنك جنازه‌سیله اوغراشمغه نه‌وقت بولمش
نه آرزو دویمشدر.

Sayfa 85

Not-1- Muhammed'in defnedilmesine dair verilen pek az detaydan insanda şu his hasıl oluyor ki defin alelacele ve tören düzenlenmeden yapılmıştır. Gariptir ki cenaze namazını kimin kıldırdığına dair hiçbir habere tesadüf etmiyoruz. Âdeta satırlar arasından okunan manaya göre, o anda siyasî meşguliyetler o kadar mühim ve zorlayıcı idi ki kimse Arabistan'ın en kudretli hakim ve sahibinin cenazesiyle uğraşmaya ne vakit bulmuş, ne de arzu duymuştur.

Sayfa : 86

پيغمبر زوجه‌لرندن هر برينه أولردن باشقه برشی
وصيت ايتمه‌دی . بوتون اموال غيرمنقوله‌سنی صدقه اوله‌رق
ترك ايتدی يعنی عمومی خزينه‌يه براقدی

Sayfa 86

Peygamber, eşlerinden her birine evlerden başka bir şey vasiyet etmedi. Bütün taşınmaz mallarını sadaka olarak terk etti, yani umumî hazineye bıraktı.

Sayfa : 86

بو خبر دوغرو دكلدر . چونكه ، معلوم اولديغی
اوزره ، محمد هيچ بر وصيتنامه براقامشدر ، وصيتده بولونمامشدر .

Sayfa : 87

خلیفه ابوبکر پیغمبرک اثنای حیاتنده دفعات ایله اظهار ایتمش اولدیغی
آرزولری تفسیر ایدەرک ، محمدك بوتون اموالنك ، خزینهٔ دولته عائد
اولماسنه و بونلرك وارداتی تماماً مسلمان جماعتك منافعنه تخصیص ایدیلمەسنه
قرار ویردی . بوندن دولایی کریمەسی فاطمەنك ، پدرینك مالك اولدیغی
اموالدن حصەدار اولماسنی قبول ایتمەمشدر

Sayfa 86

Bu haber doğru değildir. Çünkü bilindiği üzere, Muhammed hiçbir vasiyetnâme bırakmamıştır, vasiyette bulunmamıştır [sayafa 87] **Halife Ebu Bekir, Peygamber'in hayattayken defalarca açıkladığı arzuları yorumlayarak, Muhammed'in bütün malının, devlet hazinesine ait olmasına ve bunların gelirinin tamamen Müslüman toplumunun yararına kullanılmasına karar verdi. Bundan dolayı kızı Fatma'nın mallara hissedar olmasını kabul etmemiştir.**

Sayfa : 89

وفاتندن اوچ کون
اولنه کلنجەیه قدر محمد کرك خصوصی کرك عمومی بوتون
ایشلریله اشتغال ایدەبیلەجك بر حالده بولوندی . فوق‌العاده
بر شدت ایله بحران ظهور ایتدیکی وقت برمعتاد روجەلری
دولاشمقدن فراغته مجبور قالدی ، عایشەنك اوطەسنده یاتدی
وابوبکری کندیسنك یرینه صفتیله امامت وظیفەسنی ایفایه
مأمور ایلەدی.

Sayfa 89

Vefatından üç gün evveline gelinceye kadar Muhammed gerek özel, gerek genel bütün işleriyle meşgul olabilecek bir haldeydi. Fevkâlade bir şiddet ile kriz geldiği zaman alışılageldiği üzere eşlerini dolaşmaktan vazgeçmeye mecbur kaldı. Ayşe'nin odasında yattı ve Ebu Bekir'i kendisinin temsilcisi sıfatıyla imamlık vazifesini yerine getirmeye memur etti.

Sayfa : 90

چونكه بالذات محمد بوكا بر اهميت

ويرميوردی . بوبابده قناعت كتيرمك ايچون پيغمبره وكالة
مدينه‌ده امامت ايتمش اولان ذاتلرك جدول اسامیسنی كوزدن
كچيرمك كافيدر [۲]. بناءً عليه ، ابوبكرك انتخابی احتمالكه
غايت تصادفی بر كيفيتدی وخليفه انتخاب ايديلمه‌سی كيفيتده
منبعلرك ظن ايتديرمك ايسته‌دكلری درجه بر تأثيری حائز
اولمامشدر. انتخاب بالخاصه باشقه سببلردن يعنی غايت تهلكه‌لی
واندیشه‌لی بردقيقه‌ده ابوبكرك جسورانه تشبثندن و اومسئله‌ده
بوتون رفيقلرينك پك چوق فوقنه چيقاران ابراز ايتديكی
شايان حيرت وتقدير دولت آدملغی مزيتندن نشئت ايتمشدر .

Sayfa 90

Çünkü bizzat Muhammed buna ehemmiyet vermiyordu. Bu konuda kanaat getirmek için Peygamber'e vekâleten Medine'de imamet etmiş olan kimselerin isim listesini gözden geçirmek yeterlidir. Bununla birlikte, Ebu Bekir'in seçilmesi muhtemelen gayet tesadüfi bir durumdu ve halife seçilmesinde kaynakların zannet-

tirmek istedikleri derece bir etkisi yoktur. Seçim, bilhassa başka sebeplerden yani, gayet tehlikeli ve endişeli bir dakikada Ebu Bekir'in cesurca teşebbüsünden ve o meselede bütün arkadaşlarının pek üstüne çıkaran gösterdiği hayret ve takdir edilecek devlet adamlığı meziyetinden ortaya çıkmıştır.

Sayfa : 91

وفات ایده‌جکی صباح ، پیغمبرك کاذب بر ایلك اماره‌سی
حس ایتمش اولدیغنی ، عایشه‌نك قاپیسندن کوروندیکنی ،
محرم پیغمبرلرینك جهره‌سنی مشاهده ایدنجه مؤمنلرك متهیج
ومتأثر اولدقلرینی حکایه ایدن حدیثلرك خطوط عمومیه‌سی
دوغرو دیه قبول اولونابیلیر . حصوله کلن انطباع او قدر
ایی اولدی که هر کس محمدك محقق وسریع بر صورتده شفایاب
اولاجغنه ایناندی. کسب اطمئنان ایدن ابوبکر شهرك خارجی
علانده، سنحده‌کی اوینه دوندی. حالبوکه محمدك کورونمه‌سی
اولمك ایسته‌مه‌ین، اوله‌جکنه احتمال ویرمه‌ین بر آدمك صوك
صرف ایتدیکی غیرت ایدی. اوطه‌یه کیرنجه، استراحت ایچون
باشنی عایشه‌نك دیزینه دایادیغی وبوکون بیله حالا عربستانده

Sayfa : 92

دیش تمیزله‌مکه خدمت ایدن بر دالی آغزنده طوتدیغی صیراده
بیوك بر ضعفه اوغرادی، آرقه‌سندن بایغینلق کلدی. بو بایغینلق
اثناسنده احتمالکه قلب، خسته‌لغنك شدتنه دایانه‌مایه‌رق ضربانندن
قالدی. پیغمبر، نه رجفه ، نه الم اظهار ایتمه‌دن ، کمال سکونله
ترك حیات ایتدی . حتی او قدر طاتلی بر صورتده اولدی که
عایشه بیله ارتق پیغمبرك بر حیات بولونمادیغنی فرق ایتمه‌مشدی.

Sayfa 91

Vefat edeceği sabah, Peygamber'in yalancı bir iyilik belirtisi hissetmiş olduğunu, Ayşe'nin kapısından göründüğünü, muhterem Peygamberlerinin çehresini görünce müminlerin heyecanlı ve üzüntülü olduklarını anlatan hadislerin genel çizgisi doğru diye kabul olunabilir. Ortaya çıkan izlenim o kadar iyi oldu ki herkes Muhammed'in muhakkak ve seri bir surette sağlığına kavuşacağına inandı. Kendine güveniyle kazançlı çıkan Ebu Bekir, şehrin kenar mahallelerinden, Sunh'daki evine döndü. Hâlbuki Muhammed'in görünmesi, ölmek istemeyen ve öleceğine ihtimal vermeyen bir adamın sarf ettiği son gayret idi. Odaya girince, dinlenmek için başını Ayşe'nin dizine dayadığı ve bugün bile hâlâ Arabistan'da [sayfa 92] diş temizlemeye hizmet eden bir dalı ağzında tuttuğu sırada büyük bir zaafa uğradı, arkasından baygınlık geldi. Bu baygınlık esnasında ihtimal ki kalp, hastalığın şiddetine dayanamayarak çarpıntıda kaldı. Peygamber ne şiddetli sarsılma, ne üzüntü göstermeden, büyük bir sessizlik ile vefat etti. Hatta o kadar tatlı bir surette öldü ki Ayşe bile artık Peygamber'in hayatta olmadığını fark etmemişti.

Sayfa : 93

حالبوکه محمد

15 برحیات ایکن امامتده بویله بر اهمیت یوقدی.

Sayfa 93

Hâlbuki Muhammed hayatta iken imamette böyle bir ehemmiyet yoktu.

Sayfa : 94

محمدك هيچ بر زمان وكلاسى ياخود ناظرلرى اولمامشدر .
يالكز عسكرى قوماندانلرى وويركو تحصيلدارلرى واردى

Sayfa 94

Muhammed'in hiçbir zaman vekilleri yahut bakanları olmamıştır. Yalnız askerî kumandanları ve vergi tahsildarları vardı.

Sayfa : 94

محمدك
نظرنده امامتك هيچ بر قيمتى يوقدى . چونكه او برحيات بولنديغى
مدتجه هيچ بر كيمسه اونى معنوى وظائفنده تمثيل ايده مزدى.

Sayfa 94

Muhammed'in düşüncesinde imametin hiçbir kıymeti yoktu. Çünkü o hayatta bulunduğu müddetçe, hiçbir kimse onu manevî görevlerinde temsil edemezdi.

Sayfa : 95

ابوبكرده بو سببله حقيقتده كيمسه‌نك ايفا ايتمه‌مش اولديغى بر خدمته
ايلك دفعه اوله‌رق نائل اولدى. بو نقطهٔ نظردن وقعه‌نك اهميتى واردر.

Sayfa 95

Ebu Bekir de bu sebeple gerçekte kimsenin yerine getirmemiş olduğu bir hizmete ilk defa olarak nail oldu. Bu bakış açısından olayın önemi vardır.

Sayfa : 95

وظیفه ، ایلك احداث ایدیلدیكی زمانده‌كی تصادفی احوال وشرائطدن دولایی اهمیت كسب ایتدی. بالذات محمد اوصیراده بوكا استقبال ایچون هیچ بر معنا عطف ایتمه‌یوردی . چونكه كندیسنك أوله‌جكنه احتمال ویرمش دكلدی .

Sayfa 95

Vazife, ilk ortaya çıktığı zamandaki tesadüfi durum ve şartlardan dolayı önem kazandı. Bizzat Muhammed o sırada buna gelecek için hiçbir önem atfetmiyordu. Çünkü kendisinin öleceğine ihtimal vermiş değildi.

Sayfa : 95

حاصلی ، محمد صادق اصحابنه وداع ایتمه‌دن ، تأسیس ایتدیكی جماعتك استقبالنه دائر تعلیمات براقمادن وفات ایتدی. أولوم او قدر نا كهانی برسرعتله كلدی كه نه كندیسی نه اصحابدن بری عاقبتك بو قدر یقین اوله‌جغنه احتمال ویرمدی.

Sayfa 95

Sonuç olarak, Muhammed sadık ashabına veda etmeden, tesis ettiği topluluğun geleceğine dair talimat bırakmadan vefat etti. Ölüm o kadar ani bir süratle geldi ki ne kendisi, ne ashaptan biri sonucun bu kadar yakın olacağına ihtimal vermedi.

Sayfa : 96

۵٦ § — اون برنجی سنه

بر آرایه ربط ایتمکه چالیشدی . بو تشبثك نتیجه‌سی او قدر
طفلانه اولمشدر که عایشه‌یه عطف ایدیلن حدیثلر پك آز شایان
اطمئنان اوصافی حائزدرلر . عادتا بر قادین منبعندن چیقمش
اولدقلری حاللرندن بلیدر. محمد هیچ برشی سویله‌مدی. ملكات
عقلیه‌سی، حال احتضاره كیردیكنی فرق ایمه‌دن اول بولونتلاندی.
عایشه دیزلرنده آرتق زوجنك اوموزلری وباشی دكل، بر آر
اول عربستانك اك ذی‌قدرت حكمداری بولونان بر ذاتك
جسدی بولوندیغنی فرق ایدنجه‌یه قدر ایچه بر زمان كچدی .
عایشه كندیسنه وبوتون مسلمانلره كلن بوعظیم فلاكتی
فرق ایدر ایتمز دهشت ایچنده فریادی ، باغیرارق دیكر
قادینلری خبردار ایتدی. بر آن ایچنده بوفلاكت خبری بوتون
شهره یاییلدی. حدیثلرك مندرجاتندن آشكار صورتده كورو-
لیور كه بو نا كهانی مصیبتك ایلك خبری بوتون جماعت آراسنده
ناقابل تصور بر قورقو تولید ایتمشدر . موقع اقتداره كیمك
كچه‌جكی مسئله عظیمه‌سنی حل ایچون حاضرلانمامشدی.

Sayfa 96

Bu girişimin sonucu o kadar cılız olmuştu ki Ayşe'ye atfedilen olaylar çok dikkat çekici değildi. Âdeta bir kadın kaynaktan çıkmış oldukları hallerinden belliydi. Muhammed hiç bir şey söylemedi. Aklî melekesinin can çekmeye başladığını farketmeden önce bulutlandı. Ayşe, dizlerinde artık eşinin omuzları ve başı değil, biraz önce Arabistan'ın en güçlü hükümdarı bulunan bir kişinin cesedi bulunduğunu fark edinceye kadar epey bir zaman geçti.

Ayşe kendisine ve bütün Müslümanlara gelen bu büyük felâketi fark eder etmez, dehşet içinde fırladı. Bağırarak diğer kadınları haberdar etti. Bir anda bu felâket haberi bütün şehre yayıldı. Hadiselerin içinden açık bir şekilde görülüyor ki bu kötü durumun haberi, bütün cemaat arasında anlatılmaz bir korku verdi. İktidar makamına kimin geçeceği meselesini halletmek için hazırlanılmamıştı.

Sayfa : 97

ایلك حركته كلنلر مدینه‌لیلر اولدیلر. بونلر شهرك صاحبی
و اصل سكنه‌سی صفتیله مشكلاتی علی‌العجله حل ایتمكله
علاقه‌دار ایدیلر . مدینه‌لیلر آراسنده ابتدا حركت ایدنلر
خزرجلردی. انصارك اكثریتنی خزرجلر تشكیل ایدیورلردی.
مادی ومعنوی منفعتلرینك حمایه‌سی ایچون یاپلماسی لازم
كلن شیلری قرارلاشدیرمق اوزره همان بر اجتماع یاپدیلر.
اسلامیته ایفا ایتدكلری امثالسز خدماتك تقدیر ایدیلمه‌سنی
ایسته‌یورلر ، كیتدكجه بیوكه‌ان یكی مسلمانلر دالغه‌سنك عدد
اعتباریله كندیلرینی بوغماسندن وبوتون مؤمنین آراسنده ممتاز

Sayfa : 97

ر موقعده قالمغه درکار اولان حقلرینی چیکنه‌مسندن قورـ
قیورلردی. اوسلرده قالدادیلر. فقط بو قدر آشکار بر صورتده
دکلدی. قدیم معارضلریله برلشمه‌دیلر. اسکی اختلافاتی حالا
خاطرلادقلری ایچون بر انتظار وضعیتی آلمغی ترجیح ایله‌دیلر.
معمافیه اوس رؤساسنك ، آرالرنده تعاطی افکار ایتدکلری

٧ ١ ٨ ٦٧

Sayfa : 98

محققدر. چونکه اوسلرك واشهللرك رئیسی اولان اسید بن
حضیر صحنه‌ده یردن یره ظهور ایدیور وابوبکر ایله برلکده
اسکی رقیب ودشمنلره ، خزرجلره قارشی حرکت ایله‌یور.

Sayfa 97

İlk harekete geçenler Medineliler oldu. Bunlar şehrin sahibi ve asıl yerleşik halkı sıfatıyla zorluğu alelacele halletmekle meşguldüler. Medineliler arasında ilk hareket edenler Hazreclerdi. Ensar'ın en kalabalığını Hazrecler oluşturuyorlardı. Maddî, manevî çıkarların korunması için yapılması lâzım gelen şeyleri kararlaştırmak üzere hemen bir toplantı yaptılar. İslâmiyet'e yaptıkları emsalsiz hizmetlerin takdir edilmesini istiyorlardı. Gittikçe yükselen bu Müslüman dalgasının sayı itibanyla kendilerini boğmasından ve bütün inananlar arasındaki seçkin konumlarının ve haklarının

çiğnenmesinden korkuyalardı. Evsler de kımıldadılar. Fakat bu kadar açık bir şekilde değildi. Eski rakipleriyle birleşmediler. Eski farklılıkları hatırladıkları için sadece seyretmeyi tercih ettiler. Evs reislerinin görüş alış verişinde bulundukları [sayfa 98] muhakkaktır. Çünkü Evslerin ve Eşhellerin başkanı olan Esseyid bin Hızır, sahnede birden bire ortaya çıkıyor ve Ebu Bekir ile birlikte eski rakip ve düşmanlara, Hazreclere karşı hareket ediyor.

Sayfa : 98

بو زمره‌یه منسوب مختلف کیمسه‌لر أولرینه قاپاندیلر. پیغمبرك
اك یقین اقربالری ، علی وعباس عائله‌سی ایسه متوفانك یاننه
قوشدیلر.

Sayfa 98

Bu zümreye mensup muhtelif kimseler evlerine kapandılar. Peygamber'in en yakın akrabaları, Ali ve Abbas ailesi ise vefat edenin yanına koştular.

Sayfa : 98

هیچ کیمسه نه قرار ویره‌جکنی ، کیمدن استمداد
ایده‌جکنی، نصیحت ایسته‌یه‌جکنی بیلمه‌یوردی . محمد، بردها
عودت قابل اولمایان اوزون واسرار آلود بر سیاحته متوجهاً
بردن بره حرکت ایتمش ، عائله‌ٔ مؤمنینی تعلیماتسز براقشدی.
حتی اونلره بر وداع بیله ایتمه‌مشدی.

۹۸

Sayfa 98

Hiç kimse ne karar vereceğini, kimden yardım ve nasihat isteyeceğini bilemiyordu. Muhammed bir daha geri dönüşü olmayan bir yolculuğa yönelerek birden bire hareket etmiş, insanları ise talimatsız bırakmıştı. Hatta onlara bir veda bile etmemişti.

Sayfa : 99

اسلامیت ایچون شایان
تشکردرکه محمدك اصحابی آراسنده ابوبکر، عمر وابوعبیده بن
الجراح کبی اوچ بویوك ادم واردی .

Sayfa 99

İslâmiyet için gurur duyulacak bir şeydir ki Muhammed'in ashabı arasında Ebu Bekir, Ömer ve Ebu Ubeyde bin el-Cerrah gibi üç büyük adam vardı.

Sayfa : 100

بو الم اندیشه آنی اثناسنده کندیسنی غائب ایتمه‌ین یکانه
آدم اختیار ابوبکردن عبارت اولمشدر. کندیسنك بك سوکیلی
بر استادی ویکرمی سنه‌دن زیاده بر مدت رفیق اولان ذاتك
آلنی اوپدکدن صوکره مسجده کیردی . متین وعزمبرور

حركتیله متهیج عمری صوصدیردقدن صوكره قوی و كندیسندن امین بر آدمك ساكن و كسكین بلاغتیله حاضرونی درحال تسكین و تسخیر ایتدی . اونلره استقبال ایچون او قدر آرزو ایدیلن اعتماد وامیدحسلرینی تلقین ایله‌دی. برقاچ كلمه ایچنده ، محمدك حقیقة ، بر دها كری كلمه‌یه‌جك صورتده وفات ایتمش اولدیغنی، كندیسندن اولكی بوتون پیغمبرلر كبی وفات ایتمش بولوندیغنی خبر ویردی. ایشیدنلره كندیسنی قبول ایتدیرن متین سوزلرله سكون توصیه ایتدی ، اللهك بیلدیردیكی قانونلره اطاعت توصیه ایتدی.

خزرجلرك

مذاكره ایتمك اوزره طوپلاندقلری خبری كلدی. حتی ، بر رئیس انتخاب ایتمك وسائر مسلمانلره قارشی مستقل بر خط حركت تعقیب ایله‌مك ایسته‌دكلرینه دائر شایعه بیله چیقدی . بو خبر ، حرب داخلی‌یه دوغرو ایلك آدیم آتلق دیمكدی . داخلی بر انشقاق باشلانغجی ، قدیم احوال وشرائطه مشئوم بر عودت اثری ایدی . محمد بوتون حیاتنجه بو احواله قارشی اوغراشمشدی. ابوبكر بر دقیقه غائب ایتمه‌دی. آرقه‌سنده عمر وابوعبیده اولدیغی، احتمالكه دها سائر بعض مهاجرلرده بولوندیغی حالده خزرجلرك طوپلانمش اولدقلری بنوساعده‌لرك سقیفه‌سنه قوشدی. چوق كچ قالمادن مسلمانلرك وحدتی قورتاره‌بیلمك امیدنده ایدی.

Sayfa 100

Bu acıklı endişe anı esnasında kendisini kaybetmeyen tek adam, ihtiyar Ebu Bekir'den ibaret olmuştur. Kendisinin pek sevgili bir üstadı ve yirmi seneden fazla bir müddet arkadaşı olan zatın alnını öptükten sonra mescide girdi. Sağlam (sayfa 101) ve iyi niyetli hareketiyle çoşkun Ömer'i susturduktan sonra güçlü ve kendisinden emin bir adamın sakin ve keskin konuşmasıyla oradakileri derhal etkiledi ve sakinleştirdi. Onlara, gelecek için o kadar arzu edilen güven ve ümit hislerini telkin etti. Bir kaç kelime ile Muhammed'in, kendisinden önceki bütün peygamberler gibi vefat etmiş olduğunu haber verdi. İşitenlere kendisini kabul ettiren metin sözlerle sakin olmalarını tavsiye etti. Allahın bildirdiği kanunlara bağlılığı tavsiye etti.

Hazreclerin görüşmek üzere toplandıkları haberi geldi. Hattta bir reis seçmek ve diğer Müslümanlara karşı ortak hareket etmek istediklerine dair söylenti bile çıktı. Bu haber iç savaşa doğru ilk adım demekti. Bu ayrılma eski duruma geri dönüşün bir işaretiydi. Muhammed bütün hayatı boyunca bu durumu engelemek için uğraşmıştı. Ebu Bekir bir dakika kaybetmedi. Arkasından Ömer ve Ebu Ubeyde ve muhtemelen daha başka bazı muhacirler de bulunduğu halde Hazereclerin toplanmış oldukları Benu Sâideleṙin avlusuna koştu. Çok geç kalmadan Müslümanların birliğini kurtarabilmeyi ümit ediyordu.

Sayfa : 102

ابوبکر، محل اجتماعه دوغرو

علی العجله قوشدیغی صیراده اوسلرك شایان اعتماد رئیسلری

اسید بن حضیر یانینه کلدی. اوسلرك مظاهرتنی اوکا تامین

وبیان ایتدی.

Sayfa 102

Ebu Bekir toplantı yerine doğru alelacele koştuğu sırada Evslerin itimat ettikleri başkanları Esseyid bin Hızır yanına geldi. Evslerin desteğini ona temin ve beyan etti.

Sayfa : 102

ابوبکر، بو یکی مظاهرتك ویردیکی قوتله،

جسور وامین برحالده آولویه کیردی.

Sayfa 102

Ebu Bekir, bu yeni desteğin verdiği kuvvetle, cesur ve emin bir halde avluya girdi.

Sayfa : 102

پیغمبره بر وکیل تعیین

۱۰۲

Sayfa : 103

ایتمك لازم ایدی.

Sayfa 102

Peygamber'e bir vekil tayin [sayfa 103] **etmek lâzımdı.**

Sayfa : 103

بوتون مؤمنلردن مرکب بر مجلسده یا عمری
یا ابوعبیده‌یی انتخاب ایتدیرمکی دوشوندی.

Sayfa 103

Bütün müminlerin bulunduğu bir mecliste ya Ömer'i ya da Ebu Ubeyde'yi seçtirmeyi düşündü.

Sayfa : 103

صریح وایی فکرلری اولان بر ادم یالکز باغیرماسنی بیلی،
دوشونمکدن عاجز بولونان، عقلدن زیاده حسه تبعیت ایدن
غلبه‌لغه دائما حاکم اولور.

Sayfa 103

Açık ve iyi fikirleri olan bir adam -yalnız bağırmasını bilmeli-düşünmekten aciz bulunan ve akıldan çok hissin hâkim olduğu kalabalıklara daima hakim olur.

Sayfa : 104

فقط ایلری‌یه چیقه‌رق و حاضروندن

پیغمبره بر خلف تعیین ایتمه‌لرینی طلب ایله‌یه‌رك عمری یاخود ابوعبیده‌یی تکلیف ایتدیکی زمان عمر، اکثریتك حسیاتی بالحدس کشف و ادراك ایتدی. کندیسنه عرض اولونان شرفدن عالیجنابانه واز کچدی. آرقداشنك دلائلی اونك لهنه قوللانه‌رق حاضرونی ابوبکری انتخابه، پیغمبرك اثرینه دوام ایتمك، اسلامیتی ناموسسز بر خاتمه‌دن قورتارمق وظیفه معظمه‌سنی اوکا تودیعه دعوت ایله‌دی. علی‌الفکرده کورولن و انسانلر غایت شدید بر هیجان حالنده بولوندقلری صراده اولدیغی بحیثی قابل اولامایان تاکهانی بر حرکت ایله، عمرك تکلیفی همان بوتون حاضرون طرفندن الفتشارله قبول اولوندی.

§ ٥٩.— ابوبکرك انتخابی کلمه‌نك حقیقی معناسیله مشروع دکلدی: خصوصی بر اوده، خلقك بر قسمنك اشتراکی اولمقسزین وقوعه کلن بر اجتماعده پیغمبرك وارثی اعلان ایدیلمشدی. حالبوکه کندی مقدراتنه دائر بر قرار ویرمك حق یالکز خلقه عائد ایدی. مدینه‌نك اولری کوجوکدی. اسلامیتك ایلك خلیفه‌سنك انتخابنده یالکز خزرج عائله‌لری

١٠٤

Sayfa : 105

رئیسلری بولوندقلری ، احتمالکه بونلرك بیسله تام اولمادقلری قبول ایدیله‌بیلیر . اوسیلردن ورادده احتمالکه یالکز اسید بن حضیر واردی. مکه مهاجرلرندن احتمالکه هیچ کیمسه یوقدی. آرتق اکثریتی تشکیل ایدن ومدینه‌لی اولمایان سائر مسلمانلردن پك آزی او دار آولوده بولونابیلیرلردی . اولسه اولسه اسلملردن مرکب اوفاق بر یابانجی نوه‌سی اوك جوارنده‌كی دار ودولامباج یوللره بریکمشلردی . فقط مناقشه‌یه پك زور اشتراك ایده‌بیلیرلردی.

محمد اوکله‌دن براز صوکره وفات ایتمشدی. کونش غربه دوغرو الحالمقه باشلامشدی . بو ، تقریباً ، بزم کونی طرز تقسیممزه نظراً اوکله‌دن صوکره ساعت ایکی‌یه اوچه تصادف ایدر. مختصراً تصور ایتدیکمز مناقشه وانتخاب صحنه‌سی کونك صوك ساعتنی اشغال ایتدی. احتمالکه کیجه‌نك بر قسمنه قدر سوردی. (لامنس ، ابوبکرك انتخابی دها اوزون سورمش وانصار ایله اوزون اوزون مذاکره‌یه لزوم کورلمش اولدیغی فکرنده‌در) ابوبکرك خزرجلر طرفندن اوسلرك ساکتانه موافقتی ایله پیغمبره خلف تعیین ایدیلدیکی خبری مدینه‌ده آنجق غروب شمسدن صوکره انتشار ایتمش اولابیلیر. حدیثلر، هانکی ساعتده خلیفه اعلان ایدیلدیکنی بیلدیرمه‌یورلر . فقط حربلرك وسائط سوریه‌سی غایت ابتدائی اولدیغی جهتله ظلمت لیلك منافشاتی قیصالتمغه خدمت ایتمش اولماسی محتملدر.

Sayfa 104

Fakat ileriye çıkarak ve oradan Peygamber'e bir halef tayin etmelerini talep ederek Ömer'i yahut Ebu Ubeyde'yi teklif ettiği zaman Ömer, çoğunluğun hislerini tahminle keşfetti ve anladı. Kendisine arzolunan şereften büyük bir alçak gönüllülükle vazgeçti. Arkadaşının delillerini onun lehine kullanarak oradakileri Ebu Bekir'i seçmeye, Peygamber'in eserine devam etmek ve İslâmiyet'i vakitsiz bir sondan kurtarmak büyük görevini ona emanet etmeye davet etti. Kalabalıkların gayet şiddetli bir heyecan halinde bulundukları sırada önceden tahmini mümkün olmayan anî bir hareketle, Ömer'in teklifi hemen bütün müminler tarafından alkışlarla, kabul olundu.

Ebu Bekir'in seçimi kelimenin tam manasıyla meşrû değildi. Özel bir evde, halkın bir kısmının katılımı olmaksızın gerçekleşen toplantıda Peygamber'in varisi ilân edilmişti. Hâlbuki kendi geleceğine dair bir karar vermek hakkı yalnız halka aitti. Medine'nin evleri küçüktü. İslâmiyet'in ilk halifesinin seçiminde yalnız Hazrec aileleri [sayfa 105] reislerinin bulundukları, muhtemelen bunların bile tam olmadıkları kabul edilebilir. Evslerden orada muhtemelen yalnız Esseyd bin Hızır vardı. Mekke muhacirlerinden muhtemelen hiç kimse yoktu. Artık çoğunluğu oluşturan ve Medineli olmayan diğer Müslümanlardan çok azı o dar avluda bulunabiliyordu. Olsa olsa Müslümanlardan oluşan küçük bir yabancı grubu, evin etrafındaki dar ve dolambaç yollara birikmişlerdi. Fakat tartışmaya pek katılamadılar.

Muhammed öğleden sonra vefat etmişti. Güneş batıya doğru alçalmaya başlamıştı. Bu takriben bizim gün anlayışımıza göre öğleden sonra saat ikiye üçe doğrudur. Özellikle anlattığımız tartışma ve seçim sahnesi, günün son saatinde oldu ve muhtemelen geceye kadar sürdü (Lamnes, Ebu Bekir'in seçiminin daha uzun

sürdüğü ve Ensar ile uzun uzun görüşmeye lüzum görülmüş olduğu fikrindedir). Ebu Bekir'in, Hazrecler tarafından Evslerin sessiz onayı ile Peygamber'e halef tayin edildiği haberi Medine'de ancak Güneş battıktan sonra yayılmış olabilir. Hadisler, hangi saatte halife ilân edildiğini bildirmiyorlar. Fakat Arapların aydınlatma araçlarının çok ilkel olmasından dolayı bu tartışmaların çok uzun sürmediği muhtemeldir.

Sayfa : 106

ابوبكرك انتخابى اغلب احتماله كوره غروب شمسدن
صوكره كوچوك زيتون ياغى قنديللرينك متردد ضيالرى ياخود
بر خورما ياپراغى آتشنك آيدينلغى يانندە وقوعە كلديكى
يولندەكى تخمينمز ابوبكرك آنجق ايرتەسى صباح بوتون مسلمانلر
طرفندن رسماً خليفە اعلان وانتخاب ايدلمەسى ايلە تأييد ايتمكدەدر.

Sayfa 106

Ebu Bekir'in seçilmesi büyük ihtimale göre Güneş battıktan sonra küçük zeytinyağı kandillerinin titrek ışıkları, yahut bir hurma yaprağı ateşinin aydınlığı yanında meydana geldiği yolundaki tahminimiz, Ebu Bekir'in ancak ertesi sabah bütün Müslümanlar **tarafından resmen halife seçilmesi ve ilân edilmesi ile doğrulanmış olmaktadır.**

Sayfa : 106

بو صيراده ، پيغمبرك نعشنك هنوز ايليق بر حالده ياتديغى

كوچوك اوطه‌ده غايت حائز اهميت بر درام جريان ايديوردى.

Sayfa 106

Bu sırada, Peygamber'in naaşının henüz ılık bir halde yattığı küçük odada, gayet ehemmiyet arz eden bir dram cereyan ediyordu.

Sayfa : 106

بوتون مدينه حدسز حسابسز

منافع ماديه و معنويه‌نك بر احتراص مصادمه‌لرندن دولايى

تيتره‌يه‌رك بوغولمق اوزره بولونان بر آدم غيرتيله شو وخيم

Sayfa : 107

مسئله‌نك عاجل و مؤثر بر چاره‌سنى تحرى ايله مشغول اولديغى

صيراده محمدك نعشى سفيل كوچوك اوطه‌نك ايچنده عادتا

اونوتولمش بر حالده ياتيوردى .

Sayfa 106

Bütün Medine, hadsiz hesapsız maddî ve manevî menfaatlerin ihtiras dolu çarpışmalarından dolayı **titreyerek boğulmak üzere**

bulunan bir adam gayretiyle şu vahim [sayfa 107] meselenin acil ve etkili bir çaresini aramakla meşgul olduğu sırada, Muhammed'in naaşı sefil küçük odanın içinde âdeta unutulmuş bir halde yatıyordu.

Sayfa : 107

. علی ، عباس

واوغللری ایله آزادلیلری فلاکتدن ازیلمش بر حالده قالدیلر.

فکر ومتانت اعتباریله ضعیف اولدقلری جهتله نعشك اطرافنده

طوپلانمقدن باشقه بر شی یاپه‌مادیلر.

Sayfa 107

Ali, Abbas ve oğulları ile azatlıları felâketten ezilmiş bir halde kaldılar. Fikir ve kuvvetlilik itibariyle zayıf oldukları için naaşın etrafında toplanmaktan başka bir şey yapamadılar.

Sayfa : 107

. جریان ایدن

Sayfa : 108

وقعه‌نك نه اهمیتنی ادراك ایتدیلر نه معناسنی اکلادیلر. او اثناده

ابوبکرك شایان تقدیر بر جسارت وداهیانه بر بصیرت وحکمت

ایله قارشیلاشدیغی وتاریخ عالمده دائما اك بیوك وقعه‌لردن بری

حالنده قاله‌جق بر مبارزه‌دن صوکره یکمکه موفق اولدیغی

احتراصات بشریه مجادله‌سنه اشتراك ایده‌مدیلر.

Sayfa 107

Cereyan eden [sayfa 108] olayın ne önemini kavradılar, ne de manasını anladılar. O esnada Ebu Bekir'in takdir edilecek bir cesaret ve dahice bir sezgi ve hikmet ile karşıladığı ve dünya tarihinin daima en büyük olaylardan biri halinde kalacak bir uğraştan sonra yenmeye muvaffak olduğu insanî ihtirasların mücadelesine katılamadılar.

Sayfa : 108

هم قاین پدری هم عموجه زاده‌سی اولان پیغمبرك گرك امواله
گرك نفوذ وقدرتنه کندیسنی طبیعی بر وارث تلقی ایدییوردی.
ضعیف علی‌یه حاکم اولان عباس عائله‌سنك قورناز وانتریقه‌جی
افرادی علی‌یی بو ذهاب ایچنده یاشاتیورلردی و اوندن پك
چوق منافع مادیه قوپارمق امیدنده بولونیورلردی.

Sayfa 108

Hem kayınpederi hem amcazâdesi olan Peygamber'in gerek mallarına, gerek nüfuz ve kudretine kendisini doğal bir varis olarak görüyordu. Zayıf Ali'ye hakim olan Abbas ailesinin kurnaz ve entrikacı fertleri, Ali'yi bu zan içinde yaşatıyorlardı ve ondan pek çok maddî menfaat koparmak ümidinde bulunuyorlardı.

Sayfa : 109

اوکلرنده یانان نمش ارتق کندیلری ایچون بر صقنتیدن و
بوزدن باشقه برشی دکلدی.

Sayfa 109

Önlerinde yatan naaş, artık kendileri için bir sıkıntıdan ve bir yükten başka bir şey değildi.

Sayfa : 109

محمدك خلفنى انتخاب ايدركن متوفانك عائله‌سندن هيچ
برينه اهميت ويرلمه‌مش اولديغى، انتخاب بوتون بوتون باشقه
مفهوملره تبعيت صورتيله وقوعه كلديكى ايچون، پيغمبرك
اقربالرى اونك وفاتى ايله نفوذ و قدرتى غائب ايتدكلرينى،
استقبالده ده كوونمش اولدقلرى حدسز حسابسز منافعى غائب
ايده‌جكلرينى آكلاديلر. بو عظيم بر مرارت دقيقه‌سى تشكيل
ايتدى. هاشميلر بوندن كنديلرينى طوپلايه‌بيلمك ايچون آلتى
آيدن زياده بر زمانه محتاج اولديلر

Sayfa 109

Muhammed'in halefini seçerken, Peygamber'in ailesinden hiç birisine önem verilmemiş olduğu ve seçim de farklı anlayışlarla gerçekleştiği için Peygamber'in akrabaları, onun vefatı ile nüfuz ve güçlerini kaybettiklerini, gelecekte de güvendikleri hadsiz hesapsız menfaatlerini kaybedeceklerini anladılar. Bu onları çok üzdü. Haşimiler kendilerini toplayabilmek için altı aydan fazla bir zamana ihtiyaç duydular.

Sayfa : 109

محمدك افراد عائله‌سی ، یا ابوبکری انتخاب ایتمش
اولان سائر بوتون مسلمانلره قارشی بر اثر انفعال اوله‌رق
یا بر عکس العمل حرکتنه مغلوب اوله‌رق آرتق کندیلرینه
هیچ بر فائده‌سی اولامایه‌جق بر نعشك مزعج حضورندن
قورتولمق آرزوسنه دوشه‌رك درحال اونی تدفین ایتمکه تشبث
ایتدیلر. تدفین مراسمنی کیزلی وخصوصی بر صورتده یاپدیلر.
بوصورتله سائرلری جنازه‌ده حاضر بولونوب وبویوك پیغمبرك

Sayfa : 110

§ ٥٩ — اون برنجی سنه

خاطره‌سنه علناً اظهار حرمت ایتمك سعادتندن محروم براقدیلر.
كرك مدینه‌ده كرك بوتون عربستانده أولولری شهردن
خارجده دفن ایتمك بك طبیعی اسبابدن دولایی منتشر وقدیم
بر عادت ایدی.

Sayfa 109

Muhammed'in aile fertleri, ya Ebu Bekir'i seçmiş olan diğer bütün Müslümanlara karşı bir gücenme eseri olarak ya da bir tepki hareketi olarak, artık kendilerine hiçbir faydası olamayacak bir naaşın rahatsızlık veren huzurundan kurtulmak arzusuna düşerek, derhal onu defnetmeye kalktılar. Defin merasimini gizli ve hususî bir surette yaptılar. Bu suretle diğerlerini cenazede hazır bulunmak ve büyük Peygamber'in [sayfa 110] hatırasına açıkça hürmet göstermek saadetinden mahrum bıraktılar.

Gerek Medine'de, gerek bütün Arabistan'da ölüleri şehir dışına defnetmek, pek doğal sebeplerden dolayı yaygın ve eski bir âdet idi.

Sayfa : 110

بو جنازه مراسمی بوتون مدینه اهالیسنی جلب ایده‌جك
و هپسنك آراسنده‌ده یکی منتخب حکمدار برنجی موقعی
طوته‌جقدی

Sayfa 110

Bu cenaze merasimi bütün Medine ahalisini kendine çekecek ve hepsinin arasında da yeni seçilmiş hükümdar, birinci sırayı tutacaktı.

Sayfa : 110

. دوبولمق قورقوسیله
بولوندیغی یردن قالدانه‌مادقلری ایچون مزاری عایشه‌نك یاتاق
اوطه‌سنده اولدیغی نقطه‌ده قازدیلر ونصف اللیلده مزاره ایندیردیلر.
یالکز افراد عائله ایله بعض صمیمی دوستلر حاضر بولوندیغی
حالده اوستنی طوپراق ایله اورتدیلر . پیغمبرك باشنی دیزینه
دایایه‌رق ترك حیات ایتمش اولدیغی سوكیلی زوجه‌سی عایشه بیله،
۱۱۰

Sayfa : 111

٥٩ §

احتمالكه يكى منتخب خليفه‌نك قيزى اولديغندن دولايى ،
بوتصوردن بى‌خبر طوتولدى. انجق، كيجه‌نك سكونى ايچنده
بتيشك اوطه‌ده قازمه‌لرك و كوره‌كلرك سسنى ايشيتديكى زمان
زوجنى دفن اتدكلرينى اكلادى (طبرى ، برنجى جلد ،
١٨٣٧ ، سطر ٩ ـ ١٠) . بناءً عليه ، اقربالر ، عادت خلافنه
اوله‌رق ، طول زوجه‌لرى بيله اوزاقلاشديرمشلر و اونلرك
خبرى اولمقسزين حركت ايتمشلر ديمكدر . محمد بر حكمدار
ياخود بر رسول‌الله كبى دكل عادتا بر ظلم و تجاوزك قربانى
ياخود بر مجرم كبى كزلجه دفن ايديلدى . نه ابوبكر نه عمر
نه سائرلرى حاضر دكلديلر . بونى يالكز ايرتسى كون، ارتق
هيچ برشى ياپه‌مايه‌جقلرى، زمان خبر آلديلر .

Sayfa 110

Duyulmak korkusuyla bulunduğu yerden kımıldanamadıkları için mezarı Ayşe'nin yatak odasında olduğu noktada kazdılar ve gece yarısı mezara indirdiler. Yalnız aile fertleri ile bazı samimî dostlar hazır bulunduğu halde üstünü toprak ile örttüler. Peygamber'in başını dizine dayayarak vefat etmiş olduğu sevgili zevcesi Ayşe bile, [sayfa 111] ihtimal ki yeni seçilen halifenin kızı olduğundan dolayı, bu düşünceden habersiz tutuldu. Ancak, gecenin sükûtu içinde bitişik odada kazmaların ve küreklerin sesini işittiği zaman eşini defnettiklerini anladı. Bununla beraber, akrabalar, âdeta zıddına olarak, dul eşlerini bile uzaklaştırmışlar ve onların haberi olmaksızın hareket etmişler demektir. Muhammed

bir hükümdar, yahut bir Resulullah gibi değil, âdeta bir zulüm ve tecavüzün kurbanı yahut bir suçlu gibi gizlice defnedildi. Ne Ebu Bekir ne Ömer ne de diğerleri hazır değildiler. Bunu yalnız ertesi gün, artık hiçbir şey yapamayacakları zaman haber aldılar.

Sayfa : 111

محمدك كندي اوطه‌سنه دفن ايدلمه‌سی ، زمانك
عادتنه قارشی بو استثنا بر حرمت مخصوصه تظاهری دكلدر .
خصوصی و ناملحوظ بر طاقم احوال ووقايعك نتيجه‌سيدر .

Sayfa 111

Muhammed'in dönemin âdetlerinin aksine kendi odasına defnedilmesi, ayrıcalık ya da özel bir saygının göstergesi değildir. Özel ve tartışılmayan birtakım durumların ve olayların sonucudur.

Sayfa : 112

الك مقين اقربالردن باشقه مراسمده كيمسه‌نك حاضر
بولونامامسی ايچون تدفين عمليه‌سی كيجه‌لين ، هر كسدن خبرسز بر صورتده ،
متوفانك اوطه‌سنده وقوعه كلدی .

احتمالكه بعض ذاتلر ايچون وقايعی بزم طرز
تفسيريمز بك قناعت بخش كبی كورونميه‌جكدر . فقط
تاريخك اونوتولمش بر وقعه‌سنی بو صورتله احيا ايتمك تشبثدن
كنديمزی منع ايده‌مدك . چونكه محرف حديثلر بيله بو بابده
كافی بر دليل تشكيل ايده‌بيليورلر . يوقسه ، بوتون حديثلر
طرفندن متفقاً قبول ايديلن شو درت وقعه باشقه نه دورلو
ايضاح اولونابيلير: (١) وفاتندن برقاچ ساعت صوكره پيغمبرك
دفنی ؛ (٢) كندی اوطه‌سنده دفنی ؛ (٣) يكی منتخب خليفه‌يه

Sayfa : 113

§ ٦٠ — اون برنجی سنه

بیعت ایتمه‌ینلر طرفندن دفنی ؛ (٤) کیجه‌نك اك قارا كلق بر
ساعتنده ، اك قدیم اصحاب حاضر بولونمقسزین و زوجه‌لرینك
خبری اولمقسزین دفنی. شوراسنی اونوتمامالیدرکه بویله اسرارآلود
بر صورتده یکانه تدفین مراسمنه ٣٥ نجی سنهٔ هجریه‌ده قتلندن
صوکره آنجق خلیفه عثمانده تصادف ایدیورز.

Sayfa 112

En yakın akrabalardan başka merasimde kimsenin hazır bulunmaması için defin işi geceleyin, herkesten habersiz bir surette, vefat edenin odasında gerçekleşti.

Muhtemelen bazı kimseler için olayı bizim yorumlamamız pek inandırıcı gibi görünmeyecektir. Fakat tarihin unutulmuş bir olayını bu surette diriltmek teşebbüsünden kendimizi alamadık. Çünkü tahrif olunmuş hadisler bile bu konuda yeterli bir delil teşkil edebiliyorlar. Yoksa, bütün hadisler tarafından elbirliğiyle kabul edilen şu dört olay başka nasıl açıklanabilir? 1) Vefatından birkaç saat sonra Peygamber'in defni; 2) Kendi odasında defni; 3) Yeni seçilmiş halifeye biat [sayfa 113] **etmeyenler tarafından defni;** 4) Gecenin en karanlık bir saatinde, en eski ashap hazır bulunmaksızın ve eşlerinin haberi olmaksızın defni. Şurası unutmamalıdır ki böyle esrarlı bir suretteki tek defin merasimine Hicret'in 35. senesindeki katlinden sonra **ancak Halife Osman'da tesadüf ediyoruz.**

Sayfa : 120

محمدك وفاتى ، احتمالكه بعض اصحاب طرفندن
مبهم صورتده اولدن دوشونولمش بر وقعه تشكيل ايدر . فقط
بونك درحال حصوله كتيره‌جكى تأثيراته قارشى بر تدبير اتخاذ
ايتمه‌يى كيمسه عقله كتيرمه‌مشدى. محمدك طرفدارلرى آراسنده ،
رسالت وظيفه‌سى حقنده بسله‌نن فكردن و كنديسى حقنده‌كى
حس حرمت و تعظيمدن دولايى محمدك وفاتى سائر فانيلرك

Sayfa : 121

٦٣ § — اون بريجى سنه

أولومنه بكزه‌مه‌يه‌جكى وتأسيس ايتديكى جماعتك برچوق اجتماعى،
دينى وسياسى احتياجاتى دوشونديكى كبى وفاتندن صوكره‌ده
ينه جماعتك استقباله عائد تدابير اتخاذ ايله‌يه‌جكى حقنده عادتا
غيرشعورى بر امنيت حسى موجود كيدى [٢]. بناءً عليه ،
محمد برحيات اولديغى مدتجه اصحابدن هيچ برى استقبال بعيدى
دوشونمك لزومنى دويمادى. پيغمبرك وفاتى كوز اوكنه آله‌رق
بر تدبير دوشونمكه هيچ كيمسه كنديسنده برمجبوريت وحق
كورمادى. بو يالكز الله ورسولنه ترتب ايدر بر ايش ايدى .
حالبوكه مدينه‌يه قارشى سياسى بر انقياد حالنده بولونان برچوق
قبيله‌لر بويله دكلديلر. بونلرك آراسنده اسلاميت پك آز، همان همان
هيچ دينيله‌جك قدر برترقى‌يه مائل اولمشدى. بو قبيله‌لرده الآن
قديم مشركلككه مربوط اولان وياالكز پيغمبرك سطوت سياسيه‌سى
سببيله برشى پايه‌مايان اكثريت مسلمان تهلكه‌سندن واسارتندن
قورتوله‌جقلرى كونى بكله‌يورلردى. كيمسه مشركلرك تمنياتنك
بو قدر سريع صورتده تحقق ايده‌جكنى اميد ايتمه‌مش اولمقله
برابر بونى قبيله‌لرك كمال شدتله آرزو ايتدكلرى محققدر. ايلريده

Sayfa : 121

سوردن بحث ایده‌جکز . مغلوب قبیله‌لرك حسیاتی شیمدیكی
حالده بزی علاقه‌دار ایتمز . بونلر مبهم بر طاقم حسیاتدن ،
مخفی بر حالده قالان اجتماعی برقوتدن عبارت‌ایدیلر. دها هنوز
هیچ كیمسه‌نك تخمین ایده‌میه‌جكی وقایع مستقبله آراسنده
بونلر صریح بر شكل ، فعال بر قوت اكتساب ایده‌جكلردی.

١٢١

Sayfa : 122

اون برنجی سنه — ٦٣ §

كرك مسلمانلر كرك بدوی عربلر ایچون بر پیغمبریم
سرعتیله وقوعه كلن محمدك وفاتی بیوك بر سبب حیرت تشكیل
ایتدی . بو نا كهانی وقعه‌یه هیچ كیمسه حاضرلانمامشدی .
مسلمانلر پیغمبرك متزلزل صحتی حقنده بر از تلاشه دوشدكدن
صوكره خسته‌لغك وخامتی تقدیر ایتمه‌مشلر ، محمدك پك
محقق صورتده شفایاب اوله‌جغی امیدینه قاپلمشلردی (§ ١٨) .
مدینه‌دن اوزاق مملكتلره وفات خبری محمدك خسته‌لغی خبری
ایله عینی زمانده واصل اولدی .

نوط ١ — ابوبكرك خلیفه یعنی پیغمبرك وكیل عنوانی آلمش
اولماسی محقق دكلدر . بویله بر نام ایله یاد ایدیلسه ، بو بر عنوانه
حاكمیت اولمقدن زیاده محمدك سنن وآثارینه دوام ایتمه‌سی اعتباریله
اصحاب طرفندن ویریلن تكلیفسزجه بر كنیه‌دن عبارتدی. صوكره‌لری
اعتیاد بو كنیه‌نك استعمالی قبول ایتدیردی وبونی بر عنوان حالنه
كتیردی . مع‌مافیه خلیفه عنوانك آنجق خلیفه عمر زماننده [وفات
٢٣] رسماً قبول ایدیلمش اولماسی پك محتملدر. چونكه بوكبی تفرعاتی
الك اول عمرك تثبیت ایتمش اولدیغی معلومدر . كذلك عمر امیرالمؤمنین
دیه ایكنجی بر عنوان رسمی‌ده آلمشدی (طبری ، برنجی جلد ،
٢٧٤٨ ، سطر ٦-٧) . مع‌مافیه شایان دقتدر كه خلیفهٔ رسول‌الله

Sayfa : 122

عادتا ادبى برماهيتى حائز ايدى ، ياخود ولى تعبيراتندن معدود ايدى .
اصل حقيقى حاكيت عنوانى هپ اميرالمؤمنيندن عبارت بولونيور .
حكمداره توجيه خطاب ايدنلر هيچ بر زمان اميرالمؤمنيندن باشقه بر
تعبير قوللانمازلردى . هانكى مذهبه منسوب اولورلرسه اولسونلر بوتون
بو مسلمانلر هپ بو تعبيرى ترجيح ايدرلردى (خلدون ، مقدمه ،

١٢٢

Sayfa 120

Muhammed'in vefatı, ihtimal ki bazı ashap tarafından belirsiz surette evvelden düşünülmüş bir olay olarak görünür. Fakat bunun derhal meydana getireceği etkiye karşı bir tedbir almayı kimse aklına getirmemişti. Muhammed'in taraftarları arasında, Resullük vazifesi hakkında beslenen fikirden ve kendisi hakkındaki hürmet ve tazim hissinden dolayı Muhammed'in vefatı, diğer fanilerin ölümüne [sayfa 121] benzemeyeceği ve tesis ettiği cemaatin birçok sosyal, dinî ve siyasî ihtiyaçlarını düşündüğü gibi vefatından sonra da yine cemaatin istikbaline ait tedbirler alacağı yolunda âdeta belli belirsiz bir emniyet hissi mevcut gibiydi.

Bundan dolayı, Muhammed sağ olduğu müddetçe ashabdan hiç biri geleceği düşünmek gereğini duymadı. Peygamber'in ölümünü göz önüne alarak bir tedbir düşünmeyi hiç kimse kendisinde bir mecburiyet ve hak görmedi. Bu yalnız Allah'ın ve Peygamber'in düzenleyeceği bir işti. Hâlbuki Medine'ye karşı siyasî bir boyun eğme halinde yaşayan birçok kabile böyle değildi. Bunlar arasında İslâmiyet hemen hemen hiç denilecek kadar ilerleme kaydetmişti. Peygamber'in sindirme siyasetiyle birşey yapmayan eski müşrikler, genellikle Müslüman tehlikesinden ve esaretinden

kurtulacakları günü bekliyorlardı. Kimse müşriklerin niyetlerinin bu kadar çabuk bir şekilde gerçekleşeceğini ümit etmemiş olmakla beraber bunu, kabilelerin büyük bir arzuyla istedikleri kesindir. İleride bundan söz edeceğiz. Mağlup kabilelerin hisleri şimdilik bizleri ilgilendirmiyor. Bunlar önemli bir takım duygulardan yoksun bir halde kalan sosyal bir kuvvetten ibaretti. Daha henüz hiç kimsenin tahmin edemeyeceği olacak olaylar arasında bunlar, faal bir kuvvet kazanacaklardı.

[sayfa 122] Gerek Müsümanlar, gerek Bedevî Araplar için bir yıldırım sürati ile ortaya çıkan Muhammed'in ölümü, büyük bir hayret yarattı. Böyle bir olaya hiç kimse hazırlanmamıştı. Müslümanlar Peygamber'in sağlığı hakkında biraz telaşa düştükten sonra hastalığın ciddiyetini anlayamamışlardı. Muhammed'in yakında kesinlikle iyileşeceğini ümit etmişlerdi. Medine'den uzak memleketlere ölüm haberi, Muhammed'in hastalığı haberi ile aynı zamanda gitti.

Ebu Bekir'in, halife yani Peygamber'in vekili ünvanını almış olması kesin değildir. Böyle bir ünvan ile anılmışsa, bu bir hakimiyet ünvanı olmaktan ziyade, Muhammed'in sünnet ve eserlerine devam etmesi için ashap tarafından verilen teklifsizce bir künyeden ibaretti. Sonraları alışkanlık bu künyenin kullanılmasını kabul ettirdi ve bunu bir ünvan haline getirdi. Bununla birlikte halife ünvanının ancak halife Ömer zamanında (vefatı 23) resmen kabul edilmiş olması pek muhtemeldi. Çünkü bu gibi detayları en evvel Ömer'in tespit etmiş olduğu biliniyor. Aynı biçimde Ömer, Emirü'l-müminin [Mumınlerin Emırı] diye ikinci bir resmî ünvan, da almıştı. Yine de dikkat edilmesi gerekir ki Resulullah'ın halifesi âdeta edebî bir mahiyete haiz idi. Asıl hakikî hakimiyet ünvanı hep Emirü'l-müminin'den ibaret bulunmuştur. Hükümete yönelik konuşma yapanlar, hiçbir zaman Emirü'l-müminin'den başka bir tabir kullanmazlardı. Hangi mezhebe mensup olurlarsa olsunlar bütün Müslümanlar, hep bu tabiri tercih ederlerdi.

Sayfa : 123

مدینه‌ده اصحابك تلاشی وشاشقینلغی بیوك ،
پك بیوك ومهم اولمشدر . چونكه پیغمبرك مؤمنلره بر كلمهٔ
وداع ، بر كلمهٔ نصیحت بیله براقمقسزین بردن بره اورته‌دن
غائب اولماسی محمده قارشی اتبانلری صارصه‌بیله‌جك بر ماهیتی
حائز ایدی. اولوم نا كهانی، غیرقابل ایضاح برقرار ، بر ترك
واهمال كبی كورونیوردی. بالخاصه، صوك اون سنه ظرفنده
الله ، رسولی واسطه‌سیله حیات اهلیهٔ یومیه‌نك الك اهمیتسز
حادثات وتفصیلاتنه وارنجه‌یه قدر هرشیده ، الك كوچوك
تفرعاتده بیله كندی پرستشكارلرینه نصیحت ویرمش ، رهبر
اولمش ومعاونده بولونمش اولدیغی جهتله شیمدی بو حركت
بوتون بوتون عقل ایرمز بر شكل الیوردی. بونك ایچون
محمدك وفاتنك ایلك تأثیری صوك درجه‌ده وخیم بر تشوش
معنویدن عبارت اولدی. بوتون روحلر درین بر صورتده
صارصیلدی. محمدك تأسیس ایچون بوتون حیاتنی حصر ایتمش

Sayfa : 124

اولوبده مهتدی عربلر اوزرنده هنوز تام صورتده حكمی
كوسترمكه وقت بولمامش اولان یكی روابط دینیه واخلاقیه
پارچه‌لانمق تهلكه‌سنه معروض قالدی.

Sayfa 123

Medine'de ashabın telaşı ve şaşkınlığı büyük, pek büyük ve mühim olmuştur. Çünkü Peygamber'in müminlere bir veda sözü, bir nasihat bile bırakmaksızın birden bire ortadan kaybolması Muhammed'e karşı imanlarını sarsabilecek bir mahiyetteydi. Ölüm anî, izahı kabul olmayan bir karar, bir terk ve ihmal gibi görünüyordu. Bilhassa son on sene zarfında Allah, Resulü vasıtasıyla günlük alelade hayatın en ehemmiyetsiz hadiselerine ve detaylarına varıncaya kadar her şeyde, en küçük teferruatta bile kendisini çok seven ve saygı besleyen ashabına nasihat vermiş, rehber olmuş ve yardımda bulunmuş olduğu için şimdi bu hareket bütün bütün akıl ermez bir şekil alıyordu. Bunun için Muhammed'in vefatının ilk tesiri son derecede vahim bir manevî karışıklıktan ibaret oldu. Bütün ruhlar derin bir surette sarsıldı. Muhammed'in tesis için bütün hayatını vakfedip de (sayfa 124) Müslüman Araplar üzerinde henüz tam surette hükmünü göstermeye vakit bulmamış olan yeni dinî ve ahlâkî bağlar parçalanmak tehlikesiyle karşı karşıya kaldı.

Sayfa : 124

بو احوال درحال مدينه‌ده
باشليجه اوچ فرقه‌نك موجوديتنى ميدانه قويدى.

Sayfa 124

Bu durum derhal Medine'de başlıca üç fırkanın ortaya çıkmasına sebep oldu.

Sayfa : 126

بوندن دولایی هپسی
موقتاً مطلق بر عجز ایچنه دوشدیلر . کندیلرینی بر آراده
طوتان ذات اورتەدن اکسیلنجه تشکیلاتسز، رئیسسز، فکرسز
قالدیلر .

Sayfa 126

Bundan dolayı hepsi zamansız mutlak bir acz içine düştüler. Kendilerini bir arada tutan zat ortadan eksilince teşkilâtsız, reissiz, fikirsiz kaldılar.

Sayfa : 127

اون برنجی سنه § ٦٤-٦٥

مقدارلری پك آزالمش اولان سائر
مهاجرون ، برولرندن شبهه ایدەرك ، برولرینی قیصقانەرق
أولرینه قاپاندیلر. فلاکتك تأثیریله ازلمش کبی کورونن یابانجیلر
زمرەسی آیقلانشمشلردی . بر حرکتده بولونمقدن عاجز
ایدیلر. یا اضمحلال عمومی‌یی یا اسلامیتك دوامنی انتاج ایدەجك
وقایعه بی‌حرکت سیرجی قالیورلردی. محمدك وفاتندن ابوبكرك
وفاتنه قدر بیچین قیصه بر مدت ظرفنده بونلردن هیچ بری
موجودیتنی احساس ایتمەدی . دها کیمسه برشی یاپمغه حتی
دوشونمکه وقت بولمادن ابوبكرك انتخابی بر امر واقع حالنه
کلمشدی .

Sayfa 127

Sayıları pek azalmış olan diğer muhacirler, birbirlerinden şüphe ederek, birbirlerini kıskanarak evlerine kapandılar. Felâketin etkisiyle azalmış gibi görülen yabancılar zümresi alıklaşmışlardı. Bir harekette bulunmaktan acizdiler. Ya tamamen yok olma ya da İslâmiyet'in devamı ile sonuçlanacak olaya seyirci kalıyorlardı. Muhammed'in ölümünden, Ebu Bekir'in ölümüne kadar geçen kısa süre içersinde bunlardan hiç biri varlıklarını hissettirmedi. Daha kimse bir şey yapmaya hatta, düşünmeye vakit bulamadan Ebu Bekir'in seçilmesi bir emrivaki haline gelmişti.

Sayfa : 127

اقوامك

یاخود زمانك یاخود بویوك تاریخی عملەلرك مزیتلرینی فردلرە

عطف ایتمكدن نە قدر اوزاق دورولورسە دورولسون ،

نتیجەسی اعتباریلە او زمانكی بوتون دنیانی آلت اوست ایدن

بر تشبث ایلە بو مسئلەدە مسلمان جماعتنی عاجل بر فلاكتدن

قورتاران ابوبكر ایلە عمرك فضائل سیاسیەلرینی تقدیر وتسلیم

١٢٧

Sayfa : 128

ایتمەمك غایت بویوك بر خطا تشكیل ایدر . بو مهم ومشكل

دقیقەدە كندیلرینی غائب ایتمەین یالكز بو ایكی ذات وارایدی.

Sayfa 127

Milletlerin, zamanın ya da büyük tarihî işlerin meziyetlerini fertlere atfetmekten ne kadar uzak durulursa durulsun, neticesi itibariyle o zamanki bütün dünyayı alt üst eden bir teşebbüs ile bu meselede Müslüman cemaatini acil bir felâketten kurtaran Ebu Bekir ile Ömer'in siyasi erdemlerini takdir ve teslim [sayfa 128] etmemek gayet büyük bir hata teşkil eder. Bu mühim ve güç dakikada kendilerini kaybetmeyen yalnız bu iki zat var idi.

Sayfa : 128

پيغمبرك
أثرینی محافظه‌یه پیغمبرك براقدیغی دینك روحنه ومتنه رعایته
جداً اهمیت ویردکلرینی کوسترن ذاتلر یالکز اونلردر.

Sayfa 128

Peygamber'in eserini korumaya Peygamber'in bıraktığı dinin ruhuna ve temeline riayete, cidden ehemmiyet verdiklerini gösteren zatlar yalnız onlardı.

Sayfa : 129

بو ایکی
آدمك غیرقابل اعتراض عفتلری، مقصدلرینك مطلق صورتده
ناموسکارانه ، یالکز منفعت عمومیه‌دن ملهم اوله‌رق حرکت
ایتدکلری حقنده‌کی قناعت عمومیه ، محاکمه‌لرینك وضوحی ،

Sayfa : 129

قناعت بخش وهركسه قابل فهم سادەلكى مسلمان جماعتنك
هنوز ناتمام صورتده مسلمانلاشمش عناصرندەكى افتراقجيلق
احتراصاتنه وخسيس منافعه غلبه چالدى. اوقدر يوكسك سسله
باغيروب چاغيرانلر كندى آرالرنده بيله متحد دكلديلر.

Sayfa 129

Bu iki adamın korku kabul etmez iffetleri, maksatlarının mutlak surette namuskârlığı, yalnız umumî menfaatten yola çıkarak hareket ettikleri hakkındaki genel kanaat, düşüncelerin açığa çıkması, inandırıcı olması ve herkes tarafından bilinen sadeliği, Müslüman cemaatinin henüz tamamlanmamış surette Müslümanlaşmış unsurlarındaki ayrılıkçılık tutkularına ve hasis menfaatlere üstün geldi. O kadar yüksek sesle bağırıp çağıranlar kendi aralarında bile birlik değildiler.

Sayfa : 133

محمدك معاصرلرى وطرفدارلرى هيچ بر زمان
بويله بر وضعيت قارشيسنده قالمامشلردى. ابوبكره سائر بوتون
مسلمانلر فوقنده بر نفوذ وصلاحيت توديع ايتمكله منتخبلر،
فرقنه وارمقسزين ، اويله يكى سياسى ودينى مؤسسه وجوده
كتيريورلردى كه روما ايمپراطورلغى و پاپالق مؤسسەسندن
صوكره تاريخ عالمده الك معروف والك مشهور بر مقام اولەرق

Sayfa : 133

قالەجقدی. ابوبكرك متتبعلرينك كوزلری اوكنده يالكز بر
مثال‌واردی. اوده قبیله‌نك افرادندن برينه‌ساٸر افراده نسبتله
يوكسك بر نفوذ وصلاحيت توجيه ایتمكدن عبارت اولان
قوم عرب عرف وعادتی ايدی. مع‌مافيه بو نفوذ وصلاحيت
پك محدود ايدی وياڭكز اقربالر اوزرينه شامل اولوردی .
بويله بر شرفه نائل اولان كيمسه حقوق وامتيازاتدن زياده
وظائفه مالك ايدی. اقربالرينك اطاعتی حقيقی اولمقدن زياده
لفظی ايدی. فردلردن هربرينك حريتی حقيقتده غايت مطلق
وتام برحالده‌قاليردی.

Sayfa 133

Muhammed'in çağdaşları ve taraftarları hiçbir zaman böyle bir vaziyet karşısında kalmamışlardı. Ebu Bekir'e diğer bütün Müslümanlar üstünde bir nüfuz ve salahiyet veren destekçiler, farkına varmaksızın, öyle yeni siyasî ve dinî bir müessese vücuda getiriyorlardı ki Roma İmparatorluğu ve papalık müessesesinden sonra dünya tarihinde en bilinen ve en meşhur bir makam olarak kalacaktı. Ebu Bekir'in destekçilerinin gözleri önünde yalnız bir misal vardı. O da kabilenin fertlerinden birine diğer fertlere nispetle yüksek bir nüfuz ve salahiyet tevcih etmekten ibaret olan Arap kavmi örf ve âdeti idi. Bununla birlikte bu nüfuz ve salahiyet pek sınırlı idi ve yalnız akrabalar üzerine şamil olurdu. Böyle bir şerefe nail olan kimse hukuk ve imtiyazlardan ziyade vazifelere sahipti. Akrabalarının itaati, hakikî olmaktan ziyade sözde idi. Fertlerden her birinin hürriyeti hakikatte gayet mutlak ve tam bir halde kalırdı.

Sayfa : 133

. ابوبكرك منتخبلرى،

Sayfa : 134

ظاهراً اوكا هرزمانكى سيدلرك يعنى قبيله رئيسلرينك [١]
حائز اولديغى اهميتسيز نفوذ وصلاحيتى توديع ايديورلردى .
فقط حقيقتده تماماً يكى بر وظيفه احداث ايله يورلردى. هرشيدن
اول، عربستانده هيچ كورولمه مش اصورتده عرقاً غايت مختلف
عناصردن مركب بر جماعتك رياستنى بر آدمه توديع ايتمشلردى.
بوندن باشقه ، بر قبيله رئيسى دكل، عربستانك مهم حواليسنك
حكمدارينى انتخاب ايله مشلر، غلبه لق وانضباطه تابع بر اردو
ايچون بر قوماندان ، حقوق مسئله لرنده حكملرى غير قابل
اعتراض بر حاكم سچمشلردى.

Sayfa 133

Ebu Bekir'in destekçileri, (sayfa 134) görünüşte ona her zamanki seyyitlerin yani, kabile reislerinin haiz olduğu ehemmiyetsiz nüfuz ve salahiyeti emanet ediyorlardı. Fakat hakikatte tamamen yeni bir vazife ortaya çıkarıyorlardı. Her şeyden evvel, Arabistan'da hiç görülmemiş surette ırk açısından gayet muhtelif unsurlardan oluşan bir cemaatin başkanlığını bir adama emanet etmişlerdi. Bundan başka, bir kabile reisi değil, Arabistan'ın mühim havalisinin hükümdarını seçmişler, kalabalık ve düzene uygun bir ordu için bir kumandan, hukuk meselelerinde hükümleri itiraz kabul etmez bir hâkim seçmişlerdir.

Sayfa : 134

منتخبلر بونلرك هیچ برینك فرقنده دكلديلر . ابوبكر ،
وظائفنك ماهیتی، نفوذ وصلاحیتنك حدودی هیچ برصورتله
تعین ایدلمه‌دن مسلمان جماعتنك رئیسی اعلان اولوندی.

Sayfa 134

Destekçiler bunların hiçbirinin farkında değildiler. Ebu Bekir, görevinin mahiyeti, nüfuz ve salahiyetinin hududu hiçbir suretle tayin edilmeden Müslüman cemaatinin reisi ilân olundu.

Sayfa : 134

خلافتك حقوق ووظائفی دها انی
تعین ایدن شیلر صوكره‌كی وقایع اولمشدر. خلافت عینی زمانده
سیاسی ودینی بر وظیفه ایدی. اوزون قاریشیق بر تكاملدن
نجدی. مدینه‌ده‌كی مسلمانلر طرفندن احداث ایدیلدیكی كوندن

۱۳٤

Sayfa : 135

٦٦٤ اون برنجی سنه

آلتی عصرلق بر تاریخدن صوكره موغوللرك باربارلقلری آلتنده
ازیلدیكی كونه قدر هیچ بر زمان عینی حالده قالمادی.

ابوبكر امور اداره‌یی درعهده ایدركن یالكز بر وظیفه
بیلیوردی. بوده هرشیده پیغمبرك مثالی تعقیب ایتمك ، اونك
بیلدیردیكی قانونلری تطبیق ایلمك ونهایت ، محمدك وفاتی ایله

Sayfa : 135

ردن بره تأخره اوغرایان تصورات عسکریه وسیاسیه‌یی موقع
فعله قویمقدی . مخالف مدینه‌لیلره ایراد ایتدیکی نطقده ،
رسمی انتخاب کوننده خلقه وقوع بولان موعظه‌سنده حاکم
اولان فکر بودر (§ ٤٢) ؛ بك آز امتداد ایدن خلافتی
اثناسنده غایت بارز بر ثبات واصرار ایله هیچ شاشمه‌دن
بو فکره صادق قالمشدر

نوط ١ — بو اولقدر دوغرودر که پیغمبرك علی، طلحه، زبیر کبی
الك اسکی اصحابی ، برچوق مهاجرون وبنوهاشملر عائله‌سنك بر چوقی
اعضاسی انتخاب حاضرلیقندن امتناع ایتدیلر ، آیلرجه اوزاقده قالدیلر ،
خلیفه‌نك حرکاتندن هیچ برینه موافقت کوسترمدیلر . حتی اونکله
اختلافه کیریشدیلر ، اوکا قارشی هیچ بر حرکت تعظیمکارانه وطیعانه‌ده
بولونمادیلر . حقیقتده بالکز خبیس بر طاقم اسباب شخصیه‌دن ملهم
اولان بو آدملرك حرکتی بر رذالت دییه تلقی ایدیله‌دی ، هیچ کوزه
چارپمادن کچدی . هیچ کیمسه مخالفلری اطاعته اجبار ایتمه‌یی عقلنه
کتیرمه‌دی . یالکز آرزو ایدنلر بکی احوال وشرائطه تبعیته دعوت
ایدیلدیلر . موافق منفعتلری ایجابندن تلقی ایدنلر بوکا راضی اولدیلر .
هیچ کیمسه‌یه جبر ایدیله‌یوردی . مجبوریت فکری آنجق صوکره‌دن
حاصل اولدی. خلیفه‌یه اطاعت وانضباط حسی ابتدا عمر طرفندن تلقین

١٢٥

Sayfa : 136

§ ٦٦ — اون برنجی سنه

ایدیلدی .

Sayfa 134

Hilafetin hukuk ve vazifelerini daha iyi tayin eden şeyler, sonraki olaylar olmuştur. Hilafet aynı zamanda siyasî ve dinî bir vazife idi. Uzun karışık bir evrimden geçti. Medine'deki Müslümanlar tarafından kurulduğu günden [sayfa 135] altı asır sonra Moğolların barbarlıkları altında ezildiği güne kadar hiçbir zaman aynı halde kalmadı.

Ebu Bekir yönetimi gerçekleştirirken yalnız bir görev biliyordu. Bu da herşeyde Peygamber'in örneğini takip etmek, onun bildirdiği kanunları uygulamak. Sonunda, Muhammed'in ölümü ile birden bire ertelenen siyasî ve askerî düşünceleri uygulamaya koydu. Muhalif Medinelilere yaptığı konuşmada, resmî seçim gününde halka yaptığı nasihatinde hakim olan fikir buydu. Kısa süren halifeliğinde gayet açık bir gayret ile bu fikre sadık kaldı.

Not-1- Bu o kadar doğrudur ki Peygamber'in Ali, Talha, Zübeyr gibi en eski ashabı birçok muhacir ve Benu Haşimler ailesi, seçimi tanımaktan çekindiler, aylarca uzakta kaldılar, halifenin hareketlerinin hiçbirini onaylamadılar. Hatta onunla ihtilafa giriştiler, ona karşı hiç bir saygı ve itaat hareketinde bulunmadılar. Hakikatte yalnız hasis birtakım şahsi sebeplerden doğan bu adamların hareketi, bir rezalet diye telakki edilmedi, hiç göze çarpmadan geçti. Hiç kimse muhalifleri itaata zorlamayı aklına getirmedi. Yalnız arzu edenler, yeni duruma ve şartlara uymaya davet edildiler. Kabulü menfaatleri icabı olarak görenler, buna razı oldular. Hiç kimseye zor kullanılmıyordu. Mecburiyet fikri ancak sonradan hasıl oldu. Halifeye itaat ve inzibat hissi, önce Ömer tarafından telkin [sayfa 136] edildi.

Sayfa : 136

فقط شماله‌ده‌کی بلیلردن جنوبده‌کی ختملره وار بجه‌یه
قدر غلبه‌لی مسلمان قبیله‌لری حقنده ذره قدر برشی سویلندیکی یوقدر.
بونلر رأیه اشتراك ایتمه‌مشلردی . کندیلرینه بو مناسبتله هیچ برشی
صورولمادی. حتی، کوروندیکنه نظراً ، خلیفه‌یی تصدیق ایتمه‌لری بیله
اونلردن طلب ایدیلمه‌مشدر . یالکز مکه‌ده بر نوع انتخاب واعلان
وقوعه کلمشدر کبی آ کلاشیلیور (هشام ، ۱۰۲۱) . مع‌مافیه ،
حقیقةً مسلمان بولونان قبیله‌لرك هیچ بری مشکلات چیقارمادی :
هیسی منتظماً عسکر کوندردیلر، ویرکولری ویردیلر، صادق وسالم
صورتده مسلمان قالدیلر ، هیچ بر آیریلق املی کوسترمدیلر. رسمی
ایشلرك اداره‌سنه مداخله ویا اشتراك آرزوسنده‌ده بولونمادیلر .
بو مطاوعتکارانه ومطیعانه حرکت بو آن‌مار بخك مظلم قالمش نقطه‌لریندن
بریدر . مدینه‌ده‌کی مدینه‌لی اولمایان مسلمانلر کبی شهردن خارجده‌کی
سائر مسلمانلرکده ابوبکرك انتخابی کندی منفعتلری ایچون اك ای

۱۳٦

Sayfa : 137

برچاره‌ٔ حل کبی تلقی ایتمش وبونی صلحپرورانه قبول ایله‌مش اولدقلرینی
تصویب صورتیله بوحرکت قابل ایضاحدر .

ابوبکرك انتخابنك بوتون معنای حقیقیسی

تماماً یاکلش آ کلامق ایسته‌مزسه‌ك بو نقطه اوزرنده اصرار
ایتمك ایجاب ایلر. شوراسنی تخطر ایتمك لازمدرکه بو انتخاب،
بر فاجع ساعت ایچنده ایکی متین وعزم‌پرور آدمك ناکهانی
احوال وشرائط و مسلمانلر آراسنده مشئوم بر افتراق
تهلکهٔ مستعجله‌سی قارشیسنده دوشونمش اولدقلری موقت بر
تدبیردن عبارت ایدی .

Sayfa 136

Fakat kuzeydeki Belilerden güneydeki Hişamlara varıncaya kadar kalabalık Müslüman kabileleri hakkında zerre kadar bir şey söylendiği yoktur. Bunlar seçime katılmamışlardı. Kendilerine bu münasebetle hiçbir şey sorulmadı. Hatta, göründüğüne nazaran, halifeyi tasdik etmeleri bile onlardan talep edilmemiştir. Yalnız Mekke'de bir nevi seçim ve ilân olmuş gibi anlaşılıyor. Hal böyle iken, hakikaten Müslüman olan kabilelerin hiçbiri zorluk çıkarmadı. Hepsi muntazaman asker gönderdiler, vergileri verdiler, sadık ve sakin surette Müslüman kaldılar, hiçbir ayrılık emeli göstermediler. Resmi işlerin idaresine müdahale veya iştirak arzusunda da bulunmadılar. Bu baş eğme ve itaat etme hareketi bu, arı tarihinin karanlıkta kalmış noktalarından biridir. Medine'deki Medineli olmayan Müslümanlar gibi şehrin dışındaki diğer Müslümanların da Ebu Bekir'in seçilmesini kendi menfaatleri için en iyi (sayfa 137) bir hal çaresi gibi düşünmüşlerdi. Bunu silâh zoruyla kabul ettikleri düşünülemez

Ebu Bekir'in seçilmesinin bütün gerçek manasını tamamen yanlış anlamak istemezsek bu nokta üzerinde ısrar etmek icap eder. Şurasını hatırlatmak gerekir ki bu seçim, birkaç saat içinde iki metin ve azimli adamın anî durum ve şartlar ve Müslümanlar arasında talihsiz bir ayrılma tehlikesi karşısında düşünmüş oldukları, zamanında alınan bir tedbirden ibaretti.

Sayfa : 138

عربلرده منافع ماديه ، ملاحظات
اخلاقيه ومعنويه‌يه صورت قطعيه‌ده غالبدر .

Sayfa 138

Araplarda maddî menfaatler, **ahlâkî ve manevî düşüncelere kesin surette galiptir.**

Sayfa : 138

همان.

همان بر دیلنجی حالنده مدینه‌یه کلمش اولان مکه مهاجرلری
زنکین اصحاب املاك ومواشی اولمشلردی

Sayfa 138

Hemen hemen bir dilenci halinde Medine'ye gelmiş olan Mekke muhacirleri zengin emlâk ve hayvan sahibi olmuşlardı.

Sayfa : 141

§ ٦٨.— حکومت حقنده بویله اساسلی بر فکر، ایلك
زمانلرده غایت مؤثر ومفید اولسه‌ده، صوکره‌لری، قطعی‌وکور
کورینه بر شدت ایله تطبیق ایدیلنجه اسلامیت سیئه‌سنك
مترقیانه وسلیم بر تکامله قارشی غایت وخیم بر مانعه تشکیل
ایتمك ایجاب ایلردی . محمد، مدینه حیاتنك تکمیل ایجاباتنه
بدرشاهی برطرزده چاره‌ساز اولمشدی. محمد عادتا کونی کونه
یاشامش، چوق کره ماضی‌یی اونوتمش، فقط هیچ بر زمان
نظرلرنی استقباله چویرمه‌مشدی . کلمه‌نك اك واسع معناسیله
زمانه‌جی ایدی .

Sayfa 141

Hükümet hakkında böyle esaslı bir fikir, ilk zamanlarda çok etkili olsa da sonraları kesin bir şekilde uygulanınca, İslâmiyet sisteminin doğru bir şekilde ilerleyen gelişimine karşı çok vahim bir anlam ortaya koyması gerekir idi. Muhammed, Medine hayatının gelişmesi için gerekliliğini ataerkil bir yapıya çare buldu. Muhammed âdeta gunu gunune yaşamış, çok kere geçmişi unutmuş, fakat hiç bir zaman **bakışlarını geleceğe çevirmemişti.** Kelimenin tam anlamıyla **zameneci idi.**

Sayfa : 142

محمد، صوك درجه‌ده ترقیپرور بر روحه مالكدی، سیسته‌می
دائما محیطك ایجاباتنه كوره اصلاح وتعدیل اتمكه آماده ایدی.

Sayfa 142

Muhammed, son derecede gelişmeyi seven bir ruha sahipti. Sistemini daima muhitin gereksinmelerine gore düzenlemeye ve değiştirmeye hazırdı.

Sayfa : 142

. محمدك اك بيوك منبتلرمدن ری
سیسته‌منك الاستیكیتده، كندی كندیسنه وقوع بولان
تعدیلات واصلاحاتی تعقیب خصوصنده كوستردیكی سهولتده‌در.
زمان وحالك حقیقی
ایجاباتنی دائما براق بر انتقال ایله تقدیر ایتمشدر.

Sayfa 142

Muhammed'in en büyük meziyetlerinden biri, sisteminin elastikiyetinde kendi kendisine oluşan değişim ve yenilikleri takip hususunda gösterdiği esneklikti. Zaman ve halin gerçek gereksinimlerini daima berrak bir intikal ile takdir etmiştir.

Sayfa : 142

ایشته بوصورتله ، شمالی عربستان کبی بارز برصورتده غیر دینی
اولان برمملکتده کندیسندن نه اول نه صوکره هیچ بر کیمسه
ایچون نصیب اولمامش برشیئه یعنی قوتلی بر تئاوقراتیك حکومت
تأسیس ایتمکه وبونی قبول ایتدیرمکه موفق اولدی .
اولوم بوتکامل عملیه‌سنی بردن بره قطع ایتدی.

١٤٢

Sayfa 142

İşte bu suretle, Kuzey Arabistan gibi açık bir surette dini olmayan bir memlekette, kendisinden ne evvel, ne sonra hiçbir kimse için nasip olmamış bir şeye, yani kuvvetli bir teokratik hükümet tesis etmeye ve bunu kabul ettirmeye muvaffak oldu.

Ölüm bu gelişme devresini birden bire kesintiye uğrattı.

Sayfa : 143

طرفدارلرندن هیچ بری رسالت وظیفه‌سنده اوکا خلف اولامادی.
وفاتندن صوکره بو وظیفه تماماً نهایت بولدی.

Sayfa 143

Taraftarlarından hiçbiri risalet (elçilik, peygamberlik) **vazifesinde ona halef olamadı. Vefatından sonra bu vazife tamamen son buldu.**

Sayfa : 143

محمدك

معنوی وارثلری هر دورلو انکشافك انقطاعنی قدسی بر مجبوریت
کبی تلقی ایله دیلر.

Sayfa 143

Muhammed'in manevî varisleri, her türlü açılımın kesintiye uğramasını kutsal bir mecburiyet gibi düşündüler.

Sayfa : 143

بناءً علیه، قطع ایتدیکی اوزون یولك
بدایتلرنده یعنی مؤسسنك حین وفاتنده بر نه توقف ایلك مؤسسه
صفتیله اسلامیتی قورتارمش اولان عینی پرنسیپلر بر کون اونك
ترقیاتی ایچون غایت وخیم بر مانعه تشکیل ایده جکلردی.
بو صورتله، محمدك دیننك طرفدارلری ایی و موشکاف بر مؤمن
قالمق آرزوسیله حیاتلرینی و پرنسیپلرینی کله جك زمانلر ایچون
آشاغی بر درجه ده غیر قابل تبدل بر صورتده تثبیت ایدیلمش
بر مدنیتك شرائطنه توفیق و تطبیق مجبوریتنده بولونمقده درلر.

Sayfa 143

Bununla birlikte, ilerlediği uzun yolun başlarında yani müessisinin vefat anında bir teokratik müessese sıfatıyla İslâmiyet'i kurtarmış olan aynı prensipler, bir gün onun gelişmesi için gayet vahim birer engel teşkil edeceklerdi. Bu suretle, Muhammed'in dininin taraftarları iyi ve kılı kırk yaran birer mümin kalmak arzusuyla hayatlarını ve prensiplerini medeniyetin şartlarına uymak ve uygulamak mecburiyetinde bulunmaktadırlar.

Sayfa : 144

صوکره‌کی مسلمانلر طرفندن صوك درجه افراطله
واردیریلان بو تمایل پیغمبرك هر کون یاپوب‌ده هیچ بر اهمیت مخصوصه
عطف ایتمه‌دیکی و بوندن دولایی خصوصی وحی لسانیله تثبیته لزوم
کورمدیکی افعال و حرکاته (یعنی حدیثده بولونان بوتون دینی اصوله
و سائره‌یه) ده غیرقابل اعتراض بر قانون مقتبله حبنی عینه امتثاله
ایجاب ایتدیکی بولنده مشئوم بر نتیجه حاصل ایتمشدر. تعبیر دیکرله،
قرآنده تبلیغ ایدلدیکی حهتله ارادهٔ الٰهیه‌نك دوغرودن دوغرویه
تظاهراتی صفتیله تمامیله واجب الرعایه اولان احکام مفهومی پیغمبرك
حیات یومیه و خصوصیه‌سنك اك عادی افعال و حرکاتنه‌بیله تشمیل
اولوندی. بو خط حرکتك نتایجی استقبال ایچون پك وخیم اولمشدر.
فی الحقیقه، فتوحات حقنده‌کی صوکره‌کی حدیثلردن آکلاشیلدیغی اوزره،
محمدك طرفدارلری و بونلرك ایچنده‌ده اك اول خلیفه عمر بو پرنسیبه
غایت دقتله رعایت ایتمکله برابر، بی معنا افراطلره قاپیلمامشلر و نرده ایجاب
ایدیورسه یکی برشی یاپمشلر، یکی و مستقل بر استقامت تعقیب ایله‌مشلردر.
فقط، اسلامیت غربی آسیانك سائر اقوام سامیه‌سی آراسنه انتشار
ایتدیکی زمان، بونلرك روحنده قدیم و مختلف مدنیتلرك عصرلرجه بر
میراثی اوله‌رق دینی بر طاقم آیینلردن، شکلی قانونلردن عبارت
اولدیغی ایچون اونلرده موجود بو قبیل فرق بارارجه‌سنه بر طاقم
احتراصات غالب کلدی؛ عربلرله غیر عربلر آراسنده‌کی درجه

١٤٤

Sayfa : 145

آریلغه زمین حاضرلایه‌رق مسلمان مدنیتنك سریع انحطاطنه باعث
اولان سببلردن برینی تشکیل ایتدی .

Sayfa 144

Sonraki Müslümanlar tarafından son derece aşırıya vardırılan bu temayül, Peygamber'in her gün yapıp da hiçbir özel önem vermediği ve bundan dolayı özel ilâhî vahiylerle tespite lüzum görmediği uygulama ve davranışla (yani hadiste bulunan bütün dinî usul vesaireye) da itiraz kabul etmez bir kanun haline gelmiştir. Diğer ifadeyle, Kur'an'da tebliğ edilen İlâhî irade ve uymak zorunda olduğu hükümler, Peygamber'in özel ve alelâde hayatının en sıradan uygulama ve hareketlerine bile yayıldı. Bu hareket çizgisinin neticeleri, gelecek için pek vahim olmuştur. Bunun yanında, fetihler hakkında sonraki hadislerden anlaşıldığı üzere, Muhammed'in taraftarları ve bunların içinde de en evvel Halife Ömer, bu prensibe gayet dikkatle uymakla beraber beraber, manasız aşırılıklara kapılmamışlar ve nerede icap ederse yeni bir şey yapmışlar, yeni ve bağımsız bir yol takip etmişlerdir. Fakat İslâmiyet, Batı Asya'nın diğer Samî kavimleri arasına yayıldığı zaman, bunların ruhunda eski ve muhtelif medeniyetlerin yüz yıllık bir mirası olarak (bu birtakım âyinlerden, şeklî kanunlardan ibaret olduğu için) onlarda mevcut bu kılı kırk yaran birtakım tutkular galip geldi. Araplarla Arap olmayanlar arasındaki derin [sayfa 145] ayrılığa zemin hazırlayarak Musluman medeniyetinin seri düşüşüne neden olan sebeplerden birini teşkil etti

Sayfa : 145

اسلامیتك بی‌حرکت وثابت وصفنك اك بیوك قباحتی ،
برچوقلرینه نظراً محمد طرفندن ارتکاب ایدیلن خطاده‌در .
چونکه محمد وحی و الهامده‌کی عنصر الهیی موقت ومحلی
منافعه‌ده ادخال ایتمش ، زمان حالك ایجاباتی فوقنه یوکسلمه‌مش ،

١٤٥

Sayfa : 146

باشقه زمانلرك وباشقه آدملرك احتیاجات محتمله‌سنی کوز اوکنه
آلمامش دنیلیور .

Sayfa 145

İslâmiyet'in hareketsiz ve sabit vasfının en büyük kabahati, birçoklarına göre Muhammed'in hatasıdır. Çünkü Muhammed, vahiy ve ilhamdaki İlâhî unsuru geçici ve mahalli menfaatlere yorumlamış, zamanın gereğine göre davranmamış, [sayfa 143] başka zamanların ve başka adamların muhtemel ihtiyaçlarını göz önüne almamış deniliyor.

Sayfa : 146

یهودیلك دائماً یالکز
عبرانیلرك دینی اولارق قالمشدر .

Sayfa 146

Yahudilik daima yalnız İbranîlerin dini olarak kalmıştır.

Sayfa : 146

محمد، الله اكبر نامنه واونك رسولی صفتيله سوز سويله‌مك
وحركت ايتمك حقنی كندنده كورمشسه كنديسنی بو حركته
اقوام ساميه ارا سنده‌كی سائر اديان واضلرينك كافه‌سنك
مثالی سوروكله‌مشدر . مادام كه محمد صميمی ايدی وحقيقة
الله نامنه سوز سويله‌ديكی ظننه قاپلمشدی، بناءً عليه بوندن دولايی
اونی مؤاخذه ايده‌مه‌يز. محمده ايمان ايتمسه‌ك بيله اونی تعييبه حقمز

١٤٦

Sayfa : 147

بوقدر.

Sayfa 146

Muhammed, Allah namına ve onun Resulü sıfatıyla söz söylemek ve hareket etmek hakkını kendinde görmüşse, kendisini bu harekete Sâmi kavimleri arasındaki diğer dinlerin kötü örnekleri sürüklemiştir. Mademki Muhammed samimî idi ve hakikaten Allah namına söz söylediği zannına kapılmıştı. Bundan dolayı onu tenkit edemeyiz. Muhammed'e iman etmesek bile onu ayıplamaya hakkımız [sayfa 147] **yoktur.**

Sayfa : 147

خرستيانلغی احتياجلرينه اك اي
موافق ايده‌جك بر شكله صوقديلر، عيسانك حقيق تلقينار
وتدريسانك روحنه پك فضله اهميت ويرمديلر.

Sayfa : 148

تفسیر محصولدر. مسلمانلر پیغمبرك میراثی ال دوقونلمامش بر
حالده محافظه ایچون محمدك او بیوك اصلاحاتنده تطبیق ایتدیکی
اصل روحی بوزمغه مجبور اولدیلر.

۱۱۱

Sayfa 147

Bunlar Hristiyanlığın büyük kurucusunun niyetine ve ümitlerine uyar mı? İşte bunun gibi, bugün gördüğümüz şekilde İslâmiyet de tamamen Muhammed'in eseri değildir. Büyük kısmı, taraftarları tarafından yapılmış aşırı derecede bir [sayfa 148] tefsir mahsulüdür. Müslümanlar Peygamber'in mirasını el dokunmamış bir halde muhafaza için Muhammed'in o büyük düzenlemesinde tatbik ettiği asıl ruhu bozmaya mecbur oldular.

Sayfa : 148

عیسا انسانلره قیامت قوپه جغنی
بیلدیردی و وطنداشلرینی - یالکز وطنداشلرینی - الله ایچنده
اولمکه و سماوانك و مسیحك همان تحقق ایتمك اوزره بولونان
حکومتلرینه حاضرلانمغه دعوت ایتدی. مارقو انجیلنده (XIII ،
۶-۲۷) عیسانك بعض سوزلرینی کوریورز که پك قریب اولان
قیامتك صورت وقوعنی تصور ایدرلر.

Sayfa 148

İsa insanlara kıyamet kopacağını bildirdi ve vatandaşlarını –yalnız vatandaşlarını– Allah için ölmeye ve gökyüzünün ve Mesih'in hemen meydana çıkmak üzere bulunan hükümetlerine hazırlanmaya davet etti. Marko İncil'inde İsa'nın bazı sözlerini görüyoruz ki pek yakın olan kıyametin nasıl olacağını tasvir ederler.

Sayfa : 149

ساءعلیه خرستیانلق « بدایتده »

حیاتدن زیاده اولومه بر حاضرلق ایدی.

Sayfa 149

Binaenaleyh Hristiyanlık "başlangıçta" hayattan çok, ölüme hazırlık idi.

Sayfa : 149

طبق خرستیانلغك

دوچار تعدی وتجاوز اولان بر دیندن مظفر بر دین دولت
حالنه کلدیکی زمان، دنیانك سوکی کلدیکی بوتنده‌کی مزعج
دعوانی ترك ایله بارز بر عزم ومتانتله یاشامغه چالیشماسی کی
عمده، دوچار تعدی بر وعظدن، حاکمدر مطلق حاله
انتقال اتدیکی زمان، تمامیله دنیوی بر حیات وتعطلك احوال
وشرائطی ایله سوروکله‌نه‌رك، اوده قیامت حقنده‌کی بدبینانه
تلقی ترك ایله طرفدارلری اولمغه دکل یاشامغه دعوت ایله‌دی
ساءعلیه محمد حیات بشریه‌نك تفرعاتنه داخل اولمق مجبوریتنی
دویدی. حالبوکه عیسا بونلری هیچ بر زمان نظر ملاحظه‌یه
آلمامشدر. چونکه کوزلرینك اوکنده باشقه غایه‌لر واردی.
تعبیر دیکرله، دینله‌بیلیر که اسلامیت، خرستیانلغك آنجق
اوچ بوچوق عصرده آتلایه‌بیلدیکی بر صفحه‌یی مؤسسنك
ابنای حیاتنده، علی العجله قطع اتمشدر.

Sayfa 149

Tıpkı Hristiyanlığın saldırıya uğrayan ve değiştirilen bir dinden zafer kazanmış bir devlet dini haline geldiği zaman, dunyanın sonu geldiği yolundaki usandıran davayı terk ile açık bir azim ve metanet ile yaşamaya çalışması gibi Muhammed de saldırıya uğrayan bir vaizden, bir mutlak hukumdar haline geçtiği zaman tamamıyla farklı bir hayat ve çevrenin durum ve şartları ile suruklenerek, kıyamet hakkındaki kötumser **düşünceyi terk ile taraftarlarını ölmeye değil yaşamaya davet etti. Bununla birlikte Muhammed, insan hayatının inceliklerine dahil olmak gereğini duydu. Hâlbuki İsa, bunları hiçbir zaman dikkate almamıştır. Çünkü gözlerinin önünde başka gayeler vardı. Diğer deyişle denilebilir ki İslâmiyet, Hristiyanlığın ancak üç buçuk asırda atlayabildiği bir safhayı, kurucusunun hayatı sırasında alelacele katetmiştir.**

Sayfa : 150

اون برنجی سنه ٦٩

عیسا اورتەدن غائب اولدقدن صوکره حواریون وطرفداری
محمدك طرفدارلرینك عینی پرنسیپلره سالك اولدیلر . یعنی
استادلری طرفندن نشر ایدیلن مسلکی آسیا اقوامنه خاص
موشکافانه بر دقت واعتنا ایله دوغرو بر صورتده ادامه یه
چالیشدیلر وبونی اك بسیط ومحدود بر شکلده تعبیر ایتدیلر.
حواریون خرستیانلغی بر عبرانی مذهبی یاپمق املنده ایدیلر .
خرستیانلق تاریخنده عیسانك اورتەدن غائب اولماسیله پولك
معظم سیماسنك یوردن یره نمایان اولماسی آراسنده الیم، مظلم
وعبر ولود بر دوره کورولور. پول، خرستیانلغك حیاتبخش

Sayfa : 150

داهیـــبدر . ایشـبدیلمه‌مش بر جســارتله ، عصردیده عبرانی
معتبرورلك عنعه‌لرینی قیردی. قلبلری بویوك ، فقط ذكالری
محـدود برر آدم اولان حواریونك تأسیس ایتدكلری صنعی
باغلری حكمسز براقدی. پول، خرستیانلغی كندی آ كلادیغی
كبی تفـسیر ایتدی . اونی تهـدید ایدن اك بویوك تهلكه‌دن
قورتاردی . اوكا عالم مدنیتده حكمرانیسنی تأمین ایده‌جك
سربستی حركاتی بخش ایتدی. خرسـتیانلغك جهانشمول بر
دین اولدیغنی ایلك اعلان ایدن بولدر . خرسـتیانلغی عبرانی
باغلرندن آیردی ، كیتدكجه دها یوكسك غایه‌لره ، دائما یكی
ترقیلره دوغرو معظم تكامله باشـلامق اوزره بوتون دنیایه
نشر ایلدی . پولك داهیـانه تشبثی ، صوكره ، اون آلتنجی
عصرده پروتستان رونورمه‌سیله حقیقی خرستیانلق روحنك
ولود بر حیات نو بولماسنه امكان تأمین ایتمشدر.

۱۵۰

Sayfa 150

İsa ortadan kaybulduktan sonra havarileri ve taraftarları, Muhammedin taraftarlarının prensiplerine sahip oldular. Yani ustadları tarafından yayılan sistemi, Asya kavimlerine has dikkat ve özen ile doğru bir şekilde devam ettirmeye çalıştılar. Bunu en basit ve sınırlı bir şekilde yorumladılar. Havariler, Hrıstiyanlığı bir İbrani mezhebi yapmak emelindeydiler. Hrıstiyanlık, tarihinde İsa'nın ortadan kaybolmasıyla Po'un (?) muhteşem sımasıyla birden bire görunmesi arasında acı ve sıkıntılı, zulme uğrayan bir kısır donem geçirdı. Pol,

Hristiyanlığa yeniden hayat vermiştir. İşitilmemiş bir cesaretle İbranî geleneklerini ortadan kaldırdı. Kalpleri büyük, fakat zekâları sınırlı birer adam olan Havarilerin kurmuş olduğu yapay bağları geçersiz kıldı. Pol, Hristiyanlığı kendi anladığı gibi şekillendirdi. Onu, tehdit eden en büyük tehlikeden kurtardı. Ona uygar dünyadaki hakimeyetini sağlayacak **hareket serbestliğini verdi. Hristiyanlığın cihan şümul bir din olduğunu ilk ilân eden kişi budur. Hristiyanlığı, İbranî bağlarından ayırdı. Gittikçe daha büyük gayelere, daima daha büyük ilerlemelerle bütün dünyaya yaydı. Pol'ün dâhiyane girişimi, XVI. yüzyılda Protestan reformu ile gerçek Hristiyanlık ruhunun ortaya çıkmasını sağladı.**

Sayfa : 151

مسلمانلر محمدك مسلکنك روحنی دکل متنی آلدیلر.

Sayfa 151

Müslümanlar Muhammed'in mesleğinin ruhunu değil metnini aldılar.

Sayfa : 151

مع مافیه مسلمانلر، اسلامیتك طوندیغی استقامتدن دولایی
بر درجه‌یه قدر مسئول ایسه‌لرده حقیقت و عدالت نامنه
شوراسنی سویله‌مك اقتضا ایدر که تعقیب ایتدکلری مسلك
او زمان آچیون الك ایبسی ایدی. کذلك بنه تسلیم ایتمك
مجبوریتنده‌یز که باشقه دورلو حرکت ایتمش اوله‌لردی اسلام
تئوقراسیسی هیچ دکلسه سیاسی صفحه‌لرنده دها بشیکده
ایکن اوله‌جکدی.

Sayfa 151

Bununla birlikte Müslümanlar, İslâmiyet'in tuttuğu yoldan dolayı bir dereceye kadar sorumlu iseler de hakikat ve adalet namına şurasını söylemek gerekir ki takip ettikleri yol, o zaman için en iyisiydi. Bunun yanında yine teslim etmek mecburiyetindeyiz ki başka türlü hareket etmiş olsalardı, İslâm teokrasisi hiç değilse siyasî safhalarında, daha beşikte iken ölecekti.

Sayfa : 151

یعنی هر دورلو یکیلکی، هر دورلو
ترقی‌یی انکار ایده‌بیلنلردر. بونلر غایت مطلق و کور کورینه بر ارتجاع
افاده‌سی اولمشلردر. پیغمبرک ۷ نجی عصر میلادیده تعقیب ایتدیکی

۱۵۱

Sayfa : 152

عادتلره نقطه‌سی نقطه‌سنه رعایت اساسنی تعقیب ایتمشدر. بو، اسلامیتی
قبول ایتمش انسانلرک فطرت وماهیتندن ایلری کلیور: بناءً علیه
کندیلرنده‌کی بوتون قصورلرک دینلرینه راجع اولماسی پك طبیعیدر.

Sayfa 151

Yani her türlü yeniliği, her türlü gelişmeyi inkâr eyleyebilenlerdir. Bunlar gayet mutlak ve körü körüne bir irtica ifadesi olmuşlardır. Peygamber'in 7. milâdî asırda takip ettiği [sayfa 152] âdetlere, noktası noktasına uyma esasını takip etmiştir. Bu, İslâmiyet'i kabul etmiş insanların yaratılışından ve mahiyetinden ileri geliyor. Bunun yanı sıra kendilerindeki bütün kusurların dinlerine yansımış olması pek doğaldır.

Sayfa : 165

۱۱ نجی سنهٔ هجریه وقایعی ایچون نقطهٔ حرکتمز محمدك

Sayfa 165

Hicret'in 11. yılındaki olaylarında hareket noktamız Muhammed'in vefatıdır.

Sayfa : 200

محمدك وفاتنك نتیجه‌لری : اسلامیت علیهنده ایلك حركتلر
(مدینه مكتبنك روایتی) .

§ ۸۳.— (ابن اسحاق، بلااسناد). محمد وفات ایتدیكی
زمان، مسلمانلری متأثر ایدن فلاكت پك عظیم اولدی: عربلر
عصیان ایتدیلر. یهودیلك وخرستیانلق، باش قالدیردی. منافقلر
كندیلرینی میدانه اوردیلر. مسلمانلر پیغمبرك ضیاعی حسبیله
بر قیش كیجه‌سنك یاغموری آلتنده قالمش بر قویون سوروسنه
بكزه‌دیلر . نهایت الله اونلری تكرار ابوبكرك اطرافنده
طوپلادی .

Sayfa : 201

مكه‌ده اهالینك قسم اعظمی اسلامیتی رد وانكار ایتمك
ایسته‌یوردی. او درجه‌ده كه عتاب بن اسید (مسلمان وكیلی)
قورقدی وصاقلاندی . اونی یقین تهلكه‌دن قریشی سهیل بن
عمرو قورتاردی. وقتیله مشرك قریشیلرك رئیسلرندن بری ایدی.

Sayfa : 201

بكمال جسارتله سوز سويله‌مكه باشلادى و محمده لايق وجهله
اظهار حرمت ايتدكدن ، وفاتنه بيان تأثر ايله‌دكدن صوكره
بو وقعه‌نك اسلاميتك قوتى آرتيرمقدن باشقه بر نتيجه
ويرمه‌يه‌جكنى بيان ايتدى. وشبهه‌لى صورتده حركت ايده‌جك
بر كيمسه‌نك درحال باشنى كسمكه مهيا اولديغنى بيلديره‌رك
سوزلرينه نهايت ويردى. سهيلك تهديدكارانه سوزلرى مطلوب
اولان تأثيرى حصوله كتيردى . خلق قورقه‌رق فكرلرندن
واز كچديلر . عتاب كيزلنديكى يردن تكرار ميدانه چيقدى .
جارچابق اسكى موقعنى آلدى وايشلرك تمشيتنى درعهده ايله‌دى

Sayfa 200

Muhammed'in Vefatının Sonuçları: İslâmiyet Aleyhinde İlk Hareketler (Medine Hükümeti'nin Devamı)

Muhammed öldüğü zaman Müslümanları etkileyen felâket çok büyük oldu. Araplar isyan ettiler. Yahudilik ve Hristiyanlık başkaldırdı. Münafıklar meydana çıkmaya başladılar. Müslümanlar, bir kış gecesi yağmur altında kalmış bir koyun sürüsüne benzediler. Sonunda, Allah onları tekrar Ebu Bekir'in etrafında topladı. [Sayfa 201] Mekke'de halkın büyük çoğunluğu İslâmiyet'i red ve inkâr etmek istiyordu. O dereceye vardı ki İtab bin Esseyd (Müslüman Vekili) korktu ve saklandı. Onu tehlikeden Kureyşli Süheyl bin Ömer kurtardı. Zamanında müşrik Kureyşlilerin reislerinden biriydi. Cesaretle söz söylemeye başladı ve Muhammed'e lâyık bir şekilde hürmet ve saygı gösterdikten, vefatından dolayı üzüntüsünü bildirdikten sonra bu olayın İslâmiyet'in kuvvetini ar-

tırmaktan başka bir sonuç vermeyeceğini söyledi. Şüpheli bir harekette bulunan kişinin derhal başının kesilmesinin gerekli olduğunu söyleyerek sözlerin tamamladı. Süheyl'in tehditkâr sözleri istenilen etkiyi yaptı. Halk korkudan fikirlerinden vazgeçti. İtab gizlendiği yerden tekrar meydana çıktı. Hemen eski mevkiini aldı ve işlerine tekrar başladı.

تألیف وترجمه انجمنی طرفندن قبول ایدلمشدر

اسلام تاریخی

محرری:
لئونه قائتانو

مترجمی:
حسین جاهد

(ایتالیانجه‌دن)

٥٨ نو

استانبول
لخین مطبعه‌سی — ١٩٢٤

İSLÂM TARİHİ

Yazarı
Leon Caetani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 208		
Yazar	: Leon Caetani		
Cild	: Gri		
Ebadı	:		
	En	: 13.5	
	Boy	: 19.5	
Sayfa Adedi	: 373		

Sayfa : 5

یالانجی پیغمبر مسیلمه .

§ ۱٦٥. — مسلمان حدیثی، یالانجی پیغمبر دنیلن آدملره
قارشی پك مرحمتسزجه داورانیر. احتماللکه قسماً حقلی اولارق،
عربستانده محمدك مقلدلری دیه تلقی ایدر. بوندن دولایی،
مسیلمه، طلیحه واسود بزه غایت یالانجی، بومعناجه اشرادن
دیه تصور ایدیلمکده‌درلر.

Sayfa 5

Yalancı Peygamber Müseyleme:

Müslüman hadisi, yalancı peygamber denilen adamlara karşı pek merhametsizce davranır Bu merhametsizliğin nedeni yalancı peygamberlerın kısmen de haklı olarak Arabıstan'da Muhammed'ın taklitçileri olarak algılanmalarıdır Bundan dolayı, **Müseyleme, Taliha ve Esved bize gayet yalancı** olarak tanıtılmaktadır

Sayfa : 6

محمدك بو رقیبلرندن اك آز حائز قیمت
اولانی هیچ شبهه‌سز یمنده اسود العنسی‌در. عادی وقانلی بر
یالانجیلق طوندیرمشدی. برآزدن بونلری آكلاته‌جغز. بونك
ایچون طرفدارلری بر آرالق ایمان ایتمش اولدقلری آدمك
ماهیت حقیقیه‌سنی آكلانجه ،وفقیق قیصه، عاقبتی پك فجیع
اولدی.

Sayfa 6

Muhammed'ın **bu rakiplerinden** en az öneme sahip olan, Yemen'deki **Esved el-Ünsi'dir** Âdi ve kanlı bir yalancılık tutturmuştu. Birazdan bunları anlatacağız. Bunun için taraftarları, bir aralık iman etmiş oldukları adamın gerçek yüzünü **gördükleri zaman** başarısı kısa ve sonu da çok feci oldu.

Sayfa : 19

. فكر مخصوصه خادم بعض

حديثلرك (١٠ نجى سنه، § ٦٧) بياناتنه رغماً آكلاشيليوركه
محمد ايله مسيلمه آراسندهكى مناسبات دائما ايى ايدى. هر حالده
غايت صلحپرورانه ايدى . بو ايكيسندن هيچ برينك ديكرينه
تجاوز فكرنده اولماديغى محققدر. هر برى كندى الده بولونان
ايله اكتفا ايديبوردى ، محمد هيچ بر زمن حنيفهلر آراسنده
بر انتريقه ياپمادى . غير ممنون بعض حنيفهلر مسيلمهيه قارشى
انتريقه ياپمق ايچون مدينهيه كلديلر. بونلره قارشى محمدك ناصل
معامله ايتديكى واضح صورتده معلوم دكلدر .

Sayfa 19

Özel bir fikre hizmet eden bazı hadislerin (10. sene 67) açıklamalarına rağmen anlaşılıyor ki Muhammed ile Müseyleme arasındaki ilişki daima iyi idi. Her halde gayet barışçı bir ilişki idi. Bu ikisinden hiçbirinin diğerine saldırı fikirinde olmadığı muhakkak-

tır. Her biri kendi elinde bulunan ile yetiniyordu. Muhammed hiç bir zaman Hanifeler arasında bir entrika yapmadı. Memnun olmayan bazı Hanifeler Müseyleme'ye karşı entrika yapmak için Medine'ye geldi. Bunlara karşı Muhammed'in nasıl muamele ettiği konusunda kesin bir bilgi yoktur.

Sayfa : 24

مسلمان محدثلری ، اونلری تعقیباً بوتون

Sayfa : 25

مورخلر ، مسیلمه‌نك ظهورینی قبیله‌لرك اسلامیتدن ارتدادی
میانه ادخال ایدرلر. بو بر خطادر. حنیفه‌لر هیچ بر زمان
اسلامیته قارشی عصیان ایتمه‌مشلردر. چونکه هیچ بر زمان
مسلمان اولمامشلردی

Sayfa 24

Müslüman hadisciler, onları takiben bütün [sayfa 25] **tarihçiler, Müseyleme'nin ortaya çıkışını kabilelerin İslâmiyet'ten ayrılması yönünde açıklar. Bu bir hatadır** Hanifeler hiçbir zaman İslâmiyet'e karşı isyan etmemişlerdir Çunku hiçbir zaman Musluman olmamışlardır.

Sayfa : 28

فقط بو قادین پیغمبر ایله بو ارکك پیغمبر آراسنده
هیچ بر ائتلاف قابل دکلدی. بونلردن قارشیلقلی قورقیورلردی.
ایکی رقیب مسلکداش صفتیله بونلرینی سومه‌دکلری شبهه‌سزدی.

Sayfa 28

Fakat bir kadın peygamber ile bir erkek peygamber arasında hiçbir anlaşmazlık mümkün değildi. Birbirlerinden karşılıklı korkuyorlardı. İki rakip meslektaş sıfatıyla birbirlerini sevmedikleri şüphesizdi.

Sayfa : 31

تمیملر طرفندن ایکی
مغلوبیته اوغرادقدن وغالبلرك الندن طرفدارلرینك تخلیه‌سنی
تامین ایتدکدن صوکره (هذیل ایله عقه) سجاح، معیتنده‌کی
مزوپوتامیالی عسکره یمامه‌یه دوغرو حرکت امرینی ویردی.

Sayfa 31

Tamimler tarafından iki defa yenilgiye uğradıktan ve galiplerin elinden taraftarlarının tahliyesini sağladıktan sonra (Hezil ile Aka) Sucâh, emrindeki **Mezopatamyalı askerine Yemame'ye** doğru hareket emrini verdi.

Sayfa : 32

زنکین هدیه‌لرله نبیه‌یه برهیئت مخصوصه
کوندره‌رك کندیسیله ملاقات ایده‌بیلمك اوزره بر مساعده
مخصوصه رجا ایتدی. سجاح عسکریله برلکده امواه موقعنده
دورردی. مسیلمه‌یه ایسته‌دیکی مساعدهٔ مخصوصه‌یی ویردی.
بونك اوزرینه مسیلمه بنو حنیفه‌لردن قرق سواری ایله سجاحك

Sayfa : 32

قرارکاهنه کلدی. حریص جاه قادین مسلمانلره قارشی حرمه
اقناع ایتمکه چالیشدی. فقط اونک کندیسیله رقابته غایت قابلیتلی
بر قادین اولدیغنی کوردی. چونکه تغلب قبیله‌سنه منسوب
خرستیانلردن خرستیانلغه دائر اوکرندیکی شیلر پک چوقدی.
سجاح، مسیلمه‌نک قورنازلغنه قانمادی. یمامه‌نک اداره‌سنده
کندیسنه‌ده حصه ویرلمه‌سی خصوصنده اصرار ایتدی (طبری،
برنجی جلد، ۱۹۱۵-۱۹۱۶).

حجر، یمامه‌نک پایتختی ایدی. یمامه‌ده دیبردی.
غایت ابی میوه یتیشدیرن منبت بر حوالینک مرکزنده کائن اولدیغی جهتله
پک قدیم ومدنی قوملر طرفندن تأسیس واسکان ایدلمش اولمق لازم
کلیر. چونکه اوراده عبید بن ثعلبه‌نک قوماندا‌سی آلتنده الک اشغال
ایدن حنیفه‌لرک بیوک طاشلردن یاپلمش غایت معظم حصار وسور
خرابه‌لری بولدقلرینه دائر حکایت موجوددر. بوندن دولای، مملکت حجر
(طاش) نامنی آلدی. حنیفه‌لر بونلردن بر دیوار پایه پایانجیلره
مملکتلرینی قاپادیلر

(ب) بو حدیثک بر قیمت مخصوصه‌سی واردر. چونکه قدیم آسیا

Sayfa : 33

۱۷۲-۱۷۱ ژ — اون برنجی سنه

تاریخی حقنده‌کی دها مؤخر نتایج ومطالعات ایله هم آهنکدر. یمامه
ایله نجرن اغلب احتماله کوره یالکز بابلونیالی استیلا ایله مشهور
بخت النصر (قبل المیلاد ۶۰۴-۵۶۲) سلاله‌سنی تأسیس ایدن کلدی
(= کلدانی)لرک مملکتی دکلدر. بر آز دها ایضاح ایده‌جکز. جهله.
بو حوالی اطرافنه داغیلمادن اول بوتون اقوام سامیه‌نکده ابتدا مهد
ظهورلری اولمق پک محتملدر.

Sayfa : 33

(ب) سجاحك وصوكره خالد بن الوليدك حركتلرينى آكلامق
ايچون ، تملر الكاسندن يمامه يه كلمك ايچون دوغرودن دوغرويه
جنوبه دوغرو ايتمك لازم كلديكنى بوراده خاطرلاتمق مناسب اولور.

Sayfa 32

Zengin hediyelerle Nebiye'ye özel bir heyet göndererek kendisiyle görüşmek üzere özel bir izin istedi. Sücâh, askeriyle birlikte Emuah mevkiinde durdu. Müseyleme'ye istediği özel izni verdi. Bunun üzerine Müseyleme, Benu Hanifîerden kırk süvari ile Sücâh'ın karargâhına geldi. Bu mevkî düşkünü kadını, Müslümanlara karşı savaşa sokmaya ikna etmeye çalıştı. Fakat onun kendisiyle rekabete yetenekli bir kadın olduğunu gördü. Çünkü Talib kabilesine bağlı Hristiyanlardan, Hiristiyanlığa dair öğrendiği şeyler çoktu. Sücâh, Müseyleme'nin kurnazlığına kanmadı. Yemame'nin idaresinde kendisine de hisse verilmesi hususunda ısrar etti (Taberî, birinci cilt, 1915-1916).

171- Not-1- a) Hacer, Yemame'nin başkenti idi. Yemane de denirdi. Gayet iyi meyve yetiştiren verimli bir havalinin merkezinde bulunduğu için pek eski ve medeni kavimler tarafından kurulmuş ve iskân edilmiş olması gerekir. Çünkü orayı Ubeyd bin Sağlebe'nin kumandası altında ilk işgal eden Hanifelerin büyük taşlardan yapılmış gayet muazzam hisar ve sur harabeleri bulduklarına dair hadis mevcuttur. Bundan dolayı Hacer yöresi, "Taş" namını aldı. Hanifeler bunlardan bir duvar yaparak yabancılara memleketlerini kapadılar.

b) Bu hadisin bir önemli tarafı vardır. Çünkü eski Asya [sayfa 33] tarihi hakkındaki daha sonraki sonuçlar ve araştırmalar ile birbiriyle uyumlu Yemame ile Bahreyn büyük ihtimalle yalnız Babilonya'yı istilâ ile meşhur Bahtünnasr (milattan önce 604-562) sülâlesini tesis eden Keldî (Keldani)'lerin memleketi değildir. Birazdan açıklayacağımız gibi bütün bu halk, etrafa dağılmadan önce bütün Samî kavimlerinin ilk ortaya çıkmış oldukları yer demek doğru olsa gerektir.

Sücâh'ın ve sonra Halid bin Velid'in hareketlerini anlamak için Tamimler ülkesinden, İmame'ye gelmek için doğrudan doğruya güneye doğru inmek gerektiğini burada hatırlatmak yerinde olur.

Sayfa : 58

اسلامیتك (یاخود

[illegible]

Sayfa 58

İslâmiyet'in (yahut daha doğrusu Kureyşlilerin nüfuz ve siyasi hakimiyetlerinin) keyif ve hevese, durum ve şartlara göre istenildiği vakit atılır, istenildiği vakit kabul edilir bir şey olmadığını ispat etmek istiyordu. Muhammed zamanında İslâmiyet'in en ikna edici delili kılıçtı.

Sayfa : 59

رده ذهننده باشقه تصورات

حریصانه موجود اولدیغی ایچون سریع بر تحول تولید ایتمکه غیرت کوستردی. تمیملر نه‌قدر چابق عرض انقیاد ایدرلرسه شرقه دوغرو اوقدر چابق ایلریله‌یه‌بیلیردی. عربستان‌اوزرنده حاکمیت ادعاسنده بولونان سائر کیمسه‌لره او قدر چابق ضربه اندیره‌بیلیردی .

حالدك حركتی نه قدر بارباز ، حقسز وقانلی اولورسه

Sayfa : 60

§ ۱۸۳ — اون برنجی سنه

اولسون، غایه‌یی تمامیله تأمین‌ایتدی. بونقطهٔ نظردن، امرلری بویله وحشیانه اجرا ایدن قوماندانه قارشی خلیفه ابوبکرك حركتی پك شایان دقتدر . ابوبکر غایت حلیم و عادل بر آدمدی. ابوبکر، خالدك ایضاحاتی تماماً قبول‌ایده‌رك اسلامیتك جمع ایتدیکی اردونك باشنده اونی ابقا ایتدی ، حتی مؤخراً کندیسنه سوریه محارباتنك قوماندانلغنی‌ده ویردی. بوندن آكلایورزكه او باعث خجالت وقعه اطرافنده قوبان ولوله‌یه رغماً مدینه حکومتی خالدك حركتنده ، ارتکاب ایدیلن جرمی مقبول کوستره‌جك درجه‌ده قوتلی بر طاقم اسباب سیاسیه بولوندیغنی تسلیم ایتمشدر. فی‌الحقیقه، مالك بن نویره‌نك بومدهش مثالندن صوکره تمیملر آرتق عرض انقیادده هیچ تأخر کوسترمدیلر. ایی مسلمان اولدیلر. حتی برسنه صوکره عربستان حدودلرینی آشه‌رق تخریبکار بر قاصیرغه کبی متزلزل ساسانی ایمپراطورلغنه هجوم‌ایدن بهادر اردونك پیشدارینی تشکیل ایتدیلر.

Sayfa 59

Bir de zihninde başka hırs dolu düşünceler mevcut olduğu için seri bir değişim oluşturmaya gayret gösterdi. Temimler ne kadar çabuk boyun eğerlerse doğuya doğru o kadar çabuk ilerleyebilirdi. Arabistan üzerinde hakimiyet iddiasında bulunan diğer kimselere, o kadar çabuk darbe indirebilirdi.

Halid'in hareketi ne kadar barbar, haksız ve kanlı olursa olsun [Sayfa 60] amaca tamamen ulaştı. Bu noktada, emirlerini böyle vahşice uygulayan kumandana karşı halife Ebu Bekir'in hareketi çok dikkat çekicidir. Ebu Bekir çok uyumlu ve âdil bir adamdı. Ebu Bekir, Halid'in açıklamasını tamamen kabul ederek İslâmiyet'in topladığı ordunun başına onu görevlendirdi. Hatta kendisine Suriye Savaşları'nın kumandanlığını da verdi. Bundan anlıyoruz ki bu olay etrafında kopan velveleye rağmen Medine hükümeti Halid'in hareketinde suç kabul edilecek deredece kuvvetli bir takım siyasî sebepler bulunduğunu teslim etmiştir. Gelecekten, Malik bin Nuveyre'nin bu müthiş örneğinden sonra, Temimler artık teslim olmayı ertelemediler. İyi Müslüman oldular. Hatta bir sene sonra Arabistan sınırlarını aşarak yıkıcı bir kasırga gibi Sasanî İmparatorluğu'na saldıran bahadır ordunun öncülerini oluşturdular.

Sayfa : 62

خالدك سفری مركزی عربستانده‌كی عاصی قبیله‌لرك
سریع و تام بر صورتده تنكیلی نتیجه‌سنی تأمین ایتمشدی.
بناء علیه ارتق خالد ایچون مدینه‌یه عودتدن باشقه یاپه‌جق بر
ایش قالمیوردی.

Sayfa 62

Halid'in seferi, merkezi Arabistan'daki asi kabilelerin seri ve tam bir surette cezalandırılması sonucunu getirmişti. Bununla birlikte artık Halid için Medine'ye dönmekten başka yapacak bir iş kalmıyordu.

Sayfa : 62

مقدارجه دها غلبه‌لق

اولان وقریشیلرله طرفدارلرندن ومسلمان اولمش قبیله‌لردن

٦٢

Sayfa : 63

١٨٤ ﴿ اون برنجی سنه

ترکب ایدن دیکر فرقه الده ایدیلن ظفرلردن و دها بیوك
غلبه‌لره نائلیت امیدلرندن شوقه کله‌رك، مغلوب بر قوتلری
اولدیغنی ادراك ایده‌رك بوتون عربستانه قارشی اساسلی بر حرب
فکری بسله‌یوردی. بو فرقه‌نك رئیسی جرئتکار، یورولمق
بیلمز قوماندان خالد ایدی.

Sayfa 62

Sayıca daha kalabalık olan ve Kureyş taraftarlarından ve Müslüman olmuş kabilelerden (sayfa 63) **oluşan diğer fırka, elde edilen zaferlerden ve daha büyük zaferler elde etmek ümitleriyle şevke gelerek, yenilgi görmemiş bir kuvvetleri olduğunu anlayarak bütün Arabistan'a karşı esaslı bir savaş fikrindeydiler. Bu fırkanın reisi cerasetli, yorulmak bilmez kumandan Halid idi.**

Sayfa : 63

خامس
مسلمان حدیثی بوتون ۱۱ نجی سنهٔ هجریه وقایعنی خلیفه ابوبکر
طرفندن تصور ایدیلمش وموقع اجرایه قونولمش بر پلانك نتایج
مطلوبه سی شکلنده کوسترمکه چالیشیر. حالبوکه هرشی بزه ،
ایکی سنه ظرفنده باش دوندیریجی بر سرعتله جریان ایتمش اولان
عظیم وحیرت بخش وقایعك هیئت مجموعه سی قسماً احوال
وشرائطك بر محصولی ، قسم اعظمی اعتباریله ده مسلمانلرك
آراسنده هر کون مقداری آرتان بر فرقه نك اثری اولدیغی فکرینی
ویریور. بو فرقه اغتنام وتأمین فتوحات آرزوسنه هر کون دها
زیاده دوشیوردی : ابوبکر سوق واداره وترتیب ایتمه دی .
بو فرقه نك رؤساسی طرفندن ملهم اولدی. جریانك کندیسندن
دها قوتلی اولدیغنی حس ایتدیکی ایچون اونلره مماشات کوسترمك
مجبوریتی دویدی.

Sayfa 63

Müslüman hadisi hicretin onbirinci senesinin bütün olaylarını, Halife Ebu Bekir tarafından düşünülmüş ve uygulamaya konulmuş bir plânın sonuçları olarak göstermeye çalışır. Hâlbuki her şey bize iki sene boyunca baş döndürücü bir süratle gelişmiş olan bu büyük ve hayret verici olayların bir bölümünün durum ve şartlarının bir sonucu, büyük bir bölümünün de Müslümanların arasında her gün sayısı artan bir fırkanın eseri olduğu fikrini veriyor. Bu fırka yağma ve zafer kazanarak fetih yapmak arzusuna her gün daha çok düşüyordu. Ebu Bekir sevk, idare ve tertip etmedi Bu, topluluğun reisleri tarafından yapıldı. Cereyanın kendisinden daha kuvvetli olduğunu hissettiği için onlara uyum göstermek zorunluluğunu duydu.

Sayfa : 65

يمنده رسول الله اولديغنى ادعا ايدن بر ينك ناقابل تجويز موجوديتى
حربى كافى درجه ده محق كوستريورردى. محمد كبى كنديسنه
رسول الله ديديرتن مسيلمه نك وجودينى نظر مسامحه ايله كورمك،
محمده بر يوزنده الهك رسوللرينك اك صوكنجيسى وصفنى
ويرن بيانات صريحۀ قرآنيه دن صوكره هم الله هم ده محمدك
خاطره سنه قارشى بر حقارت تشكيل ايدردى. يالانجى پيغمبرك
طرفدارلرينى اقناعه ايات قرآنيه كافى كلميورسه سلاح قوتنه
مراجعت ايتمك ضرورى بولونيورردى.

Sayfa 65

Savaşın devam etmesine razı oldu. Yemen'de Resulallah olduğunu iddia eden ve varlığına hiçbir surette izin verilmesi mümkün olmayan birinin varlığı savaşı yeteri derecede haklı gösteriyordu. Muhammed gibi kendisine Resullah dedirten Müseyleme'nin varlığına hoşgörü ile bakmak, Muhammed'e yer yüzünde Allah'nın resullerinin en sonuncusu vasfını veren Kur'an'daki açıklamasından sonra hem Allah, hem de Muhammed'in hatırasına karşı bir hakaret teşkil ederdi. Yalancı Peygamber'in taraftarlarını inandırmaya Kur'anıkerim ayetleri yeterli gelmiyorsa silâha sarılmak gerekliydi.

Sayfa : 67

اقليمك ايلكى،

طوپراغك منبتلكى، هندستان ايله مصر اراسنده يارى يوله
كائن و منفرد وصميق اك قديم زمانلردن برى بك مترقى بر
مدنيتك انكشافنى تسهيل ايله مشدر. فى الحقيقه بوراده قبل الميلاد

Sayfa : 67

ایکی بیك سنه اولدن بری مشهور وذی قدرت حکومتلر وجوده
کلدی. یمنده هالهدی، غلازر وشمالی عربستانده اویتینغ طرفندن
تصادف ایدیلن محکوکات اثبات ایتدی که فلسطندن عدن لیمانه
قدر بوتون غربی عربستانی احتوا ایدن بر «مینه‌نو» حکومتنك
برینه میلاددن اولکی ایلك بیك سنه‌نك نصفنه دوغرو، صبائیلر،
قتبانلر وحضرموت حکومتی قائم اولمشدر. میلاد عیسانك برنجی

Sayfa : 68 اون برنجی ... ١٨٥

وایکنجی عصرلری آراسنده بو دولتلری حجری ملکلری تعقیب
ایلەمشدر. بو زمانلر یمن، غربی آسیانك اك معمور، اك مسعود،
اك زنکین حوالیسندن بری اولمشدر. اوراده صنایع نفیسه،
تجارت، زراعت وصناعت پك ایلری یه کیتدی. جنوبی وشرقی
عربستاندن مصره، سوریه یه وفرات ممالکنه قدر بوتون داخلی
مناقلات وکاروانلر عصرلرجه مدت یمنلیلرك الندە بولوندی.
آفریقا ـ هند تجارتنك متوسطلری اونلردی. غایت زنکین
آدملر اولمقله مشهور ایدیلر. مدبدب شهرلری واردی. بویوك
تجارت یوللری اوستنده کویلر ومعبدلر یاپمشلردی. عصرلرجه
مدت جزیرة العربك تکمیل شمال شرقیسی (حجاز) جنوب
تاجرلرینك بر مستملکه‌سی حالنده ایدی. آرالرنده بر دین ده
انتشار ایتدی. آوروپا علمی بونك آنجق بر قاچ سنه‌دن بری
بعض نجیب صفحه‌لرینی اورته یه قویابیلمشدر. بو دینك او قدر
بوکسك وصاف اوصافی اثبات ایدیور که عبرانیلرك وحدت
الوهیتی بر چوق عنصرلرینی قدیم یمن سکنه‌سنك دفینه مدیوندر.
آموسا طرفندن تأسیس ایدیلن یاهوا، مکه پیغمبری طرفندن

Sayfa : 68

تأسیس ایدیلن الله دیننك بتون تاریخ مدون اولدیغنی کوسترمك
اوزره بر کتاب یازیلمق اقتضا ایدر . بویله بر کتاب هنوز
یازلمامشدر.

یمنده بر زمانلر اراضی غایت مکمل سدلر و صهریجلر
اصولی ایله جدی صورتده زرع ایدیلیردی : موسملرده یاغان

۶۸

Sayfa : 69

۱۸۵ §　　　　اون برنجی سنه

یاغمورلر بورالرده طوپلانیر ، صوکره ، قوراقلق موسمنده
صولر اسقا جدوللری واسطه‌سیله تدریجا توزیع اولونوردی.
بوراده تدقیق زه تعلق ایتمه‌ین مختلف اسباب معنویه ،
سیاسیه وتجاریه یمنده بر انحطاط عملیه‌سی تولید ایتدی. بو انحطاط
میلاد عیسانك ایلك عصرلرنده کیتدکجه بارز بر شکل آلدی .
قانلی داخلی نفاقلر ، غایت شدید دینی اختلافلر ۵۲۵ نجی سنه
میلادیده حبشلیلرك یمنی فتح ایتملرینه سببیت ویردی (مدخل،
§ ۱۰۸ ومتعاقب) : یوزی جوق کچمه‌دن، محمدك تولدندن بر قاچ
سنه صوکره ایرانیلرك استیلاسی تعقیب ایلدی. بو قبیل انقلابات
سیاسیه مملکتی خراب ایدن سیاسی واقتصادی بحرانی بوتون
بوتون آرتیردی. محمد جنوبی عربستانده انتریقه‌لر یاپمغه باشلادیغی
زمان ، اوراده‌کی اهالی بو احوال تأثیریله صوك درجه‌ده بر
سقوط سیاسی ایچنده بولونیورلردی . مملکته عادتا یاربار بر
رژیم ادخال ایدن حبشلیلرك مشوم حکومتی یرینه ینه عینی
صورتده مشوم ایران حکومتی قائم اولمشدی. ایرانده حکومت
مرکزیه‌نك شایان اسف بر حاله سقوطی، ساسانی ایمپراطورلغنك

Sayfa : 69

اضمحلالی مملکته دها زیاده ضرر وردی ، یمن خلقنك
اضطراباتی آرتیردی. وبر کوللر کندیلرینی ازیپوردی. زراعتله
اشتغال ایتمکه امکان بولامایورلری.

مکلفینی صوك داملالرینه وارنجه‌یه‌قدر امکدن باشقه برشی
دوشونمه‌ین اجنبی حاکمیتك فلاکتلرینه صوك زمانلرده بدوی

۶۹

Sayfa : 70

§ ۱۸۵ اون برنجی سنه

ویم حضری قبیله‌لرك هر کون آرتمقده اولان تجاوزلری ده
انضمام ایتمشدی. بوقبیله‌لر بوتون یمن امتدادنجه یایلمشلردی.
عددلری، قوتلری آرتیوردی. زراعتله اشتغال ایدن اهالی‌یه
بونلرده تجاوز ایدیولردی. ایران والیسنك حکم ونفوذی
(محمد زماننده : باذات یاخود باذام) لفظاً بوتون ولایته شاملدی.
فقط فعلیاتده ، اوتوردیغی صنعا سورلریدن خارجه پك چیقمایور
دنیله بیلیردی. محمددن برآز اول باذات وفات ایدنجه ایران حکم
ونفوذینك اضمحلال قطعیسی بوتون بوتون بدیهی بر حال
کسب ایتدی . باذانك وفاتنده محمدك یمن حوالیسنی تقسیم
ایتدیکنه دائر (۱۰ نجی سنه، § ۸۱ ومتعاقب) مسلمان حدثنده
برفکر مخصوص ایله موجود اویدورمه سوزلر بولمق بر امارەسی
تشکیل ایلر. یمنده بربرلریله دائمی صورتده حال اختلافده
مختلف عرق طبقه وصنفلری موجود ایدی . بر کره زراع

Sayfa : 70

واردی که بونلر قدیم یرلی اهالینك. دوشكون قایاسی ایدیلر.
مینه ئیلرك ، سابئیلرك ، حمیرلرك احفادی بولونیورلردی .
فتوحات ایله بورایه هجرت ایتمش بر چوق ایرانیده موجود
ایدی که کندیلرینه ابنا دیلیوردی. بونلرك قسم اعظمی شهرلرده
وبالخاصه صنعاده مقیم ایدیلر. عرب قبیله لری ده واردی. قسم
اعظمی بدوی ایدیلر. بونلر قحطانی نسلنه منسوب بولونیورلردی.
قحطانیلر اك خالص اك اصیل عرب نسلی اولدقلری ادعاسنی
بسلرلردی. بونلر، عمومی صورتده، یمنی نامیله معروف اولمشلردر.

٧٠

diğerleri arap olan

Sayfa : 71

حدیثك حکایه سنه نظراً، بو قبیله لردن برچوغی پك زیاده تکثر
ایتدکلرندن فقیرلشمش، انحطاطه دوشمش یمنی ترك ایله بویوك
کتله لر حالنده شماله هجرت ایتدیلر. بونلردن بر دانه سنه بنو قیله لر
(یعنی اوس و خزرجلر) دنیلیوردی. بونلره مدینه ده تصادف
ایتمشدك. معمافیه برچوغی جنوبده قالمشلر، اوراده یمن ولایتلری
اهالیسی آراسنده فائق بر وضعیت اکتساب ایتمشلردی

Sayfa 67

İklimin iyiliği, toprağın verimliliği, Hindistan ile Mısır arasında yan yolda bulunan ve yalnız hali, en eski zamanlardan beri pek ilerlemiş bir medeniyetin ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır. Ger-

çekten burada milâttan iki bin sene önceden beri meşhur ve güçlü hükümetler vardı. Yemende Haledî, Galazir ve Kuzey Arabistan'da Oyting tarafında rastlanılan yazılı belgeler ortaya koydu ki Filistin'den, Aden Limanı'na kadar bütün Batı Arabistan'ı içeren bir "Mincu" hükümetinin yerine milâttan önceki ilk bin senenin yarısına doğru "Sabailer", Ketebanlar ve Hazermeut hükümeti kurulmuştur. [sayfa 68] Bir zamanlar Yemen, Batı Asya'nın en mamur, en mesut, en zengin yörelerinden biri olmuştu. Orada güzel sanatlar, ticaret, ziraat ve sanat pek ileriye gitti. Güney ve Doğu Arabistan'dan Mısır'a, Suriye'ye ve Fırat memleketine kadar bütün içerideki nakliyat işleri ve kervanlar yüzyıllarca Yemenlilerin elinde bulundu. Afrika-Hint ticaretinin aracıları onlardı. Gayet zengin adamlar olmakla bilinirlerdi. Gösterişli şehirleri vardı. Büyük ticaret yolları üstünde köyler ve mabetler yapmışlardı. Asırlarca müddet Ceziretü'l-Arab'ın bütün kuzeydoğusu (Hicaz), güney tacirlerinin bir sömürgesi halinde idi. Aralarında bir din de yayıldı. Avrupa ilmi bunun ancak birkaç seneden beri bazı soylu safhalarını ortaya koyabilmiştir. Bu dinin o kadar yüksek ve saf vasıfları ispat ediyor ki İbranîlerin Allahlık sıfatı birçok unsurlarını eski Yemen halkının dinine borçludur. Musa tarafından kurulan Yahova, Mekke Peygamber'i tarafından kurulan Allah dininin Yemen'e neler borçlu olduğunu göstermek üzere bir kitap yazılması gerekir. Böyle bir kitap henüz yazılmamıştır.

Yemen'de bir zamanlar arazide gayet mükemmel setler ve sarnıçlar vasıtasıyla ciddî surette ziraat yapılırdı. Güz mevsimlerinde yağan [sayfa 69] yağmurlar buralarda toplanır, sonra kuraklık mevsiminde sular sulama cetvelleri vasıtasıyla azar azar dağıtılırdı.

Burada incelenmesi konumuzun dışında olan çeşitli manevî, siyasî ve ticarî sebeplerden dolayı Yemen'de bir genel durgunluk ortaya çıktı. Bu çöküş, milâttan sonra ilk yüzyıllarda gittikçe bariz

bir şekil aldı. İçerideki kanlı bozgunculuklar, çok şiddetli dini farklılıklar, milâttan sonra 525'te Habeşlilerin, Yemen'i fethetmelerine sebebiyet verdi (Medhal 5. 108 ve devamı). Çok geçmeden Muhammed'in doğumundan bir kaç sene sonra İranîlerin istilâsı takip etti. Bu türdeki siyasî devrimler, ülkeyi perişan eden siyasî ve ekonomik buhranı daha da artırdı. Muhammed kuzey Arabistan'da entrikalar yapmaya başladığı zaman, oradaki halk bu durumun etkisiyle son derece siyasî bir sessizlik içinde bulunuyordu. Memlekete âdeta barbar bir rejim getiren Habeşlilerin bu uğursuz hükümeti yerine, yine aynı şekilde uğursuz İran hükümeti kurulmuştu. İran'da, merkezî hükümetin sıkıntılı bir şekilde sessizliği, Sasanî İmparatorluğu'nun yıkılışı, memlekete daha çok zarar verdi. Yemen halkının sıkıntılarını arttırdı. Vergiler kendilerini eziyordu. Tarım ile uğraşmaya imkân bulamıyorlardı.

Mükellefini son damlamasına kadar ezmekten başka bir şey düşünmeyen yabancı hükümetinin felâketlerine, son zamanlarda Bedevî [sayfa 70] ve yarı göçebe kabilelerin her gün artmakta olan saldırıları da eklenmişti. Bu kabileler bütün Yemen'e yayılmıştı. Sayıları ve kuvvetleri artıyordu. Tarımla uğraşan halka bunlar da saldırıyorlardı. İran Valisi'nin hüküm ve nüfuzu (Muhammed zamanında: Bazat yahut Bazam) sözde bütün vilâyete yayılmıştı. Fakat uygulamada oturduğu Sina surlarından dışarıya pek çıkamıyor denilebilirdi. Muhammed'den biraz önce Bazat vefat edince İran hüküm ve nüfuzunun tamamen ortadan kalkması bütünüyle ortaya çıktı. Bazat'ın vefatında, Muhammed'in Yemen bölgesini taksim ettiğine dair (10. Sene s. 81 ve devamı) Müslüman hadislerinde bir fikir ile mevcut uydurma sözler bunun bir işaretini ortaya koyar. Yemen'de devamlı bir şekilde ihtilâflı durumda bulunan çeşitli ırk ve sınıflar vardı. İlk ortaya çıkan ve en son biten Yemen isyanının şiddeti bütün memlekette yıldırım süratiyle yayılması, oralardaki halkı sıkıntıya düşüren bozgunculuk-

ların ne kadar derin ve şiddetli olduğunu gösterir. İsyanın tamamiyle İslâmiyet aleyhine oluştuğu iddia edilemez. Çünkü Yemen'de Müslüman hemen hemen hiç yok gibiydi. En kanlı savaşlar Müslümanlarla, Müslüman olmayanlar arasında değil, müşrikler arasında meydana geldi. Yalancı peygamber Usud el-ansi ihtilâl bayrağını açtığı vakit, bütün memleketi arkası sıra sürükledi. Müsüman vekillerini değil Medine ile anlaşmazlık içindeki kabile reislerini ezdi. Bir kere ziraat vardı ki bunlar eski yerli ahalinin geçim kaynağı idiler. Mineîlerin, Sâbiîlerin, Hamîrîlerin torunlarıydılar. Fetihlerle buraya gelmiş birçok İranlı da vardı ki kendilerine ebnâ (oğullar) deniliyordu. Bunların büyük kısmı şehirlerde ve bilhassa Sana'da oturuyorlardı. Arap kabileleri de vardı. Büyük kısmı Bedevî idiler. Bunlar Kuhtanî nesline mensup bulunuyorlardı. Kuhtanîler en halis, en asil Arap nesli oldukları iddiasını beslerlerdi. Bunlar, umumî surette Yemenî namıyla bilinir olmuşlardır. (sayfa 71) Hadisin anlattığına göre, bu kabilelerden birçoğu pek fazla çoğaldıklarından fakirleşmiş, darlığa düşmüş, Yemen'i terk ederek büyük kitleler halinde kuzeye göç etmişlerdir. Bunlardan bir tanesine Benu Kableler (yani Evs ve Hazrecler) deniliyordu. Bunlara Medine'de tesadüf etmiştik. Bununla birlikte birçoğu güneyde kalmışlar, orada Yemen vilâyetleri ahalisi arasında benzerlerinden daha farklı bir üstünlük kazanmışlardı.

Sayfa : 77

حدیثلرك هیئت عمومیه‌سندن بدیهی صورتده آكلاشلدیغنه
كوره ، محمد ، حیاتنك صوك سنه‌سنده یمنی اسلامیته ادخال
ایمك فكرینی دوشونمشدر . فقط بوكا حجازده قوللاندیغی
اصوللردن باشقه بر اصول دائره‌سنده تشبث ایتدی. حیاتنك

Sayfa : 77

صوك ایکی سنه سی صوك درجه ده صلحپرورانه کچمشدر. یوقاریده ده
بوندن بحث ایتمشدك (§ ۱۱۹ نجی و متعاقب فقره لر). بالخاصه
یمنلیلره قارشی غایت صلحپرور وعالیجناب داوراندی. خالد بن
الولیدك وعلی بن ابی طالبك ایکی کوچوك سفری (۱۰ نجی سنه،
§ ۳ و ۱۷-۱۸) هیچ بر اهمیت عسکریه یی حائز دکلدرلر.

۷۷

Sayfa 77

187- Hadislerin genelinden açıkça anlaşıldığına göre, Muhammed, hayatının son senesinde Yemen'i İslâmiyet'e katmak fikrini düşünmüştür. Fakat buna Hicaz'da kullandığı usullerden başka bir usul dairesinde teşebbüs etti. Hayatının son iki senesi son derecede barışsever bir şekilde geçmiştir. Bilhassa Yemenlilere karşı gayet barışsever ve cömert davrandı. Halid bin el-Velid'in ve Ali bin Ebu Talip'in iki küçük seferinin (10. sene 3 ve 17-18) hiçbir askerî önemi yoktur.

Sayfa : 78

مع مافیه اولوم، محمدك پلانلرینه

بردن بره نهایت وردی.

Sayfa 78

Mamafih ölüm, Muhammed'in plânlarına birden bire nihayet verdi.

Sayfa : 79

پیغمبرك دوشوندیکی بوتون پلانلری
آلت اوست ایتدی. بر آن ایچون یمندن اسلامیتك هر درلو
ایزینی سیلدی سوپوردی.

Sayfa 79

Peygamber'in düşündüğü butun plânları alt üst oldu Bir an için Yemen'den İslâmiyet'ın her turlu izini sildi süpürdü

Sayfa : 85

(م) خلاصه ، طنزه قالیرسه ، حقیقته یاقلاشمش اولمق ایچون
شو نتیجه‌یی قبول ایتملی‌یز. یمن محمدك حین وفاتنده اسلامیتك تأثیرینه
او قدر آز تابع ایدی که، بعض شمال حوالیسی مستثنا اولمق اوزره ،
مدینه‌دن تماميله مستقل عد اولونابیلیردی. یکی دین طرفدارلری پك آز
مقدارده ایدیلر و هیچ بر نفوذ و اهمیتی حائز دکلدیلر. یمنك اسلامیته
دخولی ۱۲ نجی سنه‌دن اعتباراً باشلار. فتوحاتك تولید ایتدیکی توحید
عملیه‌سنك نتیجه‌سنده نهایته ایرمشدر. معلوم اولدیغی اوزره یمنلیلر
بالخاصه سوریه‌یه هجرت ایتمشلردی. بونلرك احفادینك کندیلرینی اسلامیت
نقطهٔ نظرندن تجلیلندیرمك ایستمه‌لری شیمدی تدقیق ایتدیکمز حدیثلرك
ترتیبی ایچون الك برنجی سائق اولمشدر.

Sayfa 85

Özetlemek gerekirse, gerçeğe yaklaşmış olmak için şu sonucu kabul etmeliyiz. Yemen, Muhammed'in vefatı zamanında İslâmiyet'in tesirine o kadar az girmişti ki kuzeydeki bazı taraflar dışarıda tutulmak şartıyla, Medine'den tamamıyla bağımsız kabul

edilebilirdi. Yeni din taraftarları pek az miktarda idiler ve hiçbir nüfuz ve ehemmiyete haiz değildiler. Yemen'in İslâmiyet'e girişi 12. seneden itibaren başlar. Fetihlerin doğurduğu birlik ameliyesinin neticesinde nihayete ermiştir. Bilindiği üzere Yemenliler bilhassa Suriye'ye göç etmişlerdi. Bunların torunları kendilerini İslâmiyet açısından asilleştirmek istemeleri şimdi incelediğimiz hadislerin tertibi için en birinci hareket noktası olmuştur.

Sayfa : 88

بونلرك قسم اعظمی یقین تهلكه‌نك اوزاق تهلكه‌دن یوز كره
دها مدهش اولدیغنی كورنجه درحال مدینه ایله هر دورلو
مناسبتی انكار ایتدیلر و یمن لهنه ایكنجی بر محمد اولمق قابلیتنی
كوسترن اسودك حكم ونفوذی آلتنه كیردیلر .

۸۸

Sayfa 88

Bunların büyük kısmı yakın tehlikenin uzak tehlikeden yüz kere daha müthiş olduğunu görünce derhal Medine ile her türlü ilişkiyi inkâr ettiler ve Yemen lehine ikinci bir Muhammed olmak cesaretini gösteren Esved'in hüküm ve nüfuzu altına girdiler.

Sayfa : 89

مع مافیه یمنلیلرك پیغمبری مدینه پیغمبری قیمتنده دكلدی .
ایلك سرخوشلق كچر كچمز یمن پیغمبری ماهیت حقیقیه‌سیله
كندیسنی بللی ایتدی . ظالم بر مستبد ، عادی بر یالانجی
اولدیغنی كورولدی .

Sayfa 89

Bununla birlikte Yemenlilerin Peygamber'i Medine Peygamber'i kıymetinde değildi. İlk sarhoşluk geçer geçmez Yemen Peygamber'i gerçek yüzünü gösterdi. Zalim bir despot, adî bir yalancı olduğu görüldü.

Sayfa : 90

اسود ، محمدك عاجز بر مقلدی ایدی.

مذهبنك اك اساسلی مفهومی مافوق طبیعی بر وجود ایله صمیمیتدن عبارتدر کبی کورونیور. بوتون افعال وحرکاتی اوندن ملهم ایدی. بو الهاماتك قسم اعظمی عملی وسیاسی ماهیتده ایدی. نادراً مذهبه تعلق ایدییوردی. حتی محدثین بو جهتده تماماً ساکتدرلر. بوده احتمالکه حقیقی بر مذهب دنیله بیله جك برشی نشر ایتمه‌مش اولماسندندر. مع‌مافیه ، شایان دقتدرکه مسلمان حدیثی اسودك بر کذاب اولدیغنی ادعا ایتمکله برابر بر جن ایله مناسبتدار بولوندیغنی انکار ایتمه‌مشدر. صنعا سوء قصدجیلری طرفندن ناصل قتل ایدیلدیکی حکایه اولونورکن جن ایله مناسباتنك دوضولغنه دائر برچوق اشارتلر کوریلیوردر. بناءً علیه اسود ، صوکره‌کی زمانلر مسلمانلری نظرنده اسلامیتك مشی مظفرانه‌سنی اشکاله سعی ایدن روح خبیثك بر ممثلیدر.

یمن اوزرنده‌کی حاکمیتی قیصه سوردی. ذکاسی ومعلوماتی پك آز ایدی. فکر سیاسیدن محروم ایدی. کندیسنه باغلانان امیدلره ، کندیسنه قارشی بسله‌نن قورقولره لایق بر آدم اولمادی.

Sayfa 90

Esved, Muhammed'in aciz bir taklitçisi idi. Mezhebinin en esaslı kavramı tabiat üstü bir vücud ile samimiyetinden ibaret gibi görünüyordu. Bütün faaliyetleri ve hareketi ondan [Muhammed'den] almıştı. Bu ilâhamın büyük bir bölümü pratik ve siyasî mahiyette idi. Ender olarak mezheble ilgileniyordu. Hata bu yönüyle hadisciler tamamen suskundurlar. Bu da muhtemelen gerçek bir mezhep denilebilecek bir şey yaymamış olmasındandır. Bununla birlikte, dikkat çekicidir ki Müslüman hadisi, Esevd'in bir yalancı olduğunu iddia etmekle beraber bir cin ile ilişkisi olduğunu inkâr etmemiştir. Esved'in nasıl öldürüldüğü hikâye edilirken cin ile ilişkisinin doğruluğuna dair bir çok işaret görüyoruz. Bundan dolayı Esved, sonraki zamanların Müslümanlar gözünde, İslâmiyet'in zaferler kazanmasını engellemeye kalkışan kötülük ruhunun bir temsilcisidir.

Yemen üzerindeki hakimiyeti kısa sürdü. Zekâsı ve bilgisi çok azdı. Siyasi görüş ve fikirden yoksundu. Kendisine bağlanan ümitlere, kendisine karşı beslenen korkulara lâyık bir adam olmadı.

Sayfa : 124

§ ٣٠٣ اون بريجى سنه

« پيغمبر بو وارداتى نه صورتله
استعمال ايتمشسه بن ده اويله ياپه جغم ! » . خليفه نك بو جوابى
فاطمه نك پك جانى صيقدى . قوجه سى على يى ده او قدر متأثر
ايتدى كه گرك كنديسى گرك فاطمه ابوبكر ايله كوروشمكدن
اجتناب ايتديلر و هر دورلو مناسبتى كسديلر . على ، ابوبكرك

Sayfa : 124

انتخابنی طانیمادی. اوکا بیعت ایتمه‌دی. محمدك وفاتندن صوکره
آلتی آی تماماً خصوصی حیاته چکیلدی. عربستانده‌کی وقایعك
سیاسی سوق واداره‌سنه هیچ قاریشمادی. آلتی آی صوکره
فاطمه وفات ایتدی . علی اونی کیجه‌لین دفن ایتدیردی
وخلیفه‌نك جنازه‌ده حاضر بولونمامه‌جغنی سویله‌دی. زوجه‌سنك
وفاتی علینك نفوذ واعتباری ایچون بیوك بر ضربه تشکیل
ایتدی. اوزمانه‌قدر، پیغمبرك یگانه برحیات کریمه‌سنك قوجه‌سی
صفتیله بك خصوصی بر موقع شرف احراز ایدیوردی. فاطمه
اولونجه، علی هرشیدن اوزاقده یاشامقده دوام ایدرسه‌هر کون
دها چوق نفوذ واهمیت غائب ایده‌جکنی حس ایتدی. بونك
اوزرینه ابوبکر ایله باریشمه‌یه طالب اولدی، اونی خلیفه‌و حکمدار
صفتیله طانیه‌جغنی بیلدیردی . علی ، ابوبکری ممتاز ذوات
حضورنده (وجوه الناس) ملاقاته دعوت ایتدی. فقط ابوبکرك
عمر اولمقسزین گلمه‌سنی آرزو ایتدیکنی‌ده اشراب ایله‌دی. عمرك
شدید طبعنی علی بك سومزدی. عمر کندیسنك خارج طوتولماسنه
. قارشی اعتراض ایتدی : ابوبکرك ملاقاته یالگز کیتمه‌سنه

Sayfa : 125

§ ۲۰۳ — اون برنجی سنه

مساعده ایده‌میه‌جکنی آ کلاتدی. خلیفه ، عمرك قورقوسنه
کولدی ویالگز کیتدی. علی ، خلیفه‌یه اوزون بر نطق سویله‌دی.
کندیسنك مستثنا مزیاتنی تقدیر ایتدیکنی ، جناب حقك اوکا
بخش ایلدیکی نعمتلری قیصقانمادیغنی تأمین ایله‌دی. سیاساتده

Sayfa : 125

تعقب ایلدیکی اجتناب واستنکاف مسلکنك کندیسنك پیغمبره
چیقه قرابتی حسبیله درکار اولان بر حق ابوبکرك انکار
ایتمش اولماسندن ایلری کلدیکنی ایضاح ایتدی. ابوبکر ویردیکی
جوابده کندیسی ایچون دنیاده پیغمبرك اقربالرندن دها معزز
هیچ بر شی بولونمادیغنی بیلدیردی. بونلری سویلرکن کوزلرینه
کلن یاش حاضرونه صمیمیتی حقنده قناعت ویردی. علاوةً
دیدی که: «فقط، آرامزده بو اختلافی تولید ایدن شی بومالدردر.
بن اونلری پیغمبرك صرف ایتدیکی خصوصاتدن باشقه بر جهته
تخصیص ایده‌مم». بو ملاقاتدن صوکره، خلیفه اوکله نمازینی
قیلدیردی، منبره چیقه‌رق خاقه ایراد نطق ایتدی، علینك
استنکافندن و بو حرکتی ایضاح ایچون درمیان ایتدیکی معذرتلردن
بحث ایده‌رك کندیسنی عفو ایلدیکنی بیلدیردی. وقوع بولان
دعوتی اوزرینه علی، خلق مواجهه‌سنده ابوبکره صداقت یمینی
ایتدی. بوتون مسلمانلر پك چوق ممنون اولدیلر

Sayfa 124

"Peygamber bu geliri nasıl kullanmışsa ben de öyle yapacağım!" Halifenin bu cevabı Fatma'nın pek canını sıktı. Kocası Ali'yi de o kadar üzdü ki gerek kendisi, gerek Fatma Ebu Bekir ile görüşmekten sakındılar ve her türlü ilişkiyi kestiler. Ali, Ebu Bekir'in seçilmesini tanımadı. Ona biat etmedi. Muhammed'in vefatından sonra altı ay tamamen kendi hayatına çekildi. Arabistan'daki

olayların siyasi sevk ve idaresine hiç karışmadı. Altı ay sonra Fatıma vefat etti. Ali onu geceleyin defnettirdi ve halifenin cenazede hazır bulunamayacağını söyledi. Eşinin vefatı Ali'nin nüfuz ve itibarı için büyük bir darbe oldu. O zamana kadar, Peygamber'in yaşayan yegâne kızının kocası sıfatıyla pek özel bir şerefli yer kazanmıştı. Fatıma ölünce, Ali her şeyden uzakta yaşamaya devam ederse her gün daha çok nüfuz ve ehemmiyet kaybedeceğini hissetti. Bunun üzerine Ebu Bekir ile barışmaya talip oldu. Onu halife ve hükümdar sıfatıyla tanıyacağını bildirdi. Ali, Ebu Bekir'i seçkin kişilerin huzurunda görüşmeye çağırdı. Fakat Ebu Bekir'in yanında Ömer olmaksızın gelmesini de arzu ettiğini üstü kapalı olarak belirtti. Ömer'in sert ve şiddetli yapısını Ali pek sevmezdi. Ömer kendisinin hariç tutulmasına karşı itiraz etti. Ebu Bekir'in görüşmeye yalnız gitmesine izin[sayfa 125]veremeyeceğini anlattı. Halife, Ömer'in korkusuna güldü ve yalnız gitti. Ali, halifeye uzun bir konuşma yaptı. Kendisinin istisnaî yeteneklerini takdir ettiğini, Allah'ın ona verdiği nimetleri kıskanmadığını söyledi. Takip ettiği siyasetin kendisini kabul etmemeyi, kendisinin Peygamber'e iki taraflı akrabalığı sebebiyle bilinen bir hakkı Ebu Bekir verdiği cevapta kendisi için dünyada Peygamber'in akrabalarından daha kutsal hiç bir şey bulunmadığını bildirdi. Bunları söylerken gözlerine gelen yaş orada bulunanlara samimiyeti konusunda bir fikir verdi. Buna ilâve olarak dedi ki; "Fakat, aramızdaki bu ayrılığın ortaya çıkmasına sebep olan şey bu mallardır. Ben onların Peygamber'in harcadığı konulardan başka bir yöne yönettemem." Bu görüşmenin ardından halife ona namazını kıldırdı. Minbere çıkarak halka konuşma yaptı. Ali'nin kabul etmemesini ve bu hareketini açıklamak için söylediği mazeretinden bahsederek kendisini affettiğini bildirdi. Bu daveti üzerine Ali, halkın karşısında Ebu Bekir'e sadakat (bağlılık) yemini etti. Bütün Müslümanlar bundan dolayı çok memnun oldular.

Sayfa : 136

عرب يازيسنك منشألرى .

طبرينك [وفاتى ۳۱۰] تاريخنده قرآنك ايلك
دفعه تحريراً جمع وتلفيقندن هيچ بحث اولونمايورسه‌ده واقف
اولديغمز منبعلرك همان كافه‌سى آيات قرآنيه‌يى بر جلد حالنده
طوپلامق ومتن قدسينك برنجى طبع رسميسى دنيله‌بيله‌جك
اثرى ايلك وجوده كتيرمك شرفنى ابوبكره عطف ايتمكده
متفقدرلر.

Sayfa 136

Arap Yazısının Kaynakları

Taberî'nin (vefatı 310) "Tarih"inde Kur'an'ın ilk defa yazılmak suretiyle toplanma ve birleştirilmesinden hiç söz edilmiyorsa da elimizdeki kaynakların hemen hepsi, Kur'an ayetlerini bir cilt halinde toplamak ve kutsal metnin birinci resmi baskısı denilebilecek eseri ilk vücuda getirmek şerefini Ebu Bekir'e vermekte karar birliği içerisindedirler.

Sayfa : 138

(پيغمبردن برآز اول) طى‌لر قبيله‌سندن اوچ
كشى (فهرست ، ٤ ، سطر ۲٥ ، طى‌لرك بر شعبى اولان
بولانلره منسوب اولدقلرينى سويله‌يور . ابوالفدايه باقكز .
۱۸۸ ، سطر ٥) بقه‌ده (خيره قربنده برموقع ياخود فرات
اوزرنده هيتدن ايكى فرسخ مسافه‌ده بر حصار ؛ ياقوت ،
برنجى جلد ، ۷۰۲ ، سطر ۱۲-۱۳) برلشديلر ، سريانى يازيسنى
تعديل وتبديل ايده‌رك عرب خطنى وجوده كتيرديلر .

Sayfa 138

(Peygamber'den biraz evvel) Taylar kabilesinden üç kişi (fihrist, 4, satır 25, Tayların bir şubesi olan Bulanlara mensup olduklarını söyluyor. Ebu'l-feda'ya bakınız 188, satır 5) Beka'da (Hayre kurbunda bir mevki yahut **Fırat'a iki fersah mesafede bir hisar;** Yakut, birinci cilt, 702, satır 12-13) birleştiler Suryanî yazısını değiştirerek ve düzenleyerek Arap alfabesini oluşturdular

Sayfa : 144

مسلمان محررلری طرفندن حفظ اولونان
معلوماتك قسم اعظمی یا محصول ایجاددر یاخود محمددن اول
عرب خطنك صوك صفحه سنك حدیثلر طرفندن منقبوی بر
طرزده تحریفاتندن عبارتدر. ذکر ایتدیکمز حدیثلرك متفقاً
تأمین ایتدکلری یکانه شایان دقت وقعه غرب عربلرینك فن
خطی جزیرة العربك شرق طرفلرندن کلمش سائر عربلردن
یعنی غربی آسیانك بویوك مدنیتلریله تماسلری و خرستیان دینی
قبوللری نتیجه سنده جزیرة العربك سائر سکنه سندن دها یوکسك
بر درجه حرثه واصل اولمش اولان عرب جماعتلرندن اوکرنمه لریدر.
مع مافیه بو اعتبار ایله یمن عربلرینی مستثنا طوتمق اقتضا ایدر.
او طرفلر او پارلاق و عصردیده مدنیتدن صوکره سبا ی ء
اخلاق ودینی بر انحطاط دوره سنه دوشمش اولمقله برابر ینه
یوکسك بر حرثلری واردی .

Sayfa 144

Müslüman yazarlar tarafından ezberlenen bilginin büyük kısmı ya icat mahsulüdür, yahut Muhammed'den evvel Arap yazısı-

nın son safhasının hadisler tarafından efsanevî bir tarzda değiştirilmesinden ibarettir. Söz ettiğimiz hadislerin görüş birliği içinde bulundukları tek dikkat çeken olay, Batı Araplarının yazı ilmini Ceziretü'l-Arab'ın doğu taraflarından gelmiş diğer Araplardan yani, Arabî Asya'nın büyük medeniyetleriyle temasları ve Hristiyan dinini kabulleri sonucunda Ceziretu'l-Arab'ın diğer halkından daha yüksek bir kültür derecesine ulaşmış olan Arap topluluklarından öğrenmelerıdır. O taraflar o parlak ve yüz yıllık medeniyetten sonra siyasî, ahlakî ve dinî bir duraklama devresine düşmüş olmakla beraber yine yüksek bir kültürleri vardı.

Sayfa : 157

نوط ۱ — صورت عمومیه‌ده اول ایدیلدیکنه کوره، بابیلونیانك
سمری خط میخیسندن سامیلر کندیلرینه خاص بر الفبا چیقارمشلردر.
بو الفبا شیمدی اورته‌دن غائب اولمشدر. فقط بر آرالق شرقی عربستانده،
بصره کورفزنده قوللانیلیوردی. بو اساس نمونه‌دن بر طرفدن جنوبی
عربستان الفبالری ودیکر طرفدن‌ده شمالی سامی الفبالری (وبالخاصه فنیکه
الفباسی) چیقدی : بونلرك برندن (احتمالکه فنیکه خطندن) آرامی
الفباسی نشئت ایتدی، اوندن‌ده دها مؤخر الفبالر (نبطی، صفاقی، الخ)
ونهایت عرب الفباسی ظهور ایلدیلر

Sayfa 157

Not-1- Genel olarak kabul edildiğine göre, Babilon'un **Sümer çivi yazısından** Samîler kendilerine has bir alfabe çıkarmışlardır. Bu alfabe şimdi ortadan kaybolmuştur. Fakat bir aralık Doğu Arabistan'da Basra Körfezi'nde kullanılıyordu. Bu esas örnekten bir taraftan Güney Arabistan alfabeleri ve diğer taraftan da Kuzey Samî alfabeleri (ve bilhassa Fenike alfabesi) çıktı. Bunların birinden (ihtimal

ki Fenike yazısından) Aramî alfabesi doğdu. Ondan da daha sonraki alfabeler (Nabatî, Safâî, vb.) ve nihayet Arap alfabesi meydana geldi.

Sayfa : 158

شیمدی آشاغیده، محمد زماننده حجاز عربلری
آراسنده فن خطك انتشاری حقنده‌کی باشلیجه حدیث معلوماتنی
طوپلایه‌جغز. پیغمبر زماننك و پیغمبرك یاشادیغی، بویودیکی نشر
دن ایندیکی محیطك آكلاشلماسی ایچون بوموضوعك بویوك
بر اهمیتی واردر. محدثلر بزی محمد زماننده فن خطك هنوز
بویوك بر یکیلك تشکیل ایتدیکنه بوكا واقف اولانلرك پارماق
ایله صاییلابیله‌جك قدر آز بولوندیغنه ایناندیرمق ایسترلر.
حالبوکه بونده بویوك بر مبالغه بولوندیغنه قانعم. اغلب احتماله
کوره، فن خط حدیثلرده آكلاشلدیغندن چوق قدیم ومنتشر
ایدی. حدیثلرده بر فکر مخصوصك کیزلنمکده اولماسی احتمالی

١٥٨

Sayfa : 159

واردر

Sayfa 158

217- Şimdi aşağıda, Muhammed zamanında Hicaz Arapları arasında yazı ilminin yayılması hakkındaki başlıca hadis bilgilerini toplayacağız. Peygamber zamanının ve Peygamber'in yaşadı-

ğı, büyüdüğü, din yaydığı çevrenin anlaşılması için bu konunun büyük bir ehemmiyeti vardır. Hadis toplayıcılar bizi Muhammed zamanında yazı ilminin henüz büyük bir yenilik oluşturduğuna, bunu bilenlerin parmakla sayılabilecek kadar az bulunduğuna inandırmak isterler. Hâlbuki bunda büyük bir abartı bulunduğuna inanıyorum. Büyük ihtimale göre, yazı ilmi hadislerde anlaşıldığından çok eski ve yaygındı. Hadislerde özel bir düşüncenin gizlenmekte olması ihtimali [sayfa 159] vardır.

Sayfa : 159

خالص

مسلمانلر وبالخاصه اك منورلری ، قرآنده موجود تورات
منقبه‌لرندن بویوك بر قسمنك بنی‌اسرائیل كتب مقدسه‌سنده
موجود اولدیغنی وباشلیجه مسلمان آیین وعبادتلرندن بعضیلرینك
عبرانی آیینلرینك عینی بولوندیغنی و بعضیلرینك‌ده اونلره پك
بكنزه‌دیكنی بیلیورلردی.

Sayfa 159

Halis Müslümanlar ve bilhassa en aydınları, Kur'an'da mevcut Tevrat hikâyelerinin büyük bir kısmının Beni İsrail Ketebe mukaddimesinde mevcut olduğunu ve başlıca Müslüman tören ve ibadetlerinden bazılarının İbranî âyinlerinin aynısı olduğunu ve bazılarının da onlara pek benzediğini biliyorlardı.

Sayfa : 160

محمدك ىبوتنه اينانمايانلر ، پيغمبرك
تورات و آيين حقنده‌كى وقوفى عبرانى متنلرينى كيزليجه اوقومقدن
ايلرى كلديكنى ادعا ايده‌بيليرلردى. بناءً عليه ، مسلمان دينى
قوتلى صورتده مدافعه ايچون آيات قرآنيه‌نك تماميله اللهدن
كلديكنى وانسانلرله هيچ بر مناسبتى اولماديغنى ادعا ايتمك
صورت قطعيه‌ده لزوم واردى.

Sayfa 160

Muhammed'in Peygamber olduğuna inanmayanlar, Peygamber'in Tevrat ve ayin hakkındaki derin bilgisinin İbranî metinlerini gizlice okumaktan ileri geldiğini iddia ediyorlardı. Bununla birlikte, Müslüman dinini kuvvetli surette savunmak için Kur'an ayetlerinin tamamıyla Allah'tan geldiğini ve insanlarla hiçbir ilgisi olmadığını ispatlamaya kesinlikle ihtiyaç vardı.

Sayfa : 160

. بناءً عليه محمدك القباني.
بيلمه‌ديكى ، بوندن دولايى بوتون معلوماتى اللهدن كلديكى
ادعاسى مدافعه بر امر ضرورى شكلنده تلقى اولوندى. قرآن،
عبرانى متنلرينك بر انسان اليله ترتيب وتنظيم ايديلمش برشكل
معدلى دكلدى. ارادهٔ الهيه‌نك هيچ انسان الى قاريشمامش بر
يكى طبعى ايدى. ذكر ايتديكمز فقره‌ده ابن خلدونك ديديكى
كى، محمد يالكز الله ايله مناسبتده بولونمق اقتضا ايلردى .

Sayfa 160

Bunun yanı sıra Muhammed'in alfabeyi bilmediği, bundan dolayı bütün bilgisinin Allah'tan geldiği iddiasını savunmak zarurî bir emir gibi düşünüldü. Kur'an İbranî metinlerinin bir insan eliyle tertip ve tanzim edilmiş değişik bir şekli değildi. İlâhî iradenin hiç insan eli karışmamış bir yeni mührü idi. Söz ettiğimiz konuda İbn Haldun'un dediği gibi, Muhammed yalnız Allah ile münasebette bulunmayı gerekli görürdü.

Sayfa : 162

محمدك يهوديلك و خرستيانلق حقنده‌كی وقوفی ، قوتلی
اسبابه استناداً نولده‌قه‌نك ادعا ایتدیکی وجهله (نولده‌قه، قرآن،
١٤-٥) سماعی منبعلردن وجود بولدیغی مكتوب منابعدن ایلری
كلمه‌دیكی دوغرو اولسه‌ده بو، محمدك بر امی اولدیغنی هیچ بر زمان
اثبات ایتمز.

Sayfa 162

Muhammed'in Yahudilik ve Hristiyanlık hakkındaki derin bilgisinin, kuvvetli sebeplere dayanarak Noldeka'nın iddia ettiği üzere (Noldeka, Kur'an, 5-14) Semaî kaynaklardan vücut bulduğu kaynak mektuplardan ileri gelmediği doğru olsa da bu, Muhammed'in bir ümmî olduğunu hiçbir zaman ispat etmez.

Sayfa : 163

بناءً عليه اوقويوب يازمه بيلمه‌سى

محتملدر

Sayfa 163

Bunun yanı sıra okuyup yazma bilmesi ihtimal dahilindedir.

Sayfa : 163

يازى يازمق فنى عربستانده حديثده ظن اولونديغندن زياده
منتشر ايدى

Sayfa 163

Yazı yazmak işi Arabistan'da hadiste zannolunduğundan daha yaygındı.

Sayfa : 164

ديكر طرفدن، معلوم اولديغى اوزره، قريشيلر پك
ماهر وجرتكار بر تاجر ايديلر. هر سنه يمن ايله سوريه‌يى
زيارت ايدرلردى. بوراسى منور ومدنى ايكى مملكتدى. بوقدر
متشبث آدملرك، بويوك كوجوك او قدر ايش كوردكلرى حالده
يازى يازمق وحساب طوتمق فندن بى خبر بولونمالرى محتمل
دكلدر.

Sayfa 164

Diğer taraftan, bilindiği üzere, Kureyşliler pek yetenekli ve cesur birer tacir idiler. Her sene Yemen ile Suriye'yi ziyaret ederlerdi. Burası aydın ve uygar iki memleketti. Bu kadar müteşebbis adamların, büyük küçük o kadar iş gördükleri halde, yazı yazmak ve hesap tutmak işinden habersiz bulunmaları ihtimal dahilinde değildir.

Sayfa : 165

چونكه
زماننده عربستانڭ اڭ ذی‌قدرت و ذكاسنك آرقداشلری
قريشلیلردن جاهل اولماسی غیر قابلدر.

Sayfa 165

Çünkü, zamanında Arabistan'ın en kudretli bir zekâsının, arkadaşları Kureyşlilerden cahil olması mümkün değildir.

Sayfa : 167

آتیده‌كی حدیثلر بر فكر تنقید ایله كوزدن
كچیریلیرسه ، حقیقتده ، محمدڭ پاشادیغی هیئت اجتماعیه‌ده یازی
یازماسنی بیلنلرڭ پك چوق اولمادیغی، فقط محمدڭ بو قیمتدار
فندن بول بول استفاده ایتدیكی انطباعی حاصل اولور. پیغمبرڭ
استخدام ایتدكلری كاتبلرڭ عددندن (١٠ نجی سنه ، § ١٤٣)
آكلاشلدیغنه كوره مخابراتی پك عظیمدی . هیئت مرخصه‌لر
وقبیله‌لرله معاهده‌لر حقنده یوقاریكی سنه‌لره عائد وقایع آراسنده
مفصلاً قید ایتدیكمز حدیثلر بونی كافی درجه‌ده اثبات ایدر.

Sayfa 167

Geçmişteki hadisler bir eleştirel düşünceyle gözden geçirilirse, gerçekte, Muhammed'in yaşadığı toplumda yazı yazmasını bilenlerin öyle çok olmadığı, fakat Muhammed'in bu kıymetli ilimden bol bol istifade ettiği sonucu ortaya çıkar. Peygamber'in hizmete kabul ettiği kâtiplerin sayısından anlaşıldığına göre haberleşmesi pek kuvvetliydi. Elçilik heyetleri ve kabilelerle anlaşmalar hakkında yukarki senelere ait olaylar arasında etraflıca kaydettiğimiz hadisler bunu yeterli derecede ispat eder.

Sayfa : 173

. پیغمبر وفات ایتدیکی زمان قرآن
بر جلد حالنده طوپلانمش دکلدی . خطابی نك روایتنه كوره
محمدك قرآنی برجلد، مصحف[١] حالنه طوپلاماسی موجودلری
نسخ ایده جك یولده یكی وحیلر نازل اولابیلمه سی احتماله مبنی
ایدی [٢] یاخود تكراره لزوم كورولهیله جكنی (تلاوه)

Sayfa : 174

§ ٢٢٥ ° اون برنجی سنه

دوشونیوردی [٣] . مع مافیه ، محمدك وفاتیله وحیك آرقه سی
صورت قطعیه ده كسیلنجه جناب حق ، متن قدسینك محافظه سی
تأمین ایچون ، داغنیق آیاتی بر یره جمع ایتمك لزومنی ایلك
خلیفه لره الهام ایتدی . عمرك توصیه سی اوزرینه بوكا ابتدا
ابوبكر باشلادی

Sayfa 173

225- Peygamber vefat ettiği zaman Kur'an bir cilt halinde toplanmış değildi. Hıtabî'nin rivayetine göre Muhammed'in Kur'an'ı bir cilt, halinde toplamaması mevcutları hükümsüz bırakacak yolda yeni vahiyler inebilmesi ihtimaline yönelikti. Tekrara lüzum görülebileceğini [sayfa 174] düşünüyordu. Bununla birlikte Muhammed'in vefatıyla vahyin arkası kat'ı surette kesilince Cenab-ı Hak, kutsal metnin muhafazasını temin için, dağınık ayetleri bir yere toplamak lüzumunu ilk halifelere ilham etti. **Ömer'in tavsiyesi** üzerine buna ilk olarak **Ebu Bekir başladı.**

عمومی تاریخ

لیسه‌لرك ایكنجی دوره‌، اوچنجی صنفلرینه مخصوصدر

علی رشاد

سابق معارف مستشاری و دارالفنون مدرسلرندن

UMÛMÎ TARİH

Liselerin ikinci dönem üçüncü sınıfları içindir.

Eski Eğitim Müsteşarı ve
Darülfünûn Öğretmenlerinden

Ali Reşat

EĞİTİM BAKANLIĞI
Türkiye Cumhuriyeti Muarif Vekâleti
İstanbul 1928
Devlet Matbaası

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1305	
Yazar	: Ali Reşat	
Cild	: Siyah	
Ebadı	:	
	En	: 16 cm.
	Boy	: 24 cm.
Sayfa Adedi	: 365 + VI	

Sayfa : 216

14

19 نجی عصرك ایكنجی اصفنده روسیه

طرز اداره

اون دوقوزنجی عصر ابتداسنده دخی اوروپانك الكبویوك دولتی اولان روسیه‌ده شوملتلر ساكن ایدی : بویوك روسیه دنیلن وسط طرفلری ایله كوچوك روسیه دنیلن جنوب وغرب طرفلرنده اورتودوقس روسلر؛ شمال غربیده لیتوآنیاده قاتولیك لیتوآنیالیلر؛ بالطق ولایتلرنده شهرلرده پروتستان آلمانلر ، كویلرده فینووا ویا لیتوآنیالیلر؛ شرق وجنوب حوالیسنده مسلمان تاتارلر، توركلر. روسیه چاری بوقوملری حكومت مطلقه شكلنده اداره ایتمكده ایدی .

× چار برنجی آلكساندر ناپولئون علیهنده‌كی محاربه‌لردن بالاستفاده ضبط ایتدیكی فنلاندیا ایله لهستانی دوغریدن دوغری‌یه روسیه ایمپراطورلغنه الحاق ایتمه‌رك «فنلاندیاغراندوقه‌لغی» و « لهستان قراللغی » نامیله آیری آیری ایكی حكومت تشكیل ایتمشدی . چار فنلاندیاده غراندوقه ، لهستانده قرال عنواننی حائز ایدی .

— فنلاندیاده توركلرله عینی عرقه منسوب فینووالر ساكن ایدی . شهرلرده اسوجلیلر دخی واردی . بوقطعه‌نك طرزاداره‌سی محلی قانونلرله تعیین ایدلمشدی .

— لهستانك كندینه مخصوص اوردوسی، مسكوكاتی، پوسته‌لری، كومركلری، مكتبلری موجودایدی . لهلر قاتولیك ایدی . رسمی لسان لهجه ایدی . وارشوومده برقرال وكیلی بولونیوردی . لهستانك ایكی سنه‌ده براجتماع ایتمك اوزره مجلس اعیان ومبعوثاندن مركب بردیت مجلسی واردی .

— روسیه چاری حكمدار مطلق ایدی . نه مجلس ملی ، نه‌ده قانون اساسی واردی . روسیه ایچون اوقاز Ukaze دنیلن چارك امرنامه‌لرندن باشقه قانون یوق ایدی . مطبوعات سانسوره تابع ایدی . اجنبی مملكتلرده باصیلان كتابلرك روسیه‌یه كیرمسی ممنوع ایدی. حریت مذهبیه یوق ایدی .

× چار برنجی نیقولا 1825 ده جلوس ایتدیكی زمان بعض كیزلی جمعیتلرك تشویقیله برعصیان وقوعه كلدی . عاصیلر حكومت مشروطه ایسته‌یورلردی . حكومت چوق شدتلی

Sayfa : 217

217 ١٩ نجی عصرك ايكنجی نصفنده روسيه

داوراندی . رئيسلری آصديردی . نيقولا وفاتنه قادار ادارۀ مشروطه‌يه دشمن قالدی .
يالكز روسيه‌ده دكل ، اوروپانك ديكر مملكتلرنده دخی حريتپرورلرك امحسنه چاليشدی
نيقولا لهستان قانون اساسيسنه رعايت ايده‌جكنه يمين ايتديكی حالده ديت
لهستانده
مجلسنی بش سنه اجتماعه دعوت ايتمدی . ١٨٣٠ ده فرانسه‌ده وقوعه كلن انقلاب
لهستانده بويوك برتأثير اجرا ايتدی. لهلر رجمهوريت تأسيسنه تشبث ايتديلر. فقط چارك
سوق ايتديكی قوتلی اوردولر وارشوه‌يی طوپه طوتديلر. عاصيلری داغيتديلر .
نيقولا لهستانك قانون اساسيسنی ، اوردوسنی ، ديت مجلسنی قالديردی . لهستانی
ديكر روس ولايتلری كبی مدهش براستبداد ايله اداره ايتدی .
١٨٥٥ ده وفات ايدن چار برنجی نيقولانك يرينه اوغلی ايكنجی
آلكساندر كچدی . يكی چار پدرينك سياستنی تعقيب ايده‌جكنی سرف اصولنك الغاسی
اعلان ايتدی . فقط آلكساندر انسانيتپرور ومعلوماتلی برذات ايدی . روسيه‌نك باشدن
باشه اصلاحاته محتاج اولديغنی تصديق ايديوردی . بونك ايچون سياسی جرملردن دولايی
محكوم اولانلری عفو ايتدی ؛ تدابير تضييقيه‌نك بعضلرينی قالديردی .

Sayfa 216

XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Rusya

Yönetim Şekli: XIX. yüzyılın başlangıcında bile Avrupa'nın en büyük devleti olan Rusya'da şu milletler bulunuyordu: Büyük Rusya denilen ve Rusya topraklarının ortasında bulunan bölge ile Küçük Rusya denilen güneybatı bölgelerindeki Ortodoks Ruslar, kuzeybatıda; Litvanya'da Katolik Litvanyalılar, Baltık illerindeki şehirlerde Protestan Almanlar, köylerde Finova veya Litvanyalılar, güneydoğu bölgesinde Müslüman Tatarlar ve Türkler Rusya Çarı bu kavimleri, mutlakîyet rejimiyle idare ediyordu.

Rus Çarı **I. Aleksandr**, Napolyon'a karşı yapılan savaşları fırsat bilerek ele geçirdiği Finlandiya ve Lehistan'ı, doğrudan doğruya Rusya İmparatorluğu'na katmayarak, Finlandiya Grandükalığı ve Lehistan Krallığı adıyla ayrı ayrı iki hükümet olarak yönetiyordu. Rus Çarı, Finlandiya'da

"Grandüka", Lehistan'da ise "Kral" unvanıyla anılıyordu

Finlandiya'da, Türklerle aynı soydan gelen Finovalar bulunuyordu. Şehirlerde İsveçler de vardı Bu bölgede yönetim, yerel kanunlarla sağlanıyordu.

Lehistan'ın kendine ait özel ordusu, parası, postası, gümrükleri, okulları vardı Lehler Katolik'ti Resmî dilleri ise, Lehce idi. Varşova'da bir kral vekili bulunuyordu Lehistan'da iki senede bir toplanmak üzere Meclis-i A'yan [Seçkinler Meclisi] ve Meclis-i Mebusan [Halk tarafından seçilen, milletvekillerinin oluşturduğu meclis]'dan oluşan bir Diyet Meclisi [Rusya'ya bağlı devletlerin özel meclisleri] vardı

Rus Çarı tek yetkiliydi Ne millî meclisi vardı, ne de anayasası Rusya için, "Ukaze" denilen Çar'ın emirlerinden başka kanun yoktu Kitap ve gazetelere sansur uygulanıyordu Yabancı ulkelerde basılan kitapların Rusya'ya girmesi ise yasaklanmıştı. Rusya'da mezhep özgürlüğü de yoktu.

Çar I. Nikol 1825'de tahta çıktığı zaman, bazı gizli topluluklarca desteklenen bir isyan çıktı **İsyan edenler meşrutiyet yönetimi istiyorlardı.** Hükümet isyancılara çok sert **[sayfa 217]** davranarak isyan edenlerin liderlerini astırdı Rus Çarı Nikol, ölene kadar meşrutiyet yönetimine ve bunu savunanlara karşı düşmanca davrandı Yalnız Rusya'da değil, Avrupa'nın diğer ülkelerinde bile bağımsızlık mücadelesi verenlerin aleyhine çalıştı.

Lehistan: Rus Çarı Nikol, Lehistan Anayasası'na bağlı kalacağına ilişkin yemin etmesine rağmen, Diyet Meclisi'ni beş yıl toplantıya çağırmadı 1830'da Fransa'da gerçekleşen devrim, Lehistan'da büyük bir etki gösterdi **Lehler, cumhuriyet yönetimi** kurmak için girişimde bulundular Fakat, Çar tarafından kumanda edilen ordular, bu girişim yüzünden Varşova'yı topa tuttular ve isyan edenleri dağıttılar Nikol, Lehistan'ın anayasasını, ordusunu, Diyet Meclisi'ni kaldırdı Lehistan'ı diğer Rus illeri gibi baskı altında yönetti.

Serf Yönteminin Kaldırılması: 1855'de ölen Çar I Nikol'un yerine, hümanist ve bilgili bir kişi olan **II. Aleksandr** tahta geçti Rusya'nın baştan başa yenileşmeye ihtiyacı olduğunu kabul ediyordu İlk iş olarak siyasî suçlardan dolayı mahküm olanları affetti Baskıları kısmen hafifletti.

Sayfa : 217

روس حریتپرورلری چارك روسیه‌یه دیکر آوروپا مملکتلرنده اولدیغی کبی بر قانون
نهیلیستلر اساسی ویره‌جکنی امید ایدییورلردی . فقط آلکساندر حکومت مطلقه‌دن
واز کچه‌میوردی . محکمه‌لره ، ولایت مجلسلرینه ، سانسور اصولنك تخفیفنه متعلق اولمق
اوزره بعض جزئی اصلاحات ایله اکتفا ایتدی . 1863 ده اسکی حکومتلرینی احیا ایچون
قیام ایدن لهلر شدتله تأدیب ایدلدیلر. لهستان تماميله روس عسكر و مأمورلرینه تابع اولدی.
شو حاله باقان حریتپرورلر ادارهٔ مشروطه‌نك تأسیسندن امیدلرینی کسدیلر. انقلابجیلرك

Sayfa 217

Nihilistler: Rus bağımsızlık yanlıları, Çar'ın, Rusya'nın da diğer Avrupa ülkeleri gibi anayasa ile yönetilmesi konusunda çaba harcayacağını ümit ediyorlardı. Fakat, Aleksandr mutlakıyetten vazgeçeceğe benzemiyordu. Mahkemeler, il meclislerine uygulanan sansürün kaldırılması gibi sınırlı yenilikler yapmakla yetindi. 1863'de eski yönetimlerini kurmak için ayaklanan Lehler, çok sert bir biçimde bastırıldıldar Lehistan tamamıyla Rus asker ve görevlilerine bağlı bir hale getirildi.

Sayfa : 218

ایکنجی آلکساندرك اوغلی و خلفی اوچنجی آلکساندر حریتپرورانه
ارتجاع دیانه اسلاوینزم فکرلره دشمن ایدی . مملکتنك سلامتی آنجق حکومت مطلقه
اصولیله تأمین اولنه‌بیله‌جکنه قانع ایدی . بوندن باشقه چار اسلاو اتحادی طرفدارلرینك
تأثیری آلتنده ایدی . بونلر جنوب غربیده ، بالطق ولایتلرنده ، فنلاندیاده ، ققفاسیه‌ده
روس اولمایان اهالی‌یی روسلاشدیرمق سیاستنی تعقیب ایدییورلردی . چار بونلرینی
روسلاشدیرمق ایچون شدتلی تدبیرلر اتخاذ ایتدی. دیکر طرفدن روسیه‌ده مقیم موسویلر
مدهش تضییقلره ، ظلملره معروض قالدیلر .

Sayfa : 218

روس حکومتی ممکن اولدیغی قدر مستبد برحکومت مطلقه حالنه کتیرن آلکساندر
1894 ده وفات ایدەرك یرینه اوغلی ایکنجی نیقولا گلدی . روسلاشدیرمق سیاستنه دوام
ایدلدی . فلاندیا غراندوقه‌لغنك اسکی امتیازلری ، خصوصی قانونلری قالدیرلدی . نهایت
چار فنلاندیانی طوغریدن طوغری‌یه اداره ایدیلن روس ولایتلرینه بکزەتدی .

دومانك کشادی

حکومت مطلقه استبدادینی ارتیردقجه ایر کچ وقوعه کله‌جك ملی انتباهك
دها بیوك بر شدتله میدانه چیقه‌جغی آشکار ایدی . روسیه‌نك آسیاده
ضبط ایتدیکی مملکتلرك وسعتی ، اقصای شرقده احراز ایلەمش اولدیغی مستثنا موقع
روس وطنپرورلرینك ملی حسیاتی تطمین ایدییور ؛ ادارۂ مشروطه طرفدارلرینك موقتاً
سوسمەلرینه سبب اولیوردی . روسیه ـ ژاپونیا حربنك نتایجنی کورن روس ملتی مدهش
برسقوط خیاله اوغرادی .

Sayfa 218

Gericilik ve Panislavizm: II Aleksandr'ın oğlu **III. Aleksandr,** bağımsızlık fikirlerine düşman idi. Ülkesinin ancak mutlakiyetle ayakta kalabileceğine inanıyordu Bundan başka Çar, **Slav Birliği** taraftarlarının etkisi altındaydı. Bunlar, Güneybatı bölgesi, Baltık illeri, Finlandiya ve Kafkasya'da Rus olmayan milletleri Ruslaştırmak amacını güdüyordu. Çar adı geçen yerleri Ruslaştırmak için çok sert önlemler aldı. Diğer taraftan Rusya'da yaşayan Museviler, muthiş baskılar ve zulümlere uğradılar.

Rusya'yı baskıcı bir yönetim haline getiren Aleksandr, 1894'de hayata veda ederek yerini oğlu **II. Nikol'a** bıraktı Ruslaştırma girişimlerine devam edildi. **Finlandiya Grandükalığı'nın eski ayrıcalıklar ve özel kanunları kaldırıldı.**

Duma'nın Açılması: Mutlakiyet yönetiminin baskıları arttıkça, er geç ortaya çıkacak millî uyanışın daha büyük ve şiddetli olacağı gün gibi ortadaydı Rusya'nın, Uzak Doğu'da kazanmış olduğu yeni yerler Rus milliyetçilerinin millî duygularını tatmin ediyordu Bu durum, meşrutiyet yönetimi taraftarlarının geçici olarak susmalarına da sebep oluyordu Rus-Japon savaşının sonucunu gören Rus halkı, müthiş bir hayal kırıklığına uğramıştı.

Sayfa : 219

دوما 1906 ده آچیلدی . فقط ایکی دفعه حکومت طرفندن داغیدلدی . حکومت
انتخاب قانونی برقاچ دفعه دکیشدیردی . نهایت ، اوچنجی دفعه اجتماع ایدن دومانک
اکثریتله محافظه‌کارلردن مرکب اولدیغی کورولدی . سوء‌قصدلر ، اختلالجیلرک تدهیش
اصولی دوام ایتدی . مع‌مافیه روسیه اولکی زمانلره نسبتله ظاهری بر سکون ایچنده
یاشایور ایدی .

Sayfa 219

Duma 1906'da açıldı. Fakat iki defa hükümet tarafından dağıtıldı. Hükümet Duma'nın kuruluş kanununu birkaç defa değiştirdi. Sonunda üçüncü defa toplanan Duma'nın, çoğunlukla tutucurlardan oluştuğu görüldü. Suikastler ve ihtilâlcilerın korkutma yöntemleri devam etti. Yine de önceki dönemlerle kıyaslandığında, huzurlu bir ortam vardı

Sayfa : 316

316 عمومی تاریخ

بو قرار خارجاً و داخلاً بیوك تأثیراتی موجب اولدیغندن پادشاه اعدام جزاسی
نفیه تحویل ایله مدحت ، محمود و نوری پاشالری طائفه نفی ایتدیردی . بر مدت صوکره
مدحت و محمود پاشالر طائف زندانندە قتل اولوندیلر

Sayfa 316

Bu karar içeride ve dışarıda büyük baskı ve yankılara sebep olduğundan, padişah idam cezasını sürgüne dönüştürerek Midhat, Mahmut ve Nuri Paşaları Taif'e sürgüne gönderdi Bir süre sonra da **Midhat ve Mahmut Paşalar Taif zindanında** öldürüldüler.

Sayfa : 316

حریت مجاهدەلری سلطان عبدالحمیدك مستبد حکومتی بعض ارباب غیرت و حمیتك حریتی استحصال و مشروطیتی تأسیس ایچون چالیشمەلرینه سبب اولدی . طبیعی بوبابدەکی تشبثات کیزلی ایدی . بوحکومتی ییقوب یرینه مشروطی برادارە تأسیس ایتمك املیله استانبولدە « اتحاد و ترقی جمعیتی » نامیله برکیزلی جمعیت تشکیل ایدلمشدی . الك اول مکتب طبیۀ عسکریەنك کنج شاکرلری آرەسندە تعمم ایدن کیزلی جمعیت فکری یاواش یاواش داخلاً وخارجاً توسع ایتمش، جمعیته داخل اولانلر اون اون بش سنه حریت

Sayfa 316

Hürriyet Savaşçıları Sultan Abdülhamit'in baskıcı yönetimine karşı mücadeleye başladılar. Amaçları meşrutiyeti getirmek, bazı özgürlükler elde etmekti. **Tabii ki bu konudaki yapılanma gizli idi. Bu hükümeti yıkıp yerine meşrutiyet ile yönetilen bir yönetim kurmak amacıyla İstanbul'da "İttihat ve Terakki Cemiyeti" adıyla bir gizli cemiyet oluşturuldu. En önce Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye'nin genç öğrencileri arasında başlayan, içeride ve dışanda önemli bir destek gören bu cemiyet üyeleri, on beş yıl hürriyet için mücadelelerde bulunmuş ve pek çokları sürgüne gönderilerek, hükümet şeklinin değiştirilmesi amacına kurban olmuşlardı.**

Sayfa : 317

1897 سنەسندە وقوعه کلن یونان محاربەسندەکی مظفریتمز ایکنجی عبدالحمیدك قوت واستبدادینی برقات دها تزیید وتشدید ایدرك محاربەدن صوکره جمعیته منسوب اولان ویا سربیروانه فکرلرندن شبهه ایدیلن پك چوق کیمسەلر زندانلره آتیلمش ، منفالره کوندرلمش ایدی . اجنبی مملکتلرده بولنان جمعیت منسوبینی آرەسندە اختلاف افکار ظهور ایدەرك برقاچنك استانبوله عودتی ، برقاچنكدە اوروپا سفارتلرنده برر مأموریته تعیینی بهبله طاعیلەقلرندن اتحاد وترقی جمعیتنك فعالیتی دوچار توقف اولمش ایدی .

برقاچ سنه صوکره مملکت داخلندە یکی برتشکیلاته باشلانیر. سوریەدە بعض ارکان حرب ضابطلری طرفندن « حریت جمعیتی » نامیله یکی برجمعیت تأسیس ایدیلیر. بوجمعیتك تشکیلاتندە اك زیادە چالیشان ارکان حرب یوزباشیسی مصطفی کمال بك ـ ٥ غازی مصطفی کمال پاشادر ـ برچوق تهلکەلری کوزه آلەرق متنکراً سلانیکه کیدر. اوراده بعض ذوات ایله برلکده جمعیتك شعبەسی تشکیل ایدر.

Sayfa 317

1897 yılında meydana gelen Yunan savaşındaki zafer ile II. Abdülhamit'in gücü ve baskısı bir kat daha artmış ve şiddetlenmişti. Savaştan sonra cemiyete üye olan veya şüphe duyulan pek çok kimse zindanlara atılmıştı. Yabancı ülkelerde bulunan cemiyet üyeleri arasında fikir ayrılıkları başlamış ve birkaçı İstanbul'a gelmiş, bırkaçı da Avrupa elçiliklerinde bir göreve atandıkları için dağıldıklarından İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin faaliyeti başarısızlıkla sonuçlanmıştı.

Birkaç yıl sonra ülke içinde yeni bir teşkilât kurulmaya **başlandı. Suriye'de bazı subaylar tarafından "Hürriyet Cemiyeti" adıyla** yeni bir topluluk oluşturuldu. Bu topluluğun teşkilâtında en çok çalışan Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal Bey -ki Gazi Mustafa Kemal Paşadır- birçok tehlikeleri göze alarak ve kıyafet değiştirerek Selanik'e gitti. Orada bazı kişiler ile birlikte cemiyetin şubesini oluşturdu.

Sayfa : 318

۱. 6 تموز 1908 ده مناسترجوارنده رسنه‌ده قول آغاسی نیازی بك اشقیا تعقیبی بهانه‌سیله
دپوده‌کی سلاح وفشنکلری آله‌رق بعض مأمورلرك ، سیویللرك دخی التحاق ایتدکلری
طابوریله طاغه چیقدی . قانون اساسینك استحصالی ایچون مسلمان وخرستیان بوتون
وطنداشلرك برلشمه‌لری لزومنه دائر بریانامه نشر ایدلدی . عینی زمانده ارکان حرب
بیکباشیسی انور بك ایله دها برخیلی ضابطلر اورته‌دن غائب اولدیلر . تعقیبانه مأمور
شمسی پاشا ایله برقاچ کشی قتل ایدلدیلر ، مشیر عثمان پاشا طاغه قالدیرلدی .

Sayfa 318

6 Temmuz 1908'de Manastır civarında **Resne'de** Kolağası Niyazi Bey, eşkıyayı izleme bahanesiyle depodaki silâh ve fişekleri alarak bazı görevlilerin ve hatta sivillerin de katılımıyla oluşturduğu tabur ile dağa çıktı. Kanunuesasî'nin kabul ettirilebilmesi için Müslüman olan olmayan bütün vatandaşların birleşmelerinin gerekli olduğuna dair bir bildiri ilân edildi. Aynı zamanda, Kurmay Binbaşı Enver Bey ile daha bir hayli subay ortadan kayboldular. **Soruşturma için görevlendirilen Şemsi Paşa ile birkaç kişi öldürüldü. Mareşal Osman Paşa dağa kaldırıldı.**

Sayfa : 319

صدراعظم سعید پاشا قانون اساسی احکامنه مغایر اوله‌رق حربیه و بحریه ناظرلرینك تعیینی حقی پادشاهه حصر ایتمك ایسته‌دیكندن وكلا آراسنده اختلاف ظهور ایدی . سعید پاشاده استعفاسنی ویرمكه مجبور اولدی . 5 آغستوسده كامل پاشا صدارته كچدی .

داخلی و خارجی غائله‌لر

مجلس مبعوثان هنوز آچیلمامش ، هنوز منتظم بر اداره تأسس ایده‌مه‌مش اولدیغی بر صره‌ده بر طاقم خارجی غائله‌لر دخی ظهور ایتدی: همان عینی زمانده بولغارستان ، استقلالنی اعلان و آوستریا بوسنه و هرسكی الحاق ایتدیلر [5 تشرین اول] ؛ كرید خرستیانلری آدانك یونانستانه الحاقنی اعلان ایلدیلر [8 تشرین اول] . 1908

صربستی‌یه نائل اولان عثمانلی ادارهٔ مشروطه‌نك تأسسی اوزرینه ماكدونیاده اجنبی دولتلرك مراقبه‌سی قالدیرلدیغی كبی بوسنه و هرسك ایله كریدك دخی توركلره اعاده‌سی لزومندن بحث ایتمكه باشلادیلر. بو حال قومشو دولتلری قوشقولاندیردیغی صره‌ده خارجیه ناظری طرفندن ویریلن رسمی ضیافته بوتون سفیرلر دعوت ایدلدكلری حالده بولغارستان مصلحتگذارینك دعوت اولنماسی امارت ایله مناسباتك انقطاعنه سبب اولدی .

دها اول، 18 ایلولده بر قسمی بولغارستان داخلنده بولنان شرق ده‌میریوللری شركتی مأمورلری و عمله‌سی غره‌و یاپشلردی . بولغارستان امارتی‌ده بو ده‌میر یولنی شمندوفر طابورلری واسطه‌سیله ایشله‌تمكه باشلامشدی . 22 ایلولده غره‌و ختام بولدیغی حالده بولغارستان توركیه‌نك مالی اولان ده‌میر یولنی ایشله‌تمه قومپانیاسنه اعاده ایتمه‌دی . دیگر طرفدن تداركات عسكریه‌سنی اكماله چالیشیوردی . پرنس فردیناند آوستریانك موافقتنی استحصال ایتدكدن صوكره قرال عنوانی آلدی و استقلالنی اعلان ایلدی . باب عالی برلین معاهده‌نامه‌سی احكامنك اخلال ایدلدیكندن شكایت ایده‌رك بولغارستان مسئله‌سنی مذاكره ایچون بر قونفرانس عقدینی بیوك دولتلره تكلیف ایتدی .

Sayfa 319

Sadrazam Sait Paşa, Kanunuesasî hükümlerine aykırı olarak Harbiye ve Bahriye bakanlarını atama hakkının yalnız padişaha ait olduğunda ısrar edince, istifasını vermek zorunda kaldı **5 Ağustos'da Kamil Paşa Sadrazam oldu.**

Iç ve Dış Sorunlar· Meclis-i Mebusan henuz açılmamıştı Düzenli bir yönetim tarzı kurulamamış olduğu bir dönemde, dış kaynaklı sorunlar ortaya çıkmaya başladı. Bulgaristan bağımsızlığını ilân etti. Avusturya, Bosna ve

Hersek'i kendi topraklarına kattı [5 Ekim]. Girit Hristiyanları adanın Yunanistan'a katıldığını ilân ettiler **(8 Ekim)**.

Sırbistan'a ulaşan gazeteler, meşrutiyet idaresinin kurulması halinde, Makedonya'daki yabancı devletlerin baskı ve kontrollerinin etkisiz kalacağından ve Bosna ve Hersek ile Girit'in dahi Türklere verilmesi gereğinden söz etmeye başladılar. **Bu durum, komşu devletleri kuşkulandırdığı sırada, Dışişleri Bakanı tarafından verilen resmî ziyafete bütün ülke elçileri davet edildiği halde Bulgaristan maslahatgüzarının [elçi vekili] davet edilmemesi Bulgaristan yönetimi ile ilişkilerin kesilmesine sebep oldu.**

18 Eylül'de, bir kısmı Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan Doğu Demiryolları Şirketi görevlileri ve işçileri grev yapmışlardı. 22 Eylül'de grev tamamlandığı halde Bulgaristan, Türkiye'nin malı olan Demiryolu İşletme Kumpanyası [şirket]'nı geri vermedi. Diğer taraftan Bulgaristan askerî ihtiyaçlarını gidermeye çalışıyordu. Prens Ferdinand, **Avusturya'nın iznini** aldıktan sonra kral ünvanını aldı ve bağımsızlığını ilân etti. Osmanlı Hükümeti, Berlin Antlaşması'nın maddelerinin çiğnendiğinden şikâyet ederek Bulgaristan sorununu görüşmek için bir konferans toplanmasını bütün devletlere teklif etti.

Sayfa : 320

عموى تاريخ 320

بوسنه و هرسكك آوستريايه الحاقى و بوكا مقابل يكى بازار سنجاغنك دولت عثمانيه يه
اعاده سى اوزرينه ده باب عالى پروتستو ايتدى . ديكر طرفدن بو ولايتلرده كوزى اولان
صربستان ايله قره طاغده بويوك هيجان كورولدى .

Sayfa 320

Bosna ve Hersek'in Avusturya'ya katılımını ve buna karşılık **Yeni Pazar** sancağının Osmanlı Devleti'ne geri verilmesini Babıâli protesto etti. Diğer taraftan bu vilâyetlerde gözü olan Sırbistan ile Karadağ'da büyük bir heyecan yaşanıyordu.

Sayfa : 320

داخلی وخارجی غائله‌لر آره‌سنده صدراعظم کامل پاشا قانون اساسینک بعض مبهم
احکامنک صورت تفسیرندن طولایی جمعیت ایله حال اختلافده قالدیغی کبی حربیه وبحریه
ناظرلرینی کندی کندینه دکیشدیرمسی مجلس مبعوثانک قابینه‌یه عدم اعتماد بیان ایتمه‌سنه
سبب اولدی [13 شباط 1909] . ایرتسی کونی حسین حلمی پاشا صدراعظم تعیین وینکی
قابینه‌یی تشکیله مأمور ایدلدی .

Sayfa 320

İç ve dış sorunlar arasında, Sadrazam Kamil Paşa, Kanunuesasî'nin bazı önemli maddelerinin farklı yorumlanmasından dolayı görüş ayrılığında olduğu gibi, Harbiye ve Bahriye bakanlarını kendi kendine değiştirmiş, bunun üzerine Meclis-i Mebusan kabineye güvensizliğini bildirmişti [13 Mart **1909]. Ertesi gün Hüseyin Hilmi Paşa sadrazam** tayin edildi. Ve yeni kabineyi kurmakla görevlendirildi.

Sayfa : 321

۳۱ مارت وقعه‌سی قانون اساسینک اعلانندن صوکره اتحادوترقی جمعیتی مملکتک هرطرفنده
قلوبلر، ولایت مرکزلرنده هیئت مرکزیه‌لر آچمش ، جمعیتک اعضاسی
چوغالمش ایدی . حکومت جمعیتک نفوذی آلتنده بولندیغندن قلوبلرک هرشیئه مداخله‌سی
یاواش یاواش تنقیداتک باشلامسنه سبب اولدی . شخصی سببلردن طولایی جمعیتدن دلکیر
اولانلرک حقلی حقسز اعتراض وهجوملری دخی بوکا انضمام ایتدی . الک فنا جهت مجلس
مبعوثانده اتحادجیلر ایله احرار آره‌سنده‌کی مناقشه‌لرک چیرکین برشکل آلمسی ، اغراض
شخصیه‌دن متولد شدید مناقشه‌لرکده مطبوعاته عکس ایتمسی ایدی . 8 نیسانده سربستی
غزته‌سی باش محرری حسن فهمی بکک قره‌کوی کوپریسی اوزرنده قتلی هیجانی آرتدیردی.
مشروطه‌دن ممنون اولمایانلر ده ایشه قاریشدی .

Sayfa 321

31 Mart Olayı Kanunuesasî'nin ilânından sonra, İttihat ve Terakki Cemiyeti ülkenin her tarafında kulüpler, il merkezlerinde şubeler açmış, topluluk üyelerinin sayısı çoğalmıştı Hükûmet, bu cemiyetin nüfuzu altına girmişti

Cemiyet üyelerinin yerli yersiz müdahalelerinden dolayı yavaş yavaş eleştiriler de başlamıştı. **En kötü yön ise Meclis-i Mebusan'da İttihatçılar ile Ahrarcılar arasındaki tartışmaların çirkin bir şekil alması, kişisel problemlerden kaynaklanan şiddetli kavgaların da basına yansıması idi. 8 Nisan'da Serbesti Gazetesi başyazarı Hasan Fehmi Bey'in, Karaköy Köprüsü üzerinde öldürülmesi heyecanı artırdı. Meşrutiyetten memnun olmayanlar da işe karışmıştı. Bunun üzerine Meclis-i Mebusan kabineye güvensizliğini bildirmişti.**

Sayfa : 325

بالقان محاربه‌لری ایکی ساحه‌ده وقوعه کله‌جك ایدی : ترلـنیا ایله
ماکدونیاده . تراکیاده ـ کاغد اوزرنده ـ دوقوز قول‌اوردودن مرکب بالقانه محاربه‌لری
اولان قوای اصلیه‌نك قوماندانی عبدالله پاشا ایدی .. ادرنه‌ده شکری پاشانك قوماندا‌سنده
دورت فرقه واردی . مستقل برقول دخی رودوپ جهتلرنده ایدی .

Sayfa 325

Balkan Savaşları: Balkan savaşları iki bölgede meydana gelecekti Trakya ile **Makedonya.** Trakya'da -kağıt üzerinde- dokuz kolordudan oluşmuş asıl kuvvetlerin kumandanı **Abdullah** Paşa idi. Edirne'de Şakir Paşa'nın kumandasında dört fırka vardı. Bağımsız bir kol da Rodop bölgesindeydi.

تدقیقات و تألیفات اسلامیه هیئتی

نشریاتی

عدد

۱

اسلام تاریخی

برنجی کتاب

م. شمس الدین

استانبول — اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی.
۱۳۴۱ — ۱۳۳۸

İslâm Eserleri Yazma ve Araştırma Kurumu

Yayın
Sayı
1

İSLÂM TARİHİ

Birinci Cilt

M. Şemsettin

İstanbul İslâm Vakıfları Matbaası
1925-1932

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1906
Yazar : M. Şemsettin Gunaltay
Cild : Siyah
Ebadı :
En : 14 cm.
Boy : 20 cm.
Sayfa Adedi : 416

باشلانغیج

ملتلرك اجتماعی تكاملاری ، فكری انتباهلری اوزرنده تاریخك بربتكار تأثیراتی ، ناقابل انكاردر . فقط ، تاریخ یالكز بو اعتبارله حائز اهمیت دكلدر . بشریتك سیلابهٔ مقدراتنك شكل جریانی، مد وجذرینی تصویر ایتمك اعتباریله الڭ چوق علاقه‌دار اولدیغمز بر موضوعدر . بوندن باشقه برملتك تاریخی ، او ملتك دینی ، اجتماعی ، ادبی ، داستانی، حرفی ..... بوتون وارلغنك بی‌پایان برخزینه‌سیدر . بر ملتك تاریخنی قالدیریكز ، اوملتك ماضیسنی كوممش ، استقبالنی ظلام ایچنده براقمش اولورسكز !.. چونكه حالی قورتاران خارقه‌لر، استقبالی تنویر ایدن حزمه‌لر، حیاتبخش قوت ونوری ماضینك اعماقندن آلورلر .

بر ملت ، حیاتنك یأس آلود زمانلرنده محتاج اولدیغی

— ٣ —

نفخهٔ امیدی تاریخنده بولور. برقوم سعادتنك نوشین آنلرنده،
غروریی اوقشایان شوق وشطارتی ینه تاریخندن آلور .
محکوم ملتلر؛ حالك طاقتسوز اضطرابلری آره‌سنده دیریلك؛
ودیرنمك ایچون اقتضا ایدن حیاتبخش روحی ، تاریخلرندن
چیقاریرلر. بوس‌بوتون قالقمق وقورتولمق ایچون محتاج اولدقلری
عزم واراده قدرتی‌ده ینه تاریخلرنده بولورلر .

تاریخ ، دینی هیجانك ، ملی عزم واراده‌نك نورلی
قایناغیدر . بو قایناقدن ایچمکی اهمال ایتمه‌ین ملت، آب‌حیات
منبعنه ایرمش ، ابد ـ زنده‌لك طلسمنی بولمش صاییلور .
بالعکس تاریخنی اهمال ایدن برقوم‌ده ، ماضیسنی نه‌قدر مظلم
براقش ایسه ، استقبالنی‌ده اوقدر قاراكاق قالمغه محکوم
ایتمش دیمکدر . قاراكلقلر ایچنده اعتلا و تکامل یوللری
بوله‌بیله‌جکنه احتمال ویریله‌بیلیرمی ؟!....

تاریخ اسلام ، عمومی تاریخك الڭ بویوك بر فصلی‌در .
چونکه تاریخ قدیم ایله قرون اخیره تاریخی آره‌سنده الڭ
فیاض برمرحلهٔ مخصوصه‌در . مدنیت قدیمه اسلام تاریخنه

منتهی اولمش، مدنیت حاضره‌ده اسلام مدنیتندن طوغمشدر. دیمك كه تاریخ اسلام، بشری وعلمی نقطهٔ نظردن‌ده تدقیق وتعمیق ایدلمسی ایجاب ایدن بر موضوعدر.

اسلام تاریخی، مسلمانلر ایچون، داها باشقه برخصوصیتی‌ده حائزدر. اسلامیت منحصراً وجدانلره خطاب ایدن بر دین دكلدر. اسلامیت، اخلاقیاتله برابر، سیاسی، اجتماعی، قانونی پرنسیپلری احتوا ایدن بر شریعت غرادر. بونك ایچوندر كه دین احمدی، عرقلری، محیطلری، عرفلری، اعتیادلری، باشقه‌باشقه اولان مختلف قوملر آره‌سنده لایزال بر رابطهٔ اخوت تأسیس ایتمش، حیات واجتماعیاتلرنده، عنعنه واعتیادلرنده عمیق بر وحدت ومماثلت تأمین ایلشدر. ینه بونك ایچوندر كه اقوام اسلامیه‌نك تاریخ اسلام حقنده‌كی تلقیلری، اقوام عیسویه‌نك خرستیانلق تاریخی حقنده‌كی تلقیلرینك عینی دكلدر.

اسلام تاریخی؛ هانكی عرقدن، هانكی محیطدن اولورسه اولسون؛ بوتون مسلمان قوملر ایچون عینی درجه‌ده بر اهمیتی

— ٥ —

حائزدر. چونکه هر مسلمان قومك اجتماعی، سیاسی، اخلاق، قانونی پرنسیپلری ، دوغرودن دوغرویه تاریخ اسلامله علاقه‌داردر. تعبیر دیگرله شریعت احمدیه‌یه منتهی اولقده‌در. بنه بو سببدن ناشی ، هر مسلمان قومك مدنیت اسلامیه‌ده برحصهٔ افتخاری واردر. بناءً علیه، هر مسلمان قومك تاریخ ومدنیت اسلامیه‌یی بنمسه‌مسی وَ ؛ هانکی عنصردن اولورسه اولسون ؛ بوتون مسلمانلری قارداش طانیماسی پك طبیعی برشیدر . چونکه حیات دینی واجتماعینك مماثلتی موبداً بواقوامك صمیمیتی تأمین ایتمش، روحلرنی برلشدیرمشدر.

تاریخ اسلام بوقدر عالشمول بر اهمیتی حائز اولدیغی ایچوندرکه شرق وغربده بوموضوعه عائد تعداد ایدیله‌میه‌جك قدر اثرلر یازیلمشدر. فقط، شرقده یازیلان کتابلرك برچوغی اصولدن محروم اولدقلری کبی غربده تألیف اولنان اثرلرك اکثریسی‌ده شائبهٔ اغراض ایله معلولدر .

تاریخ ، صوك زمانلره قدر شرقده برداستان‌نامه ماهیتنده تلقی ایدیلمشدر. شرقلی مورخلر، وقوعات تاریخیه کندیلریه

نه شکلده واصل اولمش ایسه اویله‌جه قید ایتمش، او معلوماتی
تحقیق و تنقید ایتمکی اکثریا خاطرلرینه بیله کتیرمه‌مشلردر.

حالبوکه بوکونکی اصول تاریخك باشلیجه شعاری،
تحقیق و انتقاددر. قطعی وثائقه استناد ایتمین، جدی
و شمولی انتقاددن کچمه‌ین شیلرله مالی اولان اثرلره بوکون
علمی بر قیمت ویریله‌مه‌سی پك طبیعیدر. شرقده تاریخك
داستانی بر ماهیتده تلقیسی، بو موضوعه دائر قلمه آلنان
مؤلفاتك محاربه‌لره، فتوحاته، معین شخصیتلرك ترجمهٔ حاللرینه
حصر ایدیلملرینی انتاج ایتمشدر. حالبوکه تاریخ، منحصراً
بونلردن عبارت دکلدر.

تاریخی بر اثرك علمی قیمتی حائز اوله‌بیلمه‌سی ایچون
وقوعات تاریخیه‌نك مقایسه‌لری، اسباب و حکمتلرینك تدقیقی،
نتیجه‌لرینك تحریسی ایجاب ایتدیکی کبی، منحصراً حکمدار
و رؤسانك دکل، عینی زمانده دولتك‌ده احوالی، حرکات
فکریه‌نك صفحات انکشافی، حیات اجتماعیه‌نك تقلبات
و تحولاتی، مذهبی جریانلرك تأثیراتی، ادبیات و علوم و فنونك

وضعیتلری ، خلاصه مدنیتك بالجمله شئونی درینڈن درینه تفحص ایدیلمش اولمسی اقتضا ایدر .

حالبوکه شرقده تاریخ صوك زمانلره قدر بو یولده تلقی ایدیلمهمش ؛ (ابن خلدون) کبی بعضی ممتاز سیمالر استثنا ایدیلیرسه ؛ معین بر اصوله توفیقاً تاریخ یازانلر پك نادر اولمشدر .

فقط ، اخطار ایدهیم که ، شرقده یازیلان مؤلفات تاریخیه اصولدن محروم اولمقله برابر ؛ تاریخی ومدنی تتبعاتده بولنه‌جقلر ایچون پك قیمتدار برر خزینۀ معلومات ووثائقدر . بوکون ؛ اسلمرینی حرمتله یاد ایتمك مجبوریتنده اولدیغمز اسلاف کرامك آثار ومؤلفاتنه مراجعت ایتمکسزین ؛ بر تاریخ اسلام قلمه آلمق امکانی یوقدر .

تاریخ اسلامه دائر غربده یازیلان آثاره کلنجه ، بونلرك ده اکثریسنده خریستیانلق غیرت و تعصبنك بارز ازلرینی کورمهمك ممکن دکلدر . مستشرقلردن اك بی طرف داورانانلرك اثرلری بیله شائبۀ غرضکاریدن قورتیله‌مه‌مشدر . بونلر ؛

مقاومت ایده‌مدکری بر سائق درونی ایله؛ هیچ اولمزسه اسلامك بویوك سیمالرینی کوچوك کوسترمکه چالیشمش وبالخاصه ذات رسالتپناهینك تاریخ حیات واجرآآتنی تحریف ایتمك، اسلامڭ بویوك خلیفه‌لرینك، بویوك قوماندان وامیرلرینك احوال وحرکاتنی غرضکارانه برصورتده تصویر ایلمك، علما ومتفکرلرینك علمی، صناعی، فنی مساعیلرینی اهمیتسز کوسترمك کبی میلانلردن کندیلرینی آله‌مامشلردر.

مصرلی برعرب اولان واسلام محیطی ایچنده یتیشن (جرجی زیدان) بیله، تاریخ اسلامه دائر قلمه آلدیغی آثارده، خرستیانلق غیرت تعصبکاریسندن بوس بوتون آزاده قاله‌مامشدر. هندعلماسندن (شبلی نعمان) حضرتلرینك (مدنیت اسلامیه تاریخی) حقنده‌کی انتقاداتی، بونقطه‌یی تنویر وانظار عبرته عرض ایتمك اعتباریله جداً شایان تبجیل برشاه اثر تنقیددر.

کورلیورکه نه اسکی اصولده یازیلمش شرق کتابلری، نه‌ده یکی طرزده قلمه آلنمش غرب مؤلفاتی تاریخ اسلام

اعتباریله بزی تطمین ایده‌جك ماهیتده دكللردر . شرقده یازیلمش آثار آنجق وثائق ومنفرد معلومات اعتباریله شایان تدقیق وتتبع‌در . مستشرقلرك مؤلفاتی ایسه بزم ایچون آنجق اصول اعتباریله رهبر اوله‌بیلیرلر . (قوسه‌ن دوپه‌رسه‌وال) ، (دوزی) ، (سه‌دیو) ، (هامه‌ر) ، (قرومه‌ر) ، (ووستنفلد) ، (ماری) ، (ده‌ورژه) ، (فره‌سه‌ل) ، (دوسلان) ، (موئیر) ، (شپره‌نكه‌ر) ، (وایل) ، (بارته‌رله‌می سه‌نتیله‌ر) كبی مؤلفلرك آثاری ، هر حالده بویوك بر احتیاط ، دقیق بر انتقادله اوقونمالیدر .

مفصل تاریخ اسلام عنوانی آلتنده نشره باشلادیغمز شو اثر ، دینلكی شدتله محسوس اولان بر بوشلغی طولدیرمق مقصدیله آتیلمش بر خطوه‌در . اثر ، وثائق اعتباریله شرق منابعنه ، اصول اعتباریله‌ده غرب مؤلفاتنه استناد ایتمكده‌در . فقط ، موضوعك اهمیتنی تقدیر ایدن مؤلف ، اثرینك آنجق بر تجربهٔ قلمیه اولدیغنی معترفدر . پك چوق تتبعه ، پك مدید مساعی‌یه محتاج اولان بر موضوعك حقیله تنور ایده‌بیلمه ی

ایچون داها بك چوق مؤلفاته احتیاجمز واردر. شو تجربهٔ قلمیه، ارباب تتبعك داها قیمتدار وهرجهتله مکمل شاه ـ اثرلرینك انتشارینی تشـویق ایتمش اولورسه مؤلف کندیسنی بختیار عد ایدر.

شـو اثری تألیف ایچون مراجعت ایتدیکمز وثائق ومنابعی بوراده اوزون اوزادی یه تفصیله لزوم کورمیورز. (اسـلامده تاریخ ومورخلر) نامی آلتنده یاقینده انتشـار ایده جك اولان برکتابمز بو اثرلری تحلیل ایده جکی کبی کنج متتبعلریمز ایچونده آثار اسـلامی طانیمق خصوصنده رهبر اوله بیله جکدر.

شمدی یه قدر مملکتمزده انتشار ایدن اسلام تاریخلرنده عمومیتله ذات رسالتپناهی نك ولادتلری عصرندن باشلایلمق اصول اتخاذ ایدلمشدر. تاریخ یالکز برمجموعهٔ وقایع صورتنده تلقی ایدیلیرسه بو اصـول بلکه طبیعی کوریله بیلیر. فقط، اعصار اخیره ده کی تلقی یه کوره تاریخه داها شمولی وداها درین بر سـاحه ویریلدیکی تقدیرده، بو مبدئی ماضینك

قارا کلقلرینه‌قدر چیقارمق ضرورتی واردر. چونکه اسلامیت عربستانده ظهور ایتمش ودین مبینك ایلك ناشری عربلر اولمشدر. شرقده، هجرت نبویه‌نك ۱۳۲ نجی سنه‌سنه قدر، مقدرات اسلامیه‌یی منحصراً عربلر تدویر ایتمش، اقوام سائره‌نك جریان تاریخی اوزرنده‌کی نفوذ وتأثیرلری آنجق بو تاریخدن صوکره باشلامشدر. بناءً علیه تاریخ اسلامك بو ایلك دورنده‌کی سیاسی، اداری، عسکری، عدلی، مالی، علمی ودینی بوتون فعالیتلرك طرز انکشافلرینی تثبیت ایده‌بیلمك ایچون، قبل الاسلام عرب تاریخنك‌ده تدقیقی بر ضرورت مبرمه تشکیل ایتمکده‌در. بالخاصه اسلامیتك یاپدیغی انقلاب عظیمك ماهیت وعظمتنی احاطه ایده‌بیلمك ایچون قبل الاسلام عرب تاریخنك تدقیقنه احتیاج قطعی واردر. نأصیلکه دور اسلامی‌ده ظهور ایدن وجریان تاریخی اوزرنده پك عمیق ایزلر براقاز بعضی وقوعات مهمه‌یی تعلیل وایضاح ایده‌بیلمك ایچونده ادوار اولیه‌یه قدر چیقمق ایجاب ایتمکده‌در. چونکه بو تدقیقات یاپیلمش اولمدقچه،

دور اسلامی‌یه عائد برچوق شئونك حقیقی سیبلرینی بولمق قابل اوله‌مز. ایشته بونك ایچوندرکه آثرك (مدخل) نامنی ویردیکمز شو برنجی جلدی، قبل‌الاسلام عرب تاریخنه حصر ایدلمشدر.

(مدخل) ی تألیف ایدرکن برطرفدن (ابن‌الجریر)، (المسعودی)، (الدینوری)، (الیعقوبی)، (ابن‌قتیبه)، (ابن‌الاثیر)، (مقریزی)، (یاقوت‌حموی)، (اصطخری)، (ابن خلدون)، (همدانی)، (ابوالفدا)، (ابن‌حوقل) و (ابن خردادبه)... کبی اسکی مؤلفلرك آثارندن باشقه صوك عصرده یازیلان (العرب‌قبل‌الاسلام) و (بلوغ‌الارب فی معرفة‌العرب) کبی مؤلفاته مراجعت ایدلمش، دیکر طرفدن‌ده معروف مستشرقلردن (غلازر)، (هالیفی) (بروکش Brugsch)، (کینغ King) (مولر Muller)، (دوسسو Dussaud)، (شارپ Sharpe) و (قلەمان هوآر Cl. Huart)..... کبی مشهور مؤلفلرك آثاریله (ژورنال آزیاتیك) ده انتشار ایدن تتبعنامه‌لره مراجعت اولنمشدر.

— ١٣ —

عالم اسلامده باشلادیغنه شاهد اولدیغمز دور انتباهی
عمیق بر مسرت وامیدله قارشولایان شو اثر، یکی دوری
یوکسلتمك، عرفان، مدنیت وحریت ساحه‌لرنده دیکر ملتلره
منسوب دینداشلره رهبرلك ایتمك مسئولیتی قارشوسنده
بولنان کنجلرمزه، وسیلهٔ تشوق اولورسه، مؤلف سعینك
معنوی مکافاتنی کورمش اوله‌جقدر. توفیق اللهدندر.

م. شمس‌الدین

BAŞLANGIÇ

Ulusların toplumsal gelişmişlikleri ve aydınlanmaları konusunda tarihin belirleyici bir rolü olduğunu inkâr etmek mümkün değildir. Fakat tarih yalnız bu yönüyle önemli değildir. İnsanlığın gelişim tarihinin iniş ve çıkışlarını tasvir etmek en çok ilgilendiğimiz konudur. Bundan başka bir ulusun tarihi o ulusun dininin, sosyal yapısının, edebiyatının, harsının vb. kısaca bütün varlığının hazinesidir. Bir ulusun tarihini yok ettiğiniz zaman geçmişini gömmüş, geleceğini ise karanlık içinde bırakmış olursunuz.

Bir ulus, hayatının en acılı zamanlarında muhtaç olduğu ümidi tarihte bulduğu gibi, bir ulus gururunu okşayan şevk ve neşesini de yine tarihinden alır. Acılar içindeki mahkûm uluslar, yeniden dirilmek ve direnmek için gerekli olan gücü tarihlerinden alırlar. Büsbütün kalkmak ve kurtulmak için muhtaç oldukları azim ve irade kudretini de yine tarihlerinde bulurlar.

Tarih, dinî heyecanın, ulusal azim ve iradenin nurlu kaynağıdır. Bu kaynaktan içmeyi ihmal etmeyen ulus, ab-ı hayat kaynağına

ulaşmış, sonsuz zindelik tılsımını bulmuş sayılır Ancak, tarihini ihmal eden bir ulusun geçmişi ne kadar karanlıksa, geleceği de o kadar karanlık olacaktır demektir. Karanlıklar içinde yükselme ve gelişim yolları bulunabileceğine ihtimal verilebilir mi?

İslâm tarihi genel tarihin önemli bir bölümünü oluşturur Çünkü, eski çağlar ile İstanbul'un fethi arasındaki özel bir dönemdir Eski uygarlıklar İslâm tarihiyle birlikte sona ermiş, günümüz medeniyeti de İslâm uygarlığından doğmuştur Demek ki İslâm tarihi insanlık ve bilim açısından da incelenmesi gereken bir konudur

İslâm tarihi Müslümanlar için daha başka bir özelliği de içermektedir İslâmiyet yalnız vicdanlara hitap eden bir din değildir İslâmiyet ahlakîyatla beraber siyasal, toplumsal ve kanunî prensipleri de içerir. Bunun içindir ki din, ırkları, bölgeleri, örf ve inanışları başka başka olan kavimler arasında bir bağ oluşturmuş ve sosyal yaşamlarında gelenek görenek ve inançlarında ise birliği sağlamıştır Yine bunun içindir ki Müslüman ulusların İslâm tarihi hakkındaki düşünceleriyle, Hristiyan milletlerin Hristiyanlık tarihi hakkındaki düşünceleri aynı değildir.

İslâm tarihi hangi ırktan hangi bölgeden olursa olsun Müslüman kavimler için aynı derecede öneme sahiptir Çünkü her Müslüman kavmin toplumsal, siyasal, ahlakî ve kanunî prensipleri doğrudan doğruya İslâm tarihiyle ilgilidir Yine bu sebepten dolayı her Müslüman kavmın İslâm uygarlığında gurur duyacağı bir yön vardır Bundan dolayı her Müslüman kavmın İslâm tarih ve uygarlığını benimsemesi hangi ulustan olursa olsun bütün Müslümanları kardeş bilmesi doğal bir şeydir Çünkü dinsel hayat tüm kavimlerin samimiyetini temin etmiş, ruhlarını birleştirmiştir

İslâm tarihi bu kadar evrensel bir önemde olduğu içindir ki Doğu'da ve Batı'da bu konuyla ilgili sayılamayacak kadar eserler yazılmıştır. Fakat Doğu'da yazılan kitapların bir çoğu bilimsel yöntemden yoksun oldukları gibi Batı'da yazılan eserlerin çoğu da subjektiftir.

Tarih, son zamanlara kadar Doğu'da bir destan niteliğinde anlaşılmıştır Doğulu tarihçiler tarihî olayları kendilerine ne şekilde ulaşmışsa öylece kaydetmiş, bilgileri inceleme ve araştırmayı çoğunlukla akıllarına bile getirmemişlerdir.

Oysa, bugünkü tarih yönteminin başlıca kuralı araştırma ve in-

celemedir Kesin delillere dayanmayan yollarla yazılan eserler yeterince ilgi görmemektedir Doğu'da tarihin destansı olarak algılanması, bu konuyla ilgili yazılan eserlerin savaşlara, fetihlere ve belirli kişilerin bıyografilerine indirgenmesiyle sonuçlanmıştır Hâlbuki, tarih sadece bunlardan ıbaret değildir.

Tarihî bir eserin bilimsel bir niteliğe sahip olabilmesi için, tarihî olayların karşılaştırılması neden ve sonuçlarının araştırılması ve saptamaların da ona göre yapılması gerektiği gibi, sadece yöneticilerin değil devletin durumu, amaçları, olayların oluş aşamaları, halkın hayalleri, dinî akımların etkisini, edebiyat ve bilimsel gelişmeleri, kısaca; medeniyetin oluşmasına katkıda bulunan her türlü gelişmenin dikkate alınmasını gerektirir.

Oysa, Doğu'da tarih son zamanlara kadar bu şekilde ele alınmamış, İbni Haldun gibi bazı mümtaz simalar istisna tutulursa, ilmî niteliklere göre yazanlar azınlıkta kalmıştır.

Fakat, uyaralım ki tarihî eserler ilmî yöntemden mahrum olmakla beraber, tarihî ve medenî araştırmalarda bulunacaklar için vazgeçilemez bilgi kaynaklarıdır Bugün isimlerini saygıyla anmak zorunda olduğumuz yazarların çalışmalarına başvurmaksızın; bir İslâm tarihî yazmak olanağı da yoktur

İslâm tarihine ilişkin Batı'da yazılan eserlere gelince· Bunların çoğunluğunda Hristiyanlığın yüceltilerek, objektiflikten uzak bir şekilde kaleme alındığının izlerini görmeme olanağı yoktur Hristiyan yazarların en tarafsız davrananı bile, bir takım yanlış bilgiler vermekten kendini alamamıştır Bunlar, karşı gelemedikleri bir ıçgüdü ile İslâmın buyük simalarını küçük gostermeye çalışmışlar ve özellikle Peygamber'in, buyük halifelerin, kumandan ve emirlerinin tutum ve davranışlarını aşağılayıcı bir şekilde tasvir etmek, ulema ve duşünürlerin bilim ve teknik alanlarındakı çalışmalarını değersiz göstermek gibi subjektifliklerden kendilerini kurtaramazlar

Mısır'lı bir Arap olan ve İslâmî çevre ıçinde yetişen Corci Zeydan bile, İslâm tarihine ılişkin yazdığı eserlerde Hristiyanlık etkisinden büsbütün kurtulamamıştır Hindistan ulemasından Şebli Numan hazretlerinin "İslâm Medeniyeti Tarihi" hakkındaki eseri yanlış yorumlama ve saptırmalara karşı yazılmış bır şaheser nıteliğindedir.

Görülüyor ki ne eski yöntemle yazılmış Doğu kitapları ne de yeni

yöntemle yazılmış Batı eserleri İslâm tarihi açısından bizi tatmin edecek nitelikte değildir Doğu'da yazılmış eserler ancak belge ve bazı ayrıntılar açısından incelenmeye değerdir Batı'lı yazarların eserleri ise bizim için ancak yöntem açısından rehber olabilirler Kossen, Dopersival, Dozy, Sedıyu, Hammer, Kremer, Vostenfelt, Mary, Deverje, Frasel, Duslan, Movıyer, Sprenger, Weil, Bartelemisentiler gibi yazarların eserleri dikkatle okunmalıdır.

"Mufassal İslâm Tarihi" adıyla yayınlamaya başladığımız bu eser, şiddetle ihtiyaç bulunan bir boşluğu doldurmak amacına yönelik olarak atılmış bir adımdır Eser, belgeler itibarıyle Doğu kaynaklarından, yöntem açısından ise Batılı yazarlardan faydalanmıştır Fakat konunun önemini takdir eden yazar, eserinin ancak bir kalem denemesi olduğunu itiraf eder Birçok yayın ve çalışmaya muhtaç olan bu konunun hakkıyla aydınlatılabilmesi için, daha pek çok yazara ihtiyacımız vardır Bu kalem denemesi, yazarların bizim eserimizden daha kıymetli şaheserler yayınlayabilmesini teşvik etmiş olursa yazar kendisini mutlu kabul edecektir

Bu eseri yazmak için başvurduğumuz belge ve kaynakları burada uzun uzadıya açıklamaya gerek duymuyoruz "İslâm'da Tarih ve Müverrihler" adı altında yakında yayınlanacak olan bir kitabımız, bu eserleri tahlil edeceği gibi, genç araştırmacılar için de eski kaynakları tanımak hususunda rehber olacaktır

Şimdiye kadar ülkemizde yayınlanmış olan İslâm tarihlerinde genellikle Peygamber'in doğumundan başlayan bir yöntem izlenmiştir. Tarih, yalnız bir olaylar bütünü olarak düşünülürse, bu usul belki doğal görülebilir Fakat, eski dönem anlayışından farklı olarak, tarihe daha evrensel ve daha derin bir anlam verilmesi zorunludur ve bunun doğal sonucu olarak da olayların başlangıcını geçmişin karanlıklarına kadar götürmek zorunluluğu vardır Çünkü İslâmiyet, Arabistan'da ortaya çıkmış ve dolayısıyla İslâmiyet'i ilk yayanlar Araplar olmuştur Doğu'da Hicretin 137 senesine kadar İslâm'ın geleceğini Araplar belirlemiş, diğer kavimlerin tarihi üzerindeki nüfûz ve etkileri ancak bu tarihten sonra başlamıştır Bundan dolayı İslâm tarihinin ilk dönemindeki siyasî, idarî, askerî, adlî, malî, ilm^ ve dinî bütün faaliyetlerin ortaya çıkış şekillerini belirleyebilmek için İslâm öncesi Arap tarihinin de incelenmesi zorunluluğu vardır Özellikle İs-

lâmiyet'in yaptığı büyük yeniliklerin mahiyet ve büyüklüğünü kavrayabilmek için İslâmiyet'ten önceki Arap tarihinin incelenmesi ihtiyacı vardır. İslâm döneminde ortaya çıkan ve gelişen olayları ve bu olayların da çok belirleyici izler bırakanlarını incelemek ve açıklayabilmek için de önceki dönemlere kadar gitmek gerekmektedir. Bu inceleme yapılmadıkça İslâm dönemine ait bir çok gelişmelerin asıl nedenlerini anlamak mümkün olamaz. İşte bunun içindir ki eserin giriş ismini verdiğimiz bu birinci cildi, İslâmdan önceki Arap tarihine ayrılmıştır.

Girişi yazarken bir taraftan İbnü'l Cerir, El Mesudî, El Dinurî, El Yakubî, İbn Kutaybe, İbnü'l Esir, Makrızî, Yakut Hemevî, Ustahrî, İbni Haldun, Hemdanî, Ebu'l-Fida, İbni Hukal ve İbnı Hürdadebe gibi eski yazarların eserlerinden başka, son dönemlerde yazılan "El Arab-ı Kable'i- İslâm" gibi eserlere incelenmiş ve diğer taraftan da ünlü batılı yazarlardan Glazzer, Halifi, Brugsch, King, Müller, Dussud, Sharpe, ve Klemen Huart gibi yazarların eserleri ile Journal Asiatic'de yayınlanmış olan yazılar da incelenmiştir.

İslâm dünyasında başladığına tanıdık olduğumuz uyanışı büyük bir ümitle karşılayan bu eser, yeni dönemi yüceltecek bilgi, medeniyet ve hürriyet gibi alanlarda -diğer uluslardaki dindaşlara rehberlik etmek sorumluluğu karşısında bulunan- gençlerimize, teşvik ederse, yazar çalışmasının manevî karşılığını görmüş olacaktır.

M. Şemsettin

Sayfa : 143

اوچونجی (نوتموزیس)ك غلبه ایتدیكی اقوامدن بری ده (شاسو)لر ایدی . مصرده كشف اولنان آثار آره‌سنده (نوتموزیس)ك خاطرهٔ مظفریاتی اوله‌رق یازیلمش مهم بركتابه أله كچمشدر . بو كتابه‌ده ، (نوتموزیس)ك فتح ایتدیكی بلده‌لر ، اغتنام ایتدیكی اموال تعداد ایدیلمكده‌در : بین‌النهرین ، ختا (حتیلر بلادی) ، سنه‌ار (شنعار) ، لبنان ، قبریس ، فنیكه ، شاسو ، لوذم (لاوذیلر) مملكتلری (نوتموزیس)ك فتح ایتمش اولدیغی بلاد آره‌سنده‌در .

Sayfa 143

III. Nutmuzis'in yendiği milletlerden biri de Şasu'lar idi. Mısır'da bulunan eserler arasında Nutmuzis'in "Zaferlerin Anısı" olarak yazılmış önemli bir yazıtı bulunmuştur. Bu yazıtta Nutmuzis'in ele geçirdiği **beldeler, yağmaladığı mallar** sıralanmaktadır. Beynennehrin, **Hita** (Haşılerin beldeleri), Sangar (Şanar), Lübnan, Kıbrıs, Finike, Şasu, Luzem (Laveziler) ülkeleri (Nutmuzis)'in ele geçirmiş olduğu beldeler arasındadır

Sayfa : 184

كرك بو كتابه‌لردن و كرك اسكی عرب تاریخلرندن اكلاشیلدیغنه كوره ، اوائلده یمن قطعه‌سی تقسیمات ملكیه اعتباریله برطاقم (مخفد)لره یعنی (یورت) لره بولونمشدی . هر مخفد بر ویا متعدد (قصر) لری احتوا ایدییوردی . قصرلر ، اطرافلری سور ایله محاط برر قلعه‌دن باشقه برشی دكلدی . رؤسا یعنی (شیخ) ، (امیر) ویا (وجیه)لر اعوان ومعیتلریله بو مستحكم قصرلرده اقامت ایدرلردی . یمنك بو تشكیلات ملكیه‌سی ، (حمورابی) دولتی زماننده اسكی (بابل)ده‌كی تشكیلاتك عینی‌در .

Sayfa 184

Gerek bu kitabelerden ve gerek eski Arap tarihlerinden anlaşıldığına göre, önceleri Yemen kıtası idarî yapılanma itibarıyla bir takım (mehfed)lere yani yurtlara bölünmüştü. **Her mehfed bir veya birkaç kasırdan oluşuyordu. Kasrlar, etrafları sur ile çevrilmiş birer kaleden başka bir şey değildi. Rüesa yani Şeyh, Emir, veya vecihler (önde gelenler) yardımcılarıyla bu korunaklı kasrlarda ikamet ederlerdi. Yemen'in bu idarî yapılanması Hammurabi Devleti dönemindeki Babil teşkilâtının aynısıdır.**

Sayfa : 243

یمن مدنیت قدیمه‌سی

یمن‌ده دولت معینیه ایله باشلایان بر مدنیت بولندیغنی مؤید وثائق پك چوقدر. ظن ایدیلدیکنه کوره بو مدنیتك مؤسسی اولان معینیلر، جنوبی عربستانه (بابل) دن کلمش ویا هیچ اولمزسه مدنیتلرینی قدیم (حامورابی) دولتنك مدنیتی شکلنده قورمشلردر. یمن سکنه‌سی، پك اسکی زمانلردنبری حضری اولدقلری ایچون ارمنهٔ قدیمه‌ده اکندیلرینه (عرب) اسمی ویریلیوردی. چونکه اوزمانلرده (عرب) اسمیله (بدوی) لر قصد اولنیوردی. حالبوکه یمن سکنه‌سنك تشکیلاتی بو دورلرده بیله تماميله حضری بر شکلده اولوب محفدلری، قصرلری، شهرلری بولنیوردی. اهالی حیات حضریه ایجاباتی اوله‌رق ایپك ویا سائر قوماشدن فاخر لباسلر اکتسا ایدییور، آلتون ویا کوموش اوانی قوللانیور، باغلر، بوستانلر یتیشدیریورلردی.

Sayfa : 243

قديم مزوبوتاميادە اولديغى كبى يمن دەدە مملكت برچوق قصور
و محافدى احتوا ايديـيوردى . برشيخ ويا امير ادارەسندە بولنان بو
قصر و محفدلردە ، بررده هيكل يعنى معبود بولنيوردى . هر قصر ،
صاحبى اولان شيخ ويا اميره وياخود بر معبودلره نسبت ايديليوردى .
قصر ويا محفد صاحبلرندن برينك ، بعضاً مجاور قصور و محافدى دە
كندى اولكەسنە الحاق ايدەرك بويوجك بر حكومت تشكيل
ايتديكى اولوردى . معينيه ، سبائيه و حميريه دولتلرى بوصورتلە تشكل

Sayfa 243

Eski Yemen Medeniyeti

Yemen'de Mainiye Devleti ile başlayan bir uygarlığın bulunduğunu gösteren kayıtlar pek çoktur. Tahminlere göre bu uygarlığı meydana getiren Mainiler, Güney Arabistan'da Babil'den gelmiş veya uygarlıkların eski Hammurabi devletinin uygarlığının devamı şeklinde kurmuşlardı. Yemen halkı eski zamanlardan beri yerleşik oldukları için kendilerine Arap ismi verilmiyordu. Çünkü o zamanlarda Arap ismiyle Bedevîler kastediliyordu. Hâlbuki Yemen halkının teşkilâtı bu devrelerde bile bütünüyle yerleşik bir şekilde olup; mehfedlere, kasırlara, şehirlere bölünüyordu. Halk yerleşik hayatın gereği olarak ipek veya diğer kumaştan parlak ve gösterişli elbiseler giyiyordu. Altın ve gümüşü kullanıyor; bağlar, bostanlar yetiştiriyorlardı.

Eski Mezapotamya'da olduğu gibi, Yemen'de de ülke bir çok kasırlar ve mehfedlere bölünüyordu. Bir şeyh veya emir yönetiminde bulunan bu kasr ve mehfedlerde, birer de heykel yani mabut (tanrı) bulunurdu. Her kasırda bulunan halk, sahibi olan şeyhe, emire veya bu heykellere bağlı kalıyordu. Kasr veya mehfet sahiplerinden birinin, komşu kasırları ve mehfedleri de kendi ülkesine katarak büyücek bir yönetim meydana getirdiği de oluyordu. Mainiye, Sebaiye, Hamireye devletleri bu şekilde kurulmuşlardır.

Sayfa : 245

یمنلیلر، کندیلرینه مخصوص سکه‌لرده ضرب ایتمشلردی. بونلردن
بر چوغی کشفیات و تحریات نتیجه‌سنده اّلده ایدلمشدر. سکه‌لر اوزرنده
حکمدارلرك تصویر واسملریله، ضرب اولندقلری بلده اسمی خط
مسند ایله حك ایدیلدیکی کبی، (بایقوش)، (طوغان)، (اوکوز
باشی) ویا (هلال) صورتی ایله‌ده تزیین اولنورلردی. صوك تصویرلرك
(توته‌میزم) ایله علاقه‌دار دینی رمزلر اولمسی محتملدر [۱].
مسکوکات اوزرنده‌کی تصویرلردن آکلاشیلدیغنه کوره، یمن حکمدا-
رلری صاچلرینی اوره‌رك آرقه‌لرینه ویا یناقلری اوزرینه صارقیتیورلردی.

Sayfa 245

Yemenliler kendilerine ait madenî paralar basmışlardır. Bu paraların çoğu araştırma ve incelemeler sonucu ortaya çıkanlmıştır. Madenî paraların üzeri hükümdarların tasvir ve isimleriyle, basıldığı yerin ismi ve baykuş, doğan, öküzbaşı ve hilâl resimleriyle süslenirdi. Son tasvirlerin Totemizm ile ilgili dinsel simgeler olması muhtemeldir.

TEVÂRİH-İ AL-İ OSMAN
ÂŞIKPAŞAZADE TARİHİ

Yazar
Âşıkpaşazade

İstanbul
Matbaa-yı Âmire
1916

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1878
Yazar	: Ahmet Âşık-i Âşıkpaşazade
Cild	: Siyah
Ebadı	:
	En : 17 cm.
	Boy : 23 cm
Sayfa Adedi	: 20 + 318

Özel söz

افادۀ مخصوصه

آثار اسلافدن قیمتدار بعض کتب تاریخیه نسخه‌لری یامفقود ویاال یازیسی اوله‌رق برقاچ نسخه‌یه مقصوردر . برچوق ارباب تتبع بونلره دسترس اولمقده ومطالعه ایلمکده دوچار مشکلات ومحرومیت اولمقده‌در . بونوع آثار معتبره‌یی الك قیمتدار ونادرلرندن بدأ ایله طبع ایدوب ساحۀ انتشاره وضع ایلمکی « تاریخ عثمانی انجمنی » وظیفه‌دن عد ایدرك بونك ایچون درین برامل بسلدیکی حالده انجمنك استطاعت مالیه‌سی بوکا مساعد اولمدیغندن ناچارشوامنیه تأخر ایلمکده ایدی .

معارف عمومیه نظارت جلیله‌سی بودجه‌سنده آثار مهمه‌نك طبعی ایچون تخصیصات مقید بولندیغندن کتب تواریخدن ایجاب ایدن نسخ نادره‌نك طبعنه نظارت اولنمسی بوکره تاریخ عثمانی انجمننه حواله اولنمشدر . شوصورتله اوته‌دنبری انجمنك بروظیفۀ نشریه اوله‌رق تلقی ایلدیکی آثار اسلافك طبعی کیفیتی‌ده حیز حصوله چیقمغه امکان حاصل اولمشدر .

بوجمله‌دن‌اوله‌رق « عاشق پاشا زاده » و «نشری» و « لطفی پاشا » تاریخلری ایله « شمعدانی زاده » نك « مری‌ٔالتواریخ » نام اثری طبع اولنمق تقررایدوب بمنه‌الکریم بونلردن « عاشق پاشا زاده » تاریخنك طبعنه مبادرتله اکمالی میسر اولدی . آثار مذکوره ایله برابر دها دیکر قیمتلی مدوناتك ستره‌ٔ نسیانده ویا وادیٔ ندرتده ممتنع‌الاستفاده برحالده قالمیوب مشتاقان علم ومعرفتك حصه‌یاب ذوق وقوف اولملرینی وشوصورتله کتبخانۀ عرفان ملی‌یه قیمتلی یادکارلر قالمسنی تأمینه خدمت ایدن معارف نظارت جلیله‌سی بوخصوصده شایان‌توقیراثرتشویق وهمت ابراز بیورمشدر .

Özel Söz

Geçen yüzyılların tarihle ilgili çok önemli yazmaları ya kayıp ya da eldeki birkaç nüshası hatalıdır. Bir çok araştırmacı bunlara ulaşmakta zorluk çekmekte ve bunlarla ilgili görüşlerini açıklamakta yetersiz kalmaktadırlar. Bu tür eserlerin en saygın, kıymetli ve bulunmaz derecede önemlilerini ilk önce yayınlayarak ortaya koyma işini "Tarih-i Osmanî Encümeni" kendisine görev kabul ederek, bunun için derin bir emel beslediği halde encümenin ödeneği buna yeterli olmadığından çaresiz bir durumda ertelemek zorunda kalıyordu.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın bütçesinde bu önemli eserlerin yayınlanması için gerekli olan ödeneğin bulunmasından sonra, bu tarih yazmalarından gerekli ve önemli olanlarını yayınlama görevi bu sefer "Tarih-i Osmanı Encümeni (Osmanlı Tarihini Araştırma Kurulu)'ne verilmişti. Bu bakımdan öteden beri encümenin yayınlamayı bir görev olarak gordüğü eski eserlerin yayınlanması işinden dolayı gururlanma ve duygulanma fırsatı doğmuştu

Bu şekilde "Âşıkpaşazade" ve "Neşri" ve "Lütfi Paşa" tarihleri ile "Şemdenizâde"nin " Merriü'l- tevârih " adlı eserinin yayınlanması kararlaştırılmıştı. Allah'ın da yardımıyla bunlardan "Âşıkpaşazade" tarihinin yayınlanması işi sonunda gerçekleşti Adı geçen bu eserlerle diğer değerli kitapları, milletimizin Millî Kütuphanesi'ne kazandıran Millî Eğitim Bakanlığı, bu konuda takdire şayan teşvik ve yardımda bulunmuştur.

Sayfa 18

ا قاچانكم قره‌جه حصاری آلدی شهرك اولری بوش قالدی و كرمیان ولایتدن
و غیری ولایتدن خیلی خلق كلدی . عثمان غازیدن اولر دیله‌دیلر. عثمان غازی
ویردی. سهل زمانده معمور اولدی . برنیجه كلیسالر دخی واردی مسجد ایتدیلر
و بازار دخی طورغردیلر . و بو قوم اتفاق ایتدیلركم جمعه نمازن قیلالم
وهم بر قاضی دخی دیلیه‌لم دیدیلر . «طورسون فقیه» دیرلردی بر عزیز واردی
و اول قومه امامل‌ق ایدردی آكا سویلدیلر . اول دخی كلدی عثمان غازینك
قاین آتاسی اده‌بالی‌یه سویلدی دخی سوز تمام اولمادن عثمان غازی كلدی صوردی
مرادلرین بیلدی. عثمان غازی ایدر هر نه‌كم سزه كركدر آنی ایدك‌دیر. طورسون
فقیه خانم، سلطاندن اذن كركدر دیر. عثمان غازی ایدر «بو شهری خود كندی
قلیجمله آلدم، سلطانك بونده نه‌دخلی واركم آندن اذن آلام آكا سلطانلق ویرن
الله بكا دخی خانلق ویردی دیدی . اكر منتی شو سنجاقسه بن خود كندی
سنجاغیله كتوروب اوغراشدم و اكر ایدرسنه كم بن آل سلجوقم دیرسه
بن خود كوك‌الپ نسلیم . اكر بو ولایته بن آنلردن اوكدین [۱] كلدم دیرسه
سلیمان شاه آنلردن خود اوكدین كلدی» واول قوم دخی راضی اولدی قاضیلكی
وخطیلكی طورسون فقیه ویردی . جمعه خطبه‌سی قره‌جه حصارده اوقوندی
بایرام خطبه‌سی اسكیشهرده اوقوندی .

Sayfa 18

Karaca Hisar'ı alınca evler boş kaldı. Germiyan ilinden ve diğer bir çok ilden epey insanlar geldi. Osman Gazi'den oturmak için ev istediler. Osman Gazi ev isteyenlere ev verdi ve şehirler kısa zamanda gelişti. Osman Gazi birçok kiliseyi camiye çevirdi. Ve hatta bir pazar kurdurttu. Burada bulunan halk toplanarak "Cuma namazını kılalım ve bir kadı isteyelim" dediler. Dursun Fakıh denilen bir ermiş vardı. Bu ermiş onlara imamlık ederdi. Halkın isteğini ona söylediler.

Dursun Fakıh de, Osman Gazi'nın kaynatası olan Şeyh Edıbalı'ye söyledi Bu esnada Osman Gazı geldı Halka ne istediklerini sordu. Osmân Gazı "Size ne lâzım gelıyorsa onu yapın" dedi Dursun Fakıh, "Han'ım sultandan ızın gereklıdır" dedı Osman Gazı dedi kı **"Bu şehri kendi kılıcımla aldım, sultanın bu şehri alırken bana bir yardımı var mı ki ondan izin alayım? Ona sultanlık veren Allah bana da hanlık verdi. Eğer onun yardımı şu sancaksa, ben de kendi sancağımı elde etmek için uğraştım. Eğer Sultan, ben Şelçuk soyundan geliyorum derse ben de Gök Alp soyundanım derim.** Eğer bu ulkeye ben onlardan önce geldım derse, Süleyman Şah onlardan daha önce gelmişti derım." Boylece halk buna razı oldu. Osman Gazi kadılığı ve hatıpliği Dursun Fakih'e verdı Cuma hutbesi Karaca Hisar'da okundu. Bayram hutbesi ıse Eskişehir'de okundu.

توركيه جمهوريتى

معارف وكالتى نشرياتندن

عدد : ٦١

[illegible]

[illegible]

١٩٢٥/٥/٥

نجيب عاصم

نجيب عاصم

دارالفنون تورك لسانى تاريخى مدرسى

اورخون آبده لرى

تأليف وترجمه لجنتنجه قبول ايدلمشدر .

475

استانبول ـ مطبعهٔ عامره

١٣٤٠

Aziz milletimin varlığını kurtaran ve ona yeni ve şerefli bir tarih açan Ulu Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
05/05/1925
Necip Asım

Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Neşriyatından
Adedi: 61

Necip Asım
Darülfünûn Türk Lisanı Tarihi Müderrisi

ORHUN ABİDELERİ

Telif ve Tercüme Encümenince Kabul Edilmiştir.

İstanbul Matbaa-yı Âmire
1340 (1924)

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 475
Yazar : Necip Âsım [Yazıksız]
Cild : Kırmızı
Ebadı :
En : 16
Boy : 23
Sayfa Adedi : 165
*Yazarın imzalı armağanıdır.

Sayfa 67

بوقونك افكار دينيه و مناسبات اقتصاديه‌سى حقنده بو كتابه‌لردن همان هيچ بر شى استدلال ايده‌مه‌يورز . كتابه‌لرده سورسويله‌ين حكمدار ، اولحه‌ده عرض اولونديغى كبى ، احداديك داها اسكى تاريخى حقنده پك آز معلوماتى حائز كورونويور ، تورك قومنك منشأينه دائر چينليلرطرفندن نقل ايديلن افسانه‌لرى‌ده ذكر ايتمه‌يور . خلقت عالم حقنده‌كى بياناتى‌ده غايت بسيطدر : بدايتده‌ماوى كوك‌قاراطوپراق (كوك تكرى ياغيز ير) و بونلرك اوزرنده كشى (انسان) اوغلى خلق اولونمش ، كيشى اوغلنك اوررينه‌ده كندى جدى بومين قاغان حكمدار نصب ايديلمش . ايشته كتابه‌لر مؤلفنك مبدأ خلقت وكندى قومنك ابتداى تاريخى حقنده نقل ايده‌بيلديكى شى بوندن عبارتدر .

• بومين قاغان واشيتمى (طومسنه‌كوره استه‌مى) قاغان رادلوفك رأينه نظراً عينى ذات اولمق لازم كلير ؛ طومسنك فكرنجه ايسه كتابه‌لر ايكى خاندن بحث ايديور ، اوحالده بو ايكى حكمدار همان عينى‌زمانده حكم سورمش اوله‌جق. كتابه صورت ظاهره‌ده يالكز بر دور سلطنتدن وهرحالده يالكز برحاره مراسمدن بحث ايديور . رادلوفك الك يكى تلقيسنه‌كوره كتابه‌لرى تأليف ايدن خان‌كنديسنك (احتمال اساطيرى) جدى‌اولان أشتيمى قاغان‌ايله چينجه‌نك‌وه‌ن‌مين (تورك شيوه‌سيله‌بومين) ى شخص واحداوله‌رق‌كوسته‌ريور. معلوم اولديغى اوزه چينليلر كندى اساطيرى خانداندرى اولان هيا (٢٢٠٥ – ١٧٦٦ ق . م .) نك مؤسسنى عينى زمانده توركلرك اجدادى اولمق اوزره مظنون اولان هون (هيونغ ـ نو) لرك جداولى عد ايتمكده‌درلر . كول تكين نامنه اولان چينجه كتابه‌ده بوحكمدارك جدى اولمق اوزره (اى‌تى‌ـمى‌ـشى‌ـفو) اسمنده برى مذكوردر ، بالذات خان (يعنى بيلكه خان) نامنه اولان مزار كتابه‌سنده ايسه بالعكس يالكيز (وه‌ن مين) اسمى ذكر اولونيور . بو حالده چين تلقياتنه كوره دخى بو ايكى ذاتك شخص واحد اولوب اولماديغى بيله‌مه‌يز . طومسنك رأينه مخالف اولارق بزه ، بوراده ، آلتنجى عصرك ايكى بويوك حكمدارينك دكيل ، بلكه اساطيرى ايكى قهرمانك اسمى ذكر اولونمسى غير

Sayfa 68

— ٦٨ —

عصال كوزوكمه يور . نيته كيم اوتكين كتابه سنده مذكور اولان (بلجى قاغان) دخى اساطيرى
قهرمانلردن برى اولمق لازم كلير . توركلرك سكزنجى عصرده كى درجهٔ مدنيه لرينه نظراً
اودورده حقيقى برعنعنهٔ تاريخيه يه مالك اولدقلرينه بر احتمال ويرمه يورز. افسانه وى قهرمانلريله
تاريخى خانلر اراسنده مشترك بعض اوصاف بولونابيلير ، فقط بوندن مقصدى منصور
دكلدر ؛ تقريباً (دتيريخ فون برن) ايله (بويوك تماودوريخ) آراسنده كى اوصاف لى .

Sayfa 67

Bu ulusun dinî ve fikrî ve ekonomik ilişkileri hakkında bu kitaplardan hemen hiç bir şey elde edemiyoruz. Kitaplarda söz söyleyen han, evvelce de söylendiği gibi atalarının daha eski tarihi hakkında pek az bilgiye sahip görünüyor. Türk ulusunun kökenine dair Çinliler tarafından nakledilen efsaneleri de söylemiyor. Evrenin yaratılışı hakkındaki ifadesi de gayet basittir. Önce mavi gök, kara toprak **(Gök Tanrı yağız yer)** ve bunların üzerinde **insanoğlu** yaratılmış, insan oğlunun üzerine de kendi atası Bumın Kağan, han seçilmiş. İşte kitabeler yazarının, evrenin yaratılışı ve kendi ulusunun eski tarihi hakkında söylediği şey bundan ibarettir.

"Bumin Kağan ve İştemi (Tomsona göre İstemi) Kağan, Radlof'un fikrine gore aynı zat olması gerekir, Tomson'un fikrince ise kitabeler iki handan bahsediyor. O halde, bu iki han hemen aynı zamanda hüküm sürmüş olacak. Kitabe, ilk bakışta yalnız bir saltanat döneminden ve herhalde yalnız bir cenaze töreninden bahsediyor. Radlof'un en yeni anlayışına göre, kitabeleri yazan han kendisinin atası olan Istemi Kağan ile Çince'nin **vehumın (Türk şivesiyle Bumin)** birleştirici şahıs olarak gösteriyor. Bilindiği üzere Çinliler **kendi efsanevî hanedanları olan Hiya(1766-2205, K.M.)'nın** kurucusunu da ay-

nı zamanda **Türklerin atası bilinen Hunların (Hiyun-nu) ilk atası göstermektedirler.** Kültigin adına olan Çince kitabede bu hanın atası olmak üzere (Aytı-mi-şı-fu) adında biri kaydedilmiştir Bizzat han (yani Bilge Han) adına olan mezar kitabesinde ise özellikle yalnız (vehumın) adı zikredilmiştir. Bu halde, Çin anlayışına göre dahi bu iki zatın birleştirici kişi olup olmadığını bilemeyiz. Tomson'un fikrine muhalif olarak bize burada 6 asrın iki büyük hanının değil, belki efsanevî iki kahramanın adı olunması **[sayfa 68]** olasılık dışı görünmüyor Nitekim o tegın kitabesinde kaydedilmiş olan (Yami Kağan) dahi efsanevî kahramanlardan biri olması lâzım. Türklerin 8. asırdaki medeniyet seviyesine göre, o devirde gerçek bir tarih geleneğine sahip olmalarını biz olası görmüyoruz Efsanevî kahramanlarla, tarihî hanlar arasında benzer bazı özellikler bulunabilir Fakat, bundan fazlasını düşünmek mümkün değildir, yaklaşık olarak (Ditrıh Fon-Bern) ile (Büyük Teodorih) arasındaki benzerlik gibi.

Sayfa 69

سعود وشانلی زمانلری مشکل زمانلر تعقیب ایتدی . اوغوللر بابالرینه بکزمه‌دیلر .
یورقاق واحمق خانلر وبویوروقلر ظهور ایتدی . خلق ایله بکلر آرتق مستقیم وصادق
دکیل ایدی . خاندان سلطنتك اختیار وکنج اعضاسی ، بکلر وخلق آراسنده منازعه‌لر
باش کوستره‌رك دولتك خرابیتنه سبب اولدی . چین حکومتی‌ده بالاستفاده داخلی بو
منازعه‌لری کندی مقصدلرینه خادم قیلمقدن کری قالمادی . کتابه‌لر دخی چینلیلرك بو
وقایع اثناسنده ابراز ایتدکلر اوصاف وخواصدن بحث ایدیورلر ، مع‌التأسف بو جهته
متعلق اولان سوزلر شیمدی‌یه قادار مشکوك قالمشدر . ینه چین منابعندن خبردار اولویورزکه
(٦٣٠ م.) تاریخنه دوغرو تورك خانی برخیانت سببیله غافل آولانه‌رق چینلیلرك اسارتنه
کرفتار اولمشدر ؛ بونك اوزرینه دولت منقرض اولدی . بعض ولایتلرده امرا اعلان
استقلال ایتدی . چین حکومتی بونلرك کاه بعضیلری کاه دیکرلریله مناسبت عقدینه فرصت

Sayfa 70

۷۰

بوله‌رق اونلره جیجه عوانز توجه ایتدی ؛ بوندن دولایی‌ده کتابه‌لر محرری تورك بکلرینی تقبیح واتهام ایدییور کبی کورونویور .

بنا علیه چین حکومتی طنبرملره ، بوزقیرلره ، اصل چین مأمورلری کوندره‌مه‌دی ؛ بناءً علیه تورك دولتی داخلنده اجنبی بر اداره‌نك تأسیس ایتدیکندن بحث ایتمك جائز دکلدر . بوکا رغماً کتابه‌لرك مؤلفی بو اللی سنه‌لك زمانه عصر اسارت نظریله باقیور . اومدت ظرفنده تورك امراسی اقتدار حکومتی الاری آراسنده طوتارق آرا صیرا شرقه وغربه دوغرو سوقیات حربیه‌ده بیله بولونویوردلری ؛ فقط بوتون بونلر کندی چین عنوانلری آلتنده وچین خاقانی نامنه اجرا ایدیوردی . شوکت ملیه‌یی اعاده‌یه سبب اولان قیام امرا وبکلردن دکل بالعکس خلقدن ظهور ایتدی .

« بن برایل وجوده کتیرمش بر قوم ایدم : شیمدی نم کورمش ایلم نره‌ده ؟ بن شیمدی کیمك ایچین قوملر قازانایم ؟ [یعنی باشقا قوملری تحت حکمه آلایم] بن کندیمه عائد بر خان ایله اداره اولونور بر قوم ایدم . شیمدی هانکی خانه « ایشیمی کوجمی ویره‌یم ؟ » [یعنی هانکی پادشاه اوغورینه صرف مساعی ایده‌یم ؟] کتابه‌لرده « قاراقاموق بودون » [ملتك آشاغی صنفلردن متشکل قسم کلیسی] بویله سویله‌تیلیور . خلقدن ظهور ایدن قیامك حقیقی سببی طبیعی چیندن آلنان منفور مدعه‌لردن طولایی عموم نظرنده احتی کبی تلقی ایدیلن اجنبیلره صاتیلمش عد اولونان] بکلره قارشی بسله‌نیلن خصومت ایدی ؛ یوقسه شوکت ماضینك خاطره‌سی دکل ایدی ، فقط بکی قیامی عاقلانه اداره ایدن ذات خلقده بو حسی اویاندیرمقدن کری قالمادی . یکی خان ، مدنی اقبالی بویله اولمقله برابر ، هر حکدار کبی ناجی ملتك اراده‌سنه دکل الهیت عنایتنه مدیون کورونمك ایسه‌یور .

چینلیلر قیامی باصدیرمق ایچون عسکر سوق ایتدیلر ، فقط « تورکلرك تکریسی » و مبارك « یرصوبی » کندی قومنه مرحمت ومعاونت ایده‌رك « تورك ملتی یوق اولماسین دیه » ایل ترمش قاغانی وزوجه‌سی ایل بیلکه قادی [یعنی سلطانی] قوملك اوزرینه حاکم اولمق اوزره یوکسلتدی . ـ بو ایل ترمش و ایل بیلکه کلمه‌لری اغلب احتمال عنوانلر اولوب اسم خاص دکلدر ـ . کتابه‌لرده یکی حکمدارك اطرافنده یاواش یاواش ۷۰۰ دار « ك طوپلاندیغی کورولویور . وبومقدار مستقل برایل « بر دولت » تأسیسنه کافی عد ایدیلیور . بربو عددی ، عشیرلری نامده‌کی ایران مؤلفنك (قبچاق) عشیرتنك تأسیسنه دائر

Sayfa 71

— ۷۱ —

حکایه‌سنده‌ده کوردیکمزدن بو مقداری تاریخی دکل افسانه‌وی بر عدد اولارق قبول ایتمکده طومسنك فکریه تمایله اشتراك ایده‌رز . آسیای وسطی کوچه اقوامی عندنده کثرتله مستعمل اولان ۲۷ ، ۷۰ و ۷۰۰ عددلرینك دلالتیله (۷) عددینك ، براهمیت قدسیه‌یی حائز اولدیغی آکلاشلیور .

بکی حکمدارك حقیقتده طرفدارلرینك ماصل و مقدار عظیم تشکیل ایتدیکنی بیلمه‌یورز ، هرحالده استناده معوذی ، بوتون تورکلره دکل حتی کندی طرفندن حطابه‌رنده کندی قومی اولمق اوزره کوسترلیلر ، دوقور داوعور ، قومه حری اولمایوردی ، فقط بلاشبهه آلتنجی عصرده الك اول تورك دولتنی تأسیس ایده‌رك تورك اسمی آلان عشیرت داوعوره لر ایدی . بکی حن ایسه بوتون اوعوزلر اله دئی آتخق (تولس) و (تاردوش) ل. اسمنده ایکی قسله ایله التحق ایدییور . واوبله آکلاشیلیورکه (تاردوش) ، حان طرفندن بای تحت اتحاد ایدیلن مملکتنك غربنده ، « تولس » ده شرقنده اقامت ایدردی .

رم معلومز اولان کتب و آثارك هیچ برنده « تاردوش » کلمه‌سی برحانك اسم خاصی وعنوانی اولارق مذکور دکلدر . بر ، طومسن کبی ، تولس اسمی ایله جیبدیرك دنیه سله‌سی آراسنده دکیل ، تولس ایله چین منابعنده تصادف اولونان « تولی » آراسنده برمشابهت بولیورز .

Sayfa 69

Mesut ve şanlı zamanları, zor zamanlar takip etti. Oğulları babalarına benzemediler Korkak ve ahmak hanlar ve buyruklar meydana çıktı. Halk ile beyler artık doğru ve dürüst değildiler İdareyi elinde tutan hanedanın ihtiyar ile genç üyeleri ile beyler ve halk arasında tartışmalar başlaması devletin harap olmasına sebep oldu **Çin hükümeti de bu durumdan istifade ederek, bu tartışmaları kendi amaçları lehine çevirmekten geri kalmadı. Kitabeler, Çinlilerin bu olaylar esnasında ortaya koydukları faaliyet ve haberlerden bahsediyorlar. Ne yazık ki bu durumlarla ilgili sözler şimdiye kadar şüpheli kalmıştır. Yine Çin kaynaklarından haberdar oluyoruz ki** (M. 230) tarihine doğru Türk hanı bir hıyanet sebebiyle gafil avlanarak Çinlilerin eline esir düşmüştür Bunun uzerine de devlet çökmüştür. Bazı vilâyetlerdeki yöneticiler bağımsızlıklarını ilân ettiler. Çin Hü-

kümeti bunların bazan biriyle bazan da ötekilerle ilişki kurma fırsatı bulup **[sayfa 70]** onlara Çince unvanlar verdi. Bundan dolayı da kitabeler daha sonraki Türk beylerini kabahatlerinden dolayı suçluyor görünüyor.

Bununla birlikte Çin hükümeti taşralara, bozkırlara asıl Çin memurları gönderemedi, **aynı zamanda Türk devleti dahilinde yabancı bir idarenin kurulduğundan bahsedilemez.** Buna rağmen kitabelerin yazarı bu elli senelik döneme esaret yılları gözüyle bakıyor. O dönem zarfında Türk idarecileri devlet yönetimini ellerinde tutup, ara sıra doğuya ve batıya savaş için birlikler gönderiyorlardı. Ulusal benliği iadeye sebep olan isyan, idareci ve **beylerden değil aksine halktan başladı.**

"Ben, bir il oluşturan bir ulus idim; şimdi benim güzel ilim nerede? Ben şimdi kimin için uluslar kazanayım? (yani başka ulusları yönetimime alayım) **Ben, kendime ait bir han ile idare olunur bir ulus idim. Şimdi hangi hana işimi gücümü vereyim?** (yani hangi han uğruna emeğimi harcayayım?)" **Kitabelerde "kara kamuk budun"** (ulusun alt tabakasının tamamı) **böyle söyletiliyor. Halktan çıkardığı isyanın gerçek sebebi tabi Çin'den alınan kötü alışkanlıklardan dolayı halkın gözüyle yabancı gibi görülen** (yabancılara satılmış kabul edilen) **beylere karşı beslenilen kin idi; yoksa geçmişin gurur hatırası değildi.** Fakat isyanı akılyla idare eden kişi, halkta bu hissi uyandırmaktan geri kalmadı. Yeni hanın hükümranlığının başlaması böyle olmakla beraber, her hükümdar gibi tacını ulusunun iradesine değil, ilâh tarafından verilmiş gibi görünmek istiyor.

Çinliler isyanı bastırmak için asker sevkettiler. Fakat **"Türklerin Tanrısı"** ve kutsal **"yer suyu"** kendi ulusuna acıyıp yardım ederek "Türk milleti yok olmasın diye" İlteriş Kağanı ve **eşi İlbilge Hatun'u** ulus üzerine hakim olmak üzere yükseltti. Bu İlteriş ve İlbilge kelimeleri yerleşmiş ünvanlar olup özel isim değildir. Kitabelerde yeni hükümdarın etrafında yavaş yavaş **700** erin toplandığı görülüyor ve bu miktar bağımsız bir devletin kurulmasına yeterli görülüyor. Biz bu sayıyı, Aşerdizi adındaki İranlı yazarın Kıpçak boyunun oluşmasına

dair **[sayfa 71]** hikâyesinde de gördüğümüzden, bu sayıyı tarihî değil efsanevî sayı olarak kabul etmekle, Tomson'un fikrine tamamıyla katılıyoruz. Orta Asya göçebe ulusları arasında sıklıkla kullanılmış olan **27, 70 ve 700 sayılarının da gösterdiği gibi 7'nin kutsal bir değere sahip olduğu anlaşılıyor.**

Yeni hükümdarın gerçekte taraftarlarının ne kadar büyük bir miktardan oluştuğunu bilemiyoruz. Her halde bu nüfus önceleri bütün Türklere değil, hatta söylemlerinde kendi ulusu olarak gösterilen Dokuz Oğuzların tamamını içine almıyordu. Fakat şüphesiz 6. asırda ilk Türk Devletini kurarak **Türk ismini alan boy** "Oğuzlar" idi. Yeni han ise bütün Oğuzlar ile değil **Töles ve Tarduş** adındaki iki boy ile birleşiyordu. Öyle anlaşılıyor ki Tarduş, han tarafından başkent kabul edilen memleketin batısında, Töles ise doğusunda oturuyordu.

Bizim bildiğimiz kitap ve eserlerin hiç birinde, Tarduş kelimesi bir hanın özel ismi ve ünvanı olarak kayıtlı değildir. Biz Tomson gibi Töles ismi ile Çinlilerin "Teye-le"sı arasında değil, Töles ile Çin kaynaklarında rastlanılan "Tu-lu" arasında bir benzerlik buluyoruz.

Sayfa 72

کتابه‌لرده «تورك تکریسی» ملتك حامیسی اولارق تجلی ایدیور. حکمدارده اقتداری «تکری» دن اخذ ایدیورکه کوجه‌به قوملرده بویله بروجدان ملینك موجودیتی صوك درجه نادر برشی اولدیغی حالده اسکی تورکلرده وجدان ملینك تشکل ایتمش اولدیغنه اصلا شبهه جائز اولمایاجق درجه‌ده صراحت تامه واردر.

ایکنجی الاه اولان «یبر» ـ ارض ـ ك «تکری» ـ سما ـ ایله مناسبتی واضح دکلدر. کتابه‌لرده اشداده «کوك تکری» ایله «یاغیز یبر» خلق اولونمش، دینیلیور؛ فقط کیملك طرفندن؟ ـ بوخصوصده هیچ برشی سویلنمه‌یور. هرحالده «یبر» معبودینك اهمیتی پك آز ایدی؛ جونکه نائل اولدیغی مظفریتدن دولایی خان یالکز «تکری» یه شکر ایدیور؛ وبالکز بریرده «اوره تکری آسرا یبر» ـ یوقاریده سما آشاغیده ارض ـ ك کندیسنه عنایتکار اولدیغنی ذکر ایدیور. دیکر بر محلده تجن «یبر صوب» ـ طوپراق

Sayfa 73

— ۷۳ —

وصو ـ تعبیرنده ایسه کرك مادی طوپراق کرك معبود ارض رلشمش بولونیور . حالا آلطایلرده شامانیلر « طوپراق ایله صو » دن و « ٦٠ داغ » دن استمداد ایدرلر . اسکی تورکلر ردمده دخی وطنلرندهکی « داغلر » ك بر نوع پرستشه مظهر اولدیغندن بعض داغلرك توصیف و تعظیمنده قوللانیلوب مبارك وعالی معناریه کلمك ایجاب ایدهن « آیدوق » کلمهسی دلیل طوتولابیلیر . هر حالده « تورك تکریسی » نامنه کندیسندن استمداد اولونان الاه بر هیئت اصطلاحی اولمادیغی کبی حالت مناجات أثناسنده ذکر ایندیکی « یر » دن یالکز کندی وطنه عائد اولان « مبارك وعالی طوپراغی وصوینی » قصد ایندیکنه شبهه یوقدر .

أسکی تورکلرك دینی و آیینلری حقنده کتابهلرده فصله تفصیلات یوقدر. حیات عادیهده آیینلر، اغلب احتمال، اك بویوك معبوددن زیاده اهمیتی حائزدی: اکر کتابهلرك موضوعی هر کونکی حیات تشکیل ایتمهیور. کتابهلرده شمنلر آصلا ذکر اولونمادیغی کبی « یهنیسهی یکی جای » کتابهلرندهکی یتی صنملر ، « بهل » [۱] دینیلمش یوتیرده ذکر اولونمشدر؛ کذلك خلقك مقام مناجاتنده ذکر ایتدیکی جیرك دخی اسمی آ کیلمامشدر؛ یالکز جوجوقلرك حمایهکار ربهسی اولان « اومای » [۲] مستثنا اولارق مذکور اولوب خان والدهسنی اوکا تشبیه ایدییور.

کتابهلر مؤلفی بزه نجوم پرستلك حقندهدخی هیچ معلومات ویرمهیور؛ بالذات کونشی بیله مادی معناسیله ذکر ایدییور. چین منابعندن ایسه اسکی تورکلرك وبالآخره موغوللرك دوغان کونشه طاپیندقلری صراحتله مستفان اولمقدهدر . چادیر قپیلرینك شرقه متوجه اولماسیده عینی سببدن نشأت ایدمر . بوندنده کتابهلردهکی « ایلری به ، کری یه ، صاغه ، صوله » تعبیرلرینك شرقه ، غربه ، جنوبه ، شماله معنالرینه کلدکلری آ کلاشیلیور . بوکا ألسنهٔ سامیهده [۳] دخی تصادف ایدیلدیکی ارهنجه معلومدر، بوده شمس پرستلکك وسعت وشموله آیری بردلیلدر .

کتابهلرده اولولره عائد اعتقاد حقندهده بوندن فصله برشی سویلنمهمشدر . اسکی عربلر کبی تورکلرده اولیلرك روحی اوجوب کیدن برقوش صورتنده تصور ایندکلری

[۱] Altturkische Inschriften v. 376

[۲] (بزم لسانمزدهکی اومای) .

[۳] (قدام ، خلف ، یمین ، شمال) .

Sayfa 74

— ٧٤ —

آ كلاشيليور . اولى جقنده د اوجابردى ٤ ـ اوجوردي ـ ودها صوكراليري د شونقار
بولدي ٥ ـ صونغور = شاهين اولدي ـ تعبيرلري قوللانيليور

Sayfa 72

Kitabelerde **"Türk Tanrısı",** ulusun koruyucusu olarak görünüyor Han da iktidarını tanrıdan alıyor ki göçebe kavimlerde böyle bir ulusal duyunun olması son **derece nadir bir şey olduğu halde, eski Türklerde ulusal duyunun oluşmuş** olduğundan asla şüphe edilemeyecek derecede açık deliller vardır

İkinci ilâh olan Yer Tanrısı'nın gök ile ilişkisi açık değildir. Kitabelerde, önce Gök Tanrı ile **yağız yer** yaratılmış deniliyor; fakat kimin tarafından? Bu hususta hiç bir şey söylenemiyor. Her halde Yer Tanrısı'nın önemi pek azdır; **çünkü ulaşmış olduğu zaferlerden** dolayı han, yalnız Tanrı'ya şükrediyor, yalnız bir yerde "üze tanrı asra yer" yukarıda gök aşağıda yerin kendisine yardımcı olduğunu söylüyor. Diğer bir yerde geçen **"yer sub"** da toprak **[sayfa 73]** ve su tabirinde ise gerek maddî toprak, gerek Yer Tanrı'sı birleşmiş bulunuyor. Şamanlar Altaylarda hâlâ toprak ile sudan ve 60 dağdan yardım dilerler Eski Türklere göre vatanlarındaki dağların bir nevi prestije sahip olmasından dolayı bazı dağların anlatım ve ululanmasının yapıldığı kutsal ve ulu manasına gelmesi gereken **"ayduk"** terimi buna kanıt tutulabilir. Her halde Türk Tanrısı adıyla kendisinden yardım istenen ilahın, bir terimi ifade etmediği gibi, hanın yalvarma esnasın-

da söylediği "yer"den yalnız kendi vatanına ait olan kutsal ve ulu toprağı ve suyu kastettiğine şüphe yoktur.

Eski Türklerin dini ve **âyinleri** hakkında kitabelerde fazla bir açıklama yoktur. Normal hayatta ayinler büyük olasılıkla en büyük ilâhtan daha fazla öneme sahipti, bununla beraber kitabelerin konusunu her günkü hayat teşkil etmiyor. **Kitabelerde, şamanlardan** asla bahsedilmediği gibi "Yenisey – Yeni çay" kitabelerindeki **"bal"(1)** denilen putlardan da bahsedilmemiştir, aynı zamanda halkın **Tanrı'ya** yalvarmada söylediği cinlerin ismi de anılmamıştır, yalnız çocukların koruyucu perisi olan **"Umay"(2)** ayrı tutularak han validesini ona benzetiliyor.

Kitabelerin müellifi bize, göğe tapma hakkında da hiç bilgi veremiyor, bizzat güneşi bile maddî manasıyla söylüyor. Çin kaynaklarında ise eski Türklerin ve daha sonra **Moğolların, doğan güneşe tapındıkları açıklıkla ifade edilmektedir. Çadır kapılarının doğuya bakıyor olması da aynı sebeple ilgilidir. Bundan da kitabelerdeki "ileriye, geriye, sağa, sola" terimlerinin doğuya, batıya, güneye, kuzeye manalarına geldikleri anlaşılıyor. Buna Samî lisanlarında (3) dahi tesadüf edildiği Araplarca biliniyor. Bu da güneşe tapmanın varlık ve yaygınlığına ayrı bir kanıttır.**

Kitabelerde ululara ait itikat hakkında da bundan fazla bir şey söylenmemiştir. Eski Araplar gibi **Türklerin de, uluların ruhunu uçup giden bir kuş** şeklinde tasvir ettikleri [sayfa 74] **anlaşılıyor. İlk an için "uça bardı" o uçuyordu -ve daha sonraları "şunkar boldı"- sungur = şahin oldu terimleri kullanılıyordu.**

1-Alettürkische inschariften V. 376.
2-Bizim lisanımızdaki umacı.
3-Kıdam., halif., yemin, şimal

Sayfa 75

حتی چین منابع تاریخیه‌سی نقل ایدیورکه ،
«کول تکین»ك وفاتنده چین خاقانی طرفندن خانلرك پای تختنه برهیئت سفارت کوندریلمش
کتابه‌لرله برابر هیکللر ایله طاش رکز ایدلمش ، برده بنا انشا اولونارق دورت دیوارینه
حرب صحنه‌لری رسم اولونمشدر. بو ایشلرده معروف آلتی صنعتکار چالیشمش، واوزمانه قادار
اوحوالیده بویله برأثر صنعت هیچ کورولمه‌مشدی. بالآخره بالذات خانك وفاتی مناسبتیله
دیکر بویله برهیئت سفارت کوندریلمشدر . تورك کتابه‌لری دخی اورسملی بنالردن
(بارق) ، هیکلتراشلق ایشندن (بدیز) ، وکتابه‌یی حاوی (بیتیك طاش) ندن بحث
ایدیورلر . موغولستاندن باشقا یرلرده بوکبی (بارق) لرك انشا اولونوب اولوعادیغنی
بیلمه‌یورز. کتابه‌لرك بعضی یرلرنده خان دوشمانلره عائد «أب بارقلر»ك تخریب اولوندیغندن
بحث ایدیور . لکن «أب بارق» تعبیرینك مدلولی مزارلرك یانده‌کی بنالرمی یوقسه
مرحانکی دیکر خانه‌لرمیدر، بونی قطعیتله سویله‌مه‌یه مقتدر دکلز. «بدیز» کلمه‌سنك عمومیتله
طاشجیلق ایشلرینه کرك مزار هیکللرینك یاپیلمه‌سنه ، کرك یاری حرفلرینك طاشه
کچیریلمه‌سنه دلالت ایندیکی ظن اولونویور. بارقلرك انشاسنی‌ده «بدیزجی» دینیلن ایشجیلر
درعهده ایده‌رلردی . «بدیز» کلمه‌سی بعضاً‌ده بارق انشاآتنه وحروف حك ونقرینه
مخالف اولارق یالیکز هیکلتراشلق معناسنده قوللانیلیردی . بوتون بو ایشلرده اك بویوك
حصهٔ اشتراك طبیعی چین عمله‌سنه عائددر . هرایکی آبده چین خاقاننك «ایچ» ـ یعنی
خاص ـ بدیزجیلری طرفندن وجوده کتیرلمشدر ؛ فقط بوصنعتکارلر خانك ، سوزلرینی
دکیشدیرمه‌مشلردر ، یعنی خان هرنه امر ایندیسه آنجاق اونی طاش اوزرینه حك
ایتمشلردر . چین خاقاننك برصنعتکاری وبا مأموری‌ده بارقلرك انشا اولونماسنه هیکللرك
یاپیلماسنه وکتابه‌لرك حك ونقر ایدیلمه‌سنه نظارت ایتمشدر . کول تکینك دفن مراسمنده

Sayfa 76

— ٧٦ —

ایسه بونلردن باشقا طوبعون وآلته‌بردن ویاطویغون ـ آلته‌بردن کلمش ایشحیلرده واردی.
آلته‌ر عنوانی ، مؤخراً کوره‌جکمز کبی ، بعض تورک عشیرتلرینک رؤساسی حائزدی .
طویغون کلمه‌سی ایسه ، هر نه‌قدار لفظاً شکل وطنانی ایله چینجه‌ر کلمه‌یه بکزه‌یورسه‌ده
« اوغلان » کلمه‌سیله برابر خاندان سلطنت اعضاسی حقنده استعمال اولونوردی. بو ایشچیلر
چین حکومتی دکل بلکه بعضی تورک امراسی طرفندن کوندریلمش اولابیلیرلر . تورک
کتابه‌لرینه کلنجه ، بونلرک هر ایکیسننک کاغان خاندانه منسوب « یوللق تکین »
نامنده بری اولدیغی تعیین ایدییور . برنجیسی بوذات طرفندن یکرمی کون ایکنجیسی
ایسه ـ قسم اعظمی برنجینک بر تکراردن عبارت اولمقله برابر ـ بر آی دورت کون طرفنده
تنظیم وتحریر اولونمشدر . بو معنی‌نک برده مساوی اولوب اولمادیغی ایسه کتابه‌لردن
آکلاشیلمادیغندن باشقا «یاری»نک نه درجه‌یه‌ده منتشر اولدیغی ومزار طاشلریندن باشقا یرلرده
مثلا اداره‌ٔ امور دولتده مستعمل اولوب اولمادیغی ده اصلا معلوم اولامامقده‌در. کتابه‌لرده بیتیکچی
(یارغوچی) کلمه‌سی قوللانیلمش دکیلدر. یالکز عرب تورک دولتلرنک حکمداری تورکش خاننک نزدنده
برتمغاچی ، اوغوز ملتنک بیلکه (عالم،حکیم) تمغاجیسی بولونویور. تمغاچی کلمه‌سنک معناسی
هر حالده بزم دیمه‌دیکمز «مهردار» ویا «مهرنک محافظی» دکلدر .

Sayfa 75

Hatta, Çin tarihi kaynakları naklediyor ki Kültigin'in vefatında, Çin hakanı tarafından hanların başkentine bir elçilik heyeti gönderilmiş, kitabelerle beraber taş heykeller dikilmiştir. Bir de bina inşa olunarak dört duvarına savaş sahneleri resmedilmiştir. Bu işlerde usta altı sanatkâr çalışmış, o zamana kadar o bölgede böyle bir sanat eseri hiç görülmemiştir. Daha sonra bizzat hanın vefatı münasebetiyle başka bir elçilik heyeti gönderilmiştir. Türk kitabeleri dahi **o resimli binalardan (bark)**, heykeltıraşlık işinden **(bediz)**, kitabe için **(bitik taş)**'ından bahsediyor. Moğolistan'dan başka yerlerde bu gibi barkların inşa olunup olunmadığını bilemiyoruz. Kitabelerin bazı yerlerinde han, düşmanlara ait **"eb-bark"ın** yıkıldığından bahsediyor. Lakin eb-bark tabirinin kanıtı, mezarların yanındaki binalar mı yoksa herhangi bir hane midir? Bunu kesin bir şekilde

söyleyemeyiz. "Bediz" kelimesinin genellikle taşçılık işleriyle, gerek mezar heykellerinin yapılmasıyla, gerek yazı harflerinin taşa geçirilmesiyle ilgili olduğu zannediliyor. Barkların inşasını da "bedizci" denilen işçiler yapardı. "Bediz" kelimesi bazan da, bark inşaatına ve harf işleme ve oymasının aksine yalnız heykeltıraşlık manasında kullanılıyordu. **Bütün bu işlerde en büyük pay tabi Çin işçisine aittir. Her iki abide Çin hakanının iç, yani has bedizcileri tarafından meydana getirilmiştir;** fakat bu sanatkârlar, hanın sözlerini değiştirmemişlerdir. Yani han **her ne emrettiyse** ancak onu taş üzerine oymuşlardır. Çin hakanının bir sanatkâr veya memuru da barkların inşa olunmasını, heykellerin yapılmasını ve kitabelerin oyma ve işlenmesini kontrol etmiştir. Kultıgın'ın defin töreninde **[sayfa 76]** ise bunlardan başka **Taygun ve İlteber'dan** (veya **Toygun ve İlteberdan)** gelmiş işçiler de vardı. **İlteber** unvanı daha sonra göreceğimiz gibi bazı Türk boylarının reislerini içine alıyordu. **Toygun** kelimesi ise her ne kadar sözünün şekil ve söylenmesi ile Çince bir kelimeye benziyorsa da "oğlan" kelimesiyle beraber hanedanın saltanat üyesi hakkında kullanılırdı. Bu işçiler Çin hükümeti değil belki bazı Türk beyleri tarafından gönderilmiş olabilirler. Türk kitabelerine gelince, bunların her ikisinin de yazarı hanların hanedanına mensup "Yulug Tıgın" adında biri olduğu tespit ediliyor. Birincisi bu kişi tarafından yirmi gün, ikincisi ise -büyük kısmı birincinin bir tekrarından ibaret olmakla beraber- bir ay dört gün zarfında düzenlenmiş ve yazılmıştır. Kitabeleri yazan kişinin manevî olup olmadığı ise kitabelerden anlaşılmadıktan başka yazının ne derecelerde gelişmiş olduğu ve mezar taşlarından başka yerlerde örneğin devlet idaresinde onun dikkate alınıp alınmadığı kesinlikle bilinmemektedir. Kitabelerde **bitikçi (yazıcı)** kelimesi kullanılmış değildir. Yalnız Batı Türk Devleti'nin hükümdarı Türgiş Han'ın yanında bir tamgacı, Oğuz ulusunun bilge tamgacısı bulunuyordu. Tamgacı kelimesinin manası herhalde bizim zamanımızdaki mühürdar veya mühürler muhafızı değildir.

Sayfa 78

عرض اولوندیغی کبی تخت بالکز أزککلر طرفندن احاطه اولونوردی . اصول اداره وخصوصیله امپ بك عنوان وظیفه‌لری اوزرنده انقلاب ملسنت بویوك بر تأثیری اولدیغی آ کلاشلیور . ایل تره‌س قاغان جلوس ایدەر ایمز قومنه بر (یابغو) ایله بر (شاد) تعیین ایندی . چین منابعه نظراً بو مقاملرك هرایکیسی آلتنجی عصرده تورك دولتنده موجود ایدی ، بر بوایکی منبعی اوغوزلرك عرب شعبه‌سنده تورکشلرده دخی کوروبورز : بیلکه خان نقل ایدییورکه (۷۲۱ تاریخنده) تورکشلری مغلوب ایدەرك خانلرینی ، یابغو وشادلرینی اولدوردی . بر بوایکی عنوانی عربلرك سکزنجی عصردن بری مجادله‌یه کیریشدکلری تورك اقوامنده دخی بولویورز . طبری داهایدنجی عصرده توخارستان تورکلرنده بر « جنغویه » رده « شاد » بولوندیغی ذکر ایدیور . « جنغویه » نك ، یابغودن باشقا برشی اولمدیغی آشکاردر . بالآخره قارلوق قومنك قوماندانی واحتمال اوغوزلرك قوماندانی دخی یابغو عنوانی حائز ایدی . شاد ، کیماك قومنك اساطیری حکمدارلرندن برینك اسمی ایدی . کوك تورکلرك شعباتندن تولس ایله تاردوش رؤساسی « یابغو وشاد » عنوانلرینی حائز ایدی ، یاخود تولس اوزرینه یابغو ، تاردوش اوزریده شاد حکم سوره‌ردی .

کتابه‌لرك متعدد یرلرنده یوکسك مأمورلر صیراسنده « ایکی شاد » ذکر اولونمشدر . آشکار صورتده بوراده یابغونك شاد کبی تلقی ایدیلدیکی کورولویور . عمومیتله خان بو

Sayfa 79

٧٠

مقاملری اك یاقین اقرباسنه تودیع ایدەردی . ایل تره‌س قاغان طرفندن یابغو وشاد اولارق تعیین اولونان ذاتلر چین منابعه کوره خانك برادرلری ایدی . برم بیلکه خانده أچینسنك (عمجه‌سنك) زمان سلطنتنده تاردوشلرك شادی ایدی .

Sayfa 78

Söylendiği gibi taht yalnız erkekler tarafından işgal edilirdi. İdare tarzı ve hususuyla umeranın unvanları ve vazifeleri üzerinde ulusal inkılâbın büyük tesiri olduğu anlaşılıyor. İlteriş Kağan tahta çıkar çıkmaz ulusuna bir **yabgu ile şad** tayin etti. Çin kaynaklarına göre bu makamların her ikisi VI. yüzyılda Türk Devleti'nde bulunuyordu. Biz bu iki ünvanı Oğuzların batı kolunda Türgişlerde dahi görüyoruz. Bilge Han, (721 tarihinde), Türgişleri yenerek hanlarını, yabgu ve şadlarını öldürdüğünü söylüyor. Biz bu iki ünvanı Arapların VIII. yüzyıldan beri mücadeleye girıştikleri Türk boylarında da görüyoruz. Taberî daha VII. yüzyılda Toharistan Türklerinde bir "cebguye" bir de "şad" bulunduğunu söylüyor. "Cebguye"nin yabgudan başka bir şey olmadığı açıktır. Daha sonraları Karluk boyunun kumandanı ve olası Oğuzların kumandanı da yabgu unvanına sahipti. Şad, Kimek boyunun efsanevî hanlarından birinin ünvanı idi. Gök Türklerin kollarından Töles ve Tarduş beyleri yabgu ve şad ünvanına sahipti. Yahut Töles üzerinde yabgu, Tarduş üzerinde şad hüküm sürerdi.

Kitabelerin bir çok yerinde, yüksek memurlar sırasında iki şad belirtilmiştir. Açık şekilde burada yabgunun şad gibi anlaşıldığı görülüyor. Genellikle han, bu **[sayfa 79]** görevleri en yakın akrabasına veriyordu. İlteriş Kağan tarafından yabgu ve şad olarak tayin olunan kişiler, Çin kaynaklarına göre hanın kardeşleriydi. Bizim Bilge Han da **eçisinin** (amcasının) hanlık döneminde Tarduşların şadı idi.

Sayfa 79

رادکان اوچ صنفه منقسم ایدی :

۱) شادپتلر ، ۲) طارقانلر ، ۳) بویوروقلر . بو اوچ صنفه واحتمال یالکز ایکیسنه منسوب اولانلر « بك » تسمیه اولونوردی. کتابه‌لك، مع التأسف بوروحه بریری مراسم کوملرنده تختك صاغ طرفنك شادپتلر طرفندن اشغال ایدیلدیکی کوسترییور . تختك صول طرفنده طارقانلر ایله بویوروقلر دورویورلر و یا اوتوروییورردی . رادلوف حکم ایدییورکه شادپتلر اصل رادکان اولدیغی حالده طارقانلر ایفا ایتدکلری خدمتلردن دولایی خانك توجه واحسانلری ایله موقع اقتداره یوکسلمش عوامه منسوب ذاتلر ، بویوروقلر ایسه خانك ، یوکسك مأمورلری ایدی . رادلوفك شادپتلر حقنده‌کی بو فکرینه موافق ویامخالف برشی سویله‌یه‌بیلمك ایچین مع التأسف کتابه‌لرده هیچ بردلیله دسترس اولامایورر. أساساً کله یالکز بر دفعه یکی خانك جلوسی مناسبتیله عرض بیعت ایتمك اوزره رادکان مرخصلرینك کلدیکی بیان اولونورکن ذکر ایدیلمشدر. کتابه‌مز بزم ایچین پك مهم اولان برمحلی دخی مع التأسف غایت بوروقدر . أولا باشده (کول چور) اولمق اوزره تاردوش مشیرینك ، صوکرا باشده (آپار طارقان) اولمق اوزره تولس عشیرتنك شادپتلری ذکر اولونویور .

ویلری تعقیب ایدن کله‌لر اوقونه‌مایور ؛ فقط بویوروق کله‌لردن صوکراکی سوزلر غایت واضح اولارق ایکی بویوروق‌رمرمسك ذکر ایدلدیکنه دلالت ایدییور. بررمرمك باشنده « طامان ـ طارقان » ایله « طونکوقوق ـ بویلا ـ باغا ـ طارقان » دیکرر مرمك

Sayfa 80 — ۸۰ —

باشنده ایسه (بك کول أرکین) بولونویور؛ بوناه ایلك بویوروق دنیلیورکه اعلا احتمال خانك (خاص بویوروغی) معناسنه‌در . بورادده ، واضحاً آکلاشیلیورکه ، تاردوش بویوروقلری تولس بویوروقلریدن آیری طوتولمش واوصورتله ذکر ایدلمشدر . صریحاً ، مستبان اولویورکه ، تارخان کله‌سی رادلوف طرفندنده قبول ایدلدیکنه کوره ، بورخه‌نك معروف (طرخان) کله‌سنك عینی‌در. موغوللر (جینکیز وخلفلری) زمانسده بو نام ساده‌جه بعض فردلره دکل ، بلکه تکمیل شهرلر و ولایتلر اهالیسنه ویریلیردی . وبرطاقم حقوق وامتیازات ایله ، بالخصوص ویرکولردن معافیت ایله مربوط ایدی. کله‌نك کتابه‌لرده‌کی استعماله کوره تارقانلرك (تارقان) آیری بر صنف تشکیل ایدوب ایتمه‌دیکی پك شبهه‌لی‌در ؛ تارقان و بویوروق کله‌لرینك هر ایکیسنك بردن استعمال ایدلمش اولماسی‌ده ممکن‌در ایشته بویوروقلر و اشغال ایتدکلری مقام حقنده‌کی فکریمزی عرض ایتدك . یابغو وشاد عنوانلری کی بویوروق عنوانی دخی تورکلرك غرب شعبه‌سنده ، تورکش خانك نزدنده موجود بولویورر .

Sayfa 79

Zadegan üç sınıfa ayrılırdı:

1. Şadapıtlar 2. Tarkanlar 3. Buyruklar. Bu üç sınıfa ve özellikle yalnız ikisine mensup olanlar "bey" diye anılıyordu. Kitabenin ne yazık ki bozukça bir yeri, tören gunlerınde tahtın sağ tarafının Şadapıtlar tarafından ışgal edildiğini gösteriyor Tahtın sol tarafında Tarkanlar ile Buyruklar duruyordu. Radlof'un kanaatine göre Şadapıtlar asıl zadegan olduğu halde, Tarkanlar ıfa ettikleri hizmetlerden dolayı hanın takdiri ve bağışlarıyla göreve getirilerek yükseltılmış halktan kişiler, Buyruklar ıse hanın yüksek memurlarıydı Radlof'un Şadapıtlar hakkındaki bu fikrine lehte veya aleyhte bir şey söyleyebilmek için ne yazık ki kitabelerde hiç bir kanıta rastlamıyoruz Esasen bu kelime, yalnız bir defa yenı hanın tahta çıkması sebebıyle bağlılığını sunmak üzere zadegan temsilcilerının geldiği soylenırken ifade edilmiştir Kitabenin bizim için pek önemli olan bu yeri dahı, ne yazık ki gayet bozuktur. İlk önce **Külçur** olmak üzere Tarduş boyunun, sonra başta **Apar Tarkan** olmak uzere Toles boyunun Şadapıtları ıfade ediliyor.

Bunları takip eden kelimeler okunamıyor, fakat bu bozuk kelimelerden sonra gelen sözler, gayet açık olarak iki buyruk kitlesının söylendiğine kanıttır. Bir kıtlenın başında **"Taman-Tarkan" ile "Tonyukuk-Boyla-Baga-Tarkan"** diğer zumrenın **[sayfa 80]** başında ise (Bey Kül Erkin) bulunuyor Bu zata ılk buyruk denıliyor kı büyük olasılıkla hanın (has buyruğu) manasınadır Burada da açıkça anlaşılıyor kı Tarduş buyrukları Töles buyruklarından ayrı tutulmuş ve o suretle ifade edilmiştir Açıkça anlaşılıyor kı **tarhan** kelimesi Radlof tarafından kabul edildiğine göre Türkçe'nın bilinen **tarhan** kelimesinın aynısıdır. Moğollar (Çingiz ve sonra gelenler) zamanında bu nam sadece bazı fertlere değil, belki bütün şehir ve vılâyetler halkına verilirdi. Bir takım haklar ve ayrıcalıklarla, belirlı vergilerden muaf tutulu-

yorlardı Kelimenin kitabelerdeki ifadesine göre Tarkanların ayrı bir sınıf teşkil edip etmediği pek şüphelidir Tarkan ve Buyruk kelimelerinin her ikisinin birden ifade edilmiş olması da mümkündür İşte Buyruklar ve işgal ettikleri makam hakkındaki fikrimizi söyledik Yabgu ve Şad ünvanları gibi Buyruk unvanı da Türklerin batı kolunda Türkiş Han'ın yanında bulunuyordu.

Sayfa 80

ایشته بوصورتله یکی خاندان سلطنیده ،تمالیسنی تماميله خلقك آشاغی طبقه‌لریه
مدیون اولدیغی حالده ، بارز بر زادکانلق ایله محاط کوریيورز. شبهه‌سز بونورك دولتنده‌کی
زادکانلق عظمت و جبر و شدتدن عاری ایدی . خلقده مالآخره موغوللر زماننده
اولدیغی کبی حقارتله معامله کورمزدی . بوجهه معروض « ایل طوتمق » یعنی دولت
تأسیس ایتمك خصوصی عموم ملته اسناد اولونيورکه « ایدی اوقسز » و « بك
ایدی یوق ایرمش » تعبیرلری زادلوغك دوشونديکندن باشقا طرزده ترجمه ایتمك
لازم کلسه بیله هرحالده بونده برده موقراسی فکرینك مندمج اولدیغی ثابت اولويور .
جینکیزخانه واونك خلفلرینه مخالف اولارق بیلکه‌خان یالیکز کندی اقرباسنك و اك بوکسك
زادکانك معاونتنه مراجعت ایتمکله اکتفا ایتمه‌یور ؛ دائما بکلرك یاننده ملت دخی ذکر
اولنمقده‌در . موغول خانی دولت تأسیس ایده‌رك اك یاقین اقربا و تعلقاتی مال و ثروته

Sayfa 81

— ٨٤ —

مائل ایتمك وخلقی تحت اطاعتده بولوندورمقله افتخار ایده‌رکن بیلکه خان « آز ملتی
چوق ، فقیر ملتی زنکین » قیلمایی کندی جلوسنده « ایچرده آشسز، دیشارده طونسز
یعنی اثوابسز » - آچ و چیپلاق - اولان ملتی مرفه بر حاله کتیرمه‌یی کندیسی ایچون اك
بویوك مزیت عد ایدییور . بیلکه خانی مزارلرینك ، موغول خاقانلرینك تربه‌لری کبی ، خلقدن
کیزلی طوتولماماسی‌ده پك اهمیتلی‌در . بوتون ملت آنده اوزه‌رنده محرر اولان حکمدارینك
خطابه‌سنی اوقومغه دعوت اولونيور .

Sayfa 80

İşte bu suretle yeni handan saltanatı ve anlayışı halkın alt tabakalarına borçlu olduğu halde açık bir zadeganlık ile çevrili görüyoruz. Şüphesiz bu Türk devletindeki zadeganlık, büyüklük, zor ve şiddetten uzaktı. Halk da, **daha sonra Moğollar** zamanında olduğu gibi hakaretle muamele gormezdi. Söylendiği gibi "il tutmak" yani devlet tesis etmek hususunda tüm ulusa dayanılıyordu ki "idi oksuz" ve "bey idi yok ayırmış" tabirlerini Radlof'un duşunduğunden başka tarzda tercüme etmek lâzım gelse bile her halde bundan bir de çökme fikrinin yerleşmiş olduğu sabit oluyor. Çıngiz Han ve ondan sonra gelenlerin aksine, Bilge Han yalnız kendi akrabasının ve en yüksek zadeganın yardımına müracaat etmekle yetiniyor, **daima beylerin yanında ulus da ifade edilmektedir.** Moğol hanı devlet kurarak en yakın akraba ve yakınlarını mal ve servete **[sayfa 81]** kavuşturmak ve halkı itaatte tutmakla iftihar ederken, Bilge Han "az milleti çok, fakir milleti zengin" kılmayı kendi han olduğunda "içerde ışsız, **dışarda donsuz" yani elbisesiz, aç ve çıplak olan milleti müreffeh bir hale getirmeyi** kendisi için en büyük bir övünç kaynağı sayıyor. Han mezarlarının, Moğol hanlarının türbeleri gibi halktan gizli tutulmaması da çok önemlidir. Bütün ulusu, kitabe üzerinde kayıtlı olan hanın hitabesini okumağa davet ediyor

Sayfa 101

اوستده ماوى كوك ، آلتده ياغيز يرقيلندقده، ايكيسى آره‌سنده كيشى اوغلى

قيلنمش ؛ كيشى اوغلينك اوزرنده اجدادم بومين خان ، ايستمى خان بيومش ،

بيويوب تورك قومنك ايلى توره‌سين طوتى ويرمش . تنظيم ايدنى ويرمش .

Sayfa 101

Üstte mavi gök, altta yağız yer yaratıldığında, ikisinin arasında insanlar yaratılmış. İnsanların üzerine **atalarım** Bumin ve Hakan tahta oturmuş. Tahtta oturarak, Türk halkının devletini ve yasalarını yönetivermiş, düzenleyivermiş.

Sayfa 137

— بو یازی‌یی یازان یکنی یولغ تکین یازدی .

Sayfa 101

Bu yazıyı, han yeğeni Yulug Tigin yazdı.

